

provincie
groningen

Begroting 2021

Colofon

Samenstelling:	Provincie Groningen
Eindredactie:	Afdeling Financiën en control
Infographic:	Grafisch Centrum provincie Groningen
Fotografie	Provincie Groningen en Marketing Groningen

Oktober 2020

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Leeswijzer	6
Deel 1 2021 in vogelvlucht	7
Deel 2 Programmaplan	
1. Ruimte en water	13
2. Milieu en energie	23
3. Platteland en natuur	35
4. Bereikbaarheid	47
5. Economie	65
6. Cultuur en maatschappij	81
7. Openbaar bestuur	93
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	104
Deel 3 Paragrafen	
1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	118
2. Financiering	134
3. Bedrijfsvoering	139
4. Lokale heffingen	146
5. Onderhoud kapitaalgoederen	153
6. Grondbeleid	155
7. Verbonden partijen	157
8. Nationaal Programma Groningen	172
Deel 4 Financiële begroting	
1. Overzicht van lasten en baten 2021-2024	175
2. Uiteenzetting van de financiële positie	180
 Bijlage 1. Uitgangspunten meerjarenramingen 2020-2024	201
Bijlage 2. Overzicht van lasten en baten 2019-2024	202
Bijlage 3. Specificatie incidentele baten en lasten 2021-2024	207
Bijlage 4. Overzicht investeringen	211
Bijlage 5. Subsiestaat	212
Bijlage 6. Afkortingenlijst	215

Voorwoord

Deze Begroting 2021 is, net als de Kadernota 2020-2024 tot stand gekomen in een tijd van grote onzekerheid. Op het moment van schrijven lijkt de tweede golf van coronabesmettingen begonnen. De economische en maatschappelijke gevolgen van deze tweede golf zijn nu niet in te schatten, wel is de impact en urgentie van de coronapandemie nog onverminderd groot.

Hierdoor is het ook bij deze begroting niet mogelijk om een volledig beeld te geven van wat de coronacrisis betekent voor provinciaal beleid en wat hiervan de financiële effecten zijn. Daarom kiezen wij ervoor om terughoudend te zijn met nieuwe voorstellen en alleen onontkoombare voorstellen in deze begroting op te nemen.

In voorliggende begroting hebben wij onze corona-aanpak verder uitgewerkt. De corona-aanpak van de provincie Groningen richt zich op de korte termijn op het ondersteunen van de inrichting van organisaties op de anderhalvemeter economie. Op de langere termijn richten wij ons op thema's die belangrijk zijn voor de toekomst van Groningen: werkgelegenheid, scholing, verduurzaming en digitalisering. Het zijn noodzakelijke keuzes om de welvaart en leefbaarheid in onze provincie te borgen.

Ondanks alle onzekerheden zien wij in de begroting voldoende mogelijkheden om onze ambities onverminderd tot uitvoering te brengen. Ambities die wij in vergelijking met de Begroting 2020 nader vertaald hebben in doelen en prestaties voor zowel 2021 als voor de periode 2021-2023. Van een aantal onderwerpen stellen wij nog in het najaar van 2020 een aantal uitvoeringsprogramma's vast, zoals van Groningen@Work, van Vrijtijdseconomie en van Cultuur.

Bij het uitwerken en uitvoeren van onze ambities zoeken we bij elk onderwerp actief naar de meest effectieve en efficiënte uitvoering van provinciaal beleid. Draagvlak bij onze partners en andere belanghebbenden is hierbij het uitgangspunt. We werken aan het ontwikkelen en borgen van deze gewenste bestuursstijl uit het Coalitieakkoord Verbinden Versterken Vernieuwen.

Bij de Kadernota 2021-2025 hopen wij meer zekerheid te hebben over de financiële en beleidsmatige effecten van de coronacrisis voor onze provincie, zodat we een integrale afweging kunnen maken waarbij ruimte is voor eventuele nieuwe beleidsvoorstellen.

Leeswijzer

De begroting is opgebouwd uit vier delen.

Deel 1 2020 in vogelvlucht

Dit deel bevat een financiële samenvatting van de begroting en een verwijzing naar onze beleidsaccenten in de verschillende programma's.

Deel 2 Programmaplan

In het Programmaplan wordt per beleidsprogramma ingegaan op de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop wordt getracht deze te bereiken. Dit is uitgewerkt binnen de acht programma's in deel 2 van de begroting. De programma-indeling naar de acht programma's en 21 deelprogramma's vindt plaats volgens de zeven kerntaken van het Profiel provincies Kompas 2020 ([voordracht nr. 22/2016](#)).

Bij de uitwerking van de begroting hebben wij onderscheid gemaakt in de drie W-vragen: Wat willen we bereiken, Wat gaan we daarvoor doen en Wat mag het kosten. Wij hebben deze W-vragen in deel 2 weergegeven in termen van Beleidsdoelen (veelal meerjarig), Prestaties¹ (veelal jaargebonden) en Lasten/Baten² (jaargebonden).

Elk programma begint met een inleiding waarin op hoofdlijnen de beleidsvoornemens ingeleid worden. Daarna volgt de doelenboom, die een samenvatting geeft van de inhoud van het betreffende programma en de relatie geeft met andere programma's. Na de doelenboom zijn de beleidskaders van het betreffende programma opgenomen. De indicatoren zijn vervolgens onderverdeeld in (vanuit BBV) verplichte en eigen indicatoren. De bestaande eigen indicatoren worden steeds kritisch bekeken op nut en noodzaak, en waar nodig geschrapt. Nog niet alle ambities uit het Coalitieakkoord hebben een (eigen) indicator. Dit wordt met name veroorzaakt doordat wij eerst het beleid verder willen concretiseren. In volgende P&C-documenten worden deze indicatoren toegevoegd.

Elk beleidsprogramma eindigt met het overzicht van lasten en baten en de toelichting erop.

Deel 3 Paragrafen

De voorgeschreven zeven paragrafen in deel 3 zijn nadere toelichtingen op onderwerpen die van wezenlijk belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie Groningen. Daaraan is een achtste paragraaf toegevoegd waarin wordt ingegaan op het Nationaal Programma Groningen (NPG).

Deel 4 Financiële begroting

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat de financiële begroting bestaat uit twee onderdelen: de uiteenzetting van de financiële positie en het overzicht van de baten en lasten. Dit overzicht vervult een functie bij de autorisatie van de baten en lasten en dient daarom integraal te zijn, dat wil zeggen: het moet alle baten en lasten zoals opgenomen in het Programmaplan bevatten.

De Begroting 2021 wordt afgesloten met een afkortingenlijst (bijlage 6).

¹ Bij de uitwerking van de prestaties kiezen wij er bewust voor om geen complete opsomming te geven van alle - veelal reguliere - activiteiten binnen het deelprogramma. Wij kiezen ervoor om aan te sluiten op de prioriteiten uit de Kadernota 2019-2023. Buiten de werkzaamheden in het kader van deze prioriteiten nemen we de overige werkzaamheden alleen op indien zij een relatie hebben met het Coalitieakkoord 2019-2023 en/of als deze werkzaamheden specifiek zijn voor 2021.

² Door afronding in duizendtallen, kunnen in de hele begroting kleine afrondingsverschillen ontstaan in en tussen de verschillende tabellen.

Deel 1

2021 in vogelvlucht

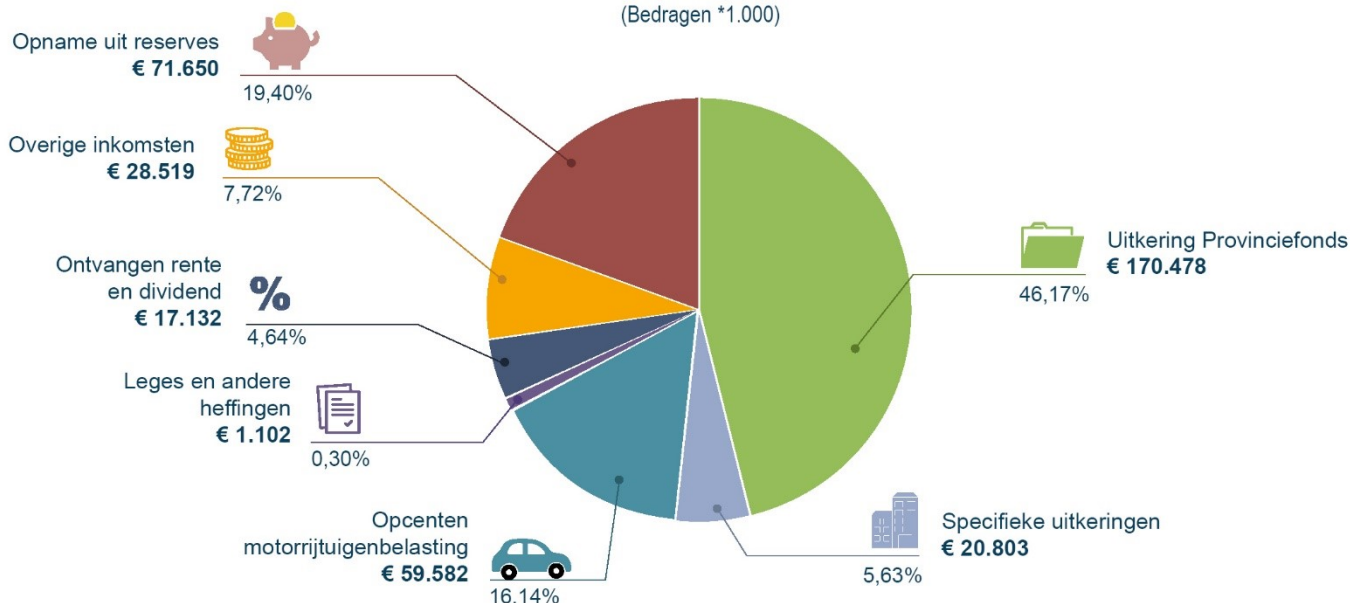
Begroting 2021 in één oogopslag

Inkomsten

Waar komt het geld vandaan?

Totale inkomsten € 369.266

(Bedragen *1.000)

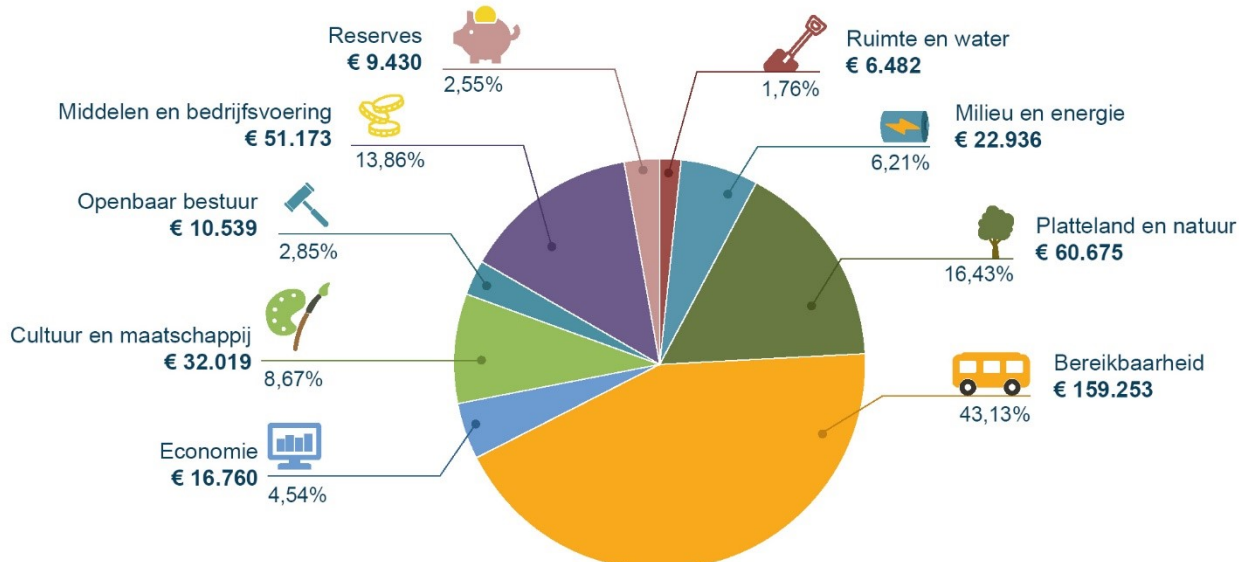

Uitgaven

Waar gaat het geld naar toe?

Totale uitgaven € 369.266

(Bedragen *1.000)

Begrotingsprogramma's 2020-2024

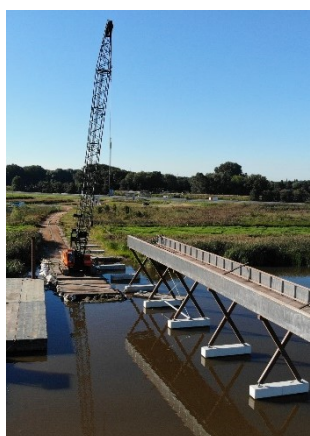
1. Ruimte en Water

2. Milieu en energie

3. Platteland en natuur

4. Bereikbaarheid

5. Economie

6. Cultuur en maatschappij

7. Openbaar bestuur

8. Algemene dekkingsmiddelen
en bedrijfsvoering

Kerngegevens Begroting 2021

Onderstaand geven wij uw Staten enkele overzichten van de belangrijkste kerngegevens van onze provincie

Omschrijving	
Lengte provinciale wegen (km)	507
Lengte provinciale fietspaden (km)	214
Lengte provinciale vaarwegen (km)	93
Lengte sloten (km)	600
Bermoppervlakte (ha)	592
Vaste bruggen, viaducten en tunnels	193
Beweegbare bruggen provinciale vaarwegen	48
Sluizen provinciale vaarwegen	6
Bushaltes	415
Verkeersregelininstallaties (GOP + GVT + VRI)	54
Tunnelgemalen	21
Oppervlakte land (ha) per 1-1-2020	232.394
Oppervlakte water (ha) per 1-1-2020	63.574
Aantal inwoners per 1-1-2020:	585.866
• waarvan jonger dan 20	117.318
• waarvan 20 tot en met 64 jaar	351.813
• waarvan 65 jaar en ouder	116.735
Aantal gemeenten	12
Aantal waterschappen (inclusief Wetterskip Fryslân)	3
<u>Per inwoner in euro's:</u>	
• uitgaven 2021	630
• begrotingsruimte 2021	5
• opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting 2021	102

Samenstelling Provinciale Staten

De zetelverdeling in Provinciale Staten ziet er sinds medio 2019 als volgt uit:

Partij	Zetels
GroenLinks (GL)	6
Partij van de Arbeid (PvdA)	5
Forum voor Democratie	5
ChristenUnie (CU)	4
Socialistische partij (SP)	4
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)	4
Democraten 66 (D66)	3
Christen Democratisch Appèl (CDA)	3
Groninger Belang (GB)	3
Partij voor het Noorden (PvN)	2
Partij voor de Vrijheid (PVV)	2
Partij voor de Dieren (PvdD)	1
50PLUS	1
Totaal	43

Samenstelling Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde Staten kennen zes gedeputeerden, die elk een partij vertegenwoordigen.

Voorzitter	René Paas
GL	Nienke Homan
PvdA	Tjeerd van Dekken
CU	Henk Staghouwer
VVD	Mirjam Wulfse
CDA	IJzebrand Rijzebol
D66	Fleur Gräper-van Koolwijk

Deel 2

Programmaplan

1. Ruimte en water

1. Ruimte en water

Inleiding

Ruimte

Hoewel je dat op het eerste gezicht misschien niet altijd zou zeggen, is de druk op de ruimte in Groningen hoog. Van onbenutte ruimte is geen sprake, terwijl de ruimteclaims van energietransitie, woningbouw, waterveiligheid, natuurontwikkeling, bedrijvigheid en verduurzaming van de landbouw alleen maar toenemen. Met behulp van de viewer Inzicht in Ruimte kan een integrale afweging worden gemaakt over deze verschillende ruimteclaims.

Deze ruimteclaims zijn vaak gemeentegrens overschrijdend, onderling concurrerend en ze zijn van invloed op de ruimtelijke kwaliteit en het karakter van de provincie. Om die reden poogt de provincie een zo goed mogelijk zicht te houden op de ontwikkelingen die ruimte vragen en, in afstemming met gemeenten, rijk en andere relevante partijen de ruimteclaims geregistreerd en, waar mogelijk gecombineerd te faciliteren of te prioriteren. Zo is er bijvoorbeeld heel regelmatig belangstelling van bedrijven om zich hier te vestigen.

Bedrijven met een kleinere ruimtevraag kunnen terecht op bestaande bedrijventerreinen. Voor het in de toekomst kunnen blijven huisvesten van grootschalige en hoogwaardige industrie is het nodig om nu al vast te kijken of en waar industrieterreinen uitgebreid kunnen worden. Dit doen wij omdat er voor het uitbreiden van industrieterreinen lange procedures nodig zijn. Voor een uitbreiding van industrieterreinen zijn namelijk diverse verkenningen nodig op ruimtelijk, economisch en financieel gebied. Visiedocumenten en ruimtelijke verkenningen om te kijken wat voor uitbreiding geschikte locaties zijn. De verkenning heeft tot doel te trechteren naar een beperkt aantal locaties die voor uitbreiding in aanmerking kunnen komen en doen we in samenwerking met gemeenten. Mocht de verkenning leiden tot het voornemen om industrieterreinen daadwerkelijk te willen uitbreiden, dan zijn wij voornemens dat samen met de gemeente(n) via een gebiedsgerichte aanpak en een open planproces vorm te geven.

Samen met het Rijk realiseren en uitvoeren van de aanpak die Oost-Groningen heeft gemaakt voor de particuliere woningmarkt, verbreed met de thema's zorg, voorzieningen, economie en grensoverschrijdende samenwerking (GROS).

Water

Als provincie houden wij ons bezig met de bescherming tegen wateroverlast en overstromingen (waterveiligheid) en de beschikbaarheid van schoon en voldoende oppervlakte- en grondwater. Na drie kurkdroge zomers achter elkaar is klimaatadaptatie een onderwerp waar de samenleving zich langzamerhand steeds meer van bewust wordt, juist ook als het gaat om de noodzaak om hier werk van te maken. De klimaatverandering zal een grote invloed hebben op alle functies in de provincie Groningen (droogte, wateroverlast, hitte, watervoorziening). Met klimaatadaptatie proberen we mee te bewegen met de optredende veranderingen in het klimaat. Wij werken met onze partners aan Klimaatadaptatie waarbij we de volgende uitgangspunten voor ogen hebben: een duurzame en vitale inrichting van de kust, het duurzaam omgaan met oppervlaktewater door water vast te houden ('sponswerking'), het toenemende belang van water als ordenend principe en het vergroten van de strategische grondwatervoorraden. In 2021 zullen we met onze partners een Regionale Adaptatiestrategie (RAS) opstellen, waarin we zullen aangeven wat we de komende jaren concreet gaan doen. Wij nemen op meerdere vlakken initiatieven rond het thema klimaatadaptatie, zoals de zoektocht naar en gebruik van duurzame grondwatervoorraden en hoe om te gaan met het gebruik van oppervlaktewater. We dragen bovendien bij aan de Drinkwaternota, die in Nederland op een keerpunt komt te staan. Van groot belang vinden wij de betrokkenheid en bewustwording van inwoners bij klimaatadaptatie. Dat doen wij door een actieve deelname aan een jaar van activiteiten, met als hoogtepunt in januari 2021 een VN-klimaatadaptatieweek, waarvan een jongerenklimaatop onderdeel zal uitmaken.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een veilige en bewoonbare provincie met een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit en voorzien van betrouwbare watersystemen

Programmadoeel

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied
Zorgen voor een veilige en bewoonbare provincie, die is voorzien van betrouwbare, duurzame en flexibel ingerichte watersystemen

Deelprogramma

Ruimtelijke ontwikkeling

Waterbeheer

Middelen

€ 15,0 miljoen

€ 8,2 miljoen

Beleidsdoelen

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied

Zorgen voor integrale waterveiligheid en zoet watervoorziening

Verbeteren waterkwaliteit

Duurzaam gebruik grondwater

Indicatoren

Aantal verkochte kavels
Blauw estad
2021: 34
2022 t/m 2024: 69

1159 km regionale waterkeringen voldoet uiterlijk 1 januari 2020 aan de veiligheidsnormen

% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater)
% waterlichamen met een goede biologische toestand
% waterlichamen met een goede fysisch-chemische toestand
% parameters en maatlaten dat de score 'goed' heeft

Trendmatige verandering van grondwaterstanden (in het zoetgrondwaterdeel van de provincie) van meer dan 0 cm per 10 jaar

Relaties met andere (deel)programma's

2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
4. Bereikbaarheid
5. Economie
6. Cultuur en maatschappij

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
5. Economie

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
5. Economie

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
5. Economie

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie provincie Groningen 2016-2020 en Omgevingsverordening provincie Groningen 2016	2021
Nationaal Waterplan 2016-2021	2022
Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR)	
• Voorlopige Overstromingsrisicobeoordeling (VORB)	2024
• Overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten	2025
• Overstromingsrisicobeheerplan	2021
Kaderrichtlijn Water (KRW)	2022
• Stroomgebiedsbeheerplannen	
Beleidsnota Drinkwater	niet bekend
Kader toezicht op de waterschappen in de provincie Groningen	niet bekend
Deltaprogramma 2021	jaarlijks

1.1. Ruimtelijke ontwikkeling

Beleidsdoel Ruimtelijke kwaliteit

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal verkochte bouw kavels Blauwestad	53	54	39	34	23	23	23

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Viewer 'Inzicht in Ruimte'

Resultaat 2021

- Inzetten viewer (versie 1.0) als instrument voor integraal werken bij projecten en beleidsontwikkeling.
- Ontwikkelen viewer 2.0.

Resultaat 2021-2023

- Via de viewer Inzicht in Ruimte wordt de ruimtelijk integrale realisatie mogelijk gemaakt van de verschillende ambities die alle een claim leggen op de zowel ruimtelijk als regeltechnisch beperkt beschikbare ruimte in de provincie.

- Regiodeal Wonen, werken en leven in Oost-Groningen:

Samen met het Rijk realiseren en uitvoeren van de aanpak die Oost-Groningen heeft gemaakt voor de particuliere woningmarkt, verbreed met de thema's zorg, voorzieningen, economie en grensoverschrijdende samenwerking (GROS)

Resultaat 2021

- De eerste 10 projecten uit de Regiodeal Oost-Groningen, die juli 2020 door het Rijk en de regio is ondertekend (deal van € 30 miljoen), zijn gestart.

Resultaat 2021-2023

- Rijk, regionale overheden, de bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zijn samen opgetrokken om regionale opgaven aan te pakken, dit heeft de regio's en daarmee Nederland versterkt.

Nieuwe prioriteiten Kadernota 2020-2024

- Gebiedsontwikkeling industrieterreinen:

Resultaat 2021

- Samen met gemeenten uitvoeren van diverse verkenningen, analyses en onderzoeken om te bepalen of er nieuwe ruimte (uitbreiding industrieterreinen) gevonden moet worden voor economische ontwikkelingen en zo ja waar.

Resultaat 2021-2023

- Samen met gemeenten ontwikkelen van gebiedsvisies waarbij het resultaat van genoemde verkenningen, analyses en onderzoeken een onderlegger vormt.
- Indien industrieterreinen uitgebreid worden dit vorm geven via een gebiedsgerichte en open planproces om zo te komen tot een nieuw bestemmingsplan, omgevingsplan of inpassingsplan. Dit betreft voor een groot deel analyses en producten die (conform de wet) nodig zijn voor het omgevingsplan/Milieueffectrapportage op het gebied van aspecten zoals bodem, geluid, externe veiligheid, flora en fauna, geur, stikstof, water, financiële en maatschappelijke haalbaarheid.

Regulier

- Uitvoeren [Subsidieregeling ruimtelijke kwaliteit provincie Groningen](#):
 - Deze subsidie is bedoeld voor onderzoek om de kwaliteit van het landschap en de bebouwing in beeld te brengen. Ook is er geld voor de inzet van ontwerpers op het gebied van stedenbouw en landschap. Met deze subsidie willen we ruimtelijke kwaliteit van onze provincie verbeteren en onder de aandacht brengen zodat deze aantrekkelijk blijft voor inwoners en bezoekers. De subsidieaanvragen die door overheden, maatschappelijke partners en inwoners worden ingediend zijn op dit moment nog niet bekend.
- Uitvoering gebiedsontwikkeling Blauwestad:
Grondexploitatie Blauwestad/woningbouwontwikkeling:
 - Het Projectbureau Blauwestad breidt het aanbod van projectmatige kavels (Visie 2015) uit met eiland "Funen" in Het Riet (ca 25 woningen).
In woongebied "De Wei" start "Kievit fase 2" (19 projectmatige woningen) en "Havenkade" in Het Havenkwartier (diverse typologieën wonen en werken). De verkoop en bouw van de laatste bouwfasen 4 en 5 van het woningbouwplan "Blauwestad Havenkwartier" start. Deze projectmatige ontwikkelingen zijn direct gekoppeld aan het bestuursakkoord met de gemeente Oldambt (mei 2020), waarin partijen de stedenbouwkundige onderlegger voor afronding van Het Havenkwartier vastlegden. Op basis hiervan werken het projectbureau en de gemeente het deelgebied "Havenkwartier Midden" verder uit.*Openbare infrastructuur*:
 - De oplevering en ingebruikname van de brugverbinding Blauwe Loper is in december 2020 met uitloop naar januari 2021. Daarnaast voeren de provincie en gemeente de in het bestuursakkoord mei 2020 gemaakte afspraak uit, door reconstructie en heraanleg van de fietsroute in het Stadspark van Winschoten;
 - Oplevering ("Azuurjuffer") en bouw ("Beekjuffer") van de brugverbindingen in de hoofdinfrastructuur en realisatie van een beweegbaar bruggedeelte in de loopsteiger recreatiestrand Het Havenkwartier.
Het projectbureau verzorgt de verdere inrichting van de woongebieden, ondermeer door aanleg van speelweides.
 - Provincie en gemeente bekijken op welke wijze (de aanbevelingen uit) het landschapsplan van Prolander wordt ingebed in de stedenbouwkundige onderlegger voor Het Havenkwartier.
 - De aanleg van en het beheer van de infra(werken)/openbare voorzieningen in de diverse (woon)gebieden staat onder leiding van een civieltechnisch managementteam. Het groenbeheer wordt ecologisch uitgevoerd.
 - Op basis van een inventarisatie starten provincie en gemeente vanaf 2021 de fasegewijze overdracht van openbare gebiedsdelen en werken. Conform afspraak (bestuursakkoord mei 2020) voert de provincie tot 1 januari 2025 het beheer uit. Daarna neemt de gemeente het beheer over onder handhaving van een gelijk beheerniveau.
 - Het projectbureau en het waterschap voeren (afrondend) overleg voor overdracht van het Oldambtmeer. Tot het moment van overdracht inventariseert en verzorgt het projectbureau het reguliere onderhoud.*Inrichtings- en landschapsmaatregelen*:
 - Het projectbureau geeft als uitwerking van het landschapsplan (2020) opdracht voor een haalbaarheids- en uitwerkingsstudie gericht op aanplant van een bosgebied in Het Wold.*Gebiedsontwikkeling/leefbaarheid, economie, recreatie en toerisme*:
 - Uitvoering Investeringsagenda Ring Blauwestad (REP-ZZL): na definitieve vaststelling van de Investeringsagenda (bestuursakkoord mei 2020) stellen provincie en gemeente het benodigde budget beschikbaar. Partijen starten in 2021 met de uitvoering van de Investeringsagenda, met name gericht op uitbreiding en/of verbetering van de recreatieve infrastructuur.
Ter hoogte van Finsterwolde realiseert een marktpartij een horecapaviljoen en kleine jachthaven, provincie en gemeente faciliteren dit initiatief.
Met de realisatie van een fietspontverbinding in het Reiderdiep zorgt het projectbureau voor een directe ontsluiting tussen de natuurgebieden "De Tjamme" en "Reiderwolde".
 - Provincie en gemeente ontwikkelen het concept "Havenkade" (wonen/werken);
 - Het projectbureau continueert trajecten met werkervaringsplaatsen (t.b.v. het beheer van het gebied). Waar mogelijk breidt het projectbureau plaatsing en accommodatie uit.

1.2. Waterbeheer

Beleidsdoel Waterveiligheid

Zorgen voor integrale waterveiligheid en zoetwatervoorziening

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
De regionale waterkeringen voldoen aan de veiligheidsnormen	1056 km	1140 km	1159 km	1159 km	1195 km	1159 km	1159 km

De regionale waterkeringen van de waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân moeten uiterlijk op 1 januari 2020 aan de veiligheidsnormen voldoen. In totaal moet 1159 km aan de veiligheidsnormen voldoen. In de jaarlijkse voortgangsgesprekken wordt de voortgang gemeten.

Prestaties

Prioriteiten

- Klimaatadaptatie: klimaatbestendig maken fysiek ruimtelijk domein en leefomgeving
Resultaat 2021
 - Regionale Adaptatiestrategie (RAS) op basis van een proces van interactieve beleidsvorming.*Resultaat 2021-2023*
 - De watersystemen voldoen nog steeds aan de normen voor waterveiligheid;
 - Voorkomen schade door hittestress, wateroverlast en droogte;
 - Beschikbaar hebben van voldoende zoet water van voldoende kwaliteit voor de diverse belangen;
 - Kennisvergroting, innovatie en nieuwe werkgelegenheid;
 - Bewustwording bij beleidsmakers en publiek.
- Reductie van CO₂; Veenoxidatie
Resultaat 2021
 - Opstellen en vaststellen van gebiedsplannen om veenoxidatie tegen te gaan.*Resultaat 2021-2023*
 - Uitwerken gebiedsplannen.

Regulier

- Organiseren Jongerenklimaat event
- Opbouwen Netwerken en samenwerkingsverbanden GCA (Global Center on Adaptation)

Beleidsdoel Waterkwaliteit

Verbeteren waterkwaliteit

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater) ¹⁾	0,0%	0,0%	n.n.b. ²⁾	0,0% ³⁾			
Landelijke waarde	0,5%	0,5%	n.n.b. ²⁾				
Eigen indicatoren ⁴⁾							
% waterlichamen met een goede biologische toestand	0,0%	0,0%	n.n.b.				
% waterlichamen met een goede fysisch chemische toestand	23,5%	26,5%	n.n.b.				
% parameters en maatlatten dat de score 'goed' heeft	59,3%	59,6%	n.n.b.				

- ¹⁾ Bron: [Informatiehuis Water](#). Betreft alle KRW-waterlichamen die in beheer zijn van waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân, voor zover liggend in de provincie Groningen, met de waardering 'goed'. Beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water.
- ²⁾ In 2015 waren in de provincie Groningen geen oppervlaktewateren met de waardering 'goed' voor ecologische kwaliteit (landelijke waarde 0,5%). Nederland kent verschillende watertypen: 'natuurlijk', 'kunstmatig', of 'sterk veranderd'. Binnen deze watertypen is een aantal subcategorieën te onderscheiden. Ieder aangewezen KRW-waterlichaam wordt ondergebracht bij één van deze categorieën. Ieder watertype heeft zijn eigen GEP (gewenst ecologisch potentieel) dat bepaald wordt door verschillende parameters. De parameter die het laagst scoort bepaalt de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater in de range van 'zeer goed', 'goed', 'matig', 'ontoereikend', en 'slecht'. Een waterlichaam kan geen goede kwaliteit hebben als één van de parameters niet voldoet. Van de 33 waterlichamen in had geen enkel waterlichaam in 2015 de score 'goed'. Het volgende ijkmoment voor de KRW is 2021. In 2027 moeten alle waterlichamen over een goede ecologische kwaliteit beschikken of moet deze door de doorwerking van genomen maatregelen binnen bereik zijn. In 2015 had 27% van de waterlichamen een matige ecologische kwaliteit. De streefwaarde voor 2021 is dat gemiddeld 80% van de waterlichamen een matige ecologische kwaliteit heeft.
- ³⁾ De KRW-stroomgebiedbeheerplannen zijn vastgesteld voor de periode 2015-2021. Het jaar 2021 is een nieuw ijkmoment voor het bepalen van de realisatiewaarden. Tussentijdse realisatiewaarden zijn niet bekend.
- ⁴⁾ De ecologische kwaliteit van een waterlichaam wordt bepaald door de biologische toestand (maatlatten voor vis, algen, macrofauna en waterplanten) en de fysisch chemische toestand (parameters als fosfor, stikstof, doorzicht en zuurstof). Gezamenlijk kan het om maximaal 12 parameters en maatlatten per waterlichaam gaan. Als één van deze parameters of maatlatten een score lager dan 'goed' heeft, is de ecologische kwaliteit van het waterlichaam niet goed. Onder de eigen indicatoren wordt het percentage van de Groningse waterlichamen met een goede biologische toestand, een goede fysisch chemische toestand en het percentage parameters dat een goede score heeft weergegeven. De nieuwe indicatoren voor de begroting 2021 zeggen meer over de werkelijke verbetering van de waterkwaliteit.

Prestaties

Prioriteiten

N.v.t.

Regulier

- Als onderdeel van de Stroomgebiedsbeheerplannen van de stroomgebieden Eems en Rijndelta worden de doelen, begrenzingen en de toestand van de Groningse KRW waterlichamen vastgesteld. Dit gebeurt eens in de zes jaar.

Bijdrage verbonden partij Waterbedrijf Groningen aan dit beleidsdoel

- Zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied.

Beleidsdoel Grondwater

Duurzaam gebruik grondwater

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Trendmatige verandering van grondwaterstanden (in het zoet grondwater deel van de provincie) ¹⁾			0	> 0 cm per 10 jaar	> 0 cm per 10 jaar	> 0 cm per 10 jaar	> 0 cm per 10 jaar

¹⁾ Jaarlijks trend bepalen conform analyse van KWR (meenemen van neerslag en verdamping).

Ten opzichte van de indicator uit de Begroting 2020 is dit een nieuwe indicator. Voor de vorige indicator waren we afhankelijk van info van derden en was indicator geen directe en duidelijke indicator voor het duurzaam gebruik van grondwater. Voor de nieuwe indicator willen we jaarlijks een klein onderzoekje verrichten om de juiste gegevens boven water te krijgen.

Prestaties

Prioriteiten

- We willen een robuuste drinkwatervoorziening in Groningen. Daarvoor willen we onder andere een strategische voorraad grondwater (ASV) aanwijzen. In 2021 worden de onderzoeken naar de ASV afgerond en starten we met een MER-procedure.

Regulier

N.v.t.

Totaal lasten en baten

	rekening 2019	begroting 2020 na wijziging	begroting 2021	meerjarenraming			totaal periode 2021-2024
				2022	2023	2024	
Lasten	3.518	12.183	6.482	5.616	5.734	5.394	23.226
Baten	5.364	6.372	1.068	1.091	1.115	1.140	4.414
Saldo lasten en baten	-1.846	5.811	5.414	4.525	4.619	4.254	18.812
Reservemutaties							
Toevoegingen	7.268	3.970	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	3.210	6.171	320	225	225	225	995
Saldo reservemutaties	4.058	-2.201	-320	-225	-225	-225	-995
Saldo na reservemutaties	2.212	3.609	5.094	4.300	4.394	4.029	17.817

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo na reservemutaties	3.609	5.094	4.300	4.394	4.029
Verschil t.o.v. voorgaand jaar		1.485	-794	94	-366
Verklaring					
1. Ruimtelijk beleid en ontwikkeling - CA19-23, kosten Blauwestad en gebiedsontwikkeling (2020)		1.173	-844	-32	-156
2. Waterhuishouding - DU-Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie (2020) en DU-Zoetwatermaatregelen (2021) en CA 19-23		-34	-73	0	-347
3. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2021) en accres (2022 e.v.)		225	115	119	128
4. Grondwater - wijziging verwachte inzet personeel structureel		114	-2	-1	-2
5. Overig - m.n. wonen, waterkeringen en waterberging		7	9	9	12

Bedragen x € 1.000

II. Lasten per deelprogramma met uitsplitsing naar prioriteiten en reguliere activiteiten

	2021	2022	2023	2024	Totaal
1.1. Ruimtelijke Ontwikkeling					
A. Prioriteiten					
1. a. Ruimtelijke aspecten ontwikkeling landschap	350	350	350	0	1.050
b. overgeheveld naar AKP (kadernota 20-24)	-203	-211	-219		-633
2. Regiodeal Wonen, werken en leven in Oost-Groningen	0	0	0	0	0
3. Gebiedsontwikkeling	p.m.	p.m.	0	0	0
subotaal	148	139	131	0	418
B. Reguliere activiteiten ¹⁾					
subotaal	4.195	3.377	3.470	3.570	14.612
Totaal lasten 1.1. Ruimtelijke ontwikkeling	4.343	3.516	3.600	3.570	15.029
1.2. Water					
A. Prioriteiten					
1. Klimaatadaptatie; klimaatbestendig maken ruimtelijke inrichting en leefbaarheid bevolking	200	300	300	0	800
2. Klimaatadaptatie; reductie van CO ₂ ; veenoxidatie	50	50	50	0	150
subotaal	250	350	350	0	950
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	1.890	1.750	1.784	1.824	7.247
Totaal lasten 1.2. Water	2.140	2.100	2.134	1.824	8.197
Totaal lasten programma 1. Ruimte en water	6.482	5.616	5.734	5.394	23.226

Bedragen x € 1.000

1) Inclusief beëindiging subsidie Bouwrecht met ingang van 2020 (-€ 0,750). Zie Kadernota 2020-2024, bladzijde 7

2. Milieu en energie

2. Milieu en energie

Inleiding

Milieu

Of het nu om luchtkwaliteit, afval en zeer zorgwekkende stoffen, de druk op provincies wordt steeds groter om de schadelijke gevolgen voor mens en leefomgeving te beperken, mede gezien de hoeveelheid opgaves en transities en de snelheid waarmee deze zich voltrekken. Op deze ontwikkelingen spelen we in.

Het komende jaar investeren we verder in monitoring gebaseerd op integraliteit en co-acterschap, waarbij Rijk, provincie, gemeenten, waterschap en burgers vanuit verschillende schaalniveaus meten en monitoren. Zo wordt milieu meegewogen in besluitvorming over de Regionale Energie Strategie en het Programmaplan Nationaal Programma Groningen (NPG). Dit is de werkwijze van de Omgevingswet en deze wordt nadrukkelijk overgenomen in de Omgevingsagenda Noord. Zo kunnen we (ernstige) overlastsituaties, waarbij de opeenstapeling van hinder en schadelijke stoffen tot een onaanvaardbare omgevingskwaliteit leidt, voorkomen.

Onze prioriteiten voor 2021 bestaan uit het verder terugdringen van geurhinder in Groningen door extra in te zetten op vergunningverlening, toezicht en handhaving en participatie met de omgeving. Verder gaan we uitvoering geven aan het Schone Lucht Akkoord alsook de doorvertaling ervan naar bijvoorbeeld de RES en het NPG. Ook gaan wij in 2021 onderzoeken op welke manier er gebruik kan worden gemaakt van omgevingswaarden om hinder, milieuverontreiniging en gezondheidsschade te voorkomen en te verminderen.

Energie

De Klimaatagenda Groningen is de uitwerking van Europese en nationale klimaatdoelstellingen in Groningen. Deze doelstellingen zijn gericht op het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. De Klimaatagenda geeft een overzicht van wat wij als provincie doen om de doelen te behalen en wat we daarvoor nodig hebben. Daarmee is deze Klimaatagenda onze bijdrage aan het Nationaal Klimaatakkoord.

Wij ondersteunen de ambitie uit het Klimaatakkoord om in 2030 49 procent CO₂-emissiereductie te realiseren ten opzichte van 1990. We streven naar een reductie van 55 procent.

In 1990 was de CO₂-emissie in onze provincie 8,6 Mton. We werken dus toe naar een uitstoot van max 4,4 Mton CO₂ in 2030.

Daarnaast geldt dat wij energieneutraliteit nastreven in 2035 voor datgene waar we direct invloed op hebben als provincie, als gevolg van eigendom (onze eigen gebouwen en ons wagenpark) of inkoop (inclusief concessies en aanbestedingen, als launching customer). Wij willen hier een voorbeeldfunctie in blijven vervullen.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een gezonde, schone, veilige en duurzame leefomgeving in Groningen

Programmadoeel

Bescherming van mens en milieu in een hindervrije omgeving van innovatieve bedrijvigheid
Versnelling van de energietransitie en veilige en verantwoorde gaswinning

Deelprogramma

Milieu

Energie en klimaat

Middelen

€ 59,2 miljoen

€ 12,8 miljoen

Beleidsdoelen

Behoud en ontwikkeling van de milieukwaliteit door het voorkomen en wegnemen van milieuhinder

Duurzaamheid is verankerd in de gehele organisatie, in alle portefeuilles, beleidskeuzes, opgaven, programma's en projecten.

Inzetten op een zorgvuldig gebruik van de ondergrond waarbij sprake is van een veilig en verantwoord niveau van gaswinning en daarbij bijdragen aan oplossingen voor schadeherstel en versterking en het creëren van een kansrijk perspectief voor het aardbevingsgebied waardoor het vertrouwen bij de Groninger bevolking wordt hersteld

CO₂-emissie van 8,6 Mton in 1990 naar 4,4 Mton in 2030

Indicatoren

N.n.b.

Aantal verduurzamingsprojecten: 4 in 2021
Aantal overleggen met externe netwerkpartners: 3 in 2021
Aantal structurele overleggen provinciebreed: 2 in 2021
Aantal ambitiewebinars: 4 in 2021
Aantal duurzaamheidsactiviteiten voor breed publiek: 3 in 2021

N.v.t.

Totale emissie broeikasgassen (CO₂)
Totale productie hernieuwbare energie
Realisatie 855,5 MW windenergie in 2020
Zonnepanelen leveren 300 MWp zon-PV in 2020
CO₂-emissiereductie 0,08 Mton per jaar: 0,16 Mton in 2021
5,7TWh duurzame energie in 2030: 0,34 TWh in 2021
Aantal verleende CO₂-reducerende vergunningen: 0,2 Mton per jaar

Relaties met andere (deel)programma's

2.2 Energie en klimaat
3. Platteland en natuur
4. Bereikbaarheid
5. Economie
6.1 Cultuur
6.2 Erfgoed en archeologie
6.3 Maatschappij

Alle programma's

2.2 Energie en klimaat
3. Platteland en natuur
4. Bereikbaarheid
5. Economie
6.2 Erfgoed en archeologie
6.3 Maatschappij
6.4 Leefbaarheid

2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
4. Bereikbaarheid
5. Economie
6.1 Cultuur
6.2 Erfgoed
6.3 Maatschappij
7.1 Provinciale Staten
7.3 Bestuurlijke samenwerking
8.1 Bedrijfsvoering

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020	2020
Milieuplan 2021-2023	2020/2021
Nota ondergrond	2025
Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2020-2025	2020
Programma Energietransitie 2016-2019	2020

2.1. Milieu

Beleidsdoel Milieukwaliteit

Behoud en ontwikkeling van de milieukwaliteit in Groningen door het voorkomen en wegnemen van milieuhinder

Indicatoren

In het nog op te stellen Milieuprogramma 2021-2023 zullen de indicatoren worden bepaald. Wij verwachten dit milieuprogramma eind 2020 afgerond te hebben.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Omgevingsdienst Groningen:

Adequate uitvoering VTH-taken bij BRZO-bedrijven draagt bij aan verminderen van uitstoot, hinder en overlast

Resultaat 2021

- Voldoen aan BRZO Noordelijke Maat;
- Extra inzet op specifieke dossiers (ESD, Pouw, RWE, Schipper en Zeer Zorgwekkende Stoffen).

Resultaat 2021-2023

- Voldoen aan BRZO Noordelijke Maat;
- Extra inzet op specifieke dossiers (ESD, Pouw, RWE, Schipper en Zeer Zorgwekkende Stoffen).

- Verminderen van hinder, uitstoot en overlast in brede zin

Resultaat 2021

- Uitrol Hinderapp (afhankelijk van besluitvorming eind 2020);
- Opzetten monitoringssystematiek emissies gegevens bedrijven;
- Extra inzet op metingen, juridische en beleidsmatige expertise, doorwerking van beleid naar uitvoering, monitoring. Dit gebeurt op basis van uitkomsten van het in 2020 uitgevoerde evaluatie van het Milieuplan 2017-2020.

Resultaat 2021-2023

- In het nieuw op te stellen Milieuprogramma 2021-2023 formuleren we voor verschillende milieuthema's nadere concrete acties binnen bestaand beleid die we vervolgens uitvoeren;
- Continueren strenge kant van BBT (Beste Beschikbare Technieken);
- Onderzoek naar noodzaak omgevingswaarden in het kader van de Omgevingswet.

- Minder toezicht en regelgeving voor goed functionerende bedrijven

Resultaat 2021

- Het doorvertalen van het plan van aanpak voor goed functionerende bedrijven in jaarprogramma's VTH en POV.

Resultaat 2021-2023

- Verminderen toezicht en regelgeving daar waar mogelijk en gewenst;
- Monitoring van afname lasten.

- Reservering voor asbestfonds

Resultaat 2021

- In 2020 is een start gemaakt met een asbestinventarisatie van alle daken in de provincie onder regie van de provincie. Dit zal begin 2021 worden afgerond. Nu de Eerste Kamer wetgeving niet heeft geaccordeerd wil het ministerie door middel van een versnellingsfonds de sanering van asbestdaken stimuleren. Wanneer dak eigenaren met asbest geen lening bij een reguliere bank kunnen krijgen komen ze in aanmerking voor het landelijk asbestfonds, mits de desbetreffende gemeente (en/of provincie ook gelden hiervoor heeft gereserveerd. Een eerste inventarisatie bij de gemeenten laat zien dat er (nog) geen gelden zijn gereserveerd voor het landelijk asbestfonds.

Resultaat 2021-2023

- Begin 2021 zal de, in 2020 gestarte, asbestinventarisatie worden afgerond onder regie van de provincie. De financiering hiervoor zal ook door de provincie worden bekostigd. Vervolgens zal worden bekeken met de gemeenten op welke manier en volgens een nog te ontwikkelen aanpak, de sanering van asbestdaken in de provincie kan worden gestimuleerd en bevorderd.

- Bevorderen afval als grondstof
Resultaat 2021
 - Uitwerken uitvoeringskader VTH-instrumentarium;
 - Bevorderen makelen secundaire grondstoffen tussen bedrijven.
- *Resultaat 2021-2023*
 - In het milieuprogramma 2021-2023 nadere acties ten behoeve van het bevorderen van afval als grondstof formuleren en uitvoeren; .
 - Het bevorderen van afval als grondstof door te vertalen in jaarprogramma's VTH.
- Implementatie Omgevingswet:
 - Herziening Omgevingsverordening aan de vereisten van de Omgevingswet (formele vaststellingsprocedure);
 - Het opstellen van een provinciale procedure Projectbesluit (in staat zijn bij invoering wet te kunnen werken met Projectbesluitprocedure);
 - Het aansluiten van onze systemen op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Met name om op de juiste manier onze Omgevingsdocumenten te kunnen ontsluiten;
 - Het optimaliseren van de werkprocessen voor beleidsvorming en VTH;
 - Zorgdragen voor bestendige en bruikbare informatie voor de Omgevingswet.
 - Vaststellen participatiebeleid in samenwerking met het Programma Kwaliteit Openbaar Bestuur (KOB).
- Brede beleidsmatige herziening Omgevingsvisie en Verordening
 - Opstellen Koersnota (resultaten verkenningfase);
 - Doorvertaling Koersnota in Nota Reikwijdte en Detailniveau (NRD);
 - Opleveren concept Omgevingsvisie en Omgevingsverordening en Plan MER.

Nieuwe prioriteiten Kadernota 2020-2024

- Omgevingswet: Zie prioriteiten hierboven.

Regulier

- Doorontwikkeling gebiedsgericht milieubeleid;
- Doorontwikkeling milieumonitor op gebied milieueffecten grote transitieopgaven en omgevingswaarden; hiertoe worden nieuwe indicatoren ontwikkeld.
- Onderzoek naar verminderen regellast bedrijfsleven; uitvoering geven aan het in (eind) 2020 op te stellen Plan van Aanpak voor goed presterende bedrijven.
- Vermindering van de risico's afvalsector inclusief financiële zekerheid in relatie tot circulaire economie (zie brief behandeling motie 'De vervuiler betaalt' d.d. 6 oktober 2017).
- Opstellen verschillenkaart luchtkwaliteit Groningen;

Bijdrage verbonden partij Omgevingsdienst Groningen aan dit beleidsdoel

- Uitvoeren vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers (waaronder de provincie Groningen), waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.

Beleidsdoel Duurzaamheid

Duurzaamheid is verankerd in de gehele organisatie, in alle portefeuilles, beleidskeuzes, opgaven, programma's en projecten.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Actief uitvoeren van of bijdragen aan projecten om verduurzaming hierin verder vorm en inhoud te geven.				4			
Er vindt structureel overleg plaats met externe netwerkpartners in een best passende vorm.				3			
Er vindt structureel overleg plaats provinciebreed (afdelingen)				2			
Uitvoeren van een ambitiewebsessie.				4			
Organiseren van duurzaamheidsactiviteiten voor een breed publiek, waaronder de jaarlijkse uitreiking van de Duurzaamheidsaward.				3			

Prestaties

Bestaande prioriteiten.

- Provincie onderzoekt de mogelijkheid om de eigen CO₂-uitstoot inzichtelijk te maken en te reduceren middels de CO₂-Prestatieladder.
Resultaat 2021-2023
 - Besluit om deel te nemen aan het zgn. "Wegbereiderstraject" (pilot in IPO-verband, onze provincie is kartrekker) ligt eind 2020 voor. Afhankelijk daarvan wordt de pilot gedraaid of moet worden gezocht naar andere opties om CO₂ te meten en reduceren.
- Provincie ontwikkelt beleid en een bijbehorend actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
Resultaat 2021
 - MVI is eind 2020 vastgesteld en wordt in 2021 conform uitgevoerd.*Resultaat 2021-2023*
 - De eerste ervaringen met en resultaten van MVI zijn geëvalueerd.
 - Verankeren van een duurzame aanpak bij de planvorming van provinciale projecten.
- Medewerkers van de provincie Groningen zijn duurzaam binnen én buiten de organisatie inzetbaar.

Regulier

- Geen

Beleidsdoel Gaswinning

Inzetten op een zorgvuldig gebruik van de ondergrond, waarbij sprake is van een veilig en verantwoord niveau van gaswinning en daarbij bijdragen aan oplossingen voor schadeherstel en versterking en het creëren van een kansrijk perspectief voor het aardbevingsgebied waardoor het vertrouwen bij de Groninger bevolking wordt hersteld.

Indicatoren

Voor wat betreft de schadeafhandeling, versterking en de hoogte van de gaswinning heeft de provincie geen systeemverantwoordelijkheid maar een coördinerende en faciliterende rol. Daarom zijn geen indicatoren opgenomen. Voor het Nationaal Programma Groningen zijn aparte afspraken gemaakt over indicatoren. Hiervoor wordt op overkoepelend niveau voor het gehele programma gerapporteerd door het bestuur van Nationaal Programma Groningen.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Een effectief en efficiënt proces van schadeherstel en versterking, waarin de inwoner centraal staat en waardoor in Groningen net zo veilig gewoond en gewerkt kan worden als elders in Nederland en waar sprake is van een normale woningmarkt.
- Het Rijk heeft in 2018 de verantwoordelijkheid overgenomen van NAM voor wat betreft de schadeafhandeling en de versterking. De uitvoering ligt middels de Tijdelijke Wet Groningen inmiddels bij respectievelijk het IMG en de NCG. Wij zijn een constructieve gesprekspartner voor het Rijk, de aardbevingsgemeenten, de uitvoeringsorganisaties en de maatschappelijke organisaties bij de uitvoering van een slagvaardige versterkingsoperatie, ruimhartige schadevergoeding voor de inwoners, snelle verlaging van het winningsniveau, verbetering van de bestuurlijke structuren en het ontwikkelen en verbeteren van het perspectief van de provincie. We vervullen hierbij een agenderende, adviserende en faciliterende rol.
- Het Rijk is verantwoordelijk voor de hoogte van de gaswinning. Wij volgen nauwlettend het Kabinetbesluit om de gaswinning zo snel mogelijk terug te brengen naar nul. Voor ons hangt de hoogte van de winning en de afhandeling van schade en versterking nadrukkelijk samen. Indien noodzakelijk, tekenen wij samen met de andere overheden beroep aan tegen het vaststellingsbesluit van de minister.
- Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden voor onze provincie. (Zie paragraaf Nationaal Programma Groningen.)

Resultaat 2021

In samenwerking met Rijk, regio, uitvoeringsorganisaties (NCG, IMG) en maatschappelijke organisaties:

- Inzetten op de versterking van gebouwen op basis van een reële planning, mede op basis van het versnellingspakket zoals vastgelegd in het BOG van 20 januari 2020, het Bouwakkoord en de lokale versterkingsplannen
- Bevorderen van een redelijke afhandelingstermijn van nieuwe schademeldingen door het IMG.
- Bevorderen dat het IMG een regeling immateriële schade ter ondersteuning van inwoners opstelt en in uitvoering neemt.
- Mede zorg dragen voor het inregelen van de bestuurlijke (samenwerkings)structuren die bijdragen aan het op de juiste wijze uitvoering geven aan de Tijdelijke Wet Groningen.
- Toeziën op Gaswinning 2021-2022 $\leq 9,3$ miljard m³.

Resultaat 2021-2023

- Bevorderen van de versterking van gebouwen cf. een reële planning, zoals vastgelegd in het BOG van 20 januari 2020, het Bouwakkoord, de lokale versterkingsplannen en de bestuurlijke afspraken die zijn gemaakt over de effecten van de implementatie van nieuwe inzichten op de versterkingsopgave
- Soepele en ruimhartige afhandeling van schademeldingen door IMG.
- Toeziën op beëindiging gaswinning uit het Groninger veld medio 2022.
- Realisatie van investeringen in Nationaal Programma Groningen, in samenwerking met Rijk, gemeenten en regionale partners en met een zo groot mogelijke financiële hefboom. (Zie paragraaf Nationaal Programma Groningen.)

- Projecten vallend onder het thematisch programma van Nationaal Programma Groningen in uitvoering brengen. (Zie paragraaf Nationaal Programma Groningen.)

Regulier

N.v.t.

2.2. Energie en klimaat

Beleidsdoel Energietransitie

Het doel dat we nastreven is 49% CO₂ emissiereductie in 2030 ten opzichte van de CO₂ uitstoot in 1990. In 1990 was de CO₂-emissie in onze provincie 8,6 Mton.

We werken dus toe naar een uitstoot van maximaal 4,4 Mton CO₂ in 2030.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO ₂ -equivalenten) in absolute aantallen (tonnen uitstoot)	n.n.b.	n.n.b.					
Landelijke waarde	n.n.b.	n.n.b.					
Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ)	n.n.b.	n.n.b.					
Landelijke waarde (PJ)	n.n.b.	n.n.b.					
Eigen indicatoren							
Realisatie taakstelling wind	460 MW	470 MW	855,5 MW				
Energie door zonnepanelen	72 MWp zon-PV	235 MWp zon-PV	300 MWp zon-PV				
CO ₂ emissiereductie, 0,08Mton CO ₂ reductie per jaar				0,16 Mton	0,24 Mton	0,32 Mton	0,40 Mton
RES: 5,7 TWh duurzame energie in 2030 - aantal verleende vergunde incl. geplaatste TWh zon - aantal verleende vergunde incl. geplaatste TWh wind				0,34 TWh	0,51 TWh	0,68 TWh	0,85 TWh
Aantal verleende vergunningen op orde en toezicht energiebesparing en CO ₂ -reducerende voorschriften. 0,2Mton per jaar - aantal aangepaste vergunningen - aantal provinciale bedrijven toezicht		13	9	0,4 Mton	0,6 Mton	0,8 Mton	1,0 Mton

Ten aanzien van de verplichte indicatoren (bron: Klimaatmonitor RWS) zijn nog geen provinciale doelstellingen of streefwaarden voor de komende periode vastgelegd. De klimaatagenda Groningen wordt in september behandeld in het PS vervolgens kunnen bij de volgende cyclus de eigen indicatoren worden aangevuld.

- 1) Bron: [Energie-monitor provincie Groningen](#). Deze monitor heeft geen vastgesteld verslagjaar omdat deze continu wordt geüpdatet.
- 2) 5,7 TWh duurzame energie in 2030 van 4 TWh in 2020
- 3) Alle vergunningen op orde en toezicht uitgevoerd op het naleven van energiebesparende en CO₂-reducerende voorschriften, met inachtneming van wijzigingen in nationale wetgeving (onder andere CO₂-normering, Omgevingswet).

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Wij ondersteunen de ambitie uit het Klimaatakkoord om in 2030 49% CO₂-emissiereductie te realiseren ten opzichte van 1990. We streven naar een reductie van 55%
Resultaat 2021
 - Het behalen van de taakstelling windenergie op land.
 - Het realiseren van duurzame-energieproductie op eigen grond.

- Het doorontwikkelen van ruimtelijke inpassingsprincipes voor duurzame energieproductie.

Resultaat 2020-2023

- Doel 5,7 TWh duurzame energie in 2030 (van 4 TWh in 2020)

Regulier

- Regionale Energiestrategie (RES)

Resultaat 2021

- De Regionale Energie Strategie Groningen, gezamenlijk gedragen ambitie voor de productie van Duurzame elektriciteit in de provincie tot en met 2030
- Het ruimtelijk faciliteren van de ambitie uit de Regionale Energie Strategie.

Resultaat 2020-2023

- Winsten opwek duurzame elektriciteit zoveel mogelijk binnen de regio houden
- De Regionale Energie Strategie Groningen, gezamenlijk gedragen ambitie voor de productie van Duurzame elektriciteit in de provincie tot en met 2030

Bijdrage verbonden partij Omgevingsdienst Groningen aan dit beleidsdoel

- Uitvoeren vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van de energiebesparende maatregelen bij bedrijven.

Totaal lasten en baten

	rekening 2019	begroting 2020 na wijziging	begroting 2021	meerjarenraming			totaal periode 2021-2024
				2022	2023	2024	
Lasten	45.750	27.819	22.936	16.634	18.603	13.811	71.984
Baten	4.649	6.722	2.069	1.156	1.167	1.179	5.572
Saldo lasten en baten	41.101	21.097	20.867	15.478	17.436	12.631	66.412
Reservemutaties							
Toevoegingen	961	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	26.372	3.050	3.826	230	0	0	4.056
Saldo reservemutaties	-25.411	-3.050	-3.826	-230	0	0	-4.056
Saldo na reservemutaties	15.690	18.047	17.041	15.248	17.436	12.631	62.356

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo na reservemutaties	18.047	17.041	15.248	17.436	12.631
Verschil t.o.v. voorgaand jaar	-1.006	-1.792	2.188	-4.805	
Verklaring					
1. Bodemsanering - vanaf 2021 zijn geen rijksmiddelen beschikbaar		-1.967	0	0	0
2. Afval en duurzaam bodembeheer (i.c. nazorg stortplaatsen/ baggerspeciedepots) - toevoeging rente		70	-217	1.813	-2.064
3. Advisering dossier gaswinning/gevolgen gaswinning, incl. NPG - CA 2019-2023 en inkomsten bodemdaling		28	-336	-38	-165
4. Omgevingsdienst Groningen - CA19-23 (2020) en accres (2021 e.v.)		140	127	123	126
5. Vergunningverlening, toezicht en handhaving - omgevingswet en leges wabo		316	-650	-12	-8
6. Milieubeleid - CA19-23		891	-937	9	-339
7. Energietransitie - CA19-23 en uitvoeringskosten fonds Nieuwe Doen		108	-10	89	-2.611
8. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2021) en accres (2022 e.v.)		-577	232	241	258
9. Overig - m.n. Ontgrondingen en Duurzame ontwikkeling		-15	-1	-36	-2

Bedragen x € 1.000

II. Lasten per deelprogramma met uitsplitsing naar prioriteiten en reguliere activiteiten

	2021	2022	2023	2024	Totaal
2.1. Milieu					
A. Prioriteiten					
1. Verbeterd proces van schadeherstel en versterking	100	100	100		300
2. a. Omgevingswet	100	0	0		100
b. Omgevingswet (kadernota 20-24)	118	118	118	118	473
3. Hogere bijdrage aan omgevingsdienst Groningen	850	850	850	850	3.400
4. Verminderen hinder, uitstoot en overlast in brede zin	300	300	300		900
5. Minder toezicht en regelgeving voor goed functionerende bedrijven	50	50	50		150
6. Reservering voor Asbestfonds (€ 1 miljoen)					0
7. Bevorderen afval als grondstof	50				50
8. Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden voor onze provincie	25	25	25		75
9. Fairtrade provincie	33	34	0		67
subotaal	1.626	1.477	1.443	968	5.515
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	17.364	11.303	13.402	11.646	53.715
Totaal lasten 2.1 Milieu	18.990	12.780	14.845	12.615	59.230
2.2. Energie en klimaat					
A. Prioriteiten					
1. 49% CO2-reductie in 2030, streven naar 55%	2.250	2.250	2.250		6.750
subotaal	2.250	2.250	2.250	0	6.750
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	1.696	1.604	1.508	1.196	6.004
Totaal lasten 2.2. Energie en klimaat	3.946	3.854	3.758	1.196	12.754
Totaal lasten programma 2. Milieu en energie	22.936	16.634	18.603	13.811	71.984

Bedragen x € 1.000

3. Platteland en natuur

3. Platteland en natuur

Inleiding

Rondom natuur is er veel aan de hand in Nederland. Denk aan stikstof, biodiversiteit, wolven en exoten. Voor de stikstofopgave zullen we ons er in 2021 voor inzetten om een bijdrage te leveren aan de reductie van de stikstofuitstoot in Nederland. Wij zullen daarbij vooral het belang van de industrie en de landbouwbedrijven in onze provincie benadrukken.

Wij zijn trots op onze Economie en Ecologie-in-balans-benadering in de Eems-Dollardregio; die zullen wij bij voortduring propageren in Den Haag als instrument om uit de stikstofsituatie te komen waarin wij zitten. Daarnaast zullen wij adequaat en zorgvuldig Natuurbeschermingswetvergunningen afgeven, waardoor bedrijven perspectief krijgen.

Voor het stikstofgevoelige natuurgebied Lieftingsbroek stellen we in 2021 een plan op met natuurherstelmaatregelen. Wij zullen in 2021 de opgaven, die in het nieuwe landelijke Programma Natuur worden vastgesteld, ter hand gaan nemen; op het gebied van stikstofmaatregelen, maar ook als het gaat om hydrologische maatregelen rondom het bestaande Natuurnetwerk Nederland (NNN). Onze inzet beperkt zich echter niet alleen tot natuurgebieden. Wij zullen in 2021 de biodiversiteit in het landelijk gebied breed bekijken, ook zeker in relatie tot de contouren van het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB). Hoe geven we handen en voeten aan een kringlooplandbouw die bijdraagt aan een vergroting van de biodiversiteit? Het realiseren van concrete maatregelen in het veld blijft in 2021 overeind: het afronden van de huidige NNN, Bos en Hout, (agrarisch) natuurbeheer en het investeren in ecologische verbindingzones en landschapsmaatregelen. In het kader van het thema Landschap zal er in 2021 een concrete bijdrage geleverd worden aan het verbinden van grote ontwikkelingen (zoals de Regionale Energiestrategie, klimaatadaptatie, energietransitie, aardbevingsprojecten) met de kwaliteit van het bestaande landschap. In alle trajecten brengen we in dat we uitgaan van hoe het landschap is ontstaan, en hoe we hier toekomstgericht nieuwe ontwikkelingen bij kunnen laten aansluiten.

Wij hebben een nieuw Uitvoeringsprogramma Landbouw opgesteld voor de periode 2020-2024. Dit programma hebben wij, vergezeld van de route naar een Visie op de landbouw, in september 2020 vastgesteld. Het programma geeft invulling aan de doelen voor landbouw, zoals opgenomen in de Kadernota 2019-2023 (uitwerking Coalitieakkoord).

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Landschappelijke kwaliteit, behouden biodiversiteit en verduurzaming landbouw is van belang voor een gevoel van verbondenheid met en eigenheid van de streek en een plezierige leefomgeving.

Programmadoeel

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit
 Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed
 Vitale landbouw als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de sector en de maatschappelijke omgeving

Deelprogramma

Natuur en landschap	Landbouw
---------------------	----------

Middelen

€ 146,6 miljoen	€ 15,2 miljoen
-----------------	----------------

Beleidsdoelen

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland	Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed	Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing	Stimuleren van biologische landbouw
--	---	---	-------------------------------------

Indicatoren

Ingerichte NNN: Nieuwe natuurvelden binnen het NNN 2021: 421 ha Beheer NNN: Beheer natuurvelden binnen het NNN 2021: 13.263 ha Toename areaal verworven gronden t.b.v. het NNN 2021: 115 ha	Aantal herstelde landschapselementen: 11 per jaar Aantal natuur- en landschapsmaatregelen op boerenerven: 50 per jaar Aantal uitvoeringsprogramma's Landschapsconvenant: 3 per jaar	N.n.b.	Areaal biologische landbouw 2021: 5.130 ha 2022: > 5.130 ha
--	--	--------	---

Relaties met andere (deel)programma's

2.2 Energie en klimaat 3.2 Landbouw 5. Economie 6. Cultuur en maatschappij	2.2 Energie en klimaat 6.1 Cultuur 6.2 Erfgoed en archeologie	2. Milieu en energie 5. Economie	N.v.t.
---	---	-------------------------------------	--------

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020 en Omgevingsverordening provincie Groningen 2016	2020
Beleidsnota Natuur 2013-2021	2021
Natuurvisie provincie Groningen ¹⁾	2021
Beleidsnotitie Landschap	nog niet bekend
Visie Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer na 2016	nog niet bekend
Programma Landelijk Gebied 2017-2027 ('Mooi Grunn')	2027
AgroAgenda Noord-Nederland	nog niet bekend
Uitvoeringsprogramma Landbouw 2020-2024 (in najaar 2020 vast te stellen)	2024

¹⁾ Dit betreft een aanvulling op Beleidsnota Natuur 2013-2021 in het kader van de Wet natuurbescherming 2017.

3.1. Natuur en landschap

Beleidsdoel Natuurnetwerk Nederland

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
Ingerichte NNN: Ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ¹⁾	10	6	657	421	78	611	37
Landelijke waarde	3.029						
Beheer NNN: Beheer van natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ¹⁾	13.425	13.431	13.263	13.263	13.263	13.263	13.263
Landelijke waarde	490.953						
Eigen indicatoren							
Toename areaal verworven gronden ten behoeve van NNN (in ha)	149	136	88	115	115	115	150

¹⁾ De realisatiegegevens 2018 en 2019 zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportage Natuur (Prolander). Realisatie 2020 en streefwaarden 2021 tot en met 2024 betreffen een inschatting van Prolander op basis van actuele inzichten uit de Prestatieovereenkomst Prolander 2021. De landelijke (realisatie)waarden zijn afkomstig van waarstaatjeprovincie.nl.

Prestaties

Prioriteiten

- Reductie van CO₂; Bossen
Resultaat 2021
 - Planvorming pilot.*Resultaat 2021-2023*
 - Aanleg extra (voedsel) Bos en hout;
 - Educatie.
- Biodiversiteit: vergroten natuurwaarden in natuur- en landbouwgebied en toegankelijk voor recreatie en toerisme (vergroten, ontwikkelen en versterken toeristische infrastructuur)
Resultaat 2021
 - Strategieplan voor realisatie natuur binnen en buiten NNN;
 - Zo mogelijk oplossen geïnventariseerde recreatieve knelpunten.*Resultaat 2021-2023*
 - Realisatie:
 - natuurinvesteringen;
 - aanleg voet/fietspad;
 - bewegwijzering;
 - ecologisch bermbeheer.
- Versterking soortenbeleid
Resultaat 2021
 - Maatregelen ter versterking/begeleiding akkerweidevogels, wolf, bever en zeehonden en exoten en Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).*Resultaat 2021-2023*
 - Procesgeld ten behoeve van beleidsuitwerking doelsoorten;
 - NDFF: onderhouden database.
- Realisatie landschapskwaliteit
Resultaat 2021
 - Uitwerking Landschapsconvenant en Subsidie landschapsprojecten;
 - 30 Tennetprojecten in uitvoering of planvorming;

- Landschappelijke begeleiding klimaat- en energierealisatie

Resultaat 2021-2023:

- Landschapsfonds;
- 40 Tennenprojecten in uitvoering en 20 in planvorming
- Landschappelijk goed ingepaste klimaat- en energieprojecten.
- Realisatie Waddenopgave en Eems-Dollard

Resultaat 2021

- Start inrichting Groote Polder (fase 1) afronden verkenning en besluitvorming over de omlegging van het spui, de recreatiesluis in het centrum van Delfzijl en de zoetwatervoorziening (Groote Polder fase 2).
- Stevige bestuurlijke rol in Bestuurlijk Overleg Wadden (BOW);

Resultaat 2021-2023:

Grote projecten:

- Haven Lauwersoog, Vergroening chemie, Groote Polder, Noordpolderzijl, Werelderfgoed, Klimaatadaptatie kustzone Westpolder, Gebiedsontwikkeling/versterking Lauwersmeerdijk en Zoutkamp, Dubbele Dijk, Kleijrijperij, gezamenlijke sedimentmanagement met Duitsland;
- GS bepalend in Waddenbeleid;
- Ecologie en Economie in balans (E&E) 2020-2024: Programma in de Eemsdelta gericht op ruimte voor duurzame economische en ecologische ontwikkeling. De provincie faciliteert in E&E de samenwerking tussen industrie, natuur- en milieuorganisaties, landbouw, waterschappen, gemeenten, ministeries (LNV/EZK/IenW) en Rijkswaterstaat Noord-Nederland.

Resultaat 2021

- Dialoogdag over een schurend vraagstuk op het grensvlak van ecologie en economie;
- Verkenning koppelkansen industrie, landbouw en natuur (bijv. onderzoek CO₂-invang kwelders, ideeënontwikkeling stikstof);
- Verkenning kansen Omgevingswet;
- Professionalisering ecologische plus;
- Organisatie en communicatie.

Resultaat 2021-2023

- We hebben de samenwerking en communicatie binnen en met E&E gefaciliteerd;
- We hebben schurende onderwerpen geagendeerd;
- E&E-partners hebben zelf dossiers en issues aangedragen waarvoor ze E&E willen inzetten;
- Het netwerk is verbonden aan Duitsland;
- De provincie heeft bredere toepassing werkwijze E&E verkend.

Nieuwe prioriteiten Kadernota 2020-2024

- Bos en Hout
Centraal doel van Bos en Hout is om vanuit de groene functies bij te dragen aan de grote transities, opgaven en projecten.
Ons streven is een groei van bos en houtige opstanden (onder andere lanen en erfbeplantingen) in onze provincie met 1 procent per jaar. Op korte termijn zijn er kansen om bescheiden te starten met bosaanleg bijvoorbeeld op de eigen gronddepots, voor beplanting langs gemeentelijke en provinciale wegen (waar passend en mogelijk), vergroening van bedrijventerreinen, de grotere (boeren)erven in het buitengebied en (herstel van) het houtsingelgebied van onder andere het Zuidelijk Westerkwartier. Momenteel zijn de middelen voor extra bosaanleg beperkt (€ 125.000 per jaar). Wij verwachten pas medio 2021 een beeld te hebben van eventuele cofinanciering van het Rijk, NPG en/of Natuurpact ten behoeve van extra bosaanleg.

Resultaat 2021

- Pilot ontwerp en aanleg klimaatslim en biodivers bos
- Inzet beplanting langs wegen en op erven in het buitengebied
- Verkenning vergroening bedrijventerreinen, zo mogelijke koppelen aan klimaat- en kwaliteitsinvesteringen op bedrijventerreinen
- Concernbrede verkenning uitvoeren naar mogelijke toekomstige verdienmodellen waarbij bos en hout wordt betrokken

Resultaat 2021-2023

- Aanleg extra (voedsel)bos:
- Pilot ontwerp en aanleg klimaatslim en biodivers bos;
(Resultaten worden benut voor educatie. Het is de bedoeling om elk jaar een pilot te gaan uitvoeren.);

- Concernbrede verkenning uitvoeren naar mogelijke toekomstige verdienmodellen waarbij bos en hout wordt betrokken.
- Stikstof biodiversiteit
 In 2019 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) buiten werking gesteld. Hiermee verdween de grondslag onder alle Wet natuurbeschermingvergunningverlening waarbij sprake is van stikstofdepositie op overbelaste Natura 2000 gebieden. Het Rijk en de provincies zijn sindsdien doende een alternatief voor de PAS vorm te geven. Middels een beleidsregeling stikstof is de vergunningverlening voor de Wet natuurbescherming weer op gang gekomen. Daarnaast wordt via een gebiedsgerichte aanpak een verlaging van de depositie van de overbelaste Natura2000-gebieden in Nederland in gang gezet. In Groningen betreft het Natura2000-gebied Lieftingsbroek.
 Het onderdeel stikstof biodiversiteit draagt bij aan natuurherstel, aan de transitie van de landbouw, maar heeft ook raakvlakken met industrie, mobiliteit en woningbouw, energietransitie en het klimaatakkoord. Een belangrijk doel is een robuust vergunningensysteem dat initiatiefnemers rust en stabiliteit biedt. Verder richt het onderdeel zich op het starten van het gebiedsproces Lieftingsbroek en het uitvoering geven aan de Groninger Aanpak Stikstof. Voor een robuust vergunningensysteem en natuurherstel moet de stikstofdepositie omlaag en dit vraagt een verandering in de huidige bedrijfsvoering van de sectoren. Hierbij heeft de landbouw het grootste aandeel in de stikstofdepositie. Voor het onderdeel landbouw willen we een pilot starten om in de praktijkervaring op te doen op bedrijfsniveau hoe we de stikstofdepositie kunnen verminderen en wat de landbouw hiervoor nodig heeft. We willen deze ervaring vervolgens gaan uitdragen naar andere bedrijven.
- Resultaat 2021*
 Opstarten gebiedsproces Lieftingsbroek;
 - natuurmaatregelen om de habitattypen in het gebied te herstellen en versterken;
 - gerichte bronmaatregelen bij piekbelasters;
 - samen met regionale partijen zoeken naar koppelkansen met andere opgaven in het gebied.
 Opstarten pilot landbouw en ervaringen uitdragen naar andere bedrijven;
 - Door een groep experts met veel kennis en expertise van landbouw, stikstof en wet- en regelgeving wordt gezocht naar een gebied waar ze hun denkbeelden op zouden kunnen projecteren. Zij gaan hiervoor uit van maatregelen en oplossingen die bijdragen aan meerdere thema's, een duidelijke rolverdeling tussen de diverse overheden en eigenaarschap van oplossingen bij bewoners en ondernemers. Wij willen deze groep experts uitnodigen en faciliteren om hun toekomstbeelden te projecteren op een gebied in de provincie Groningen. Wij willen daarbij ruimte en ondersteuning bieden voor maatregelen en experimenten op bedrijfsniveau*Resultaat 2021-2023*
 - Uitvoering geven aan de Groninger Aanpak Stikstof;
 - Opstarten pilot landbouw en ervaringen uitdragen naar andere bedrijven;
 - Vergunningverlening weer goed op gang;
 - Opstarten gebiedsproces Lieftingsbroek;
 - Uitvoeren natuurherstelmaatregelen.
- Opgave Wadden: procesmiddelen Lauwersmeer
 Zie uitwerking hieronder bij Regulier.

Regulier

- Waddenkust:
Programma Eems-Dollard:
 Uitvoering van het adaptief [programma Eems-Dollard 2050](#) dat gericht is op ecologische verbetering met ruimte voor economische versterking van de Eems-Dollard.
 - Programma 2.0 Eems-Dollard 2050 voor de periode 2021-2026.*Deelprogramma Vitale kust:*
 - Dubbele Dijk: uitwerking inrichting en beheer noordelijk en zuidelijk deel van het tussengebied van de Dubbele Dijk;
 - Kleine Polder Termunten: project wordt in 2021 gerealiseerd.
 - Groote Polder Termunten: definitief inrichtingsplan en start aanbesteding;
 - Groote Polder Termunten fase 2; verkenning omlegging spui, zoetwatervoorziening, recreatiesluis, zoet-zout;
 - Brede Groene Dijk: definitieve planvorming pilot Brede Groene Dijk.

Deelprogramma Nuttig toepassen slib:

- Kleirijperij: uitvoeren en monitoring rijpingsproces in pilot Delfzijl en kwelder Dollarddijk;
- Start pilot ophogen landbouwgronden met slib uit de Eems-Dollard;
- Voorbereiding opschaling verschillende nuttige toepassingen van slib.
- Opschalingsproces voor ophogen landbouwgronden en kleirijperijen via Interbestuurlijk Programma VLOED

Deelprogramma hydromorfologische verbetering:

- Pilot buitendijkse slibsedimentatie.
- Kennisontwikkeling en monitoring

Programma Lauwersmeer/Lauwersoog;

- Vaststellen 2e uitvoeringsprogramma Lauwersmeer 2020-2024.

Uitvoering meerjarige projecten:

- Rondje Lauwersmeer 'Beleef Lauwersmeer' gereed in 2020;
- Uitvoering Rietproef Lauwersmeer; start in 2021;
- Uitvoering Werelderfgoedcentrum Waddenzee; aanbesteding bouw.
- Beheer en monitoring broedeilanden bij de Eemshaven en bij het industriegebied Oosterhorn:
 - Monitoring broedsucces visdiefjes en noordse sterns op de broedeilanden.

Bijdrage verbonden partij Prolander aan beleidsdoel

- Vertalen van provinciaal beleid op het gebied van plattelands- en gebiedsontwikkeling in concrete gebiedsprojecten.

Bijdrage verbonden partij Waddenfonds aan beleidsdoel

- Behartiging van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.

Beleidsdoel Landschap

Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal herstelde landschapselementen, bijv. • Molenbiotopen; • Slingertuinen; • Pingoruïnes; • Borgterreinen; • (Laan)beplantingen.				11	11	11	11
Uitvoering (kleine) natuur- en landschapsmaatregelen op boerenerven				50	50	50	50
Uitvoeringsprogramma's Landschapsconvenant				3	3	3	3

Prestaties**Prioriteiten**

N.v.t.

Regulier

N.v.t.

Bijdrage verbonden partij Waddenfonds aan beleidsdoel

- Behartigen van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.

3.2. Landbouw

Beleidsdoel Innovatie landbouw

Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing

Indicatoren

Wij hebben een nieuw Uitvoeringsprogramma Landbouw opgesteld voor de periode 2020-2024. Deze wordt, samen met de route naar een visie op de landbouw, naar verwachting in de herfst van 2020 vastgesteld. Na vaststelling zal ook meer bekend zijn over de indicatoren en streefbeelden.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing
Resultaat 2021
 - Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland is in uitvoering. Onderdeel hiervan is ook het ontwikkelen van het noordelijk kennisnetwerk;
 - Ontwikkelen van visie en beleid op gebied van precisielandbouw en 5G-netwerken, (regionale) kringlopen, korte ketens en verzilting; deze zijn uitgewerkt in het nog vast te stellen en eerdergenoemde Uitvoeringsprogramma Landbouw.
 - Uitvoeren pilots natuurinclusieve landbouw;*Resultaat 2021-2023:*
 - Uitvoering Regiodeal (en de realisatie van streefbeelden), IBP Westerkwartier en overige trajecten. Zie ook de [brief aan uw Staten van 20 mei 2020](#).
 - Ondersteuning van projecten die bijdragen aan de verduurzaming van gangbare landbouw.

Regulier

- Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Landbouw 2020-2024
Resultaat 2021
 - Ambities uit het programma zijn behaald.*Resultaat 2021-2023*
 - Concrete stappen richting toekomstbestendige landbouw. Een en ander wordt ook opgenomen in het nieuwe Uitvoeringsprogramma Landbouw.

Beleidsdoel Biologische landbouw

Stimuleren van biologische landbouw

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Areaal biologische landbouw (in ha) (bron: Skal Biocontrole)	4.626	n.n.b.	5.130	5.130	> 5.130	n.t.b.	n.t.b.

Wij hebben een nieuw Uitvoeringsprogramma Landbouw opgesteld voor de periode 2020-2024. Deze wordt, samen met de route naar een visie op de landbouw, naar verwachting in de herfst van 2020 vastgesteld. Na vaststelling zal ook meer bekend zijn over de indicatoren en streefbeelden.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Meer biologische landbouw

Resultaat 2021

- Toekomstbestendige landbouw.

Resultaat 2021-2023:

- Toekomstbestendige landbouw. Een en ander wordt ook opgenomen in het nieuwe Uitvoeringsprogramma Landbouw.

Regulier

- Uitvoeren huidig Programma Duurzame Landbouw 2017-2020

Resultaat 2021

- Ambities uit het programma zijn behaald.

Resultaat 2021-2023

- Toekomstbestendige landbouw. Een en ander wordt ook opgenomen in het nieuwe Uitvoeringsprogramma Landbouw

Totaal lasten en baten

	rekening 2019	begroting 2020 na wijziging	begroting 2021	meerjarenraming			totaal periode 2021-2024
				2022	2023	2024	
Lasten	46.738	67.792	60.675	36.247	34.419	30.431	161.771
Baten	11.200	22.794	17.252	2.192	1.854	325	21.623
Saldo lasten en baten	35.538	44.999	43.423	34.055	32.565	30.106	140.148
Reservemutaties							
Toevoegingen	1.521	4.292	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	6.985	10.758	7.250	1.359	1.548	758	10.916
Saldo reservemutaties	-5.464	-6.467	-7.250	-1.359	-1.548	-758	-10.916
Saldo na reservemutaties	30.074	38.532	36.172	32.696	31.017	29.348	129.232

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo na reservemutaties	38.532	36.172	32.696	31.017	29.348
Vershil t.o.v. voorgaand jaar		-2.360	-3.476	-1.679	-1.669
Verklaring					
1. Natuurontwikkeling - m.n. accres Prolander en CA19-23		570	-210	29	-194
2. Landschap - aflopen nieuw beleid 2019-2023 in 2024		0	0	0	-90
3. Waddengebied - m.n. herstelling 2020/21 Eems-Dollard (ED)2050/Dubbele Dijk / CA19-23 inclusief w. ijziging fasering		-214	-1.849	-5	-59
4. Landbouw - m.n. DU-Regiodeal natuurinclusieve landbouw t/m 2022/CA19-23		-3.323	-1.042	-1.299	-1.135
5. Apparaatskosten - w. ijziging verw. achte inzet personeel (2021) en accres (2022 e.v.)		-300	151	156	168
6. Beheer flora en fauna - stikstof biodiversiteit (2020-2023)		875	-340	-575	-375
7. Overig - m.n. Natuurbeheer		32	-186	15	16

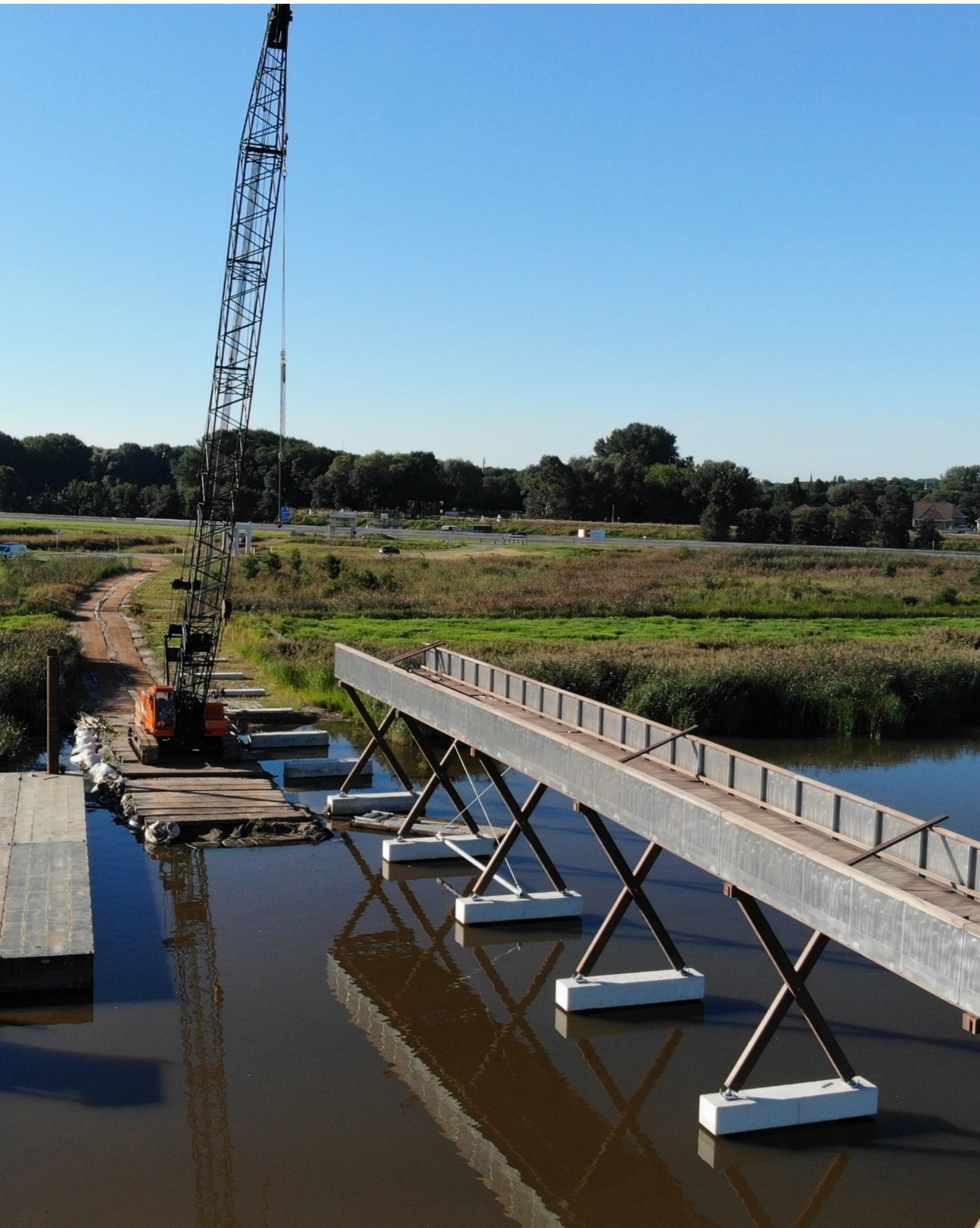
Bedragen x € 1.000

II. Lasten per deelprogramma met uitsplitsing naar prioriteiten en reguliere activiteiten

	2021	2022	2023	2024	Totaal
3.1. Natuur en landschap					
A. Prioriteiten					
1. Biodiversiteit; vergroten natuurwaarden in natuur(- en landbouw) gebied	100	100	100	0	300
2. a. Reductie CO ₂ in bos en hout	125	125	125	0	375
b. Bos en hout (kadernota 20-24)	p.m.	p.m.	p.m.		p.m.
3. Versterking soortenbeleid	125	125	125	0	375
4. Realisatie landschapskwaliteit	40	40	40	0	120
5. a. Realisatie Waddenopgave (excl. Lauw ersmeer; o.a. ED2050)	2.100	p.m.	p.m.	0	2.100
b. procesmiddelen Lauw ersmeer (kadernota 20-24)	-150	50	50		-50
6. Ecologie&Economie in balans 2020-2024	60	60	60	0	180
7. a. Stikstof diversiteit	1.295	847	365		2.507
b. natuurherstel en stikstofreductie	p.m.	p.m.	p.m.		p.m.
c. Landbouw maatregelen en stikstofreductie	p.m.	p.m.	p.m.		p.m.
subtotaal	3.695	1.347	865	0	5.907
B. Reguliere activiteiten					
subtotaal	46.368	32.139	32.077	30.073	140.656
Totaal lasten 3.1. Natuur en landschap	50.063	33.485	32.942	30.073	146.563
3.2. Landbouw					
A. Prioriteiten					
1. Verduurzaming en innovatie landbouw met ruimte voor schaalvergroting en begrenzing	825	825	842	0	2.492
2. Regiodeal Inclusieve landbouw	300	300	283	0	883
subtotaal	1.125	1.125	1.125	0	3.375
B. Reguliere activiteiten					
subtotaal	9.487	1.637	352	358	11.833
Totaal lasten 3.2 Landbouw	10.612	2.762	1.477	358	15.208
Totaal lasten programma 3. Platteland en natuur	60.675	36.247	34.419	30.431	161.771

Bedragen x € 1.000

4. Bereikbaarheid

4. Bereikbaarheid

Inleiding

Het jaar 2021 zal in het teken staan van het vernieuwen van het beleid op het gebied van Mobiliteit in onze provincie: het Programma Mobiliteit Provincie Groningen (PMPG). Middels een uitgebreid participatietraject halen we niet alleen ideeën op voor het PMPG, we schoeien ook het gesprek met stakeholders op een frisse leest van wederkerigheid en samenwerking. Doel is, dat zij zichzelf gaan zien als mede-eigenaar van mobiliteitsoplossingen in onze provincie. Binnen dit traject gaan we uiteraard op meerdere momenten met uw Staten in gesprek. Wij streven er naar dat uw Staten in november 2021 een besluit kunnen nemen over dit programma. In het proces om te komen tot het Programma Mobiliteit zijn wij tevens voornemens om ook de transitie naar een Mobiliteitsfonds mee te nemen.

Het PMPG zal het eerste overkoepelende mobiliteitsbeleid van de provincie Groningen zijn. Beleidslijnen die voorheen eigenstandig geformuleerd werden, zullen gaandeweg een plek vinden aan de 'kapstok' van het PMPG. In 2021 werken we in elk geval aan onderstaande beleidslijnen:

- Actualiseren van het provinciale verkeersveiligheidsbeleid op basis van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030). Het SPV 2030 kent een nulambitie: elk verkeersslachtoffer is er één te veel. Vanuit onze regionale regisseursrol gaan wij in VVB verband samen met maatschappelijke partners een regionale uitwerking van het SPV opstellen. Daarnaast stellen we ook een Meerjaren UitvoeringsProgramma verkeersveiligheid op. Dit gaan wij doen door risico's in kaart te brengen en vervolgens inzetten op maatregelen om die risico's te verkleinen. Dit vraagt om een impuls voor verkeersveiligheidsbeleid waar het gaat om structurele aandacht en een proactieve aanpak.
- Ruime aandacht zal er zijn voor de uitvoering van het fietsbeleid zoals dat is vastgelegd in ons Uitvoeringsprogramma Fiets 2020-2023. De prioriteit die uw Staten in de Kadernota 2019-2023 aan de uitvoering van de Fietsstrategie hebben gegeven maakt dat wij belangrijke stappen kunnen gaan zetten. We willen meer mensen op de fiets, minder ongevallen met fietsers en hogere waardering van fietsers en betere voorzieningen voor fietsers. Het Uitvoeringsprogramma laat zien hoe we dat willen bereiken. Het jaar 2021 is het eerste jaar van dit Uitvoeringsprogramma. Wij zullen in dit jaar, naast de uitvoering van tal van activiteiten, een belangrijke keuze maken voor het opwaarderen van het fietsnetwerk. Dan gaat het om doorfietsroutes, regionale hoofdfietsroutes, Regionale Basisfietsroutes en ontbrekende schakels. Op basis van een uitgebreide verkenning zullen wij in de loop van dit jaar een besluit nemen over welke onderdelen van dit netwerk wij willen opwaarderen.
- 2021 is voor de verduurzaming en het slimmer maken van de mobiliteit opnieuw een belangrijk jaar. Doel is onder meer om de aanbesteding te starten van de eerste zero emissie treinen, de Regionale Agenda Laadinfrastructuur is opgesteld en ook in het Publiek vervoer worden vervolgstappen gezet. Het inmiddels brede autonoom vervoer programma wordt voor alle modaliteiten verder opgeschaald. Daarnaast worden de programma's voor Hubs, Keten- en Deelmobiliteit steeds meer zichtbaar en worden op een slimme manier koppelingen gemaakt met de logistiek. Hive.mobility draait volop in 2021 en is dé netwerkorganisatie waar al deze programma's en de betrokken partijen samenkomen.
- Ook wordt in het kader van het landelijke OV Toekomstbeeld richting het Rijk verder ingezet op het vervangen van de treinbeveiliging met ERTMS, de invoering van ATO, de snelle verbinding naar de Randstad, het verbeteren van de OV-ontsluiting naar Zernike, de Wunderline en de Nedersaksenlijn.

Tot slot heeft de coronacrisis geleid tot een drastische afname van het gebruik van het openbaar vervoer. Wij houden er ernstig rekening mee dat, net als in 2020, het effect van de coronacrisis op het gebruik van het openbaar vervoer in 2021 onze aandacht zal vragen. De mate waarin dit nodig zal zijn is onder andere afhankelijk van in welke mate en per wanneer studenten en werkenden weer naar opleiding en werk kunnen gaan. Ook is van belang in welke mate ook voor 2021 afspraken met het Rijk kunnen worden gemaakt over een beschikbaarheidsvergoeding.

Maar de coronacrisis is niet alleen nadelig voor mobiliteit: het vele thuiswerken en studeren op afstand heeft de ochtend- en avondspitsen afgevlakt, het is rustiger onderweg. In 2021 kijken we daarom of het spitsmijden (zoals dat via het Groninger rooster plaatsvindt) kan worden uitgebreid en verstrekt. Hierin heeft Groningen Bereikbaar in en om de gemeente Groningen een grote rol gespeeld. Met

Groningen Bereikbaar zijn we in gesprek om te kijken of zij dit voor ons ook breder in de provincie kunnen uitrollen.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Ons mobiliteitsbeleid heeft tot doel om ruimtelijke functies met elkaar te verbinden zodat mensen en goederen zich vlot, veilig en duurzaam van de ene naar de andere plek kunnen verplaatsen. Een goede bereikbaarheid van steden en dorpen is van belang voor de leefbaarheid en verdere ontwikkeling van onze provincie.

Programmadoeel

Een goede, veilige en duurzame (inter)nationale, provinciale en regionale bereikbaarheid over weg, water, spoor en door de lucht

Deelprogramma

Infrastructuur

Openbaar vervoer

Middelen

€ 270,7 miljoen

€ 276,2 miljoen

Beleidsdoelen

Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan de bereikbaarheid van onze provincie, aan duurzaamheid en aan de gezondheid van onze inwoners; daarnaast een afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers

Een wegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Betere verkeersveiligheid in de hele provincie Groningen

Een vaarwegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Een dekkend netwerk van openbaar vervoer bestaande uit HOV+-basisnet en aanvullend vervoer van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren

Klanttevredenheid doorfietsroutes: $\geq 8,0$

Beoordeling fietsvoorzieningen bij overstappunten: $\geq 7,5$

Daling aantal fietsdoden met 47% t.o.v. 2002
2024: maximaal 3

Daling aantal ziekenhuisgewonden 34% t.o.v. 2002
2024: maximaal 83

Gemiddeld aantal verplaatsingen per fiets per persoon per dag in 2024: 0,94

Gemiddelde afgelegde afstand per fiets per persoon in 2024: 3,37

Onderhoudsachterstand wegen onder landelijke norm (7-9%)
2021: 7%
2024: 7%

Maximaal 25 verkeersdoden in 2021
Maximaal 300 ziekenhuisgewonden in 2021

n.v.t.

Klantv.aardering regionaal openbaar vervoer (trein respectievelijk bus): 7,5

Reizigersgroei
HOV: 2% per jaar
OV: 1% per jaar

Daling CO₂-uitstoot bus (t.o.v. 2016)
2021: 90%
2024: 90%

Aantal op te waarderen hubs (cumulatief)
2021: 34
2024: 34

Relaties met andere (deel)programma's

2.2 Energie en klimaat
3.1 Natuur en landschap
4.2 Openbaar vervoer
5. Economie
6.3 Maatschappij
6.4 Leefbaarheid

2.1 Milieu
2.2 Energie en klimaat
4.2 Openbaar vervoer
5.1 Economie en werkgelegenheid
6.3 Maatschappij

6.4 Leefbaarheid

2.2 Energie en klimaat
4.2 Openbaar vervoer
5.1 Economie en werkgelegenheid

2.2 Energie en klimaat
4.1 Infrastructuur
5. Economie
6.4 Leefbaarheid

NB. We werken aan het Programma Mobiliteit Provincie Groningen. Wij hebben uw Staten via onze [voordracht](#) de Startnotitie Programma Mobiliteit ter instemming toegestuurd. Op basis van dat programma zullen wij de doelenboom actualiseren.

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020	2022
Fietsstrategie 2016-2025	nog niet bekend
Beleidsplan verkeersveiligheid Provinciale Wegen 2012-2020	nader te bepalen ¹
Nota Beheer provinciale vaarwegen 2011-2020	nader te bepalen ¹
Convenant RSP-ZZL	n.v.t.
Meerjarenprogramma Beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020	2020
Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	nader te bepalen ¹
Bushaltebeleid 2017-2020	nader te bepalen ¹

¹ Wordt bepaald in het kader van het Programma Mobiliteit Provincie Groningen

4.1. Infrastructuur

Beleidsdoel Fiets

Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan de bereikbaarheid van onze provincie, aan duurzaamheid en aan de gezondheid van onze inwoners; daarnaast een afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Klanttevredenheid doorfietsroutes minimaal een 8	7,9	n.v.t.	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0
Beoordeling fietsvoorzieningen bij overstappunten minimaal een 7,5	n.v.t.	7	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5
Daling aantal fietsdoden met 47% t.o.v. 2002 (2002: 5 doden)	2	2	max. 3	max. 3	max. 3	max.3	max.3
Daling aantal ziekenhuisgewonden (fiets) met 34% t.o.v. 2002 (2002: 126)	156	134	max. 83	max. 83	max. 83	max. 83	max. 83
Gemiddeld aantal verplaatsingen per fiets per persoon per dag ¹⁾ (2014=0,85 2015=0,83 2016=0,71)	0,92	xx					0,94
Gemiddelde afgelegde afstand (km) per fiets per persoon ¹⁾ (2014=3,07 2015=3,41 2016=2,38)	3,50	xx					3,37

¹⁾ Bij de beantwoording van de technische vragen over de Begroting 2019 hebben wij het volgende toegezegd: "Wij zullen voortaan ook over de ontwikkeling van het aantal verplaatsingen per persoon en de afgelegde afstand per persoon rapporteren".
De streefwaarden zijn voor 2025; over tussenliggende jaren zijn geen streefwaarden opgenomen in de fietsstrategie. De gegevens komen van het CBS. Zij doen jaarlijks een "Onderzoek Verplaatsingen in Nederland" (OVIN). De gegevens van 2019 waren ten tijde van de vaststelling van deze begroting nog niet beschikbaar.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan bereikbaarheid van onze provincie, duurzaamheid, gezondheid van onze inwoners en afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers (vanaf 2020 intensiveren uitvoering fietsbeleid).

Resultaat 2021

- Opleveren verkenning nieuwe infrastructurele projecten vanuit Uitvoeringsprogramma Fiets 2020-2023 (doorfietsroutes, Regionale Hoofd fietsroutes, Regionale Basis fietsroutes en ontbrekende schakels) en besluit onzerzijds over inzet van middelen voor fietsnetwerk.
- Verbeteren van de verkeersveiligheid op onze provinciale fietspaden door op (bijna) alle fietspaden verbeterde markering aan te brengen (asmarkering en kantmarkering).
- Subsidiebeschikkingen aan gemeenten voor de verbetering van hun fietsnetwerk. Moment van realisatie van de maatregelen is afhankelijk van de complexiteit van de projecten waarvoor een subsidie is verleend.
- In de hele provincie is het mogelijk om een week lang een e-bike uit te proberen.
- Het project 'HiBike' om basisschoolleerlingen te stimuleren op de fiets naar school te gaan is onderdeel geworden van het reguliere verkeerseducatie aanbod en daarmee beschikbaar voor alle basisscholen. Dit is wel afhankelijk van de uitkomsten van de pilot die we in de tweede helft van 2020 uitvoeren op zes basisscholen.
- In 2021 staat de organisatie van het Rijksprogramma Doortrappen (om ouderen te stimuleren langer, veiliger te laten fietsen) in onze provincie en organiseren we de eerste activiteit voor

ouderen. Dit is onder voorbehoud van besluitvorming over het werkplan 2021 van het Verkeer- en Vervoerberaad, waarin een deel van de kosten wordt opgenomen.

Resultaat 2021-2023

- Uitbreiding fietsenstallingen bij treinstations:
Eind 2020 wordt duidelijk voor welke stations we subsidie ontvangen van het ministerie en welke stations we dus kunnen aanpakken. In potentie gaat het om ruim drie duizend extra fietsenstallingen bij vijftien stations.
- Start realisatiefase van één of meerdere nieuwe fietsverbindingen (de verkenning die in 2021 wordt afgerond is de basis voor het besluit welke fietsverbindingen we gaan aanpakken).
- Verbeteren van de verkeersveiligheid op onze provinciale fietspaden door in combinatie met groot onderhoud het fietspad vergevingsgezind te maken (markering, verwijderen obstakels, etc.).
- Verbeteren verkeersveiligheid op circa vijftien fietsoversteken over provinciale wegen door in combinatie met groot onderhoud onder andere de aanleg van een middelgeleider zodat fietsers in twee etappen kunnen oversteken. De locaties worden bepaald nadat wij ons Uitvoeringsprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur 2021-2024 hebben vastgesteld.
- Continuering inzet fietsmakelaar:
De Fietsmakelaar heeft de rol om gemeenten te ondersteunen en enthousiasmeren op het gebied van fietsbeleid.
- Lancering fietsgemeenschap (samen met Regio Groningen-Assen en provincie Drenthe):
De fietsgemeenschap heeft tot doel om de samenwerking rondom het thema fiets te versterken tussen overheid, onderwijs, markt en belangenorganisatie (vanuit verschillende invalshoeken, zoals bereikbaarheid, gezondheid, sport en leefbaarheid). In het najaar van 2020 verkennen we de kansen voor zo'n fietsgemeenschap.

Regulier

- Realisatie doorfietsroute Assen-Groningen (gedeelte Haren-Witte Molen);
- Realisatie laatste deel doorfietsroute Ten Boer-Groningen ('vorkland zuid' ter hoogte van de Noorddijkerweg)
- Realisatie doorfietsroute Winsum-Groningen (onder voorbehoud van het minnelijk verkrijgen van de laatste gronden).
- Planuitwerkingsbesluit doorfietsroute Assen-Groningen (gedeelte Witte Molen-De Punt);
- Verbeteren herkenbaarheid van doorfietsroutes door het aanbrengen van logo's en de bewegwijzering van doorfietsroutes;
- Opleveren dashboard fietsmonitoring. Op dit dashboard wordt alle relevante data rondom het thema fiets verzameld. Uitgangspunt is dat alle data voor iedereen openbaar toegankelijk is.

Beleidsdoel Wegen

Een wegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
De onderhoudsachterstand van de wegen bedraagt niet meer dan de landelijke norm van 7-9%	10%	9%	8%	7%	7%	7%	7%

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Knelpunten MIT:
Investerings in Knijpsbrug, Blauwe Roos, doorfietsroute Groningen-Leek.

Resultaat 2021

- Knijpsbrug:
De verwachting is dat uw Staten zich in 2021 kunnen uitspreken over het planuitwerkings- en realisatiebesluit. De locatie Rengersbrug is in 2020 aangepast. Over de aanpak van deze locatie hebben wij uw Staten in 2020 per [brief](#) geïnformeerd.
- Blauwe Roos (rotonde Blauwestad):
10 juni 2020 hebben uw Staten ingestemd met een opnamebesluit voor het project verkeersknoop aansluiting A7 Winschoten Blauwe Roos. Tevens is ingestemd met het planuitwerkingsbesluit voor de versnelling van een gedeelte van het project, een aantal infrastructurele aanpassingen aan de rotonde Blauwe roos (no-regret maatregelen). Het realisatiebesluit voor deze maatregelen verwachten we in 2021 aan uw Staten voor te kunnen leggen.
- Doorfietsroute Groningen-Leek:
Op 10 juni 2020 hebben uw Staten een realisatiebesluit genomen voor deze doorfietsroute. Voor dit project zal het resultaat in 2021 bestaan uit de volgende zaken: het uitwerken van het (verkeerskundig)ontwerp, het verrichten van onderzoeken, het aanpassen van kabels en leidingen, het verrichten van de engineering en het verzorgen van de grondverwerving.

Resultaat 2021-2023

- Knijpsbrug:
Afhankelijk van het doorlopen van de planuitwerkings- en realisatiefase start uitvoering op een 3 tal locaties.
- Blauwe Roos (rotonde Blauwestad):
Wij verwachten uw Staten in 2021 een realisatiebesluit voor de no-regret maatregelen te kunnen voorleggen. Bij positieve besluitvorming uwerzijds zal in deze jaren de realisatiefase worden doorlopen. De verwachting nu is dat we dan in 2023 kunnen starten met de werkzaamheden. Zoals wij in de [voordracht](#) opnamebesluit hebben aangegeven zal na aanleg van de no-regret maatregelen een evaluatie worden uitgevoerd. Afhankelijk van deze evaluatie zal de verdere verkenning de Verkeersknoop aansluiting A7 Winschoten uitgewerkt worden.
- Doorfietsroute Groningen-Leek:
Op 10 juni 2020 hebben uw Staten een realisatiebesluit genomen voor deze doorfietsroute. De komende periode zal in het teken staan van het doorlopen van de realisatiefase.

- Knelpunten MIT:
Verbeteren bereikbaarheid

Resultaat 2021

- Smart Mobility:
Continueren Groningen Bereikbaar en de ervaringen die zijn opgedaan binnen Groningen Bereikbaar zoals hindercommunicatie, anders roosteren, anders benutten, inzetten op fiets en OV verder uitrollen naar andere delen van de provincie
- Intelligente VRI's:
In 2021 (of 2022) worden de volgende verkeersregelininstallaties bij vervanging iVRI-ready gemaakt: N360 VRI Ten Boer en N386 VRI Gerrit Imbosstraat (Foxhol).

Resultaat 2021-2023

- Smart Mobility:
Continueren Groningen Bereikbaar en de ervaringen die zijn opgedaan binnen Groningen Bereikbaar zoals anders roosteren, anders benutten, inzetten op fiets en OV verder uitrollen naar andere delen van de provincie.
- Intelligente VRI's:
In het BO-MIRT november 2018 is, in het kader van de landelijke aanpak smart mobility, afgesproken dat Rijk en regio's een versnelling geven aan de vervanging van conventionele verkeersregelininstallaties door nieuwe intelligente verkeersregelininstallaties, die kunnen communiceren met voertuigen, fietsers etc. Bij de vervanging van een achttal VRI's in de periode 2020-2023 zorgen we dat de nieuwe installatie in elk geval iVRI-ready is. Het daadwerkelijk toevoegen van de technische modules die communicatie met voertuigen en apps mogelijk maken is afhankelijk van de ervaringen die wij opdoen met de eerste lichting iVRI's op de Westelijke Ringweg en de Europaweg.

- Programma Mobiliteit Provincie Groningen

Resultaat 2021

Wij werken aan het vernieuwen van het provinciale Mobiliteitsbeleid. Aanvankelijk onder de naam Regionaal Mobiliteit Plan maar bij nader inzien hebben wij hier de naam Programma Mobiliteit Provincie Groningen aan gekoppeld. Wij hebben uw Staten via onze [voordracht](#) de Startnotitie Programma Mobiliteit ter instemming toegestuurd. Uit de in deze voordracht opgenomen planning komt naar voren dat het onze inzet is dat uw Staten zich in november 2021 kunnen uitspreken over Programma Mobiliteit Provincie Groningen.

Resultaat 2021-2023

- Bij positieve besluitvorming van uw Staten over Programma Mobiliteit Provincie Groningen eind 2021 zullen wij een uitvoeringsprogramma vaststellen en starten met de uitvoering hiervan.

- Adequaats beheer en onderhoud provinciale infrastructuur.

Resultaat 2021-2023

- Adequaats beheer en onderhoud provinciale infrastructuur.

Nieuwe prioriteiten Kadernota 2020-2024

- Areaalwijziging:
De onderhoudsbudgetten zijn verhoogd in verband met areaalwijziging als gevolg van aanleg recreatief fietspad zeedijk Delfzijl en faunapassages en faunarasters.

Regulier

- Uitvoeren ombouw Ring Zuid Groningen;
- Uitvoeren N355;
- Uitvoeren N361;
- Uitvoeren Rondweg Bedum;
- Uitvoeren verkenning Ring West Groningen;
- Nemen realisatiebesluit N33-Midden;
- Doorlopen verkenningfase doorstroming Blauwe Roos;
- Vernieuwen Ellerhuizerbrug over het Boterdiep (N994);
- Aanpak instandhoudingsknelpunt N995 Bedum-Onderdendam
- Beheer en onderhoud.

Wij hebben uw Staten via [voordracht 2020-042692](#), Mobiliteit-Beleid het beleidskader beheer en onderhoud toegezonden met het voorstel hiermee in te stemmen. Zoals wij in de voordracht hebben aangegeven zullen wij bij positieve besluitvorming uwerzijds het uitvoeringsprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur 2021-2024 opstellen en vaststellen. Dit zal dan in het najaar 2020 plaatsvinden. Dan zal duidelijk worden welke projecten beheer en onderhoud in 2021 voor uitvoering in aanmerking komen. Wij verwachten dat de volgende projecten daar in ieder geval deel van uitmaken:

- N999 Garsthuizen-Uithuizen
- N362 Scheemda-Weiwerd
- N987 Siddeburen-Wagenborgen

Beleidsdoel Verkeersveiligheid

Betere verkeersveiligheid in de hele provincie Groningen

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Maximaal 25 verkeersdoden in de provincie Groningen.	23	19	max. 25	max. 25 ¹			
Maximaal 300 ziekenhuisgewonden in de provincie Groningen.	430	400	max. 300	max. 300 ¹			

De definitieve realisatiegegevens komen jaarlijks in het vierde kwartaal van het daaropvolgende jaar beschikbaar. Deze gegevens zijn afkomstig van de landelijke dienst WVL. De gegevens over 2019 zijn voorlopige cijfers.

NB. Het betreft hierbij de doelstelling zoals die is opgenomen in het vigerende Beleidsplan Verkeersveiligheid Provinciale Wegen 2012-2020, dat uw Staten op 21 maart 2012 hebben vastgesteld, de streefwaarden voor de afzonderlijke jaren zijn niet gedefinieerd. Overigens hebben de streefwaarden betrekking op het grondgebied van onze provincie en niet louter op provinciale wegen.

¹⁾ Het provinciale verkeersveiligheidsbeleid wordt geactualiseerd waarbij ook rekening wordt gehouden met het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV2030). In dat kader zijn er landelijk afspraken gemaakt over de nieuwe ambitieuze doelstelling, de zogenaamde nulambitie. Het streven is om te werken naar nul verkeersslachtoffers in 2050, omdat elk verkeersslachtoffer er één te veel is. Wij willen samen met andere overheden en maatschappelijke partners een maximale inspanning leveren om bestaande onveilige locaties verkeersveilig te maken en daarbij risico's in kaart brengen om vervolgens in te zetten op maatregelen om die risico's te verkleinen. Tot het moment dat de actualisatie van het verkeersveiligheidsbeleid is afgerond hanteren wij nog de streefwaarden uit het vigerende Beleidsplan Verkeersveiligheid Provinciale Wegen.

Prestaties

Prioriteiten

- Faciliteren gemeenten bij realiseren maatregelen voor openbare onbeveiligde spoorwegovergangen (NABO's);
- Actualiseren Beleidsplan Verkeersveiligheid Provinciale wegen;
- Opstellen samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties van een regionaal uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid.

Regulier

- Vaststellen nieuw Meerjaren UitvoeringsProgramma Verkeersveiligheid provinciale wegen (MUP) 2021-2024. Wij verwachten hierover begin 2021 een besluit te nemen. We kunnen dat jaar al starten met de projecten omdat de meeste hiervan zijn gekoppeld aan groot onderhoud, wat een deel van het MUP vult.
- Start uitvoering projecten die zijn ondergebracht in het nog vast te stellen MUP 2021-2024.
- Uitvoeren van een aantal verkeersmaatregelen in combinatie met groot onderhoud. De locaties worden bepaald nadat wij ons uitvoeringsprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur 2021-2024 hebben vastgesteld.
- Voor maatregelen die erop zijn gericht de verkeersveiligheid van het fietsverkeer te bevorderen verwijzen wij naar de prestaties zoals die zijn opgenomen onder het beleidsdoel Fiets.
- Om met name de gemeenten in staat te stellen om te investeren in de verkeersveiligheid van fietsers worden er, net als voorgaande jaren, ook in 2021 duVV-middelen (decentralisatie-uitkering Verkeer en Vervoer) beschikbaar gesteld voor fietsprojecten.
- Vervolgonderzoek ongevallen fietsers in samenwerking met het UMCG.
- Uitvoering programma-subsidieregeling Investeringsprogramma verkeersveiligheid N-wegen.

Verkeer- en Vervoerberaad (VVB) Groningen 2021

- In VVB-verband opstellen en vaststellen van de regionale uitwerking van het Nationaal Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030, het VVB Regionaal uitvoeringsplan verkeersveiligheid 2021-2030;
- In VVB-verband opstellen en vaststellen van het VVB Beleidskader Verkeerseducatie 2021-2030;
- Uitvoeren van activiteiten¹⁾ die worden ondergebracht in het door het VVB nog vast te stellen Werkplan 2021, zoals:
 - Verzorgen van verkeerseducatie-activiteiten op basisscholen en scholen van voortgezet onderwijs;
 - Voor de doelgroep basisscholen (4 t/m 12 jaar) wordt er in 2021 op ingezet leerlingen via [verkeerseducatieactiviteiten](#) te bereiken. Te denken valt hierbij aan [lessen](#): over de dode hoek bij vrachtwagens, over omgaan met landbouwverkeer en smartphone gebruik. Bij de scholen van voortgezet onderwijs (12 t/m 16 jaar) gaat het (onder andere) om [lessen](#) over veilig uitgaan en drank/drugs in het verkeer en (groeps)gedrag in het verkeer.
 - Geven van voorlichting over afleiding en alcohol in het verkeer op straat/festivals en over het veilig fietsen. De doelgroep is hier breed (18-70+). Hier wordt ingezet op het bereiken van deelnemers met [activiteiten](#) zoals alcohol- en afleidingssimulatie, fietsclinics voor senioren en buurtacties.
 - Wij zullen rapporteren over de streefwaarden per doelgroep (aantal te bereiken leerlingen etc.) zoals die uiteindelijk in het vastgestelde VVB-werkplan 2021 zijn opgenomen.

1) Het uitvoeren activiteiten is afhankelijk van de ontwikkelingen rondom het coronavirus

Beleidsdoel Vaarwegen

Een vaarwegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren

In de Nota beheer provinciale vaarwegen Groningen 2011-2020 is geen beleidshorizon opgenomen waarbinnen de knelpunten moeten worden opgelost. Dit betekent ook dat per kalenderjaar geen indicatoren zijn vastgelegd.

In het begin van dit hoofdstuk is onder de kop Beleidskaders aangegeven dat het volgende afweegmoment voor de Nota beheer provinciale vaarwegen Groningen 2011-2020 wordt bepaald in het kader van het Programma Mobiliteit Provincie Groningen. Voorgesteld wordt dan ook het benoemen van indicatoren voor dit beleidsdoel in dat verband te laten plaatsvinden.

Prestaties

Prioriteiten

N.v.t.

Regulier

- Voorbereiden en uitvoeren damwandwerkzaamheden in het Aduarderdiep.
- Voorbereiden en uitvoeren baggerwerk in het Winschoterdiep.
- Voorbereiden baggerwerk in het Reitdiep.
- Uitvoeren damwandwerkzaamheden bij nieuwe opslagterrein Waterhuizen.
- Voorbereiden damwandwerkzaamheden in het Winschoterdiep.
- Voorbereiden damwandwerkzaamheden in het Oude Eemskanaal.

4.2. Openbaar vervoer

Beleidsdoel OV

Een dekkend netwerk van openbaar vervoer bestaande uit HOV+-basisnet en aanvullend vervoer, van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
Klantwaardering regionaal openbaar vervoer waarvoor provincie concessie verleent (trein respectievelijk bus) ¹⁾	7,5 resp. 7,6	7,6 resp. 7,7	7,5 resp. 7,5	7,5 resp. 7,5	7,5 resp. 7,5	7,5 resp. 7,5	7,5 resp. 7,5
Landelijke waarde	7,7	7,8					
Eigen indicatoren							
Reizigersgroei HOV			2% ²⁾	2)			
Reizigersgroei OV geheel			1% ²⁾	2)			
- HOV: trein (reizigerskilometers)	242,2 mln.	247,5 mln.					
- HOV: bus (passagiers)	12,7 mln.	13,0 mln.					
- Overig OV (GD en KLOV) (passagiers)	12,8 mln.	13,0 mln.					
Daling CO ₂ -uitstoot bus (ten opzichte van 2016: 125 gram) ³⁾	113 gram	112 gram	85%	90%	90%	90%	90%
Aantal op te waarden hubs (cumulatief) ⁴⁾	3	3	34	34	34	34	34

¹⁾ Bron: OV-klantenbarometer, zie [waarstaatjeprovincie.nl](http://www.waarstaatjeprovincie.nl).

²⁾ Als gevolg van de coronacrisis is het op dit moment niet mogelijk een inschatting te maken van het aantal reizigers en af te leggen reizigerskilometers. In 2020 heeft door de coronacrisis een zeer grote terugloop in reizigers en reizigerskilometers plaatsgevonden. Afhankelijk van hoe lang deze situatie duurt, geldt dat reizigersaantallen en reizigerskilometer fors lager zullen zijn. Daarnaast geldt dat ook wanneer de crisis uiteindelijk achter ons ligt het naar alle waarschijnlijkheid enige tijd zal duren voordat we qua reizigersaantallen en reizigerskilometers op het niveau van 2019 zullen zitten.

³⁾ Deze indicator heeft betrekking op een daling van de uitstoot CO₂ per reizigerskilometer. De toename vanaf 2020 wordt veroorzaakt door het laten instromen van tientallen zero-emissiebusen en het gebruik van HVO-biodiesel.

⁴⁾ De streefwaarden ten aanzien van het aantal op te waarden, veelal gemeentelijke, hubs zijn voor de afzonderlijke jaren niet gedefinieerd. Daarom is het totale aantal te realiseren hubs in onze provincie opgevoerd. Het tempo van realisering van deze voorzieningen is in belangrijke mate afhankelijk van de beschikbare financiële middelen bij zowel de provincie als de gemeenten. In 2020 zijn 2 hubs toegevoegd, namelijk P+R Meerstad en P+R Reitdiep. Ten tijde van vaststellen van het Basisnetwerk OV met hubs waren deze P+R's nog niet gerealiseerd.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Duurzame mobiliteit:
Verminderen van de CO₂-uitstoot, uitstoot geluid en het verbeteren van de luchtkwaliteit door overstap van fossiele naar hernieuwbare zero emissie brandstoffen, slim en groen goederenvervoer en logistiek en verdere vergroening bij de aanleg van infrastructuur.
Realiseren van de afspraken uit het Klimaatakkoord.

Resultaat 2021

- Invoer van een klein aantal nieuwe treinen die rijden op HVO biodiesel (een synthetische diesel die gemaakt wordt van afval- en reststromen);
- Uitvoeren van een pilot met 2 bestaande treinen die gaan rijden op HVO biodiesel;
- Voorbereiding voor het bestellen van nieuwe zero emissie treinen) batterij/waterstof t.b.v. uitbreidingen in de dienstregeling gedurende de looptijd van de concessie als gevolg van uitbreidingen in de infrastructuur.
- Een Regionale Agenda Laadinfrastructuur (RAL) is opgesteld;
- Pilots op het gebied van het toepassen van duurzamere en CO₂-neutrale of besparende materialen en infrastructuur bij projecten met als doel bredere toepassing;
- Stappen zetten ten aanzien van het verduurzamen van het eigen wagenpark van de provincie en vervolgstappen zetten ten aanzien van het verduurzamen van het Publiek Vervoer.
- Het via hive.mobility bijdragen aan de overstap van de logistieke sector naar zero emissie vervoer van goederen via onder meer programma's voor slimme logistiek, autonoom varen en vliegen. In 2021 vindt in elk geval een verdere uitrol plaats van ons eigen autonoom vliegen programma met zero emissie drones en vervoer van (medische) goederen als voorbeeld van zero emissie pakketbezorging voor en met de markt.

Resultaat 2021-2023

- Het opzetten en doorlopen van de aanbesteding voor de nieuw te bestellen zero emissie treinen (waterstof-batterij) t.b.v. uitbreidingen in de dienstregeling gedurende de looptijd van de concessie als gevolg van uitbreidingen in de infrastructuur.
 - Voorbereiden van een concreet programma voor de transitie van alle overige dieseltreinen naar zero emissie materiaal (uitvoering vanaf 2030 en uiterlijk eind 2035);
 - Start van de uitvoering van de opgestelde RAL;
 - Het breder toepassen (opschalen) van de oplossingen uit de pilots voor duurzame en CO₂-neutrale of besparende materialen en infrastructuur;
 - Het breder toepassen van het verduurzamen van het eigen wagenpark;
 - Het waar mogelijk breder toepassen van zero-emissievoertuigen binnen het Publiek Vervoer;
 - Het via hive.mobility blijven stimuleren (en waar mogelijk ondersteunen met concrete voorbeelden) van de overstap van de logistieke sector naar zero emissie goederenvervoer onder meer via programma's voor slimme logistiek, autonoom vliegen en varen. En ook op de Hubs zijn goede combinaties mogelijk voor verschillende vormen van zero-emissie-goederenvervoer.
- Het (via participatie in hive.mobility (voorheen genoemd Mobility Innovation Center) duurzaam borgen van kennis en ervaringen op het gebied van slimme en groene mobiliteit in Noord-Nederland en uitdragen van onze koploerspositie op dit vlak.

Resultaat 2021

- Het vanuit de provincie bijdragen aan het voortzetten en uitbreiden van de werkzaamheden van hive.mobility aan de hand van het met de medewerkers en de partners van hive.mobility opgestelde jaarplan 2021 op basis van het Koersdocument voor vier jaar. Daarbij gaat het onder meer om het realiseren van nieuwe en bestaande partnerinitiatieven op basis van de gezamenlijke innovatieagenda, het organiseren van events, het bundelen van de kennis en ervaringen, het uitdragen van onze koploerspositie en het verbreden van de netwerkorganisatie met nieuwe partners. De ambitie van hive.mobility is om in 2021 onder andere de volgende pilots en activiteiten uit te voeren:
- Testen met een autonoom rijdende Renault Twizy;
- Autonoom vliegen op waterstof en 5G tussen ziekenhuizen;
- Het opleveren van een rapportage aan Campus Groningen met een advies over de mobiliteit en bereikbaarheid van de Zernike Campus in 2030;
- In het project ULaadS staan twee pilots gepland voor 2021:
 1. Het opzetten van een deelplatform voor bakfietsen en lichte elektrische vrachtoertuigen.
 2. Toevoegen van logistiek (bijv. pakketkluisen) aan de vervoersknooppunten (hubs);
- De eerste stappen worden gezet naar het experiencecenter. Dit wordt een praktijklocatie voor proeven en projecten, een plek waar mkb'ers hun voertuigen en ideeën kwijt kunnen en mensen de mobiliteit van de toekomst kunnen ervaren.

Resultaat 2021-2023

- Het bijdragen vanuit de provincie aan het realiseren van de met de partners gezamenlijk benoemde onderdelen uit het opgestelde Koersdocument *hive.mobility*. Daarbij gaat het onder meer om de hierboven onder 'Resultaat 2021' benoemde onderdelen.

Prioriteit heeft verder het behalen van een systeemsprong in het basisnetwerk OV en de verdere ontwikkeling van het Publiek Vervoer als laagdrempelig openbaar vervoer vanaf elke voordeur.

Regulier

- Werken aan de realisatie van:
 - project Groningen Spoorzone;
 - project reactivering spoorverbinding Veendam-Stadskanaal;
 - project fase1 kwaliteitsverbetering van de spoorlijn Groningen-Bremen (Wunderline);

Autonoom vervoer

- Uitbreiden van de testen met autonoom vervoer op de weg, waaronder het verder testen met besturing op afstand, zodra nieuwe landelijke wetgeving dat toestaat, het digitale rijbewijs, inductief laden, koppeling met goederenvervoer en het testen met hogere snelheden in iets drukker ruraal gebied, als benodigde stappen op weg naar bredere toepassing overal in de provincie;
- Inzetten op verdere participatie via *hive.mobility* van gemeenten, kennisinstellingen en private partijen bij de opschaling van de testfase van autonoom vervoer op weg naar bredere toepassing in de praktijk;
- Het autonoom vervoer programma op het spoor, op het water en in de lucht (drones) voortzetten en uitbreiden, waarbij wordt samengewerkt met de provincies Drenthe en Fryslân en via *hive.mobility* met veel andere publieke en private partijen, waaronder kennisinstellingen en waarbij net als op de weg naast personenvervoer ook gekeken wordt naar de mogelijkheden voor koppeling met goederenvervoer en toegewerkt wordt naar opschaling en bredere toepassing;
- Verder verstevigen en uitdragen van de unieke positie van Noord-Nederland binnen Europa als dé regio op het gebied van autonoom vervoer;
- Met de partners van *hive.mobility* organiseren van minimaal één 'event' per jaar op het gebied van autonoom vervoer in Noord-Nederland ten behoeve van het delen van kennis en ervaringen met andere regio's in Nederland en Europa.

Ketenmobiliteit, hubs en bushaltes

- Rapporteren over voortgang en effecten van de initiatieven ketenmobiliteit op basis van de ontwikkelde monitoring (onderzoek en tellingen hebben vertraging opgelopen door de coronacrisis);
- Afronden van de in 2019 ingezette uitrol van (basis)voorzieningen op alle hubs. Hierbij gaat het onder meer om verder uitrollen van hub-zitelementen op circa vijf hubs, laadpalen voor elektrische auto's (in het kader van Green Deal) met minimaal één laadpaal per hub, passende fietsvoorzieningen en het realiseren van watertappunten. Evaluatie van de pilot met vier (oude ANWB) praatpalen heeft uitgewezen dat de toepassingen beperkt zijn en de werking niet gegarandeerd kan worden; inzet is nu om gebruik te gaan maken van informatiezuilen die in België gebruikt worden (zogenaamde Mobipunten). Na evaluatie van gebruik en klantervaring in de pilot met flexibele fietskluizen met oplaadpunt die met een app te reserveren, betalen en openen zijn, bepalen van verdere uitrol (evaluatie heeft vertraging opgelopen door de coronacrisis);
- Opwaarderen van in ieder geval elf hubs. Het gaat hierbij om herinrichting van een aantal hubs om de kwaliteit van het gehele knooppunt te vergroten. Ook wordt er ingezet op het plaatsen van een toilet op een aantal hubs, het bieden van deelmobiliteit zoals deelfietsen of deelauto's en op koppeling met bestaande wandel- en fietsroutes van en naar de hubs. We dragen -gezamenlijk met de gemeenten- bij aan de ontwikkeling van meer publiek vervoer en meer hubtaxi's die op hubs halteren en dragen zorg voor bijbehorende voorzieningen zoals wachtruimtes. Ook worden hubs ingericht als overslagpunt voor pakketlevering, van vrachtwagen naar bezorgfiets en worden er pakketkluizen geplaatst voor particulieren en bedrijven. Ook wordt de verbinding gelegd met energietransitie (De ambitie en inzet is om meer hubs op te waarderen. We zijn daarbij afhankelijk van gemeenten als beheerder van de hubs);

- Uitrol brede communicatie en marketingcampagne over hubs (start in 2020). Doel is bekendheid over hubs te vergroten en de zogenaamde ketenreis (verschillende vervoersmogelijkheden, zo duurzaam en gezond mogelijk) te stimuleren;
- Afronden van de eerste fase opwaardering bushaltes en meenemen opwaardering van bushaltes in lopende (onderhouds)projecten.

Bijdrage verbonden partij OV-bureau Groningen Drenthe aan beleidsdoel

- Voor de bijdrage van het OV-bureau Groningen Drenthe wordt verwezen naar voordracht nr. 24/2019. Tijdens de vergadering van uw Staten van 27 mei 2019 is besloten geen zienswijze in te dienen met betrekking tot de ontwerpbegroting 2020 van het OV-bureau Groningen Drenthe zoals bijgevoegd bij de voordracht van dit besluit. De ontwerpbegroting van het OV-bureau 2021 is ongewijzigd vastgesteld.

Totaal lasten en baten

	rekening 2019	begroting 2020 na wijziging	begroting 2021	meerjarenraming			totaal periode 2021-2024
				2022	2023	2024	
Lasten	196.839	234.105	159.253	140.863	123.867	122.996	546.978
Baten	68.555	85.475	25.627	23.098	7.148	7.053	62.927
Saldo lasten en baten	128.284	148.630	133.625	117.765	116.719	115.943	484.051
Reservemutaties							
Toevoegingen	18.554	12.771	2.937	5.946	2.955	2.964	14.801
Onttrekkingen	47.139	58.009	27.031	12.239	3.020	2.167	44.457
Saldo reservemutaties	-28.585	-45.238	-24.094	-6.293	-66	797	-29.656
Saldo na reservemutaties	99.699	103.392	109.532	111.472	116.653	116.739	454.395

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo na reservemutaties	103.392	109.532	111.472	116.653	116.739
Vershil t.o.v. voorgaand jaar	6.140	1.940	5.181	87	
Verklaring					
1. (Re)constructie wegen en fietspaden - m.n. wijziging fasering (2020-2021), instandhoudingsknelpunten, CA19-23		4.423	-496	2.152	-330
2. Onderhoud en beheer wegen en fietspaden - m.n. CA19-23 (2021 e.v.) en accres (2022 e.v.)		984	270	203	197
3. Verkeersveiligheid - m.n. wijziging in fasering uitgaven 2020/2021		233	0	0	5
4. (Re)constructie waterwegen - m.n. baggerwerk Reitdiep (2021 e.v.)		596	142	629	5
5. Diensten voor derden Hoofdvaarwegen - m.n. accres lasten versus accres bijdrage Rijk (2021 e.v.)		-113	-245	-128	-137
6. Mobiliteitsbeleid algemeen - m.n. bestedingsplan VV 2020,erschikking 2020/2021, CA19-23		4.167	1.604	1.637	-139
7. Collectief personenvervoer - m.n. bestedingsplan VV 2020,erschikking 2020-2021		-1.943	9	9	-240
8. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2021) en accres (2022 e.v.)		-2.251	652	676	726
9. Overig - m.n. verkeersmanagement, onderh. en beheer vaarwegen, kunstwerken prov. vaarwegen, diensten voor derden vaarwegen		45	2	2	0

Bedragen x € 1.000

II. Lasten per deelprogramma met uitsplitsing naar prioriteiten en reguliere activiteiten

		2021	2022	2023	2024	Totaal
4.1. Infrastructuur						
A. Prioriteiten						
1. Fietsstrategie 2020-2023 (€ 28 miljoen):						
a. investeringen (80% afschrijvingen)		425	425	550	1.120	2.520
b. overig		1.700	1.700	1.700	0	5.100
c. naar AKP (kadernota 20-24)		-775	-775	-775	0	-2.325
2. Knelpunten MIT:						
a. investeringen (afschrijvingen)				188	263	450
b. overig		879	867	867	0	2.613
3. Nieuwe MIT investeringen 2021-2030 (afschrijvingen)			350	700	1.050	2.100
4. Duurzaam borgen kennis/ervaring slimme en groene mobiliteit in N-NL		113	113	113	0	338
5. Adequaat beheer en onderhoud provinciale infrastructuur		1.330	1.330	1.340	1.340	5.340
	subotaal	3.672	4.009	4.682	3.773	16.135
	subotaal	77.542	70.159	53.594	53.317	254.612
Totaal lasten 4.1 Infrastructuur		81.213	74.168	58.276	57.090	270.747
4.2. Openbaar vervoer						
A. Prioriteiten						
1. Regionaal Mobiliteitsplan incl. beleid Slim en Groene mobiliteit		250	250	250	0	750
	subotaal	250	250	250	0	750
B. Reguliere activiteiten						
	subotaal	77.789	66.445	65.341	65.906	275.481
Totaal lasten 4.2. Openbaar vervoer		78.039	66.695	65.591	65.906	276.231
Totaal lasten programma 4. Bereikbaarheid		159.253	140.863	123.867	122.996	546.978

Bedragen x € 1.000

1) Inclusief areaaluitbreiding ingang van 2020 (€ 77,2). Zie Kadernota 2020-2024, bladzijde 15

5. Economie

5. Economie

Inleiding

Economie en arbeidsmarkt

Het provinciaal economisch stimuleringsbeleid heeft als doel het realiseren van een versterkte duurzame groei van economie en werkgelegenheid. Het streven is een optimaal vestigingsklimaat in onze provincie voor biobased en circulaire industriebedrijven, waarbij er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar is. Het concept van een geïntegreerd industriecluster Eemsdelta waar grondstoffen en energie worden uitgewisseld is verder versterkt. Samen met onder andere partners uit de financiële sector werken we aan het verbeteren van de toegang tot kapitaal in onze provincie.

Verduurzaming Industrie

Hierbij zetten wij in op het versterken en stimuleren van bedrijven via innovatie en vergroening. We willen dit bereiken door een samenhangende inzet op de grondstoffentransitie (waterstof, biobased, circulair, CO2 hergebruik), energie-innovatie (bijvoorbeeld: waterstof project HEAVENN, elektrificatie, systeemintegratie (integratie van productieketens) en digitalisering. We willen een innovatie-ecosysteem creëren met een cultuur van intensieve samenwerking tussen regionale onderwijs- en kennisinstellingen en de industrie op het gebied van groene of circulaire grondstoffen, "intermediate chemicals" en polymeren en materialen. Wij versnellen de transitie naar een circulaire economie. Hiervoor wordt er intensief samengewerkt met provincies Fryslân en Drenthe.

Digitalisering

Hierbij zetten wij in op het verder digitaliseren van het brede MKB en onze industrie. Hierdoor wordt innovatie aangejaagd, de concurrentiepositie verstevigd en blijft zoveel mogelijk werkgelegenheid behouden. Met verschillende partners (ministerie EZK, NOM, kennisinstellingen) creëren wij nieuwe samenwerkingsverbanden.

Arbeidsmarkt

Wij zetten in op het verder optimaliseren van de arbeidsmarkt. Continue scholing is zowel belangrijk voor werknemers en werkzoekenden. De aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt is nodig om meer mensen een kans te geven. Wij hebben oog voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Hierbij werken wij samen met onze partners (gemeenten, UWV, bedrijfsleven, kennisinstellingen)

Financiering

Voor de verdere versterking van de Groningse economie wordt onder andere gebruik gemaakt van het Fonds Provinciale Meefinanciering. Wij stellen voor om voor Provinciale Meefinanciering vooralsnog een p.m.-post op te voeren voor de periode 2020 tot en met 2022 en 25% van de (structurele) meevallers in te zetten voor een verhoging van het budget Provinciale Meefinanciering (gelabeld voor JTF) met een maximum van € 5,9 miljoen. Dit conform de beleidslijn in de vorige collegeperiode.

Recreatie en Toerisme

In onze vergadering van 23 juni 2020 hebben wij de startnotitie voor het toekomstig toerismebeleid vastgesteld. Eind 2020 zijn de doelen uit de startnotitie uitgewerkt in de Visie Vrijetijdseconomie provincie Groningen 2021-2030. Deze Visie Vrijetijdseconomie zal naar verwachting eind 2020 voor behandeling aan uw Staten worden voorgelegd. In navolging van de visie wordt begin 2021 een uitvoeringsprogramma opgesteld waarin wij aangeven hoe en met wie wij de doelen willen bereiken. Daarna starten wij met de uitvoering van het eerste uitvoeringsprogramma.

Grensoverschrijdende samenwerking

Internationale samenwerking

De provincie Groningen wil opgaven realiseren die ertoe doen, in een wereld waarin we te maken hebben met de transitie van de landbouw, de energietransitie en de digitale transitie. Dit zijn transities die wereldwijd aan de orde zijn, maar die we ook dagelijks tegenkomen in onze eigen omgeving. We zijn ons ervan bewust dat we verder moeten kijken dan onze provinciegrenzen, als we deze opgaven succesvol willen omarmen. In het kader van internationalisering wordt op verschillende manieren bijgedragen aan het bereiken van de provinciale doelstellingen per thema (mobiliteit, energietransitie,

economie en arbeidsmarkt, landbouw en klimaatadaptatie). Internationalisering is daarmee een middel dat bij kan dragen aan het bereiken van onze provinciale doelstellingen.

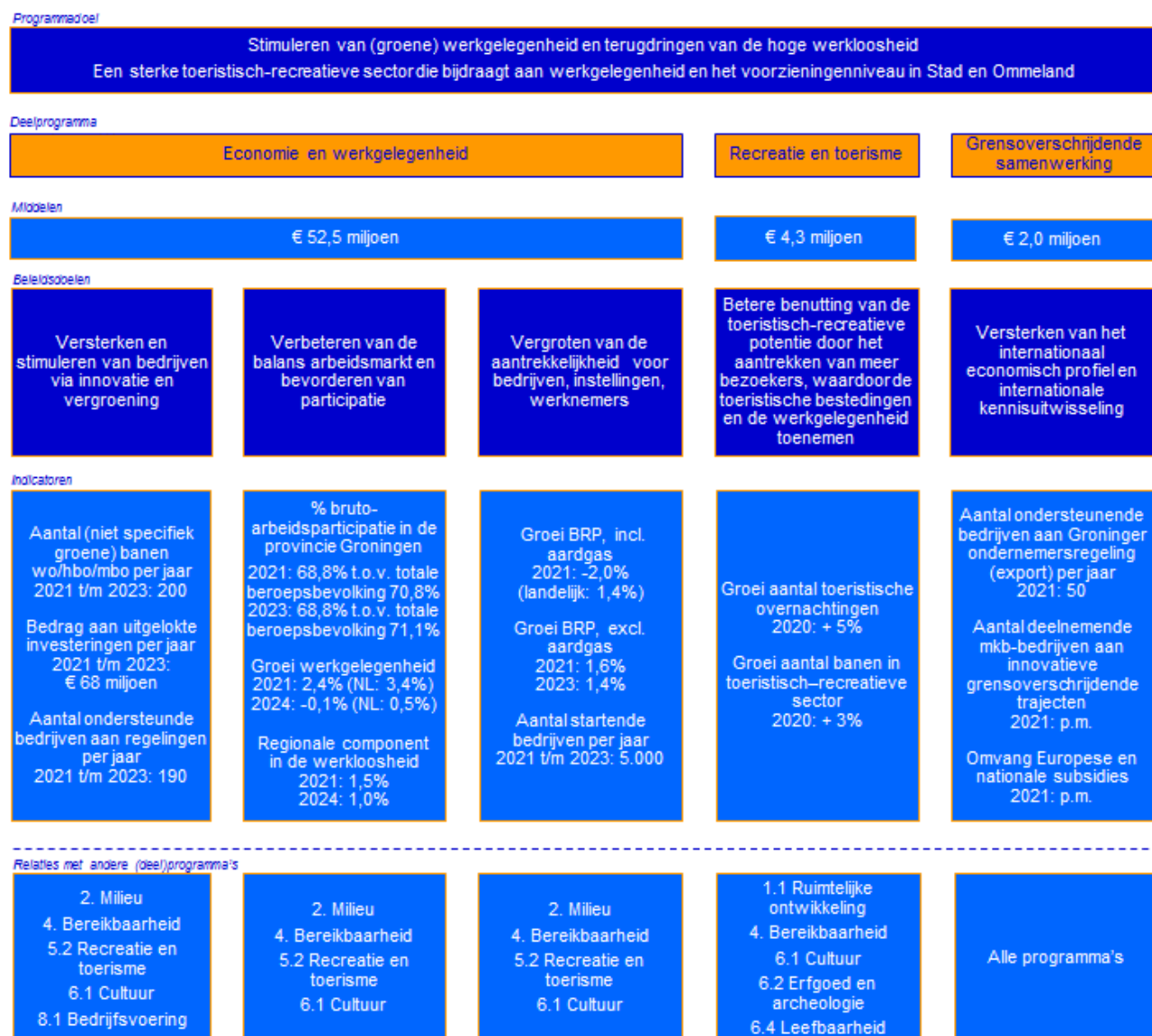
Door een lobby, waarbij de juiste inhoud en het benutten van het juiste netwerk op elkaar zijn afgestemd, wordt de kans op een succesvolle beïnvloeding van Europese regelgeving, en het verkrijgen van Europees middelen vergroot. Daarnaast dragen we ook bij aan het boeken van concrete resultaten. Via onze internationale netwerken leveren we een bijdrage aan de werkgelegenheid, door duurzame bedrijven zich in onze provincie te laten vestigen, brengen we grensoverschrijdende bereikbaarheid een stap dichterbij, zetten we onze contacten in om een internationaal kennisnetwerk te bouwen op het gebied van klimaatadaptatie, voeren we de lobby om een digital hub te realiseren in onze regio en zetten we in op een actieve rol bij de implementatie van de *farm to fork* strategie en de uitwerking van de regelgeving in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB).

De komende jaren wordt verder gebouwd aan een sterke noordelijke grensregio. Een sterke noordelijke grensregio creëert immers meer impact bij het aanpakken van bovengenoemde Europese en mondiale transitie. Daarnaast is de kans groter dat met het creëren van een noordelijke grensregio, een evenwichtig gebruikte Noordzee(regio), en daarmee de realisatie van onze ambities met betrekking tot wind op zee en waterstof, dichterbij komen.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een aantrekkelijke en leefbare provincie met voldoende werk en dynamiek

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Kadernota Groningen@Work, programma Economie en Arbeidsmarkt 2020-2023	2023
Startnotitie toerisme 2021-2030 (vooruitlopend op Visie Vrijtijdseconomie provincie Groningen 2021-2030)	nader te bepalen
Beleidsprogramma 'Internationalisering provincie Groningen 2020-2023	2023

5.1. Economie en werkgelegenheid

Beleidsdoel Innovatie bedrijven

Versterken en stimuleren van bedrijven via innovatie en vergroening

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal (niet specifiek groene) banen, wo/hbo/mbo (RIG/lenD/GO)	177	471	200	200	200	200	n.t.b.
Bedrag aan uitgelokte investeringen (RIG/lenD)	€ 89 mln.	€ 431 mln.	€ 68 mln.	€ 68 mln.	€ 68 mln.	€ 68 mln.	n.t.b.
Aantal ondersteunde bedrijven aan regelingen (RIG/lenD/GO, excl. export)	109	110	190	190	190	190	n.t.b.

Naast de ambities in het Coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe programma (Groningen@Work) de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode.

Door de coronacrisis is het aanbieden van het uitvoeringsprogramma van Groningen@Work aan uw Staten uitgesteld. Na de zomer wordt de laatste hand gelegd aan de teksten. Dan zal ook meer bekend zijn over de indicatoren en streefwaarden. Wij streven ernaar het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work in oktober vast te stellen en aan te bieden aan uw Staten voor behandeling in december.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Toekomstbestendige bedrijven met de nadruk op de sectoren Chemie (incl. waterstof) en Digitalisering en zorg dragen voor een goede aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt:

- Programma Economie en Arbeidsmarkt 2020-2023

Resultaat 2021

- Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Groningen@Work, onderdeel Verduurzaming industrie.

Resultaat 2021-2023

- Uitvoeringsprogramma Groningen@Work is uitgevoerd, ambities zijn behaald.
- Een toekomstbestendig en inclusieve economie met perspectief op werk voor alle Groningers, dit in nauwe samenwerking met bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen.

- Circulaire Economie (CE)

Binnen de provincie Groningen heerst de ambitie om de transitie naar een circulaire economie te faciliteren en daardoor te versnellen. Om voldoende massa te bereiken wordt intensief samengewerkt met provincies Friesland en Drenthe. Gezamenlijk hebben we de ambitie om dé circulaire regio van Europa te worden. Met deze reputatie hopen we nieuwe circulaire en innovatieve bedrijven aan te trekken en innovatie te stimuleren bij reeds gevestigde bedrijven.

Resultaat 2021

- Continuering uitvoering icoonprojecten Bouw, Circulair Inkopen en Aanbesteden en Kunststoffen;
- Afronding verkenning en start uitvoering icoonproject Landbouw.

Resultaat 2021-2023

- Uitbreiding CE-initiatieven in sleutelsectoren Landbouw, Bouw, Kunststoffen en op het gebied van Inkoop.
- Profileren van Groningen/Noord-Nederland als dé Circulaire Regio van Europa.
- Versterkte samenwerking tussen provincies Groningen, Fryslân en Drenthe.

Afhankelijkheden:

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van de factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. Uw Staten kunnen hierbij denken aan derde partijen die de projecten aandragen en uitvoeren.

Daarnaast hangt de samenwerking met Fryslân en Drenthe af van de voorkeuren en samenwerkingsbereidheid die binnen deze provincies gelden.

- **Verduurzaming industrie**
Het verduurzamen van de industrie loopt langs vijf actielijnen: branding en acquisitie, een optimaal Investeringsklimaat, het versterken van het innovatie-ecosysteem, systeemintegratie en internationale samenwerking. De actielijnen versterken van het innovatie-ecosysteem en systeem integratie dragen bij aan het beleidsdoel Innovatie bedrijven.

Resultaat 2021

- Start uitvoering van de Suikeragenda en uitvoeringsprogramma;
- Verdere versterking van samenwerking met en tussen bedrijven, overheden en kennisinstellingen;
- Een eiwitcoalitie in Groningen/Noord-Nederland opgezet vanuit de agro-industrie en de provincie. De focus ligt op de verwaardig van eiwitten voor de voedings- en voederindustrie. Hier ligt ook een belangrijk raakvlak met het landbouwbeleid in onze provincie.
- Realiseren van het Chemport Innovation Center;
- Een verkenning bij bedrijven digitalisering/procesindustrie /energie-efficiency;
- Investeringsplan voor proceswater Delfzijl;
- Gebiedsontwikkeling industrieterrein Oosterhorn.

Resultaat 2021-2023

- Investeringsplannen infrastructuur industrie in uitvoering;
- Een verkenning van de mogelijkheden om de infrastructuur voor het transport van energie, waterstof, grondstoffen en industriewater te versterken en samen met partners daarvoor investeringsplannen te ontwikkelen.
- Realisatie strategisch plan chemport.

Afhankelijkheden:

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben.

Uw Staten kunt hierbij denken aan invloeden van buitenaf zoals de economische gevolgen van de coronacrisis voor de industrie, internationale handelsconflicten en afhankelijkheden van noordelijke bedrijfsvestigingen ten opzichte van hoofdkantoren die elders gevestigd zijn.

Nieuwe prioriteiten Kadernota 2020-2024

- Provinciale Meefinanciering:
 - Zorg dragen voor budgetophoging om mee te kunnen blijven doen aan belangrijke Europese programma's, zoals het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO), Interreg, POP3, Europese kaderprogramma's, het landelijke topsectorenbeleid en regionale programma's;
 - Inzetten van provinciale meefinanciering aan projecten die de economische structuur van Groningen duurzaam verbeteren.
- Cofinanciering waterstofprojecten HEAVENN:
 - Zorgdragen voor cofinanciering van waterstofprojecten binnen HEAVENN;
 - Faciliteren projecten binnen HEAVENN.

Regulier

- Uitvoeren projecten op het gebied van inzet van suiker en eiwitten en waterstof als grondstof

Beleidsdoel Arbeidsmarkt

Verbeteren van de balans arbeidsmarkt en bevorderen van participatie

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) t.o.v. de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-75 jaar (conform CBS-definitie) ¹⁾	67,6%	68,1%	68,5%	68,8%	68,8%	68,8%	n.t.b.
Landelijke waarde	70,5%	70,5%	70,8%	71,1%	71,1%	71,1%	n.t.b.
Eigen indicatoren							
Jaarlijkse groei werkgelegenheid Groningen (GR) t.o.v. Nederland (NL) ²⁾	GR: 3,2% NL: 2,2%	GR: 2,1% NL: 2,5%	GR: 0,6% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%
Regionale component in de werkloosheid (verschil nationale en Groninger werkloosheid) ²⁾	1,3%	1,0%	0,7%	1,5%	1,0%	1,0%	1,0%

¹⁾ Bron: LISA/CBS, zie [waarsstaatje-provincie.nl](http://www.waarsstaatje-provincie.nl).

²⁾ Bron realisatie: CBS. Bron prognoses: NOA 2020 (2022-2024: gemiddeld jaarlijkse ontwikkeling)

Naast de ambities in het Coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe beleidsprogramma Economie & Arbeidsmarkt 2020-2023 de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode.

NB. Door de coronacrisis is het aanbieden van het uitvoeringsprogramma van Groningen@work aan de uw Staten uitgesteld.

Na de zomer wordt de laatste hand gelegd aan de teksten. Dan zal ook meer bekend zijn over de indicatoren en streefwaarden. Wij streven ernaar het uitvoeringsprogramma in uw vergadering van november te bespreken.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Toekomstbestendige bedrijven met de nadruk op de sectoren Chemie (incl. waterstof) en Digitalisering en zorg dragen voor een goede aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt

- Programma Economie en Arbeidsmarkt 2020-2023

Resultaat 2021

- Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Groningen@Work, onderdeel Wendbare arbeidsmarkt.

Resultaat 2021-2023

- Nieuwe Uitvoeringsprogramma Groningen@Work is uitgevoerd, ambities zijn behaald;
- Een toekomstbestendig en inclusieve economie met perspectief op werk voor alle Groningers, dit in nauwe samenwerking met bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen;
- Arbeidsmarkt:
Met ons arbeidsmarktbeleid zetten we in op de volgende drie actielijnen:
 - Scholing, leven lang ontwikkelen
 - o Uitvoering van (scholings)activiteiten in het kader van een leven lang ontwikkelen en oplossen van krapte op de arbeidsmarkt;
 - o Stimuleren van de leercultuur bij bedrijven in de regio;
 - o Het versterken van de (individuele) leercultuur van werkenden en werkzoekenden in de regio.
 - Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt
 - o Versterken van de structuur van de werkgelegenheid en het verbeteren van de aansluiting tussen vraag en aanbod.
 - Vergroten kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt
 - o Extra inzet op scholing voor de procesindustrie, energie, zorg, vrijetijdseconomie en bouw;
 - o Perspectief voor Oost-Groningen via de regiodeal Oost-Groningen;

- Uitbreiden van het initiatief Kansrijke Leerweg en aansluiting van initiatieven bij het 1000-banenplan.

Resultaat 2021

In 2021 zullen wij activiteiten verrichten op het gebied van

- Scholing, leven lang ontwikkelen
- Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt
- Vergroten kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

Resultaat 2021-2023

- Passende werkgelegenheid in de provincie;
- Betere aansluiting vraag en aanbod op de arbeidsmarkt
- Een wendbare arbeidsmarkt/een goed gekwalificeerde beroepsbevolking die in staat is in te spelen op veranderende behoeften.

Afhankelijkheden:

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben.

Uw Staten kunnen hierbij denken aan de gevolgen van de coronacrisis. Daarnaast werken we bij de uitvoering van de actielijnen samen met andere partijen, waaronder Werk in Zicht, het samenwerkingsverband van gemeenten, UWV en SW-bedrijven. De provinciale rol verschilt per activiteit (onder andere faciliterend, verbindend, initiërend).

Regulier

N.v.t.

Beleidsdoel Vestigingsklimaat

Vergroten van de aantrekkelijkheid voor bedrijven, instellingen en werknemers.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
Groei bruto regionaal product (BRP), inclusief aardgas ¹⁾	-1,0% ₂₎	-0,9% ₃₎	-2,0%	-2,0%	-2,0%	-2,0%	n.t.b.
Landelijke waarde	2,6% ₂₎	1,8% ₃₎	1,6%	1,4%	1,4%	1,4%	n.t.b.
Eigen indicatoren							
Aantal startende bedrijven	5.566	5.947	5.000	5.000	5.000	5.000	n.t.b..
Groei bruto regionaal product (BRP), exclusief aardgas	2,5% ₂₎	n.n.b. ₃₎	2,0%	1,6%	1,4%	1,4%	n.t.b.

¹⁾ Bron: CBS, zie [waarschaatje.nl](http://www.waarschaatje.nl).

²⁾ Dit zijn voorlopige cijfers. Definitieve cijfers 2018 verschijnen eind 2020.

³⁾ Voorlopige cijfers 2019 zijn beschikbaar in het najaar van 2020.

Naast de ambities in het Coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe beleidsprogramma Economie & Arbeidsmarkt 2020-2023de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode.

NB. Door de coronacrisis is het aanbieden van het uitvoeringsprogramma van Groningen@work aan de uw Staten uitgesteld.

Na de zomer wordt de laatste hand gelegd aan de teksten. Dan zal ook meer bekend zijn over de indicatoren en streefwaarden. Wij streven ernaar het uitvoeringsprogramma in uw vergadering van november te bespreken.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Toekomstbestendige bedrijven met de nadruk op de sectoren Chemie (incl. waterstof) en Digitalisering en zorg dragen voor een goede aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt

- Programma Economie en Arbeidsmarkt 2020-2023

Resultaat 2021

- Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Groningen@Work, onderdeel Digitalisering;
- Programma toekomstbestendige economie in het kader van het NPG.
- Vestiging van één of twee nieuwe groene chemie of circulaire industriebedrijven.
- Mee uitvoeren van het strategisch plan Chemport 2020-2023, gericht op het acquisitie van nieuwe duurzame industriebedrijven, business development bij bestaande bedrijven, versterken van het innovatie ecosysteem en verbeteren van de aansluiting met de arbeidsmarkt.

Resultaat 2021-2023

- Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 is uitgevoerd, ambities zijn behaald;
- Een toekomstbestendig en inclusieve economie met perspectief op werk voor alle Groningers, dit in nauwe samenwerking met bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen.

Resultaten/afhankelijkheid

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. Uw Staten kunnen hierbij denken aan invloeden van buitenaf zoals de economische gevolgen van de coronacrisis voor de industrie, internationale handelsconflicten en afhankelijkheden van noordelijke bedrijfsvestigingen ten opzichte van hoofdkantoren die elders gevestigd zijn.

- Digitalisering:

Resultaat 2021

- Snel internet: uitvoering subsidieregeling Snel Internet Groningen

Resultaat 2021-2023

- Digitaliseringsparagraaf Groningen@Work is uitgevoerd.
- Digitale bereikbaarheid in Stad en Ommeland.

- Positionering provincie Groningen als innovatieve en aantrekkelijke regio voor digitale start-ups;
- Uitvoering Subsidieregeling Snel Internet Groningen;
- Digitalisering biedt een oplossing voor maatschappelijke uitdagingen.
- **Acquisitie:**
Resultaat 2021
 - Diverse acquisitiebezoeken aan buitenlandse bedrijven, met name geconcentreerd rondom de thema's vergroening en digitalisering.**Resultaat 2020-2023**
 - Diverse acquisitiebezoeken, met als resultaat minimaal vijf concrete leads voor buitenlandse ondernemingen die zich hier willen vestigen;
 - Aantrekkelijk vestigingsklimaat.
- **Meer inzetten op regelingen en fondsen, het Rijk en Europa:**
Regelingen en fondsen, het Rijk en Europa
Resultaat 2021
 - Europese en rijksfondsen worden ingezet voor scholing, omscholing en bijscholing en voor de energie- en industrietransitie. Er wordt meer ingezet op revolverende fondsen, minder op subsidies.**Resultaat 2021-2023**
 - Optimaal gebruik van Europese en rijksfondsen. Maximale inzet van revolverende fondsen, in plaats van subsidies.**Resultaten/afhankelijkheid**
 Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. Uw Staten kunnen hierbij denken aan derde partijen die de projecten aandragen en uitvoeren en aan invloeden van buitenaf zoals de economische gevolgen van de coronacrisis voor de industrie.

Regulier

- **Digitalisering:**
 - Uitvoering project digitale geletterdheid in samenwerking met de diverse stakeholders, met als doel: Groningen is de meest digitaal geletterde stad en regio van Nederland;
 - Uitvoering programma MKB Werkplaats Online Ondernemen;
 - Digitalisering proces- en maakindustrie) uitvoering van de programma's MKB Werkplaats;
 - Cyber Safety: uitvoering van het REP-project Cybersecurity Noord-Nederland.

Bijdrage verbonden partij Groningen Seaports (GSP) aan beleidsdoel

- Vervullen van de publieke taken in verband met het nautisch beheer, de scheepvaart, de havens en de vaarwegen in het beheergebied;
- Bevorderen van de verdere ontwikkeling en het gebruik van de havens en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeenten Delfzijl en van de Eemshaven en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeente Eemshaven.

Bijdrage verbonden partij Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) aan beleidsdoel

- Verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen;
- Bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven.

Bijdrage verbonden partij Investeringsfonds Groningen (IFG) aan beleidsdoel

- Als revolverend fonds deelnemen in andere fondsen voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen; de opbrengsten van de investeringen worden weer ingezet voor nieuwe aanvragen.
- Als Acquisitiefonds Groningen (onderdeel van IFG) rechtstreeks deelnemen in ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen en rechtstreeks risicodragend kapitaal verstrekken aan nieuw te vestigen kleine en middelgrote ondernemingen in Groningen.

Bijdrage verbonden partij Groningen Airport Eelde (GAE) aan beleidsdoel

- Bevorderen van het regionale acquisitieklimaat, economie en werkgelegenheid en logistieke infrastructuur door verbeterde (intercontinentale) connectiviteit; zowel vanuit Noord-Nederland als naar Noord-Nederland.

5.2. Recreatie en toerisme

Beleidsdoel Recreatie en toerisme

Betere benutting van de toeristisch-recreatieve potentie door het aantrekken van meer bezoekers, waardoor de toeristische bestedingen en de werkgelegenheid toenemen

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Ontwikkeling aantal toeristische overnachtingen (bron: CBS)	+21,3%	-4,7%	+5%	+5%	+5%	+5%	+5%
Ontwikkeling aantal banen in toeristisch-recreatieve sector (bron: LISA)	+5,1%	+4,4%	+3%	+3%	+3%	+3%	+3%

In het proces van het opstellen van een nieuwe Visie Vrijtijdseconomie 2021-2030 wordt het ontwikkelen van nieuwe indicatoren meegenomen. Wij streven ernaar de Visie Vrijtijdseconomie provincie Groningen 2021-2030 in uw vergadering van december 2020 te bespreken.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Prioriteiten 2021-2023

In het voorjaar 2021 zullen wij starten met de uitvoering van het eerste meerjaren

Uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie 2021-2030. Prioriteiten die wij daarbij stellen, zijn:

1. De koppeling stad en ommeland beter benutten als onderdeel van de kracht van Groningen;
2. Goede digitale zichtbaarheid, toegang en meer eenheid in de presentatie van het aanbod;
3. Het toeristisch aanbod goed laten aansluiten bij de plaatselijke en regionale culturele agenda;
4. De mogelijkheden in de vaarrecreatie beter in kaart brengen en benutten;
5. Een toeristisch-recreatief routeaanbod dat op inhoud nog meer en beter aansluit op de talloze culturele en landschappelijke parels;
6. (kleinschalige) Evenementen als poort naar de lokale omgeving;
7. Gebouwd erfgoed meer gebruiken voor toeristisch-recreatieve doeleinden;
8. Het stimuleren van zakelijk toerisme in onze provincie.

Resultaten 2021-2023

In de onze vergadering van 23 juni 2020 hebben wij de Startnotitie voor het toekomstig toerismebeleid vastgesteld. Eind 2020 zijn de doelen uit de startnotitie uitgewerkt in de Visie Vrijtijdseconomie provincie Groningen 2021-2030. In navolging van de visie wordt begin 2021 een uitvoeringsprogramma opgesteld waarin wij aangeven hoe en met wie wij de doelen willen bereiken. Daarna starten wij met de uitvoering van het eerste uitvoeringsprogramma.

Doelen/resultaten van het toekomstig toerismebeleid:

- Het Groningse dna, onze eigenheid, beter zichtbaar maken in het toeristisch aanbod van de provincie Groningen en Nederland;
- Een forse relatieve groei van de werkgelegenheid in de Groningse vrijetijdssector;
- Het versterken van gastvrij, innovatief en duurzaam ondernemerschap.

Resultaten/afhankelijkheid

De toeristische branche heeft, meer dan veel andere economische sectoren, te maken met zeer bepalende zaken waar wij als overheid, maar ook de ondernemers, geen invloed op hebben. Dat is zeker in 2020 duidelijk geworden met de uitbraak van het COVID-19 virus. Maar ook een slechte zomer heeft grote impact. Verder is de economische ontwikkeling in ons land en in andere

(buur)landen van invloed op het bestedingsgedrag van potentiële bezoekers aan onze provincie. Andere onzekere factoren zijn terreurdreiging en calamiteiten.

Regulier

- Opstellen en uitvoeren eerste Uitvoeringsprogramma Visie Vrijetijdseconomie 2021-2030

Relatie met uitvoeringsprogramma Vrijetijdseconomie:

De activiteiten zijn opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Visie Vrijetijdseconomie 2021-2030.

5.3. Grensoverschrijdende samenwerking

Beleidsdoel Grensoverschrijdende samenwerking

Versterken van het internationaal-economisch profiel en internationale kennisuitwisseling

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal ondersteunde bedrijven aan Groninger Ondernemersregeling (GO), onderdeel Export ¹⁾	26	17	50	50			
Aantal deelnemende mkb-bedrijven aan grensoverschrijdende innovatieve trajecten ²⁾	66	98	60	p.m.			
Omvang Europese en nationale subsidies ³⁾	€ 20 mln.	€ 21 mln.	€ 14 mln.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

¹⁾ De uitvoering van de Groninger Ondernemersregeling loopt tot en met 2021.

²⁾ Dit aantal betreft mkb-deelname in de huidige EU-programmaperiode (2014-2020) voor grensoverschrijdende samenwerking (Interreg A).

³⁾ De streefwaarden staan op p.m. omdat deze afhankelijk zijn van de nieuwe EU-programma's.

Prestaties

Prioriteiten

Bestaande prioriteiten

- Internationalisering
Het aangaan en waar nodig versterken van de internationale samenwerking, interne organisatie, externe oriëntatie en netwerken om de doelstellingen uit het beleidsprogramma Internationalisering 2020-2023 te realiseren
Resultaat 2021
- De eerste (jaarlijkse) thematische uitvoeringsprogramma's zijn afgerond. Hierin zullen wij indicatoren opnemen.
Resultaat 2021-2023
Realisatie doelen beleidsprogramma Internationalisering 2020-2023 met betrekking tot de prioritaire thema's energietransitie, slimme groene en grensoverschrijdende mobiliteit, klimaatadaptatie, economie en arbeidsmarkt, en landbouw. Digitalisering is verweven met deze thema's.
De strategie is als volgt:
- Versterkte samenwerking met Noordwest-Duitsland: vanuit deze noordelijke grensregio actief opereren richting Brussel en Scandinavië;
- Versterkte samenwerking met de gemeente Groningen op het gebied van internationalisering;
- Inbedding belang van internationaal samenwerken in interne organisatie;
- Zicht op internationale samenwerking met betrekking tot het thema gezondheidszorg.
- Public Affairs (PA):
Het actief onderhouden en aangaan van externe relaties in het kader van de dynamische lobby-agenda als ook het Beleidsprogramma Internationalisering en het bezoeken en organiseren van relevante (digitale) netwerkevents.
Resultaat 2021
- Dynamische lobby-agenda 2020-2021 en beleidsprogramma Internationalisering verbinden met Public Affairs.
- Opbouwen en versterken van (inter)nationale relaties en PA-uitingen.

Resultaat 2021-2023

- Actief onderhouden en aangaan van (inter)nationale en externe contacten en PA-uitingen in het kader van het collegeakkoord.
- Onderzoeken haalbaarheid van het opzetten en inzetten van een monitoringsmethodiek waarmee de effecten van grensoverschrijdende samenwerking op onder andere de thema's arbeidsmarkt, onderwijs, toerisme en cultuur, en gezondheidszorg inzichtelijk worden gemaakt;
- Bezoek aan Brussel (PV/LV) met uw Staten en de Landtag van Niedersachsen;
- Voorbereiding nieuwe EU-programmaperiode 2021-2027 en opstellen van operationele programma voor EFRO, Interreg en GLB. Op basis van de RIS3 (regionale innovatiestrategie) zoeken wij de samenwerking met andere Europese regio's.

Regulier

- Uitvoeren plan grensoverschrijdende samenwerking Nederland-Duitsland (GROS-/Kooperations-agenda) met als doel de sociaaleconomische ontwikkeling te versterken in de noordelijke grensregio;
- Afhankelijk van het thema bewuste keuzes maken wat betreft intensiveren samenwerking met de gemeente Groningen en de provincies Fryslân, Overijssel en Drenthe op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking;
- Uitvoeren van programma's gericht op internationalisering van het mkb via GOP (gemeenschappelijke operationele programma's) en Interreg A;
- Effectieve inzet Begleitgruppe.

Totaal lasten en baten

	rekening 2019	begroting 2020 na wijziging	begroting 2021	meerjarenraming			totaal periode 2021-2024
				2022	2023	2024	
Lasten	61.435	50.171	16.760	15.824	13.886	12.331	58.801
Baten	19.426	6.167	2.206	209	5.213	216	7.844
Saldo lasten en baten	42.009	44.005	14.554	15.614	8.674	12.115	50.957
Reservemutaties							
Toevoegingen	8.041	2.825	1.325	500	500	750	3.075
Onttrekkingen	22.756	13.575	118	0	0	0	118
Saldo reservemutaties	-14.715	-10.750	1.207	500	500	750	2.957
Saldo na reservemutaties	27.294	33.255	15.761	16.114	9.174	12.865	53.914

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo na reservemutaties	33.255	15.761	16.114	9.174	12.865
Verschil t.o.v. voorgaand jaar	-17.494	354	-6.941	3.692	
Verklaring					
1. Regioprogramma's - m.n. rijksbijdrage RSP-REP (via PF) t/m 2020, herprioritering wettelijke en autonome taken (provinciale Meefinanciering (v.a. 2022)) en voorfinanciering HEAVENN ("20-'23)		-12.151	800	-7.005	4.990
2. Provinciale bedrijven - m.n. wijziging fasering bijdrage investeringen GAE		-1.685	0	0	0
3. Marktsectoren - m.n. inzet Prov. Meefinanc. (2020), afloop nieuw beleid CA 19-23 (2024)		-3.510	-239	-3	-450
4. Circulaire economie - m.n. afloop nieuw beleid CA 19-23 (2024)		75	0	0	-175
5. Promotie en acquisitie - m.n. (afloop nieuw beleid) CA 19-23		-50	0	-50	-100
6. Arbeidsmarkt - m.n. afloop nieuw beleid CA 19-23 (2024)		276	-139	0	-300
7. Recreatie en toerisme - m.n. wijziging fasering uitgaven, afloop nieuw beleid CA19-23 (2024)		-410	-128	6	-193
8. Grensoverschrijdende samenwerking - m.n. afloop nieuw beleid CA 19-23 (2024)		120	-3	-3	-204
9. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2021) en accres (2022 e.v.)		-93	111	115	123
10. Overig - m.n. fysieke bedrijfsomgeving. Herprioritering wettelijk en autonome taken		-67	-48	0	0

Bedragen x € 1.000

II. Lasten per deelprogramma met uitsplitsing naar prioriteiten en reguliere activiteiten

	2021	2022	2023	2024	Totaal
5.1. Economie en werkgelegenheid					
A. Prioriteiten					
1. Nieuw programma Arbeidsmarkt & Economie 2020-2024	350	350	350	0	1.050
2. Chemische sector: opzetten en uitwerken Suikeragenda	50	50	50	0	150
3. Chemische sector: vergroenen en innoveren, Chemport Europe, circulaire bedrijvigheid	125	125	125	0	375
4. Arbeidsmarkt: Human Capital Agenda en verbeteren aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt	300	300	300	0	900
5. Digitale sector: speerpunten digitalisering	100	100	100	0	300
6. Acquisitie: Vergroten aantrekkelijkheid voor bedrijven, instellingen en werknemers	150	150	100	0	400
7. Meer inzetten op Europese, rijks- en revolverende fondsen	15	15	10	0	40
8. Provinciale Meefinanciering	p.m.	p.m.			p.m.
9. Cofinanciering waterstofprojecten HEAVENN	1.000	2.000	-5.000	0	-2.000
subotaal	2.090	3.090	-3.965	0	1.215
B. Reguliere activiteiten	12.934	11.101	16.187	11.033	51.256
Totaal lasten 5.1. Economie en werkgelegenheid	15.024	14.191	12.222	11.033	52.471
5.2. Recreatie en toerisme					
A. Prioriteiten					
1. Recreatie en toerisme	200	200	200	0	600
subotaal	200	200	200	0	600
B. Reguliere activiteiten	992	878	897	919	3.686
Totaal lasten 5.2. Recreatie en toerisme	1.192	1.078	1.097	919	4.286
5.3. Grensoverschrijdende samenwerking					
A. Prioriteiten					
1. Aangaan en versterken internationalisering	100	100	100	0	300
2. Public affairs (incl. lobby)	100	100	100	0	300
subotaal	200	200	200	0	600
B. Reguliere activiteiten	344	355	367	379	1.445
Totaal lasten 5.3. Grensoverschrijdende samenw.	544	555	567	379	2.045
Totaal lasten programma 5. Economie	16.760	15.824	13.886	12.331	58.801

Bedragen x € 1.000

6. Cultuur en maatschappij

6. Cultuur en maatschappij

Inleiding

Cultuur

2021 is het eerste jaar van de nieuwe cultuurnotaperiode 2021-2024. In onze Kadernota cultuur van najaar 2019 hebben wij onze ambities voor de komende jaren verwoord en deze zullen zijn uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma 2021-2024 van oktober aanstaande. 2021 zal een overgangsjaar zijn voor het hele Groningse culturele veld: er zijn nieuwe spelers in het veld, naast al langer bekende gezichten. In 2021 zullen de gevolgen van de coronacrisis op de zwaar getroffen culturele sector meer structureel zichtbaar worden. De regelingen die nodig zijn voor de uitvoering van ons programma 2021-2024 zullen in 2021 zijn uitgewerkt. Dit komt ten goede aan de gehele regionale basisinfrastructuur. De samenwerking met Groninger gemeenten, al eerder ingezet, betaalt zich in 2021 zichtbaar uit. Ook wordt zichtbaar dat er gewerkt wordt aan een duurzame versterking van het erfgoedveld. Er is een sterkere verbinding gelegd tussen cultuur en toerisme. Een begin is gemaakt met het aansluiten van nieuwe doelgroepen in het onderwijs bij cultuureducatie. Met bovenstaande voorbeelden gaan wij meer en meer invulling geven aan onze doelstellingen rondom vernieuwing, samenleven met cultuur, overal cultuur, gekoppeld aan onze specifieke Groninger kwaliteiten rondom erfgoed, collecties, taal en landschap.

Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap (ERL)

Groningen is mooi, Groningen is prachtig! De statige borgen op ooit woeste gronden, kapitale boerderijen in het weidse Groninger land, en authentieke wierdendorpen, die de rust van vroeger uitstralen, zijn het maatschappelijk kapitaal waar Groningen om bekend staat, het kapitaal waar we trots op zijn. Samen met de nieuwe ontwikkelingen in het Groninger landschap, de moderne architectuur, de 'Groninger ontwerpcultuur', zijn het de ijkpunten die ervoor zorgen dat we ons thuis voelen. Groningen heeft goud in handen. Maar dit goud staat onder druk, door de gevolgen van de gaswinning en door de demografische ontwikkelingen. Het is onze publieke taak om te zorgen voor ons goud, om waar mogelijk de rijkdom te vergroten, en om die rijkdom verder uit te bouwen. Dat kunnen en willen wij niet alleen, maar dat doen wij samen met onze gemeenten, onze maatschappelijke partners en met de rijksoverheid. Wij werken samen aan de opgave ERL (looptijd tien jaar) en, specifiek voor het aardbevingsgebied, via een meerjarig en geactualiseerd erfgoedprogramma (tot en met 2023), zodat ook in de toekomst er niets boven Groningen gaat!

In 2021 zal onze extra inzet voor het gebouwd erfgoed worden voortgezet, uitgebreid en verbeterd. Het Erfgoedprogramma voor het aardbevingsgebied is geactualiseerd (in het kader van het NPG) en gaat in 2021 het eerste volle uitvoeringsjaar in. Binnen het thematisch gedeelte van het NPG hebben we een verbreding opgenomen van het Erfgoedprogramma in de richting van de niet-aardbevingsgemeenten. En we hebben de Ruimtelijke kwaliteit en Landschap eveneens een plek gegeven in het thematisch deel NPG om in samenhang met erfgoed verder uit te werken en uit te voeren.

In 2021 zal verder uitvoering worden gegeven aan het opstellen van een gebiedsbiografie. Hierin ontsluiten we kwalitatieve en kwantitatieve informatie ten bate van de ruimtelijke identiteit van de provincie Groningen voor ruimtelijke vraagstukken. Het gaat om samenhangende informatie over onder andere erfgoed, landschap, archeologie en cultuurhistorie. De Gebiedsbiografie is een pilot in het kader van de NOVI. Dit instrument is bedoeld voor het verder herstellen, behouden en ontwikkelen van de ruimtelijke identiteit van de Provincie Groningen.

Verder werken we in 2021 door aan de instrumenten uit het lopende erfgoedprogramma, het ERL-programma (o.a. subsidieregelingen, erfgoedmonitor, MOMar, Kwaliteitsgids Groningen) en uit het netwerk Ruimtemakers (uitvoering stimuleringsprogramma agrarisch landschappelijk bouwen en het Steunpunt Ruimtelijke kwaliteit).

Maatschappij en Versterking Leefbaarheid

De maatschappelijke uitdagingen waar we in onze provincie voor staan, houden zich veelal niet aan gemeentegrenzen. Dit vraagt om samenwerking tussen overheden, maatschappelijk organisaties, bedrijven en inwoners. De rol van de provincie is een aanvullende rol op die van onze partners. Onze rol verschilt per thema, per tijdsfase, per samenwerkingspartner. Soms is onze rol agenderend, dan weer informierend, ondersteunend en versterkend, verbindend, of lobbyend.

Zo werken we samen aan oplossingen voor de complexe maatschappelijke opgaven, met als doel het stimuleren en verbeteren van de leefbaarheid van alle inwoners van Groningen.

De uitkomsten van de Brede Welvaartsmonitor, de evaluatie van ons krimpbeleid en het onderzoek door de Aletta Jacobs School of Public Health (AJSPH) naar kwetsbare groepen in het Groninger Zorglandschap, bepalen de kaders van ons nieuwe leefbaarheidsprogramma.

De aanbevelingen zijn dusdanig helder dat een duidelijke koers uitgezet kan worden. We zetten de komende jaren in op drie programmalijnen waarbij de eerste programmalijn inzet op een provinciebrede aanpak op de thema's 'zorg en voorzieningen' en de 'sociale agenda'.

Binnen 'zorg en voorzieningen' realiseren we een betere aansluiting tussen de zorgvraag van Groningers en het zorgaanbod. Bij de 'sociale agenda' staat de aanpak van armoede' voorop, ter ondersteuning van gemeentelijk beleid.

Binnen de tweede programmalijn gaan we met de krimpagenda de uitdagingen in de krimpregio's aan en richten we ons op economische vitaliteit, clustering en kwaliteitsverbetering voorzieningen en het verbeteren van de kwaliteit van de woningvoorraad.

In de derde en laatste programmalijn zetten we in op regionale arrangementen met de regio's.

Omdat zowel de Brede Welvaartsmonitor, de krimpevaluatie en het AJSPH-onderzoek aan dat onze regio's naast een gezamenlijke problematiek, ook ieder hun eigen uitdagingen kennen.

Begin 2020 is de Uitvoeringsagenda Leefbaarheid voor de periode 2020-2023 vastgesteld.

Hierin hebben wij onze ambities voor de komende jaren verwoord. Het doel voor de komende jaren is om de Brede Welvaart in onze provincie te verbeteren om zo een aantrekkelijke en leefbare provincie te zijn. Brede Welvaart is een maatstaf die is ontwikkeld om welvaart te meten voorbij economische groei alleen. Welvaart is meer dan de financiële situatie van individuen, het gaat ook over de gezondheid, het onderwijsniveau en het gevoel van veiligheid van mensen, de toegankelijkheid van voorzieningen, de kwaliteit van de natuurlijke leefomgeving etc.

Voor het programma Cultuur en maatschappij zijn de volgende onderwerpen als prioriteit opgenomen in de P&C-documenten over het begrotingsjaar 2021:

Maatschappij: Sociaal beleid;

Versterking Leefbaarheid: Leefbaarheid, zorg en wonen.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een aantrekkelijke en leefbare provincie. Inwoners voelen zich uitgenodigd volwaardig mee te doen aan de maatschappij en hebben grip op hun eigen leefomgeving. Het doel is om de brede welvaart in onze provincie te verbeteren. Er is een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod.

Programma doel

Een aantrekkelijke en leefbare provincie met voldoende dynamiek Inwoners voelen zich uitgenodigd volwaardig mee te doen aan de maatschappij en hebben grip op hun eigen leefomgeving Er is een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod

Deelprogramma

Cultuur	Erfgoed en archeologie	Maatschappij	Versterking leefbaarheid
---------	------------------------	--------------	--------------------------

Middelen

€ 28,5 miljoen	€ 29,2 miljoen	€ 21,6 miljoen	€ 31,4 miljoen
----------------	----------------	----------------	----------------

Beleidsdoelen

Vergroten van de culturele aantrekkingskracht van de provincie met een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod	Versterken van de culturele identiteit van de inwoners van de provincie	Maatschappelijke voorzieningen (zorg, educatie, bibliotheek, sport) bereikbaar en waar mogelijk op maat beschikbaar voor alle inwoners, waaronder asielzoekers, waar nodig met steun van de provincie	Inzetten voor een vitale provincie waarin mensen grip hebben op hun directe woon-, werk- en leefomgeving en zelf kunnen kiezen wat zij belangrijk vinden
---	---	---	--

Indicatoren

N.n.b.	% rijksmonumenten waarvan casco in slechte en matige staat verkeert Aantal gerealiseerde restauraties 2021: minimaal peiljaar 2018	Alle gemeenten halen halfjaarlijkse taakstelling huisvesting vergunninghouders Aantal gehonoreerde aanvragen Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds 2021: 400 Sport en bewegen: N.n.b.	Drie Groningse regio's scoren op Brede Welvaartsindicator: - Ervaren gezondheid: > 75,9 - Inkomen/arbeid: zie beleidsdoel Arbeidsmarkt 20% Transitiefonds particuliere woningvoorraad met niet-publieke middelen gevuld Leegstand woningen: 2,5% (2021: 2,6%) Subsidie verleend aan minimaal 20 voorzieningen en zorginnovaties Door burgers ervaren leefbaarheid: 7,8 (2021: 7,7)
--------	--	---	--

Relaties met andere (deel)programma's

5.1 Economie en werkgelegenheid 5.2 Recreatie en toerisme 6.4 Leefbaarheid	2. Milieu en energie 3. Platteland en natuur 4.2 Openbaar vervoer 5. Economie 6.1 Cultuur 6.4 Leefbaarheid	3.1 Natuur en landschap 4. Bereikbaarheid 5.1 Economie en werkgelegenheid 5.2 Recreatie en toerisme 6.1 Cultuur 6.3 Maatschappij 6.4 Leefbaarheid	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 2.1 Milieu 3. Platteland en natuur 4. Bereikbaarheid 5. Economie 6.1 Cultuur 6.2 Erfgoed en archeologie 6.3 Maatschappij
--	---	---	--

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Kadernota Leefbaarheidsprogramma 2020 - 2023	2023
Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023	2023
Strategisch Beleidskader Cultuur 2021-2028	2028
Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2028	najaar 2020
Programma ERL 2017-2026	nog nader te bepalen

6.1. Cultuur

Beleidsdoel Cultuur

Vergroten van de culturele aantrekkingskracht van de provincie met een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal deelnemers en bezoekers uitvoerende instellingen (gesubsidieerd uit cultuurnota)	n.v.t.	n.v.t.	> jaar 2017				
Geografische spreiding van gesubsidieerde activiteiten uit cultuurnota	n.v.t.	n.v.t.	evenwichtig				
Aantal scholen primair onderwijs waarbij Cultuureducatie met Kwaliteit (aandeel)	68%	75%	90%				
Aandeel private financiering in budgetten: (1) Matchfunding; (2) Fonds Digitalisering Collectie Groningen	(1) 61% (2) 38%	(1) 80% (2) 58%	> 50%				

In het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020 zijn geen streefwaarden gedefinieerd, alleen indicatoren van kwalitatieve en relatieve aard ('groei, verdubbeling, minstens de helft, evenredige spreiding'). In het proces van het opstellen van een nieuwe cultuurnota (voor de periode 2021-2024) wordt het ontwikkelen van een SMART-monitor cultuurbeleid en het definiëren van nieuwe indicatoren meegenomen.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Cultuur
 - Resultaat 2021*
 - Uitwerken en uitvoeren Uitvoeringsprogramma cultuur 2021-2024.
 - Resultaat 2021-2023*
 - Aantrekkelijke provincie met breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod.

Het Strategisch Beleidskader Cultuur 2021-2028 is in november 2019 door uw Staten vastgesteld. Het opstellen van het uitvoeringsprogramma cultuur verloopt ondanks de coronacrisis grotendeels conform planning. We streven naar vaststelling van het uitvoeringsprogramma begin oktober 2020. In de volgende begroting passen wij de prioriteiten en de indicatoren aan op basis van dit uitvoeringsprogramma.

Regulier

N.v.t.

6.2. Erfgoed en archeologie

Beleidsdoel Cultureel erfgoed

Versterken van de culturele identiteit van de inwoners van de provincie

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
% rijksmonumenten (excl. functie woonhuis) weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' ¹⁾	matig: 14%; (691.592 m ³) slecht: 3,2% (157.528 m ³)	matig: 14%; (691.592 m ³) slecht: 3,2% (157.528 m ³)	< peiljaar 2018				
Landelijke waarde	matig: 12,5% slecht: 4,4%	matig: 12,5% slecht: 4,4%					
Eigen indicatoren							
Aantal thema's en verhalen (stichting De Verhalen van Groningen: DVvG)	254	300	≥ peiljaar 2016				
Aantal digitale bezoekers (DVvG)	321.000	177.660	≥ peiljaar 2016				
Aantal gedigitaliseerde items binnen de Collectie Groningen	406	n.n.b.	900				
Aantal gerealiseerde restauraties (waarvan aantal in combinatie met herbestemming)	29 (6)	51 (10)	> peiljaar 2018	≥ peiljaar 2018			

1) Bron: Erfgoedmonitor en Fenicks. De realisatiecijfers 2018 en 2019 zijn gelijk, omdat de er in 2019 geen actualisatie van de data in de erfgoedmonitor heeft plaatsgevonden voor de rijksmonumenten (excl. woonfunctie). Deze actualisatie vindt in 2020 plaats.

2) Dit aantal is incl. bezoekers deelwebsite en social media die beheerd worden door de stichting.

In het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020 zijn geen streefwaarden gedefinieerd, alleen indicatoren van kwalitatieve en relatieve aard ('groei, verdubbeling, minstens de helft, evenredige spreiding'). In het proces van het opstellen van een nieuwe cultuurnota (voor de periode 2021-2024) wordt het ontwikkelen van een SMART-monitor cultuurbeleid en het definiëren van nieuwe indicatoren meegenomen.

Wij streven naar vaststelling van het nieuwe uitvoeringsprogramma cultuur begin oktober 2020. Dan zal ook meer bekend zijn over de indicatoren voor 2021 en volgende jaren. De indicatoren zullen wij daarna invoeren in bovenstaande tabel.

Prestaties

Prioriteiten

- N.v.t.

Regulier

- Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap:
Identiteit van de provincie Groningen bewaren, herstellen en verder ontwikkelen en toevoegen van erfgoed van onze tijd.
Ervor zorgen dat de samenhang en positie van het erfgoed, de ruimtelijke kwaliteit en het landschap in Groningen uiteindelijk minder kwetsbaar wordt.
Resultaat 2021
Uitvoeren opgave ERL:
- Erfgoedprogramma (onder andere via NPG);

- Thematisch deel NPG uitvoering onderdeel ERL.
- Uitvoeren/opstellen Gebiedsbiografie
- Uitvoeren stimuleringsprogramma Agrarisch Landschappelijk Bouwen
- Steunpunt Ruimtelijke kwaliteit
- Fondsen/subsidieregelingen (gebouwd) erfgoed;
- Erfgoedmonitor;
- Internationale samenwerking via MOMar (Interreg-project 'Models of Management for Singular Rural Heritage') met een gebiedsbezoek aan Groningen in 2021;
- Inhoudelijke en procesmatige bijdrage op grote ruimtelijke ontwikkelingen;
- Netwerk Ruimtemakers;
- Bouwmanifestatie;
- Verbeteren en uitbouwen Kwaliteitsgids;
- Uitvoeren wettelijke en autonome taken op het gebied van (gebouwd) erfgoed en archeologie vanuit de Cultuurnota 2017-2020.

Resultaat 2021-2023

- Verbetering staat van onderhoud, duurzaamheid en gebruik van gebouwd erfgoed en landschap;
- Een sterkere positie van het erfgoed, de ruimtelijke kwaliteit en het landschap binnen de grote ruimtelijke ontwikkelingen in Groningen.

Relatie met uitvoering Opgave ERL

De hierboven genoemde activiteiten vallen grotendeels onder het programma ERL 2017-2026 (met uitzondering van de uitvoering wettelijke en autonome taken op het gebied van (gebouwd) erfgoed en archeologie).

Resultaten/afhankelijkheid

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. Uw Staten kunnen hierbij denken aan de gevolgen van Corona en de uitvoering van beleid door andere overheden (bv. snelheid aanwijzen karakteristieke panden door gemeenten ten behoeve van de Erfgoedmonitor).

6.3. Maatschappij

Beleidsdoel Voorzieningen

Maatschappelijke voorzieningen (zorg, educatie, bibliotheek, archieven, sport) bereikbaar en waar mogelijk op maat beschikbaar voor alle inwoners, waaronder asielzoekers, waar nodig met steun van de provincie

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Alle gemeenten halen hun halfjaarlijkse taakstelling huisvesting vergunninghouders	eerste halfjaar: 16 (20) tweede halfjaar: 4 (20)	eerste halfjaar: 2 (12) tweede halfjaar: 1 (12)	eerste halfjaar: alle (12) tweede halfjaar: alle (12)	eerste halfjaar: alle (12) tweede halfjaar: alle (12)			
Aantal gehonoreerde aanvragen Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds (per schooljaar):	375	389	420	400			
Aantal (unieke) bezoekers zorgmonitor	6.742	5.867	n.v.t.	n.v.t. ¹⁾			
<i>Sport en bewegen:</i>							
N.n.b. ²⁾							

¹⁾ Bij de uitwerking van het Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023 is, vanwege herprioritering van beleid, besloten om geen vervolg te geven aan de zorgmonitor.

²⁾ De indicatoren voor sport en bewegen voor 2020 zijn nog niet bekend. Als een nieuw beleidsprogramma wordt opgesteld wordt, rapporteren wij via de digitale monitor over de voortgang van de nieuwe indicatoren.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Een gezonde vitale provincie door inzet op provinciaal beweegakkoord en beweeginclusief beleid
Resultaat 2021
 - Uitvoering provinciaal beleid en provinciaal beweegakkoord, waardoor Groningers gezond blijven en gezonder worden door meer te sporten en bewegen;
Zie ook prioriteit resultaten Leefbaarheid, zorg, wonen bij beleidsdoel Leefbaarheid.
- Resultaat 2021-2023*
Uitvoering provinciaal beleid en provinciaal beweegakkoord met gemeenten en andere partners met als resultaat actieve en gezonde inwoners.
- Sociaal beleid
Resultaat 2021
 - Uitvoering Kadernota Leefbaarheid waaronder sociaal beleid;
 - Armoedebestrijding door een integrale aanpak. Daarbij wordt geïnvesteerd in preventie;
 - Onze rol is gemeenteoverstijgend en aanvullend op wat gemeenten en organisaties al doen.
- Resultaat 2021-2023*
 - De drie Groningse (arbeidsmarkt regio's scoren hoger op de Brede Welvaartsmonitor op de onderdelen: gezondheid, inkomen en arbeid.

Regulier

- N.v.t.

6.4. Versterking leefbaarheid

Beleidsdoel Leefomgeving

Inzetten voor een vitale provincie waarin mensen grip hebben op hun directe woon-, werk- en leefomgeving en zelf kunnen kiezen wat zij belangrijk vinden.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Drie Groningse regio's scoren hoger op Brede Welvaartsmonitor wat betreft de onderdelen: 1) ervaren gezondheid * 2) inkomen / arbeid ** - werkgelegenheidsgoei - Reg. component werkloosheid - Bruto arbeidsparticipatie			> 75,9 0,6% 0,8% 68,5%	>75,9 0,2% 0,7% 68,8%	>75,9 0,2% 0,7% 68,8%	>75,9 0,2% 0,7% 68,8%	
20% Transitiefonds particulier woningvoorraad met niet publieke middelen gevuld			0%	0%	10%	20%	
Leegstand woningmarkt in de provincie is gedaald naar 2,5% (frictieleegstand)			2,6%	2,6%	2,5%	2,5%	
Aan minimaal 20 voorzieningen (incl. zorg) en zorginnovaties is subsidie verleend			1	4	6	9	
Score leefbaarheid gestegen van 7,7 naar 7,8 (gemeten onder burgerpanel van SPG)			7,7	7,7	7,8	7,8	

* Totdat er een specifiekere uitwerking is werken we met de indicator ervaren gezondheid.

** Conform indicatoren zoals die gebruikt worden bij Groningen@Work. Naast de ambities in het Coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe programma (Groningen@Work) de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode. Door de coronacrisis is het aanbieden van het uitvoeringsprogramma van Groningen@Work aan uw Staten uitgesteld. Na de zomer wordt de laatste hand gelegd aan de teksten. Dan zal ook meer bekend zijn over de indicatoren en streefwaarden. Wij streven ernaar het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work in oktober 2020 vast te stellen en aan te bieden aan uw Staten voor behandeling in december.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Kaders Leefbaarheidsprogramma 2020-2023:

- De Brede Welvaartsmonitor geeft aanleiding om te focussen op: gezondheid, inkomen en arbeid.
- Het onderzoek van het Aletta Jacobs School of Public Health ziet een rol voor de provincie op het gebied van gezondheid. De focus op gezondheid vraagt inzet op zorg en voorzieningen. Focus op inkomen betekent inzet op een sociale agenda. En de focus op arbeid vertalen we door in te zetten op de relatie onderwijs/arbeidsmarkt, zowel in de sociale agenda als in de Regiodeal Oost-Groningen.

- De aanbevelingen vanuit de evaluatie krimpbeleid vertalen we in een Krimpagenda 2020-2030.
Resultaat 2021
 Zorglandschap & Gezondheid is in kaart gebracht.
 - Voorzieningen worden duurzaam geclusterd.
 - Onze rol is gemeente overstijgend en aanvullend op wat gemeenten en organisaties al doen.
 - Vanuit het woonbeleid wordt een relatie gelegd met het Krimpdossier.*Resultaat 2021-2023*
 1. De drie Groningse (arbeidsmarkt) regio's scoren hoger op de Brede Welvaartsmonitor op de onderdelen: gezondheid, inkomen en arbeid.
 2. 20% van het Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad wordt met 'niet publieke' middelen gevuld.
 3. De leegstand (op de woningmarkt) in de provincie Groningen is gedaald naar het niveau van de zogenaamd frictieleegstand, zijnde 2,5%.
 4. Voor minimaal 20 voorzieningen (incl. zorg) en zorginnovaties is subsidie verstrekt.
 5. De score op leefbaarheid is gestegen van een 7,7 naar een 7,8 (zoals gemeten onder het burgerpanel van het Sociaal Planbureau Groningen).

Nieuwe prioriteiten Kadernota 2020-2024

Bijdrage Regio Groningen-Assen vanaf 2024:

De herijking van de regio Groningen-Assen moet leiden tot een nieuwe impuls in de samenwerking in deze regio. Daarbij voorzien wij een intensivering van de samenwerking op het gebied van bereikbaarheid en (verduurzaming van) de woonagenda.

Economie

1. Functiemenging (werken-wonen) stimuleren en bedrijventerreinen revitaliseren/vergroenen.

Wonen

2. Regionale afspraken maken over kwantitatieve én kwalitatieve woningbouw (aantallen, soort, doelgroepen).

Mobiliteit

3. De regio optimaal bereikbaar houden door mobiliteit te verknopen, te verslimmen en te verduurzamen.

Ruimtelijke kwaliteit

4. De mooiste regio van Nederland maken om te wonen, te werken en te recreëren

Regulier

N.v.t.

Totaal lasten en baten

	rekening 2019	begroting 2020 na wijziging	begroting 2021	meerjarenraming			totaal periode 2021-2024
				2022	2023	2024	
Lasten	48.675	38.371	32.019	27.313	28.011	23.382	110.725
Baten	4.326	8.982	708	734	760	789	2.991
Saldo lasten en baten	44.349	29.388	31.311	26.579	27.251	22.593	107.734
Reservemutaties							
Toevoegingen	4.796	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	23.532	9.141	3.819	1.578	1.378	0	6.775
Saldo reservemutaties	-18.736	-9.141	-3.819	-1.578	-1.378	0	-6.775
Saldo na reservemutaties	25.613	20.248	27.492	25.001	25.873	22.593	100.959

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo na reservemutaties	20.248	27.492	25.001	25.873	22.593
Verschil t.o.v. voorgaand jaar	7.244	-2.490	872	-3.280	
Verklaring					
1. Cultuur - m.n. CA19-23 (2021 e.v.) en accres (2022 e.v.)		732	85	87	89
2. Erfgoed, ruimtelijke kw aliteit en landschap - m.n. middelen ruimtelijke kw aliteit (t/m 2022)		3.178	-1.638	-163	-15
3. Welzijnsbeleid - m.n. herprioritering wettelijke en autonome taken (CMO-STAMM (vanaf 2022) en afloop nieuw beleid CA19-23 (2024)		327	-476	-87	-486
4. Sportbeleid - m.n. (afloop nieuw beleid) CA 19-23 (2024)		345	5	-5	-460
5. Sociaal-economische vitalisering - m.n. wijziging fasering 2018-2020		-125	0	0	0
6. Leefbaarheid (groei en krimp) - m.n. fasering en afloop nieuw beleid CA19-23 (2024)		2.988	-642	836	-3.835
7. Apparaatskosten - w ijziging verw achte inzet personeel (2021) en accres (2022 e.v.)		-63	111	115	123
8. Gebiedsgericht werken - bijdrage regio Groningen-Assen v.a. 2024		-213	-40	-16	1.196
9. Overig - m.n. cult. erfgoed, bibliotheken, asielzoekers, studiefonds		77	104	106	108

Bedragen x € 1.000

II. Lasten per deelprogramma met uitsplitsing naar prioriteiten en reguliere activiteiten

	2021	2022	2023	2024	Totaal
6.1. Cultuur					
A. Prioriteiten					
1. Vergroten culturele aantrekkingskracht provincie met goed cultuuraanbod	2.600	2.600	2.600	2.600	10.400
subotaal	2.600	2.600	2.600	2.600	10.400
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	4.363	4.474	4.587	4.703	18.127
Totaal lasten 6.1. Cultuur	6.963	7.074	7.187	7.303	28.527
6.2. Erfgoed en archeologie					
A. Prioriteiten					
subotaal	0	0	0	0	0
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	9.954	6.452	6.377	6.454	29.237
Totaal lasten 6.2. Erfgoed en archeologie	9.954	6.452	6.377	6.454	29.237
6.3. Maatschappij					
A. Prioriteiten					
1. Een gezonde vitale provincie door inzet op provinciaal bew eegakkoord en bew eeginclusief beleid	460	465	460	0	1.385
2. Sociaal beleid	500	500	500	0	1.500
subotaal	960	965	960	0	2.885
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	4.971	4.562	4.543	4.627	18.703
Totaal lasten 6.3. Maatschappij	5.931	5.527	5.503	4.627	21.588
6.4. Versterking leefbaarheid					
A. Prioriteiten					
1. Kadernota leefbaarheid, zorg en wonen	3.000	3.000	4.000	0	10.000
2. Regio Groningen-Assen				1.213	1.213
subotaal	3.000	3.000	4.000	1.213	11.213
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	6.170	5.261	4.945	3.785	20.161
Totaal lasten 6.4. Versterking leefbaarheid	9.170	8.261	8.945	4.998	31.374
Totaal lasten programma 6. Cultuur en maatschappij	32.019	27.313	28.011	23.382	110.725

Bedragen x € 1.000

7. Openbaar bestuur

7. Openbaar bestuur

Inleiding

Provinciale Staten

Uw Staten vertegenwoordigen de inwoners van de provincie. Uw Staten moeten daarom kunnen vertrouwen op een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces. Alleen dan kunnen uw Staten de volksvertegenwoordigende, kaderstellende en controlerende rol goed vervullen. Uw Staten mogen erop vertrouwen dat wij ons hiervoor tot het uiterste inspannen.

Gedeputeerde Staten en Kabinet

Wij bereiden besluiten van uw Staten voor en voeren deze uit. Het dagelijks bestuur van de provincie vraagt om een goede ondersteuning. Samen met de organisatie zetten we ons in om duidelijke beleidsstukken op te stellen die antwoord geven op de vraag 'Wat willen we bereiken?'. Ook het goed begeleiden van uitvoeringsnota's heeft onze prioriteit. Dit alles bewaken wij binnen de daarvoor gestelde kaders. Het Kabinet zorgt voor de optimale ondersteuning van de commissaris van de Koning bij de uitvoering van zijn rijkstaken.

Samenwerking en toezicht

In de snel veranderende samenleving is samenwerking een vereiste. Langs deze weg geven wij ook vorm aan de kwaliteit van het openbaar bestuur. Dat betekent dat we als provincie een betrouwbare en transparante partner in samenwerking met gemeenten en andere externe partners zijn. Samenwerking betekent ook het bevorderen van participatie en draagvlak bij beleidsvorming en bij kennisontwikkeling van het openbaar bestuur.

Communicatie

We zorgen voor een zo hoog mogelijke kwaliteit van onze dienstverlening aan de inwoners. Daartoe ontwikkelt de organisatie zich tot een communicatieve organisatie die zich bewust is van haar omgeving en haar handelen daarop afstemt. Communicatie is steeds meer een interactief proces, dat verschillende niveaus van participatie en bestuursstijlen met zich meebrengt. We gaan stappen zetten om effectiever te werken en provincie brede communicatie-inzet te bieden. Daarnaast blijven we ons inzetten om het imago van de provincie Groningen te versterken en meer toeristen en/of bezoekers van buiten naar onze regio trekken.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een daadkrachtig bestuur in samenspel met inwoners, instellingen andere overheden

Programmadoeel

Een daadkrachtig bestuur in samenspel met inwoners, instellingen en andere overheden

Deelprogramma

Provinciale Staten	Overige bestuursorganen	Bestuurlijke samenwerking en toezicht	Communicatie
--------------------	-------------------------	---------------------------------------	--------------

Middelen

€ 11,1 miljoen	€ 12,0 miljoen	€ 12,1 miljoen	€ 7,2 miljoen
----------------	----------------	----------------	---------------

Beleidsdoelen

Een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces van Provinciale Staten	Beleidsvoorbereiding en uitvoering van beleid binnen door Provinciale Staten vastgestelde kaders Vervullen van schakelfunctie tussen PS en GS, belast met zorgplichten met betrekking tot kwaliteit van dienstverlening aan burgers	Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur (onder andere via samenwerkingsverbanden) en de uitvoering van specifieke wettelijke taken	De provincie Groningen is zichtbaar, betrouwbaar en transparant. Met het evenementenbeleid willen wij het imago van de provincie Groningen versterken en meer toeristen en/of bezoekers van buiten naar onze regio trekken.
---	---	---	---

Indicatoren

Opkomst verkiezingen 2023: > 56% Beleving insprekers en gasten Provinciale Staten 2021: minimaal 8,0	N.v.t.	Geen enkele gemeente onder preventief toezicht Alle gemeenten en gemeenschappelijke regelingen tijdig in kennis stellen van het begrotingstoezicht Aantal lokale overheden dat voor het grootste deel aan de Archiefwet voldoet 2021: 65% 2024: 85%	Aantal volgers Twitter 2021: 20.000 Bekendheid provinciale informatiepagina 2021: 55% Inwoners actief betrekken bij provinciaal beleid 2021: 50% Waardering website 'goed' 2021: 80% Aantal bezoekers jaarlijks gesubsidieerde evenementen 2021: > 300.000 Groei aantal bezoekers buiten de regio gesubsidieerde evenementen 2021: > 5%
---	--------	--	---

Relaties met andere (deel)programma's

N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	3. Platteland en natuur 5. Economie 6. Cultuur en maatschappij
--------	--------	--------	---

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Provinciewet Kadernota Evenementen 2016-2020 Visie Vrijtijdseconomie provincie Groningen 2021-2023	n.v.t. zie hieronder 2021

7.1. Provinciale Staten

Beleidsdoel PS

Een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces van Provinciale Staten

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
Opkomstcijfers verkiezingen (Tweede Kamer,) Provinciale Staten (en gemeenteraden) in % kiezers/stemgerechtigden		56,1%				> 56%	
Landelijke waarde		56,2%					
Eigen indicatoren							
Beleving insprekers en gasten Provinciale Staten ¹⁾	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	≥ 8,0			

¹⁾ Het belevingsonderzoek vindt in principe vierjaarlijks plaats.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Geschiedschrijving provinciaal bestuur
 - Resultaat 2021*
 - Opdracht wordt uitgevoerd door de RuG
 - Resultaat 2020-2023*
 - Een aantrekkelijk, toegankelijk beschreven geschiedenis van het provinciaal bestuur.

Nieuwe prioriteiten Kadernota 2020-2024

- Opkomstbevordering Statenverkiezingen:
 - Resultaat 2021
 - Verdere uitwerking en uitvoering van de campagnekalender 'Kies voor Groningen'.
 - Resultaat 2021-2023
 - Statenleden zijn zichtbaar en bekend bij inwoners en Statenleden bereiken meer inwoners via digitale en persoonlijke communicatie. Dit alles met als mogelijk gevolg meer betrokkenheid van inwoners bij de Provinciale politiek en als mogelijk resultaat een opkomstverhoging bij de Statenverkiezingen in 2023.

Regulier

N.v.t.

7.2. Overige bestuursorganen

Beleidsdoel GS en kabinet

1. Beleidsvoorbereiding en uitvoering van beleid binnen door Provinciale Staten vastgestelde kaders.
2. Vervullen van schakelfunctie tussen PS en GS, belast met de zorgplichten met betrekking tot kwaliteit van dienstverlening aan burgers.

Indicatoren

N.v.t.

Prestaties

Prioriteiten

N.v.t.

Regulier

- Niet van toepassing

7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht

Beleidsdoel Samenwerking en toezicht

Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur (onder andere via samenwerkingsverbanden) en de uitvoering van specifieke wettelijke taken

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
Aantal gemeenten onder preventief toezicht ¹⁾	3	3	0	0	0	0	0
Landelijke waarde	10	9	0	0	0	0	0
Eigen indicatoren							
Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen tijdig (voor aanvang van betreffend begrotingsjaar) in kennis stellen van het voor hen van toepassing zijnde begrotingstoezicht voor het komende jaar	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Alle lokale overheden voldoen voor het grootste deel aan de Archiefwet en hebben met name aandacht voor de specifieke eisen die digitaal archiefbeheer stellen	50%	55%	60%	65%	75%	80%	85%

¹⁾ Bron: ministerie van BZK, zie waarstaatjeprovincie.nl.
Preventief begrotingstoezicht wordt ingesteld wanneer, naar het oordeel van GS, de begroting niet structureel en reëel in evenwicht is en het, naar het oordeel van GS, niet aannemelijk is dat dit evenwicht uiterlijk in het laatste jaar van de meerjarenraming tot stand kan worden gebracht.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Provincie is betrouwbare en transparante partner in samenwerking met gemeenten en andere externe partners door onder andere bevordering participatie en draagvlak bij beleidsvorming en bevordering kennisontwikkeling openbaar bestuur.
- Resultaat 2021**
 - Ontwikkeling gebiedsgericht relatiebeheer; mede door het werken met gebiedsgedeputeerden.
 - Draagvlak bij gemeenten voor gezamenlijke ambities en bestuursstijl en rol provincie bij kwaliteit openbaar bestuur (KOB);
 - Ontwikkeling afwegingskader en tools, zoals digitalisering en dataficering (open data op hoger niveau), voor (innovatieve) instrumenten voor beleidsvorming, participatie en draagvlak;
 - Bevordering kennis medewerkers en intensivering aansluiting bij kennis- en onderwijsinstellingen op terrein van het openbaar bestuur.
 - Verder uitvoeren van de Pilot 'Digitale democratie' in samenwerking met BZK en VNG in kader van programma Democratie in Actie gericht op totstandkoming online platform provincie en de Groninger gemeenten is in 2020 opgestart. De provincie faciliteert samen met BZK/Democratie in Actie hierbij de gemeenten.
 - Samen met NPG en BZK/Democratie in Actie en de gemeenten vormen we de werkgroep Participatie en bouwen we verder aan een provinciaal (leer)netwerk van participatie- en democratie-professionals.
 - De uitkomsten van de quick scan waarmee wij eind 2020 gestart zijn, vertalen we naar het actieprogramma 2021 en verder.
- Resultaat 2021-2023**
 - Doorontwikkeling naar toekomstbestendig, krachtig en modern openbaar bestuur;
 - Tools en werkwijzen voor draagvlak en participatie zijn in organisatie verankerd en vastgelegd in participatiebeleid c.q. een participatieleiraad. Deze wordt in een organisatiebreed proces en met externe stakeholders, i.s.m. het Programma Omgevingswet opgesteld.

- In 2021 is een online participatieplatform voor de provincie gerealiseerd en heeft de provincie gemeenten ondersteund bij de realisatie van gemeentelijke participatieplatforms.
- Kennisontwikkeling en aansluiting bij kennis- en onderwijsinstellingen zijn toegenomen.

Regulier

- Bestuurlijke organisatie en (regionale samenwerking):
 - Faciliteren gemeenten bij regionale samenwerkingsprocessen en monitoren bestuurskracht.
- Interbestuurlijk toezicht (IBT):
 - Actualiseren maatwerktoezichtsplannen voor de gemeenten Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Oldambt, Westerkwartier en Westerwolde;
 - Toezicht houden op het naleven van de afspraken die voor 2020 staan opgenomen in de maatwerktoezichtsplannen van de gemeenten Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Oldambt, Westerkwartier en Westerwolde;
 - Voorbereiden maatwerktoezichtsplanning bij de fusiegemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum;
 - Uitvoeren systematisch toezicht bij de gemeenten Pekela, Stadskanaal en Veendam;
 - Onderzoeken maatwerktoezicht voor waterschap Hunze en Aa's en waterschap Noorderzijlvest;
 - Uitvoeren toezichtsactiviteiten in het kader van de noordelijke samenwerking archieftoezicht bij de Drentse gemeenten;
 - Organiseren van netwerkbijeenkomsten voor de onderwerpen van generiek toezicht.
- Overige onderwerpen
 - Wet Digitale Overheid:
 1. Samen met gemeenten en waterschappen werken aan digitale toegankelijkheid van overheidsinformatie.
 2. Voorbereiden toezichtstaak Gedeputeerde Staten;
 - Voorbereiden thematische (steekproef)onderzoeken;
 - Bijdragen aan de landelijke ontwikkeling Agenda Toekomst van het Toezicht.

7.4. Communicatie

Beleidsdoel Communicatie

De provincie Groningen is zichtbaar, betrouwbaar en transparant. Met het evenementenbeleid willen wij het imago van de provincie Groningen versterken en meer toeristen en/of bezoekers van buiten naar onze regio trekken.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal volgers Twitter	18.322	20.088	20.000	21.000	22.000	23.000	23.000
Bekendheid provinciale informatiepagina bij de inwoners	48%	41% ¹⁾	55%	55%	55%	55%	55%
Inwoners actief betrekken bij provinciaal beleid	38%	53%	48%	50%	55%	57%	57%
Waardering website 'goed'	43%	60%	75%	80%	80%	80%	80%
Totaal aantal bezoekers voor de jaarlijks gesubsidieerde evenementen van het Uitvoeringsprogramma Evenementen	177.895	205.552	> 300.000	> 300.000 ²⁾	> 300.000	> 300.000	> 300.000
Percentage groei aantal bezoekers van buiten de regio voor de jaarlijks gesubsidieerde evenementen. ³⁾	10%	6%	> 5%	> 5%	> 5%	> 5%	> 5%

¹⁾ Vanwege en herberekening over het totaal aantal ondervraagden is het realisatiepercentage van 58% (zie Rekening 2019) aangepast naar 41%.

²⁾ Voor de periode vanaf 2022/2023 wordt er met nieuwe indicatoren gewerkt, die meer informatie geven over het effect van communicatie met inwoners, ondernemers en bezoekers.

³⁾ In het proces van het opstellen van een nieuwe Visie Vrijtijdseconomie 2021-2030 (met als onderdeel evenementenbeleid) wordt het ontwikkelen van nieuwe indicatoren meegenomen.

Prestaties

Prioriteiten

N.v.t.

Regulier

- Verlengde uitvoering [Uitvoeringsprogramma Evenementen 2016-2020](#)
- De meeste evenementen die op de shortlist - evenementen 2020 staan, zijn uitgesteld naar 2021 vanwege de coronacrisis en hebben hun subsidie van 2020 hiervoor behouden;
- Het kader en uitvoeringsprogramma Evenementen lopen eind 2020 af. De beleidsontwikkeling voor evenementen wordt integraal meegenomen in de Visie Vrijtijdseconomie provincie Groningen 2021-2030. In onze vergadering van 23 juni 2020 is hiervoor de Startnotitie vastgesteld. Eind 2020 zijn de doelen uit de startnotitie uitgewerkt in de Visie Vrijtijdseconomie provincie Groningen 2021-2030. In navolging van de visie wordt begin 2021 een uitvoeringsprogramma opgesteld (met specifieke budgetten en doelen voor evenementen).
- Viering 75 jaar Bevrijding in 2020. Als gevolg van de coronacrisis zijn alle landelijke, provinciale en lokale activiteiten uitgesteld. De activiteiten zullen nu plaats vinden van 1 oktober 2020 tot en met 5 mei 2021. Het accent van de activiteiten komt te liggen op het voorjaar van 2021. De financiële middelen zijn doorgeschoven naar 2021.

- In het najaar van 2020 volgt het voorstel om organisatie en uitvoering van de communicatie op een nieuwe leest te schoenen, waarbij meer aandacht is voor de effectiviteit en efficiency van de provinciebrede communicatie-inzet.

Totaal lasten en baten

	rekening 2019	begroting 2020 na wijziging	begroting 2021	meerjarenraming			totaal periode 2021-2024
				2022	2023	2024	
Lasten	11.558	11.944	10.539	10.492	10.773	10.578	42.381
Baten	302	256	206	187	194	202	789
Saldo lasten en baten	11.256	11.689	10.333	10.304	10.578	10.377	41.592
Reservemutaties							
Toevoegingen	-6	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	763	111	274	0	0	0	274
Saldo reservemutaties	-769	-111	-274	0	0	0	-274
Saldo na reservemutaties	10.487	11.578	10.058	10.304	10.578	10.377	41.318

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo na reservemutaties	11.578	10.058	10.304	10.578	10.377
Verschil t.o.v. voorgaand jaar		-1.519	246	274	-202
Verklaring					
1. Provinciale Staten - m.n. Geschiedschrijving provinciaal bestuur Groningen (2020), opkomstbevordering Statenverkiezingen (2022 en 2023) en accres (2022 e.v.)		-271	63	49	-88
2. Kabinetszaken - Viering 75 jaar bevrijding (2020)		-275	0	0	0
3. Bestuurlijke Organisatie - m.n. afloop nieuw beleid CA19-23 (2024)		0	0	0	-375
4. Openbare orde en veiligheid - m.n. DU-Programma Impuls Omgevingsveiligheid - lokaal EV-beleid (t/m 2020)		-141	0	0	0
5. Bestuurlijke samenwerking - m.n. bijdrage SNN 2020/2021		-384	39	41	42
6. Apparaatskosten - w i j z i g i n g i n z e t p e r s o n e e l (2021) en accres (2022 e.v.)		-578	174	181	194
7. Overig (m.n. promotie en relatiemanagement)		130	-31	4	25

Bedragen x € 1.000

II. Lasten per deelprogramma met uitsplitsing naar prioriteiten en reguliere activiteiten

	2021	2022	2023	2024	Totaal
7.1. Provinciale Staten					
A. Prioriteiten					
1. Opkomstbevordering Statenverkiezing	60	60	60	p.m.	180
subotaal	60	60	60	0	180
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	2.624	2.716	2.795	2.800	10.936
Totaal lasten 7.1. Provinciale Staten	2.684	2.776	2.855	2.800	11.116
7.2. Overige bestuursorganen					
A. Prioriteiten					
subotaal	0	0	0	0	0
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	2.843	2.937	3.035	3.144	11.959
Totaal lasten 7.2. Overige bestuursorganen	2.843	2.937	3.035	3.144	11.959
7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht					
A. Prioriteiten					
1. Samenwerken met gemeenten en andere overheden/werken aan draagvlak	375	375	375	0	1.125
subotaal	375	375	375	0	1.125
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	2.639	2.687	2.763	2.844	10.933
Totaal lasten 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht	3.014	3.062	3.138	2.844	12.058
7.4. Communicatie					
A. Prioriteiten					
subotaal	0	0	0	0	0
B. Reguliere activiteiten					
subotaal	1.998	1.716	1.744	1.791	7.249
Totaal lasten 7.4. Communicatie	1.998	1.716	1.744	1.791	7.249
Totaal lasten programma 7. Cultuur en maatschappij	10.539	10.492	10.773	10.578	42.381

Bedragen x € 1.000

8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering

Voor het optimaal kunnen realiseren van onze maatschappelijke ambities is het van belang dat de bedrijfsvoering adequaat verloopt. In dit programma zijn de kosten voor de bedrijfsvoering opgenomen. Dit is inclusief de prioriteiten vanuit de Kadernota 2020-2024. De inhoudelijke toelichting op de bedrijfsvoering is opgenomen in paragraaf 3. Bedrijfsvoering.

Algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen zijn de provinciale inkomsten zoals de uitkering uit het provinciefonds, de opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. In de ramingen van deze bedragen houden wij een voorzichtigheidsmarge aan zodat eventuele tegenvallers niet direct leiden tot een verlaging van de begrotingsruimte. Per onderwerp wordt dit in deelprogramma 8.2 toegelicht.

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Wijziging van de Heffingsverordening opcenten motorrijtuigenbelasting	2020
Wijziging van Legesverordening 1993, tarieventabel 2019	2020
Financiële verordening provincie Groningen 2017 (bijstelling/evaluatie)	2020/2021

8.1 Bedrijfsvoering

In dit deelprogramma besteden wij aandacht aan verschillende bedrijfsvoeringsonderwerpen, de toerekening van overheadkosten, voorzieningen personeel, verhuur van gebouwen en aan de diensten voor derden.

8.1.1 Bedrijfsvoering

Bestaande prioriteiten

- Organisatieontwikkeling - Lerende organisatie
Resultaat 2021
 - Afronding lopende traject organisatieontwikkeling.*Resultaat 2021-2023*
 - Flexibele organisatie met behoud van kennis en ruimte geven aan talent, bijvoorbeeld een nieuw traineeprogramma;
 - Personeelsbestand afspiegeling samenleving;
 - Flexibilisering van apparaatskosten.
- Uitvoeren huidige en (nog op te stellen) nieuwe informatiestrategie:
Behalen van maximaal voordeel uit landelijke ontwikkelingen waaronder de Interprovinciale Digitale Agenda (IDA) via:
 - a. Bedrijfsvoering, met als doelen:
 - Maatschappelijke opgaven mede bereiken door slim gebruik van data
 - Gebruik maken van een moderne aantrekkelijke samenwerkomgeving om met externe partners en collega's effectief en prettig samen te werken
 - Werken vanuit een visie aan een integraal en veilig informatielandschap
 - Werken aan het integreren van het versnipperde IT-landschap
 - Beveiliging en privacy op orde zodat wij betrouwbaar zijn en ons kunnen verantwoorden*Resultaat 2021*
 - Afronden advies over gewenste applicatielandschap;
 - Continueren bewustwordingscampagne informatiebeveiliging, informatiebeheer en privacy.
 - Maximaal faciliteren thuiswerken (citrix, beveiliging, teams, hybride vergaderen, nieuwe werkplek concept)
 - Verbeteren van de governance van informatievoorziening (aansluiten bij organisatieontwikkeling, portfoliomanagement, flexibel doorontwikkelen (Agile, Scrum))*Resultaat 2021-2023*
 - Procesinrichting en -sturing, aanpassing applicatielandschap hierop;
 - Optimalisatie ondersteunend systeem besluitvormingsproces;
 - Organisatiebreed project- en programmamanagementsysteem;
 - Optimaliseren applicatielandschap vanuit architectuur;
 - Dossiers organisatiebreed gedigitaliseerd en geordend.
 - b. Digitale Dienstverlening, met als doelen:
 - Onze dienstverlening verder ontwikkelen en innoveren om ons contact met de buitenwereld prettig en gemakkelijk te laten verlopen, inclusief nakomen verplichtingen (nieuwe) wetgeving waaronder Wet open overheid
 - Participatie ondersteunen met middelen die dit gebruiksvriendelijk en laagdrempelig stimuleren en faciliteren
 - Alle diensten worden waar dat kan digitaal aangeboden (bijvoorbeeld subsidies, vergunningen)*Resultaat 2021*
 - Afhankelijk van voortgang wetgeving: meerjarenplan Wet open overheid opstellen*Resultaat 2021-2023*
 - Uitvoering meerjarenplan;
 - Aanpassingen in ondersteunende systemen;
 - Alle stukken die ter inzage worden gelegd zijn digitaal beschikbaar.
 - c. Dataficering, met als doelen:
 - Beleid en samenwerking ondersteunen met relevante informatieproducten zodat het beleid gebaseerd is op actuele data
 - Bepalen welke open data beschikbaar komt
 - Voldoen aan wettelijke verplichtingen

Resultaat 2021

- Inrichten datateam als integratie van DIT (Data Informatie Team) en D2I (Data to Information)
- Inrichten dienstverlening voor datadeel

Resultaat 2021-2023

- Een experiment met innovatieve participatie.
- d. Innovatie, met als doelen:
 - Innoveren wordt structureel onderdeel van het werk
 - Innovatie wordt structureel onderdeel van de lerende organisatie

Resultaat 2021

- Verder uitbouwen Staat van Groningen
- Vanuit innovatie participatie: samen met gemeente Groningen realiseren van digitaal participatieplatform.

Resultaat 2021-2023

- Kennisdeling met Hanzehogeschool door organisatie van een gezamenlijke kennisochtend of -middag;
- Structureren, content systeem, uitbreiden Staat van Groningen;
- Innovatieve participatie.
- Beheer en onderhoud informatiesystemen

Resultaat 2021

Op peil brengen budgetten voor beheer en onderhoud informatiesystemen:

- Werving & selectie (intern) personeel;
- Uitstroom extern personeel;
- Opgeleide medewerkers.

Resultaat 2021-2023

Op peil brengen budgetten voor beheer en onderhoud informatiesystemen:

- Totale (beheer)kosten verlaagd door vervangen extern met intern personeel.

Aanpassen besluitvorming portfolioproces (inclusief structurele kosten):

- Betere besluitvorming portfolioproces.

Nieuwe prioriteiten Kadernota 2020-2024

- Gebiedsontwikkeling - fase (AKP):
Hier wordt het budget voor personele kosten opgenomen en direct toegerekend aan programma 1.
- Formatie Interbestuurlijk Toezicht:
Hier wordt het budget voor personele kosten opgenomen en direct toegerekend aan programma 1.
- Risicoafdekking Spoed voor Jeugd:
Wij verwijzen uw Staten naar paragraaf 1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Regulier

- Duurzame bedrijfsvoering

Resultaat 2021 oplevering van:

Project gastvrij beveiligen

- Het verhogen van het beveiligingsniveau van het provinciehuis (MK12 en SJ4) in balans met de gastvrijheid Project Gevelrenovatie+;
- Groot onderhoud buitenzijde van het provinciehuis samen met verbetering duurzaamheid en binnenklimaat verbeteren;

Project Gasloos Provinciehuis:

- Het verbruik van aardgas in het provinciehuis tot nul reduceren.
Het Aanbestedingsbeleid van inkopen actueel houden aan vigerende wet- en regelgeving en daar waar dat noodzakelijk en/of wenselijk is aanpassen aan de politieke doelstellingen. Het inkoopbeleid 2021 e.v. zal in het teken staan van inkopen met zoveel mogelijk maatschappelijke meerwaarde. De komende jaren zullen bij subsidies in het teken staan van het optimaliseren van het subsidieproces en de daaraan verwante werkprocessen.

Resultaat 2021-2023 oplevering van:

Nieuw inkoopbeleid én Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI):

- Het inkoop- en aanbestedingsbeleid geeft sturing aan de inkoopfunctie. Het beleid vormt het kader waarbinnen beschikbare middelen op objectieve, transparante en non-discrimatoire wijze worden besteed.
- Lerende organisatie - opleidingen

Resultaat 2021

- Medewerkers hebben de opleidingen gevolgd die wettelijk verplicht zijn voor het uitvoeren van de functies, of die noodzakelijk zijn om de functie op voldoende niveau te kunnen uitvoeren.

Resultaat 2021-2023

- Medewerkers zijn opgeleid om te kunnen functioneren in de veranderende omgeving en zij voldoen aan de wettelijke vereisten.
- Participatie (Uitvoering Participatiewet en Quotumregeling)

Resultaat 2021

- 25 banen.

Resultaat 2021-2023

- 32 banen.

In de paragraaf Bedrijfsvoering (deel 3) van deze begroting wordt een nadere toelichting gegeven.

8.1.2 Overzicht kosten overhead

Bedrijfsvoeringskosten zijn de kosten van het ambtelijk apparaat, zoals salarissen, huisvesting, opleidingen etc. Te onderscheiden zijn directe kosten en indirecte ofwel overheadkosten. Directe kosten zijn te relateren aan programma's 1 tot en met 7, dit zijn voornamelijk salariskosten. De overige kosten zijn overheadkosten, zoals huisvesting, die in programma 8 opgenomen zijn.

In tabel 1 maken wij inzichtelijk hoe de bedrijfsvoeringskosten voor 2021 zijn opgebouwd, hoe de directe personeelskosten in 2021 over de programma's worden verdeeld en welk bedrag aan overheadkosten voor 2021 in programma 8 wordt begroot.

Tabel 1. Opbouw apparaatskosten 2021 en de uitsplitsing naar directe en overheadkosten

Omschrijving	rechtstreeks toegerekend aan programma's			toegerekend aan productgroep Overhead			Totaal
	in uurtarief	buiten uurtarief	totaal	in uurtarief	buiten uurtarief	totaal	
Kostencategorie:							
- Salarissen en sociale lasten	39.638	1.827	41.464	18.889	4.365	23.254	64.719
- Belastingen		22	22	126		126	148
- Duurzame goederen		149	149	1.807	0	1.807	1.956
- Ingeleend personeel		1.005	1.005	1.012	173	1.185	2.190
- Overige goederen en diensten		2.706	2.706	8.055	1.347	9.401	12.107
- Afschrijvingen		656	656		1.685	1.685	2.342
- Correctie i.v.m. toerekening overhead aan investeringen	643	498	1.140	-1.029	-112	-1.140	0
Totaal kostencategorieën:	40.281	6.862	47.143	28.861	7.458	36.319	83.462
Toerekening aan programma's en investeringen							
a. Programma's:							
1. Ruimte en water	3.079	97	3.176				3.176
2. Milieu en energie	6.050	343	6.392				6.392
3. Platteland en natuur	4.016	132	4.148				4.148
4. Bereikbaarheid	15.065	2.896	17.964				17.964
5. Economie	2.971	76	3.047				3.047
6. Cultuur en maatschappij	2.965	78	3.044				3.044
7. Openbaar bestuur	2.429	2.373	4.802				4.802
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	1.880	328	2.208	28.861	7.458	36.319	38.526
Totaal programma's (a)	38.455	6.324	44.780	28.861	7.458	36.319	81.098
b. Investerings:							
- Wegen	1.039	306	1.344				1.344
- Waterwegen	787	232	1.019				1.019
Totaal investeringen (b)	1.825	538	2.363	0	0	0	2.363
Totaal toegerekende apparaatskosten (a+b)	40.281	6.862	47.143	28.861	7.458	36.319	83.462
Bedragen x € 1.000							
Overheadpercentage t.b.v. vaststelling uurtarief 2021:			28.861 : 40.281 = 72%				

Uit tabel 1 blijkt dat apparaatskosten in totaal € 83,5 miljoen bedragen. Hiervan wordt € 47,1 miljoen toegerekend aan de begrotingsprogramma's en € 36,3 miljoen aan overhead, waarvan € 23,3 miljoen personeelskosten zijn en € 13,0 miljoen materiële kosten.

Wij maken onderscheid naar apparaatskosten die in provinciale uurtarieven worden meegenomen en de apparaatskosten die daarbuiten worden gehouden. De kosten die hierbuiten worden gehouden zijn in principe de kosten waarbij weinig of geen verband bestaat met de inzet die de provincie ten behoeve van diensten voor derden pleegt, bijvoorbeeld afschrijvingslasten provinciehuis.

Deze gegevens zijn van belang bij de bepaling van het opslagpercentage voor overhead bij de berekening van de provinciale uurtarieven. Dit opslagpercentage komt op basis van de ramingen in de Begroting 2021 uit op 72%. Het aandeel van overheadkosten in de totale apparaatskosten kan op

basis daarvan worden berekend op circa 42% (= 72/172). Een percentage vergelijkbaar met het niveau in de voorbije jaren. Bij andere overheden varieert het aandeel van de overheadkosten in de totale apparaatskosten tussen de 35% en 45%.

In het bedrag van de bedrijfsvoeringskosten is een stelpost opgenomen voor sociale lasten en gevolgen nog af te sluiten cao.

In de Begroting 2021 houden wij voor 2021 rekening met een stijging voor de cao-lonen van 2,6% en voor de sociale lasten 1%. De stelpost komt op basis van deze veronderstelling uit op circa € 2,09 miljoen. Zodra de ontwikkeling van de sociale lasten bekend is zullen de daarmee gemoeide middelen vanuit deze stelpost ten gunste van de AKP-budgetten van de afzonderlijke afdelingen worden gebracht en zal het meer of mindere worden verrekend van de Algemene middelen. De huidige cao voor provincies loopt eind 2020 af. Over de nieuwe cao is nog geen besluit genomen. Voor een eventuele verhoging van de salarissen reserveren wij een bedrag in deze stelpost.

Daarnaast houden wij in 2021 rekening met een bedrag van circa € 1,9 miljoen aan apparaatskosten dat nog aan de verschillende onderdelen van de begroting moet worden toegerekend. Het betreft hier onder andere de middelen uit de Voorjaarsnota 2017 voor de Participatiewet (€ 0,53 miljoen), de opgaven uit de kadernota 2019-2023 voor onder andere informatiestrategie (€ 0,65 miljoen) en voor de lerende organisatie (€ 0,35 miljoen) en uit de Najaarsmonitor 2020 de middelen voor het stikstofdossier (€ 0,48 miljoen).

8.1.3 Voorzieningen personeel

Voor het huidige en voormalige personeel, zijn de volgende voorzieningen beschikbaar:

- financiële bijdrage personeelsvereniging;
- reünie oud-werknemers;
- uitvoering diverse regelingen gewezen ambtenaren;
- behandelde klachten ongewenste intimiteiten;
- fitness-facilitering;
- IKB-regeling.

Hiervoor is voor 2021 een bedrag van circa € 0,12 miljoen opgenomen.

8.1.4 Verhuur gebouwen

Leegstaande (kantoor)ruimten van het provinciehuis worden verhuurd aan onder andere een sportschool, aan Prolander en aan een particuliere stichting (MK13). Voor de uitvoering van deze activiteiten wordt voor 2021 een bedrag van circa € 0,25 miljoen aan lasten geraamd. De lasten zijn inclusief de kosten van onze dienstverlening.

8.1.5 Diensten voor derden

De ontvangsten en de kosten van diensten die wij aan derden verlenen, worden hier verantwoord. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om ureninzet van provinciaal personeel of inzet van materieel. Voor de uitvoering van deze activiteiten wordt voor 2021 een bedrag van circa € 1,86 miljoen aan lasten geraamd. Daarvan heeft circa € 0,88 miljoen betrekking op werkzaamheden voor het NPG.

8.2 Algemene dekkingsmiddelen

Nieuwe prioriteiten Kadernota 2020-2024

- Corona-aanpak:
Wij hebben besloten om het totale bedrag van € 11,5 miljoen als volgt te bestemmen:
 - € 1,5 miljoen voor de per 1 juli 2020 operationeel zijnde anderhalvemeterregeling,
 - € 5 miljoen aanvullende maatregelen waarvan € 2 miljoen voor de maatregelen ter ondersteuning en versterking van cultuur en vrijetijdseconomie. Voor de invulling van de resterende € 3 miljoen is een proces in gang gezet dat moet leiden tot concrete maatregelen die nog in 2020 door uw Staten worden vastgesteld.
 - € 5 miljoen in reserve te houden als uitloop voor de anderhalvemeterregeling, voor onvoorziene gebeurtenissen in de coronacrisis of cofinancieringsvraagstukken en voor een nadere uitwerking van een langetermijnaanpak die zich richt op een toekomstbestendige brede welvaartsregio.

Overzicht Algemene dekkingsmiddelen

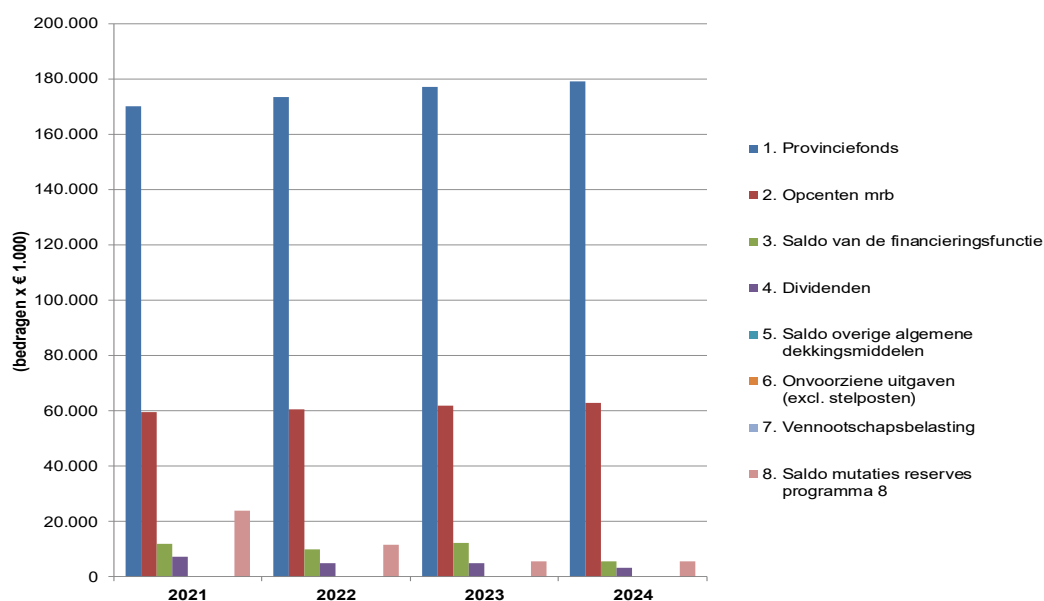
Het overzicht algemene dekkingsmiddelen bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Algemene uitkering uit het Provinciefonds
2. Opcen motorrijtuigenbelasting
3. Saldo van de financieringsfunctie
4. Dividend
5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen
6. Onvoorziene uitgaven
7. Vennootschapsbelasting
8. Saldo mutaties reserves

In dit overzicht worden de algemene dekkingsmiddelen volgens de hierboven aangeven indeling verbijzonderd en worden voor elk onderdeel op hoofdlijnen de verwachte ontwikkelingen geschetst.

De algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten waarmee we geplande uitgaven dekken. Tot deze algemene dekkingsmiddelen rekenen wij onder andere de uitkering uit het Provinciefonds, de opbrengst van de opcentenheffing op de motorrijtuigenbelasting en de dividenden. In onderstaande grafiek staat de ontwikkeling van de algemene dekkingsmiddelen in de komende vier jaar.

Grafiek 1. Saldi algemene dekkingsmiddelen 2021-2024

De navolgende tabel geeft een overzicht van de (verwachte) ontwikkelingen van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven van 2019 tot 2024.

Tabel 2. Saldi algemene dekkingsmiddelen 2019-2024

Algemene dekkingsmiddelen	realisatie 2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Provinciefonds	194.007	188.490	170.198	173.285	176.925	179.188
2. Opcenten mrb	57.271	58.379	59.582	60.694	61.876	62.999
3. Saldo van de financieringsfunctie	14.284	18.754	11.907	9.796	12.331	5.503
4. Dividenden	8.333	7.405	4.925	4.921	3.274	3.270
5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen	119	-5.000	-5.000	0	0	-3.225
6. Onvoorziene uitgaven (excl. stelposten)	0	-250	-250	-250	-250	-500
7. Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Subtotaal	274.014	267.778	241.362	248.446	254.156	247.234
8. Saldo mutaties reserves programma 8	-11.261	619	23.843	11.697	5.720	5.612
Saldo algemene dekkingsmiddelen	262.753	268.397	265.205	260.143	259.876	252.846

Bedragen x € 1.000

Jaarlijks worden de ramingen van de rente (3) en dividenden (4) in het voorjaar ten behoeve van de kadernota geactualiseerd. Relevante ontwikkelingen nadien worden in de begroting meegenomen..

Hierna lichten wij de genoemde onderdelen kort toe. In de financiële begroting (deel 4 van deze begroting) geven wij een totaalbeeld van de baten en lasten en gaan wij op de financiële positie in.

8.2.1 Algemene dekkingsmiddelen uit het Provinciefonds

De raming van de uitkering uit het Provinciefonds voor 2021 en volgende jaren hebben wij gebaseerd op de Septembercirculaire 2020. In deze raming houden wij uit behoedzaamheidsoverwegingen rekening met een marge van één procentpunt.

Als gevolg van de coronacrisis heeft het Kabinet besloten om het accres tot het eind van deze kabinetsperiode (2021) te bevriezen. Voornaamste reden hiervoor is dat door het bevriezen de uitkering van provincie- en gemeentefonds stabiel en voorspelbaar is. Ten opzichte van de raming in de Kadernota 2020-2024 heeft er dan ook geen wijziging in het accres plaatsgevonden.

Ook de hoogte van het BTW-compensatiefonds (BCF) wordt beïnvloed door het accres. Naar analogie van de normeringssystematiek is ook de omvang van het BCF bevroren. Als gemeenten en provincies minder declareren dan er het BCF aan middelen beschikbaar heeft, wordt het restant toegevoegd aan het Gemeente- en het Provinciefonds en volgens de verdeelmaatstaven verdeeld. In onze ramingen anticiperen wij hierop. Doordat gemeenten en provincies echter meer dan wij verwachtten, gedeclareerd hebben, zijn onze ramingen voor 2020 en volgende jaren daarop aangepast.

Momenteel wordt door de fondsbeheerders in overleg met het IPO een nieuwe verdeling van het Provinciefonds voorbereid. Deze nieuwe verdeling moet in 2021 zijn gerealiseerd. De fondsbeheerders willen met dit nieuwe model de ontstane problematiek van de provincie Zeeland bij het verevenen van inkomsten uit vermogen structureel oplossen en de problematiek die bij de verdeling kan ontstaan bij gemeentelijke herindelingen over de provinciegrenzen heen. Door deze aanpassingen kunnen vanaf 2021 herverdeeleffecten ontstaan.

Zie verder deel 4 van de Begroting 2021 voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van onze uitkering uit het Provinciefonds.

8.2.2 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Wijziging maximumtarief opcenten

Het Rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Provincies kunnen vervolgens zelf bepalen in hoeverre zij de vrije capaciteit willen benutten. Deze indexering vindt plaats op basis van de ontwikkelingen van de tabelcorrectiefactor ofwel de consumentenprijsindex die van CBS afkomstig zijn.

Het verschil tussen het wettelijk toegestane aantal opcenten en het feitelijke aantal is de vrije belastingcapaciteit. Per 1 januari 2021 bedraagt het wettelijke maximum naar verwachting 116,9 opcenten. Dit is een stijging van circa 1,6% of wel 1,9 opcenten ten opzichte van 2020.

Tarieven vanaf 2021

Het aantal opcenten dat de provincie Groningen vanaf 1 januari 2021 heft, bedraagt 93,3. Dit is 1,6% hoger dan het tarief in 2020, dat 91,8 punten bedroeg. Voor 2022 en volgende jaren gaan wij eveneens uit van een indexering van 1,6% per jaar.

Met het voorgestelde tarief van 93,3 opcenten per 1 januari 2021 zullen wij waarschijnlijk de eerste plaats innemen op de ranglijst van tarieven van de provincies van Nederland, zie onderstaande tabel.

Tabel 3. Tarieven opcenten mrb in 12 provincies en voornemens 2021

Provincie	2016	2017	2018	2019	2020	voor-nemen 2021
Groningen	88,9	88,6	89,3	90,4	91,8	93,3
Drenthe	92,0	92,0	92,0	92,0	92,0	92,0
Zuid-Holland	92,0	91,4	90,4	90,4	90,4	90,4
Gelderland	88,7	89,2	89,2	89,2	87,2	89,5
Zeeland	82,3	82,3	82,3	89,1	89,1	89,1
Fryslân	68,8	69,4	70,0	71,1	87,0	87,0
Flevoland	77,4	78,2	79,0	79,8	80,6	81,4
Overijssel	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9
Noord-Brabant	76,1	76,1	76,1	76,1	78,0	78,4
Limburg	77,9	77,9	77,9	77,9	77,9	77,9
Utrecht	72,6	72,6	72,6	72,6	73,6	74,9
Noord-Holland	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9
Gemiddeld tarief	80,4	80,5	80,5	81,4	83,0	83,5
Maximum tarief	110,6	111,0	111,8	113,2	115,0	116,8

Relatie met uitkering Provinciefonds

Er is een relatie tussen de opcentenheffing en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. De verdeling tussen de provincies van de totale omvang van het Provinciefonds is gebaseerd op verdeelmaatstaven waaronder de opbrengst voor de motorrijtuigenbelasting.

Voor het verdeelmodel Provinciefonds is de opbrengst per opcent motorrijtuigenbelasting als negatieve inkomstenmaatstaf gehanteerd. Deze maatstaf beoogt de tussen de provincies bestaande verschillen in belastingcapaciteit in belangrijke mate te compenseren. In situaties waarin het totale provinciale belastinggebied groter van omvang wordt en/of waarin ons aandeel in het totale provinciale belastinggebied afneemt zal de compensatie via het Provinciefonds stijgen. En omgekeerd zal deze dalen.

8.2.3 Saldo van de financieringsfunctie

Hier komt tot uitdrukking het saldo van rentelasten en -baten in verband met de financiering van de provinciale uitgaven.

8.2.4 Dividend

Onze provincie neemt per 31 december 2018 deel in het aandelenkapitaal van:

- Groningen Airport Eelde N.V.
- N.V. Waterbedrijf Groningen

- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- N.V. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)
- Blauwe Stad B.V.
- Oikocredit Nederland
- Enexis Holding B.V.
- Verkoop Vennootschap B.V.
- Vordering Enexis B.V.
- Extra Zekerheid Vennootschap B.V.
- Claim Staat Vennootschap B.V.
- Investeringsfonds Groningen B.V.

Het reguliere dividend van de aandelen Enexis en de aandelen BNG wordt voor 2021 geraamd op circa € 4,9 miljoen respectievelijk € 0,1 miljoen.

Deze deelnemingen zijn eveneens opgenomen in de paragraaf Verbonden partijen.

8.2.5 Saldo overige algemene dekkingsmiddelen

Het betreft het saldo van de lasten en baten die worden geraamd bij het onderdeel Onvoorzien. Voor 2021 bestaat dit saldo uit de middelen voor de corona-aanpak die ter beschikking zijn gesteld bij de Kadernota 2020-2024.

8.2.6 Onvoorziene uitgaven

In de begroting dient een budget te worden opgenomen ten behoeve van onvoorziene uitgaven. De hoogte van de reservering kunnen uw Staten vaststellen. Voor de jaren 2021 tot en met 2023 hebben we jaarlijks € 250.000 in onze begroting opgenomen voor onvoorziene uitgaven. Vanaf 2024 gaan wij vooralsnog uit van een bedrag van € 500.000. Door adequate kredietbewaking tracht de provincie het aantal onvoorziene tegenvallers zoveel mogelijk te beperken en hierdoor het beroep op onvoorzien zoveel mogelijk te voorkomen.

8.2.7 Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 geldt de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 ook voor overheidsondernemingen. Dit betekent dat de provincie onder voorwaarden belastingplichtig kan zijn voor de vennootschapsbelasting.

Op basis van een inventarisatie en afstemming met de Belastingdienst is de conclusie dat de provincie geen activiteiten heeft die nu leiden tot betaling van vennootschapsbelasting.

De provincie zal ieder jaar bestaande en nieuwe activiteiten (her)beoordelen om te bepalen of er activiteiten zijn die wel in de heffing van vennootschapsbelasting moeten worden betrokken.

In het horizontaal toezicht overleg is eind december 2019 afgesproken om een aantal beoordelingen opnieuw uit te voeren. We verwachten niet dat op basis van de nieuwe beoordeling er wel sprake zal zijn van vennootschapsbelastingplicht.

8.2.8 Saldo mutaties reserves

De geraamde mutaties van de reserves in de periode 2021-2024 worden in de navolgende tabel nader gespecificeerd.

Tabel 4. Bijdragen en onttrekkingen aan reserves 2021-2024

Reserve	2021	2022	2023	2024
A. Bijdragen aan				
Algemene reserve	3.273,6	627,0	1.844,8	750,0
Apparaatskosten personeel (AKP)	393,5	393,5	393,5	393,5
Bodemsanering	0,0	0,0	0,0	0,0
Afkoopsom wegen/waterwegen	1.642,9	1.642,9	1.642,9	1.642,9
Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	2.568,0	5.000,0	1.410,0	845,0
Leefbaarheid krimpgebieden	8,0	0,0	0,0	0,0
Afkoop vervanging kunstwerken Winschoterdiep	191,0	227,0	194,0	279,0
Programma Landelijk gebied	59,0	69,0	59,0	85,0
Verkeer en vervoer (duVV)	1.294,3	1.302,8	1.311,7	1.320,6
Totaal bijdragen aan reserves	9.430,3	9.262,2	6.855,9	5.316,0
B. Onttrekkingen aan				
Algemene reserve	20.296,3	1.844,1	4.467,5	284,0
Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	1.729,0	1.729,0	1.729,1	0,0
Apparaatskosten personeel (AKP)	1.409,5	1.399,5	1.035,8	1.074,8
Bodemsanering	3.596,2	0,0	0,0	0,0
Afkoopsom wegen/waterwegen	3.250,0	3.250,0	3.250,0	0,0
Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	11.115,3	9.612,3	0,0	0,0
Leefbaarheid krimpgebieden	250,0	200,0	0,0	0,0
Compensatie dividend Essent	5.731,5	8.663,1	679,7	5.999,4
Overboekingen	7.212,8	0,0	0,0	0,0
Programma Landelijk gebied	1.658,0	1.359,1	1.548,1	758,3
Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	88,3	48,7	12,5	0,0
Reserve Verkeer en vervoer (duVV)	13.967,0	325,0	325,0	0,0
Afschrijvingen	1.292,1	1.657,6	2.187,3	2.187,3
Beheer wegen en kanalen	54,1	56,1	58,1	60,3
Totaal onttrekkingen aan reserves	71.650,2	30.144,5	15.293,1	10.364,2
Saldo (= B-A)	62.219,9	20.882,3	8.437,2	5.048,1
Uitgesplitst naar programma's				
1. Ruimte en water	320,0	225,0	225,0	225,0
2. Milieu en energie	3.826,2	230,0	0,0	0,0
3. Platteland en natuur	7.250,5	1.359,1	1.548,1	758,3
4. Bereikbaarheid	24.093,7	6.293,4	65,8	-796,7
5. Economie	-1.207,0	-500,0	-500,0	-750,0
6. Cultuur en maatschappij	3.819,2	1.578,0	1.378,0	0,0
7. Openbaar Bestuur	274,2	0,0	0,0	0,0
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	23.843,1	11.696,8	5.720,3	5.611,5
Totaal programma's	62.219,9	20.882,3	8.437,2	5.048,1

Bedragen x € 1.000

In deel 4 van deze begroting (Financiële begroting) presenteren wij een meerjarige doorkijk van de reserves.

Totaal lasten en baten

	rekening 2019	begroting 2020 na wijziging	begroting 2021	meerjarenraming			totaal periode 2021-2024
				2022	2023	2024	
Lasten	40.706	47.678	48.281	44.629	44.146	46.185	183.241
Baten	278.497	275.719	248.479	250.960	256.443	252.627	1.008.509
Saldo lasten en baten	-237.791	-228.042	-200.198	-206.331	-212.296	-206.442	-825.268
Reservemutaties							
Toevoegingen	49.904	38.844	5.168	2.817	3.401	1.603	12.988
Onttrekkingen	38.643	39.463	29.011	14.513	9.122	7.214	59.860
Saldo reservemutaties	11.261	-619	-23.843	-11.697	-5.720	-5.612	-46.872
Saldo na reservemutaties	-226.530	-228.661	-224.042	-218.028	-218.017	-212.054	-872.140

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo na reservemutaties	-228.661	-224.042	-218.028	-218.017	-212.054
Vershil t.o.v. voorgaand jaar		4.619	6.014	11	5.963
Verklaring					
1. Uitkering Provinciefonds - accres 2020 e.v., vervallen diverse DU's na 2020 en DU-RSP-REP in 2021		18.292	-3.087	-3.640	-2.263
2. Opcenten motorrijtuigenbelasting - indexering tarieven en groei voertuigenpark (2021 e.v.)		-1.203	-1.112	-1.182	-1.123
3. Rentelasten en -baten		6.847	2.111	-2.535	6.828
4. Dividenden - deelneming Enexis		2.480	0	1.643	0
5. Onvoorzien - m.n. hoger budget onvoorzien (2024), corona-aanpak (2020-2022) en stelpost continuering nieuw beleid (v.a. 2024)		0	-5.000	0	3.475
6. Bijdrage reserve RSP - IBOI-indexering RSP-middelen		-915	-568	-590	-565
7. Bijdrage reserve MIT - rendement stamkapitaal (vanaf 2021 ten gunste van Algemene middelen)		-7.083	0	0	0
8. Vrijval reserve Aankoopsom w egen/w aterw egen - dekkingsmaatregel CA19-23 en aanvulling flexibel budget in Begroting 2020		1.000	0	0	3.250
9. Mutaties overige reserves (o.a. Algemene reserve - herschikking begrotingsruimte)		-16.226	12.714	6.566	-2.576
10. Toegerekende apparaatskosten - w ijziging verw achte inzet (2021) en accres (2022 e.v.)		-1.803	1.399	1.450	1.557
11. Onverdeelde apparaatskosten incl. maatregelen CA19-23		2.637	-398	-1.654	-2.571
12. Inkomsten diensten voor derden, detachering (20-21)		602	-36	-37	-40
13. Overig - voorzieningen personeel, opbrengst verhuur gebouw en		-8	-10	-10	-9

Bedragen x € 1.000

II. Lasten per deelprogramma met uitsplitsing naar prioriteiten en reguliere activiteiten

	2021	2022	2023	2024	Totaal
8.1. Bedrijfsvoering					
A. Prioriteiten					
1. Diversen Begroting 2020	1.196	1.213	974	0	3.384
2. Formatie interbestuurlijk toezicht (IBT)	113	118	122	128	481
subotaal	1.309	1.331	1.097	128	3.864
B. Reguliere activiteiten	41.143	42.118	42.144	42.097	167.501
Totaal lasten 8.1. Bedrijfsvoering	42.452	43.449	43.240	42.224	171.365
8.2. Algemene Dekkingsmiddelen					
A. Prioriteiten					
1. Diversen Begroting 2020	-8.608	-9.683	-9.683	0	-27.974
subotaal	-8.608	-9.683	-9.683	0	-27.974
B. Reguliere activiteiten	14.437	10.863	10.589	3.961	39.850
Totaal lasten 8.2. Algemene Dekkingsmiddelen	5.829	1.180	906	3.961	11.876
Totaal lasten programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	48.281	44.629	44.146	46.185	183.241

Bedragen x € 1.000

Deel 3

Paragrafen

1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Definitie weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om de risico's (niet begrote kosten die onverwachts optreden) op te vangen.

De weerstandscapaciteit wordt gedefinieerd als het totaal van de vrije ruimte in de Algemene reserve, de vrij aan te wenden bestemmingsreserves, de onbenutte belastingcapaciteit, het gereserveerde bedrag voor onvoorziene uitgaven en de verwachte begrotingsruimte.

Onderscheid wordt gemaakt in incidentele en structurele weerstandscapaciteit:

- Met incidenteel wordt bedoeld het vermogen om eenmalige financiële tegenvallers op te vangen zonder dat reguliere taken in gevaar komen.
- De structurele weerstandscapaciteit betreft middelen die permanent ingezet kunnen worden om structurele risico's in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de reguliere taken.

Het minimaal benodigde weerstandsvermogen is afhankelijk van het risicoprofiel. De risico's die relevant zijn voor het weerstandsvermogen zijn niet op een andere manier te ondervangen. Onder risico's verstaan de BBV-voorschriften: alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Bij het bepalen van de verwachte impact van risico's moet onderscheid gemaakt worden tussen risico's met incidentele gevolgen en risico's met structurele gevolgen.

Kadernota risicomanagement

De kaders voor weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn vastgelegd in de Kadernota risicomanagement. Deze kadernota is tevens de basis voor het opstellen van de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. In de nota wordt onder meer ingegaan op:

- het begrippenkader bij risicomanagement;
- de beleidslijn weerstandsvermogen en de integratie hiervan in het proces van risicomanagement;
- de wijze waarop de risico's worden geïnventariseerd en gekwantificeerd voor het bepalen van het minimaal benodigde weerstandsvermogen;
- de wijze waarop de beschikbare weerstandscapaciteit wordt bepaald;
- de verantwoording en toezicht en de daarbij behorende rollen.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de Kadernota risicomanagement provincie Groningen die is vastgesteld op 6 februari 2019 ([voordracht 60/2018](#)).

Bij de Rekening 2019 hebben we de risico's voor het laatst beoordeeld en het daarbij benodigde weerstandsvermogen berekend. Bij deze begroting actualiseren we deze risico's.

Coronacrisis

De uitbraak van het coronavirus COVID-19 heeft een enorm effect op ons allemaal. Deze turbulente tijden brengen ook risico's met zich mee. De wereld om ons heen is in een korte tijd veranderd en het verdere verloop van deze crisis is op dit moment nog onzeker. Het financiële effect van deze risico's is daarom nu nog niet in te schatten, dit geldt voor zowel de korte als de lange termijn. We houden de ontwikkelingen uiteraard scherp in de gaten en reageren daar waar nodig direct op risico's voor onszelf en onze partners. In de Kadernota 2020-2024 hebben uw Staten € 11,5 miljoen beschikbaar gesteld voor de corona-aanpak, in Programma 8 van deze begroting hebben wij een toelichting op de inzet van deze € 11,5 miljoen opgenomen.

Stikstofcrisis

Het Rijk heeft haar maatregelen bekend gemaakt om de stikstofcrisis aan te pakken. De provincies hebben aangegeven blij te zijn met het pakket maar dit wel te zien als een eerste stap naar natuurherstel waarna nog vervolgstappen zullen moeten volgen. De commissie Remkes heeft haar derde rapport gepresenteerd en vindt het rijksbeleid niet voldoende. De provincie heeft de Groninger Aanpak Stikstof opgesteld waarin de provincie o.a. de innovatie in de landbouw en het natuurherstel mede wil stimuleren. Voor natuurherstel en landbouwmaatregelen zijn in 2020 middelen beschikbaar gesteld maar vanaf 2021 zijn nog geen middelen beschikbaar gesteld.

De druk op vergunningverlening is op dit moment nog moeilijk in te schatten. Een aantal zaken zoals de oplossing voor de melders kan echter een onevenredige druk op de vergunningverlening geven afhankelijk van de gekozen oplossingsrichting. Vandaar dat de personele inzet bij de Kadernota 2020-2024 hiervoor nog op p.m. is gezet. Momenteel zijn er geen provinciale projecten die worden belemmerd door de stikstofcrisis. Voor een aantal private partijen in onze provincie is dit wel het geval.

Op dit moment worden voornamelijk risico's voorzien bij de onderdelen handhaving en vergunningverlening.

1. Handhaving vergunningverlening

Hierbij gaat het om risico's ten aanzien van Vergunningverlening en Toezicht- en Handhavingstaken:

- Vergunningverlening
Hierbij kan het gaan om mogelijke claims als gevolg van onjuist verleende vergunningen of (eerdere) toezeggingen dat er geen vergunningsplicht is maar dat deze er nu wel een is c.q. komt. Te doorlopen extra m.e.r.-procedures vragen extra capaciteit en brengen vertraging in vergunningprocedures.
- Toezicht- en Handhavingstaken
Bij dit risico valt te denken aan bezwaren op vergunningen en handhavingsverzoeken. Dergelijke bezwaren nemen veel capaciteit in beslag, die nu niet beschikbaar is. Daarnaast wordt er een extra beroep gedaan op de coördinatie en de daarmee gemoeide capaciteit die ook nu niet afdoende voorhanden is. De verwachting is dat deze de komende tijd zullen toenemen. Daarnaast kan het gaan om risico's ten aanzien van afvalbedrijven waarvoor wij het bevoegd gezag zijn. In het geval een bedrijf niet (meer) kan voldoen aan de vergunningsvoorwaarden kan dit leiden tot een faillissement en een situatie van een waarbij gevaren dreigen voor de volksgezondheid en het milieu. Vanuit de zorgplicht zal de provincie Groningen mogelijk maatregelen moeten nemen om deze gevaren weg te nemen. Dit omvat bijvoorbeeld het verwijderen van de achtergebleven afvalstoffen en saneren van vervuilde grond.

Tenslotte wordt het volgende opgemerkt:

- De stikstofcrisis is een landelijk probleem. Naast kortetermijnoplossingen zoals salderen is op de langere termijn een structurele verlaging van de achtergronddepositie en geloofwaardig natuurherstel noodzakelijk. Als dit herstel wordt ingezet dan nemen de stikstof gerelateerde risico's in projecten af. Gebeurt dit niet, dan blijven de risico's bestaan of worden groter, waarbij plannen en projecten in Groningen door milieugroeperingen worden aangegrepen om druk te zetten.
- Naast mogelijke financiële gevolgen die direct een relatie hebben met onze provinciale middelen heeft de stikstofcrisis natuurlijk ook (mogelijke) indirecte gevolgen voor onze provincie. Door de stikstofcrisis is de ruimte voor nieuwe economische activiteiten in onze provincie afgenomen. Hierdoor wordt mogelijk miljard(en) euro's aan investeringen in onze provincie misgelopen en daarmee ook veel nieuwe arbeidsplaatsen.
- De risico's m.b.t. vergunningen en toezicht en handhavingstaken zijn niet gekwantificeerd omdat de wet- en regelgeving voor het oplossen van de stikstofcrisis nog niet is uitgekristalliseerd. Daarmee is het nu in het kader van de Begroting 2021 niet opportuun om genoemde risico's volledig en juist te kwalificeren en te kwantificeren.

Inhoud paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf gaan we in op de volgende onderwerpen:

1. Ontwikkeling Begroting 2021 ten opzichte van de Rekening 2019;
2. Inventarisatie van de risico's c.q. het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen, afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

1.1. Ontwikkeling Begroting 2021 versus Rekening 2019

In de onderstaande tabel worden de verschillen samengevat weergegeven tussen de Rekening 2019 en de actualisatie nu bij de Begroting 2021 ten aanzien van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen en de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Dit betreft zowel de geïdentificeerde risico's (A) als de risico's voor de revolverende fondsen (B).

Tabel 1: Benodigd weerstandsvermogen (kwantificering risico's) versus beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigd weerstandsvermogen versus beschikbare weerstandscapaciteit	Rekening 2019	Begroting 2021	Mutatie
A: Geïdentificeerde incidentele risico's			
1. Kwantificering risico's	13,21	12,88	-0,33
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	13,20	12,54	-0,66
	-0,01	-0,34	-0,33
B: Risico's revolverende fondsen			
1. Kwantificering risico's	16,80	16,80	0,00
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	12,49	14,13	1,64
	-4,31	-2,67	1,64
Totaal (A+B)			
1. Kwantificering risico's	30,01	30,30	-0,33
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	24,23	27,33	3,10
	-5,78	-3,01	2,77

(bedragen x € 1 miljoen)

Toelichting verschillen Begroting 2021 en Rekening 2019

A.1: Geïdentificeerde risico's (minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen)

Voor de geïnventarisierde - en bij deze begroting tevens geactualiseerde - incidentele risico's (zie ook paragraaf 1.2) bedraagt het minimaal benodigde weerstandsvermogen € 12,9 miljoen. Bij de jaarrekening 2019 was het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen bepaald op € 13,2 miljoen. Het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is dus afgenomen met afgerond € 0,33 miljoen.

De afname wordt als volgt verklaard:

1. Gewaarborgde geldleningen/garanties (risiconr: A1)
Het risicobedrag voor garanties en gewaarborgde geldleningen is aangepast als gevolg van de jaarlijkse aflossing van een lening.
2. Afvalbedrijven (risiconr: B1)
Het risico is toegenomen doordat uit de meest recente rapportage van ODG gebleken is dat er meer afval bij de afvalbedrijven ligt, met meer negatieve waarde.
3. IBOI indexeringsverplichting voor 2021 en verder (risiconr: B2)
Dit betreft het risico voor een mogelijke ophoging van de stelpost IBOI voor 2021 en verder. Het risico is berekend op basis van een IBOI van 2%. Het rentepercentage voor de berekening van het risicobedrag is daarmee gelijk gebleven. Het bedrag waarover risico wordt gelopen is kleiner geworden ten opzichte van de Begroting 2020. Deze twee factoren leiden tot een afname van het risicobedrag van € 0,62 miljoen, tot € 0,9 miljoen.
4. Nadeelcompensatie verleggen kabels en leidingen A.G. Wildervanckkanaal (risiconr: B3)
Doordat afspraken met nutsbedrijven gemaakt zijn, vervalt dit risico.

Financieel resumé	
1. Gewaarborgde geldleningen/garanties	-0,03
2. Afvalbedrijven	+0,80
3. IBOI indexeringsverplichting	-0,62
4. Kabels en leidingen A.G. Wildervanckkanaal	-0,48
Toename minimaal benodigde weerstandsvermogen	-0,33

(bedragen x € 1 miljoen)

A.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit

Bij de Jaarrekening 2019 is besloten om de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit binnen de Algemene reserve aan te vullen van € 11,7 miljoen tot € 13,2 miljoen.

Bij de jaarlijkse berekening van de toerekening van de IBOI aan RSP-projecten die onlangs uitgevoerd is, bleek dat voor de periode 2020-2025 € 0,66 miljoen benodigd is. De afgelopen is dit gedekt uit de algemene middelen (mede gelet op het feit dat het risico ook is verhoogd). Wij stellen voor om de verlaging van het risicobedrag voor IBOI daarvoor te gebruiken. Dat betekent dat de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit afneemt van € 13,2 miljoen tot € 12,5 miljoen.

Het verschil tussen het benodigde weerstandsvermogen en de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit (exclusief revolverende fondsen) bedraagt dan € 0,34 miljoen negatief (exclusief revolverende fondsen). Dit is 2,7%.

In de Kadernota risicomanagement is vastgelegd dat, indien uit de beoordeling van het weerstandsvermogen blijkt dat de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit minder bedraagt dan het benodigde weerstandsvermogen op basis van de risico-inventarisatie, aanvulling plaatsvindt indien de afwijking groter is dan 10%. Aanvulling van de Algemene reserve - incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit is dus niet nodig.

B.1: Risico's revolverende fondsen

Voor de geïnventariseerde risico's voor revolverende fondsen bedraagt het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen € 16,8 miljoen. Dit is gelijk aan de Rekening 2019, er zijn geen mutaties geweest.

B.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit revolverende fondsen

Tabel 2. Opbouw weerstandscapaciteit revolverende fondsen

	Rekening 2019	Begroting 2021
Buffer IFG en Economic Board Groningen	5.287.839	5.287.839
Onttrekking t.b.v. IFG cf besluitvorming Jaarrekening 2019	-	-858.134
Vanuit Provinciale Meefinanciering	1.200.000	1.200.000
Uitbreiding vanuit Provinciale Meefinanciering	1.000.000	1.500.000
Buffer Fonds Nieuwe Doen	5.000.000	5.000.000
Energiebesparingsfonds particulieren	-	2.000.000
	12.487.839	14.129.705

De weerstandscapaciteit revolverende fondsen groeit in 2021 met € 1,6 miljoen. Dit wordt met name veroorzaakt door de toevoeging van € 2 miljoen risicobuffer voor het Energiefonds particulieren. Daarnaast hebben uw Staten bij de Jaarrekening 2019 besloten om € 0,86 miljoen te onttrekken ten behoeve van het IFG (InvesteringsFonds Groningen).

Bij het besluit tot uitbreiding van het fondsvermogen IFG met € 20,0 miljoen hebben uw Staten tevens het besluit genomen om vanuit het krediet Provinciale Meefinanciering gedurende de jaren 2019 tot en met 2025 in totaal € 4,0 miljoen toe te voegen aan de Algemene Reserve, onderdeel incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Hiervan is tot en met 2021 € 1,5 miljoen toegevoegd.

C: Structurele risico's

Naast de incidentele risico's zijn ook structurele risico's geïnventariseerd voor € 1,0 miljoen. Deze structurele risico's betreffen de effecten van rijksontwikkelingen en bezuinigingen. Hiervoor kan de onbenutte belastingcapaciteit, de post onvoorzien of de meerjarige begrotingsruimte worden ingezet.

1. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit heeft betrekking op extra inkomsten die de provincie Groningen kan genereren als het maximumaantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting wordt geheven. Het maximaal aantal opcenten is per 1 januari 2020: 115 en per 1 januari 2021: 116,9. Wij heffen in per 1 januari 2020: 91,8 opcenten en per 1 januari 2020: 93,3 opcenten. De capaciteit bedraagt in 2021 circa € 15 miljoen.

In het Coalitieakkoord Verbinden Versterken Vernieuwen hebben we als kader afgesproken dat afgezien van de gebruikelijke jaarlijkse indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting er geen extra verhoging van de opcenten plaatsvindt.

2. Gereserveerde middelen voor onvoorziene uitgaven

In de Begroting 2020 hebben wij voor 2020 en de daaropvolgende jaren een bedrag gereserveerd van € 250.000 per jaar voor het opvangen van werkelijk onvoorziene en onvermijdbare uitgaven. Dit bedrag is ontstaan op basis van gebleken historische behoefte om onvoorziene, onvermijdbare en onuitstelbare uitgaven jaarlijks op te vangen.

3. Verwachte begrotingsruimte 2021-2024

In de Begroting 2021 resteert de volgende begrotingsruimte:

Tabel 3 Resterende begrotingsruimte 2021-2024

Omschrijving	2021	2022	2023	2024
Verwachte begrotingsruimte	2.392,2	2.392,2	2.392,2	1.472,0

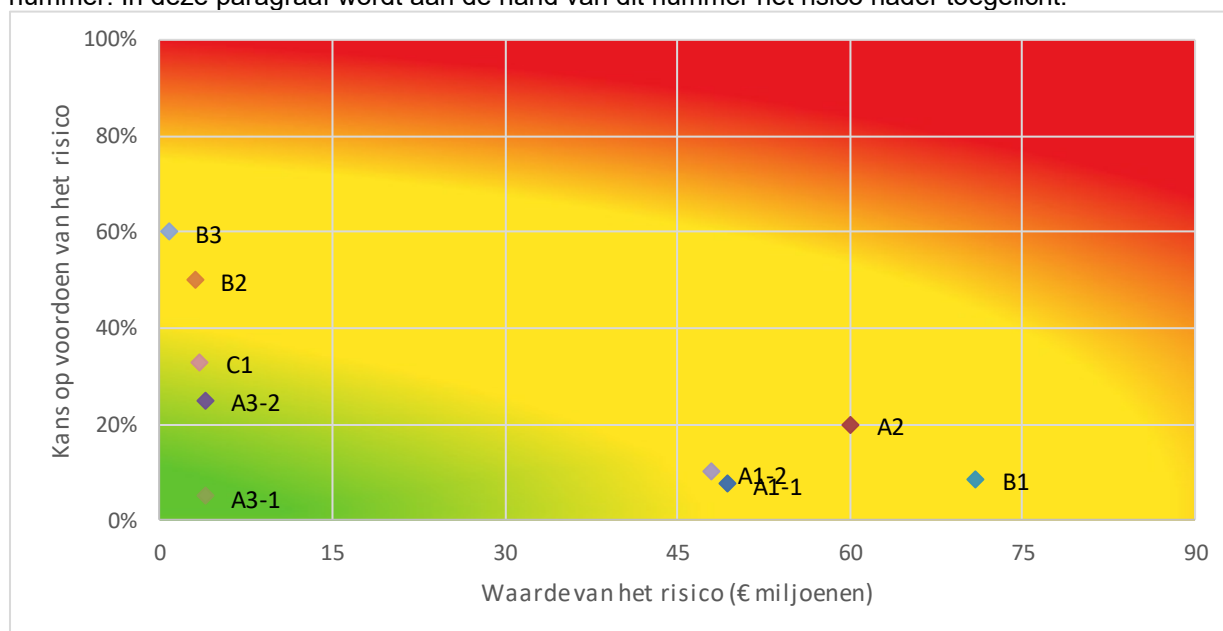
(bedragen x € 1.000)

1.2. Inventarisatie van de risico's

Voor het bepalen van het risicoprofiel hebben wij de risico's geïnventariseerd. Wij delen de risico's in onze P&C-documenten in het vervolg als volgt in:

- A. Financieringsrisico's;
- B. Beleidsvoeringsrisico's;
- C. Juridische risico's.

Voor de gekwantificeerde risico's wordt in de risicomatrix zichtbaar welke de grootste risico's zijn en waar de risicobeheersing zich met name op zal moeten richten. De risico's zijn voorzien van een nummer. In deze paragraaf wordt aan de hand van dit nummer het risico nader toegelicht.

De geïdentificeerde risico's staan hierna in tabelvorm nogmaals samengevat opgenomen.

Tabel 4 Geïdentificeerde risico's

Incidentele risico's			Rekening 2019	Begroting 2021		
			Impact in € miljoen	Waarde in € miljoen	Kans	Impact in € miljoen
	A. Financieringsrisico's					
	A.1-1	Leningen, garanties en waarborgen	3,75	49,2	7,6%	3,72
	A.3-1	Effecten rijksontwikkeling	0,20	4,0	5,0%	0,20
	B. Beleidsvoeringsrisico's					
	B.1	Afvalbedrijven	6,13	72,90	9,5%	6,93
	B.2	IBOI indexeringsverplichting	1,50	1,76	50,0%	0,88
	B.3	Nadeelcompensatie verleggen kabels en leidingen A.G. Wildervanckkanaal	0,48	--	--	--
	C. Juridische risico's					
C.1	Claims	1,16	3,5	33,0%	1,16	
Totaal minimaal benodigd weerstandsvermogen			13,21	131,36		12,89
Structurele risico's	A.3-2	Effecten rijksontwikkeling	1,00	4,0	25,0%	1,00
	Totaal structurele risico's		1,00	4,0		1,00
Risico's revolverende fondsen	A.1-2	Leningen, garanties en waarborgen	4,80	48,0	10,0%	4,80
	A.2	Verbonden partijen	12,00	60,0	20,0%	12,00
	Totaal risico's eigen buffercapaciteit		16,80	108,0		16,80

A.1 Leningen, garanties en waarborgen (incidenteel en revolverend)

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I)			✓
Revolverend (R)			✓
Structureel risico (S)			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 49,2 miljoen (I) en € 48,0 miljoen (R)	
Kans		7,55 (I) en 10% (R)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 3,72 miljoen (I) en € 4,80 miljoen (R)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	Wanneer de begunstigde van een garantie/borgstelling of de leningnemer van een verstrekte geldlening niet aan de verplichtingen voldoet, komen de eventuele lasten voor de provincie Groningen.		
Aard risico:	De begunstigde van een garantie/borgstelling of de ontvanger van een verstrekte (revolverende) geldlening kan niet aan de verplichtingen voldoen, resulterend in niet incasseerbare vorderingen en/of afwaarderingen voor de provincie Groningen.		
Inschatting van kans en impact:	De provincie heeft in het kader van de provinciale publieke taak leningen verstrekt en waarborgen/garanties afgegeven tot een bedrag van circa € 346,8 miljoen. Voor een bedrag van € 81,2 miljoen betreft dit garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend. Het gaat om de volgende risico's: 1. Gewaarborgde geldleningen/garanties; 2. Achtergestelde lening OZG; 3. Kredietunies Groningen, Westerkwartier en Eemsregio; 4. Lening Snel internet; 5. Nesec Shipping Debt Fund (NSDF); 6. Fonds Nieuwe Doen. In de tabel hierna hebben we deze risico's uitgewerkt in waarde, kans en impact. Per 1 juli 2020 is € 35,0 miljoen verstrekt van de garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend. Het restant van € 46,2 miljoen (€ 81,2 miljoen - € 35,0 miljoen) wordt in de komende jaren verstrekt. Uitgangspunt is om van het maximum van het totaal te verstrekken bedrag uit te gaan bij de berekening van het minimaal benodigde weerstandsvermogen. Per garantie/borgstelling en/of (revolverende) lening is een risico inschatting gemaakt. Ten opzichte van de Rekening 2019 doen zich de volgende ontwikkelingen voor: • Het risicobedrag voor garanties en gewaarborgde geldleningen is aangepast als gevolg van de jaarlijkse aflossing van een lening. • De OZG heeft in 2020 het tweede aflossingsbedrag € 1,7 miljoen niet afgelost, omdat zij niet voldoen aan de bancaire ratio's. De OZG heeft de provincie geïnformeerd over de ontstane situatie en heeft een herstelplan opgesteld. De OZG werkt toe naar een situatie waarbij zij weer kunnen voldoen aan gestelde bancaire ratio's en de verplichtingen jegens de rovincie Groningen. Vooralsnog heeft dit geen gevolgen voor onze risico-inschatting op de lening OZG. • Als gevolg van COVID-19 heeft de start van het NSDF langer geduurd dan was verwacht. De eerste trekkingsverzoeken zijn uitgesteld. Dit heeft geen gevolgen voor deze risico-analyse. • In de Kadernota 2020-2024 staat aangegeven dat bij de actualisatie van de risico's rekening wordt gehouden met het risico revolverend financieren van € 1,1 miljoen voor Spoed voor Jeugd. Dit wordt gedaan op het moment dat de nadere inhoudelijke uitwerking van het voorstel conform het zgn. afwegingskader provinciaal vermogen afzonderlijk voor wensen en bedenkingen in de Staten is behandeld én nadat daadwerkelijk een bedrag is uitbetaald aan de gemeenten.		

Getroffen beheersingsmaatregelen:

De primaire beheersingsmaatregelen zijn:

- De provincie Groningen stelt per borgstelling/lening specifieke beheersmaatregelen op om de kans op afwaarderingen te verkleinen (bijv. het toetsen van kredietaanvragen door de kredietunies/fondsen).
- Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van de betrokken organisaties door de jaarrekening op te vragen en te beoordelen en neemt actie indien nodig.

Conclusie:

De totale impact van de verschillende risico's bedroeg € 8,54 miljoen bij de Rekening 2019. Dit risico is met € 0,02 miljoen afgenomen. De oorzaak van de mutatie is hierboven toegelicht.

Uitwerking risico's leningen, garanties en waarborgen in waarde, kans en impact

	Rekening 2019	Begroting 2021			
Leningen, garanties en waarborgen	Impact (in € miljoen)	Waarde (in € miljoen)	Kans	Impact (in € miljoen)	Verschil in impact
1. Gewaarborgde geldleningen / garanties	0,10	0,55	15,0%	0,08	-0,02
2. Achtergestelde lening OZG	0,27	2,13	12,5%	0,27	0,00
3. Kredietunies Groningen, Westerkwartier en Eemsregio	0,25	2,00	12,5%	0,25	0,00
4. Lening Snel Internet	1,48	29,49	5,0%	1,47	0,00
5. Nsec Shipping Debt Fund (NSDF)	1,65	15,00	11,0%	1,65	0,00
Subtotaal incidentele risico's	3,74	49,16	7,55%	3,72	-0,02
6. Fonds Nieuwe Doen	4,80	48,00	10,0%	4,80	0,00
Subtotaal risico's revolverende fondsen	4,80	48,00	10,0%	4,80	0,00
Totaal	8,54	97,16	8,77%	8,52	-0,02

A.2 Verbonden partijen

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓
Revolverend		
Structureel risico		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 60,0 miljoen	
Kans	20%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 12,0 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	De provincie Groningen heeft in totaal 19 verbonden partijen, bestaande uit 7 publiekrechtelijke organisaties in de vorm van gemeenschappelijke regelingen en 12 private organisaties (besloten en naamloze vennootschappen, stichtingen en een vereniging). Periodiek wordt beoordeeld of de provincie Groningen risico's loopt met een eventuele financiële impact op de minimaal benodigde weerstandscapaciteit met betrekking tot de verbonden partijen. Dit kan voorkomen als verbonden partijen niet langer aan hun verplichtingen kunnen voldoen, resulterend in afwaarderingen (of niet incasseerbare vorderingen) voor de provincie Groningen of doordat verbonden partijen financiële risico's lopen die zij	

	niet zelfstandig kunnen afdekken. Momenteel bestaat een risico, met impact op de minimaal benodigde weerstandscapaciteit, met betrekking tot de deelname in het Investeringsfonds Groningen. In 2016 heeft de provincie een aandelenbelang van 16,67% verworven in de N.V. NOM. Jaarlijks wordt bepaald of op basis van de actuele waarde van de NOM ten opzichte van de verkrijgingsprijs van de aandelen ook afgewaardeerd moet worden. Bij de Rekening 2018 heeft voor het eerst een afwaardering plaatsgevonden en is een bedrag van € 1.353.000 toegevoegd aan de voorziening NOM. Ultimo 2019 bedraagt de voorziening € 299.055. Met betrekking tot een deel van de NOM-participaties is een verrekeningssystematiek ontwikkeld met het Rijk en hierop hoeft niet afgewaardeerd te worden. Als gevolg van COVID-19 verleent de NOM haar deelnemingen (ca.80 bedrijven) die hierom verzoeken uitstel van de rente- en aflossingsverplichtingen. De NOM geeft aan dat hierdoor het financiële effect in het eerste kwartaal van 2020 beperkt is. De verwachting is dat de coronacrisis wel effect zal hebben op de waardering van de participaties ultimo 2020, hoe groot dit effect zal zijn is op dit moment niet in te schatten.
Aard risico:	De provincie Groningen participeert in het Investeringsfonds Groningen. Wanneer het Investeringsfonds Groningen niet aan de verplichtingen voldoet, komen de lasten voor de provincie Groningen.
Inschatting van kans en impact:	Ieder half jaar wordt een inschatting gemaakt van de waarde en kans met betrekking tot eventuele risico's. Per 1 januari 2021 zal naar verwachting circa € 18,5 miljoen - van het maximum van € 60 miljoen - aan agio gestort zijn in het Investeringsfonds Groningen. De kans op risico's wordt geschat op 20%. Dit percentage is overeenkomstig de provinciale kaders voor revolverend financieren.
Getroffen beheersingsmaatregelen:	De primaire beheersingsmaatregelen zijn: • De provincie Groningen heeft een investeringscommissie ingesteld om de kans op afwaarderingen en eventuele bijstortverplichtingen te verkleinen. • Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van het Investeringsfonds Groningen door de jaarrekening op te vragen en te bestuderen en neemt actie indien nodig. • De overige verbonden partijen worden eveneens periodiek gemonitord.
Conclusie:	De totale impact bedraagt € 12 miljoen, bestaande uit een risico met betrekking tot het Investeringsfonds Groningen. Dit risico is gelijk gebleven ten opzichte van de Rekening 2019.

A.3 Effecten rijksontwikkelingen en bezuinigingen

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I)		✓
Revolverend (R)		
Structureel risico (S)		✓
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 4,0 miljoen	
Kans	5% (I) en 25% (S)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 0,2 miljoen (I) en € 1,0 miljoen (S)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	Rijksbezuinigingen	

Er is op dit moment geen indicatie dat het Rijk in de huidige kabinetsperiode bezuinigingen op de middelen voor de decentrale overheden zal doorvoeren. Ook hebben wij geen indicatie dat taken tussen het Rijk, de provincies en gemeenten (verder) zullen verschuiven. Het is echter niet zeker dat er zich in de loop van deze kabinetsperiode of in de nieuwe kabinetsperiode geen nieuwe bezuinigingen of verschuiving van taken zullen voordoen. De kans hierop blijft altijd aanwezig zeker gezien de grote uitgaven die het Rijk doet om de gevolgen van de coronacrisis voor de economie te minimaliseren.

De doorwerking van rijksbezuinigingen op het accres Provinciefonds kunnen we in beperkte mate binnen de lopende begroting opvangen vanwege het door ons gehanteerde behoedzame scenario bij het opstellen van de ramingen van de uitkering uit het Provinciefonds. Voor 2020 en 2021 heeft het kabinet de accressen in verband met de coronacrisis bevroren waardoor de schommelingen in de uitkering minimaal zullen zijn.

Op basis van deze inschatting bepalen wij de kansinschatting voor de korte termijn op 5%. Voor de lange termijn handhaven wij deze op 25%.

Verdeelmodel Provinciefonds

Nog voor de invoering van het verdeelmodel 2017 bleek door de achterblijvende inkomsten uit vermogen van de provincie Zeeland dat dit verdeelmodel op het punt van de verevening van inkomsten uit vermogen al niet meer up-to-date was. Mede naar aanleiding daarvan is bij de behandeling van het voorstel tot herziening van het verdeelmodel Provinciefonds in de Tweede Kamer een motie aangenomen, waarbij is toegezegd dat in overleg met onder andere het Interprovinciaal Overleg en conform het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen, binnen twee jaar met een plan van aanpak zal worden gekomen gericht op het binnen drie jaar herzien van de grondslagen van het Provinciefonds. In de tweede helft van 2020 zal naar verwachting het onderzoek naar het verdeelmodel onder leiding van het IPO starten.

Voor de langere termijn zal de financiële verhouding Rijk-provincies breder en in samenhang met de ontwikkelingen in het provinciaal belastinggebied worden onderzocht.

Normering accressen Provinciefonds

Elke vijf jaar wordt de normering van Provincie- en Gemeentefonds geëvalueerd. Ook in 2020 is dat gebeurd. Of de resultaten leiden tot aanpassing van de normering was op moment van opstellen van deze begroting nog niet bekend.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Eén van de onderdelen waar het Klimaatakkoord de provincies raakt is de stimulering van het elektrisch vervoer. Door in te zetten op elektrisch vervoer (EV) zullen de inkomsten vanuit de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting (mrb) dalen. In de huidige (opcenten) mrb zijn de elektrische voertuigen namelijk vrijgesteld van belasting. Indien het aantal elektrische voertuigen de komende jaren fors stijgt, neemt de derving van de inkomsten toe.

In het Klimaatakkoord (juni 2019) is opgenomen dat het Rijk instaat voor het in standhouden van hetzelfde of een, qua effect vergelijkbaar, eigen belastinggebied voor de provincies vanaf 2025. Met dit belastinggebied dient de open huishouding van provincies onverkort intact te blijven. Tot 2025 monitoren Rijk en provincies het effect van de toename EV, waarbij wordt uitgegaan van het tarief geldend voor 2019. Daarnaast is de Raad voor Openbaar Bestuur (ROB) gevraagd een advies uit te brengen over de vraag in hoeverre de beleidsvoornemens van het Rijk gerelateerd aan de provinciale opcenten tot een substantiële wijziging in inkomsten van de provincie leiden.

Inmiddels heeft het ROB op 1 mei 2020 haar advies uitgebracht aan de minister van Binnenlandse Zaken. De Raad stelt vast dat een eenzijdige maatregel van het Rijk, in dit geval de vrijstelling mrb voor EV-voertuigen, leidt tot een inperking van de belastinggrondslag van de provincies. Dit betekent een aantasting van de open

	huishouding van de provincies. Door de inperking van de belastinggrondslag lopen zij potentiële inkomsten mis. Bij de afweging of en op welke wijze de provincies gecompenseerd moeten worden dienen de politieke, bestuurlijke en financiële verhoudingen mee te wegen. Zo is in het Interbestuurlijk Programma (IBP), de klimaatopgave nadrukkelijk als een gezamenlijke opgave van de verschillende overheidslagen bestempeld. Tegelijkertijd is bij het sluiten van het Klimaatakkoord niet vastgelegd dat het aandeel van de provincies in de Klimaatopgave bestaat uit het afzien van de opcenten mrb op EV. Uitgangspunt voor de Raad is dat uit artikel 2 Fvw volgt dat zonder een nadrukkelijke politiek-bestuurlijke weging het in de rede ligt dat het Rijk de provincies compenseert voor de gedeelde inkomsten uit de opcenten mrb ten gevolge van het invoeren van de (gedeeltelijke) mrb-vrijstelling op (PH)EV's. In IPO-verband wordt het bestuurlijk overleg verder voorbereid. Zolang er echter geen harde afspreken zijn gemaakt, zal het risico van uitholling van de belastinggrondslag reëel blijven. <i>Implementatie Omgevingswet</i> In het Bestuursakkoord Implementatie Omgevingswet dat door Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen is ondertekend, zijn afspraken gemaakt over de implementatie van de Omgevingswet. Doel is dat de wet in 2021 in werking treedt. Over de financiën zijn kaderstellende afspraken gemaakt. Het beeld van de uitgaven, kosten en besparingen die samenhangen met de gehele stelselwijziging wordt met het vorderen van het implementatieproces steeds concreter. Naar aanleiding van opgetreden tekorten zijn afspraken gemaakt over het vereenvoudigen van de stelselwijziging. Op basis van voorlopige ramingen hebben wij voor de implementatie van de Omgevingswet middelen opgenomen in de provinciale begroting. We verwachten de implicaties van de stelselwijziging, van de opgetreden vertraging en van geactualiseerde ramingen over ons implementatietraject in de komende begroting te kunnen vertalen. <i>Opvangen financiële gevolgen</i> In het algemeen geldt dat rijksbezuinigingen en bovenstaande maatregelen van het Rijk alleen tijdelijk op het weerstandsvermogen mogen drukken. Indien het Rijk aanpassingen doorvoert met consequenties voor de provincie, zullen we tijd nodig hebben om deze aanpassingen te kunnen verwerken. Voor de overbrugging zal dan eventueel het weerstandsvermogen aangesproken moeten worden.
Aard risico:	Het risico bestaat dat het Rijk aanvullende bezuinigingen zal doorvoeren en hiervoor een korting op het Provinciefonds zal toepassen of dat bovenstaande maatregelen van het Rijk uit het regeerakkoord onverwachte tegenvallers met zich meebrengen.
Inschatting van kans en impact:	Wij schatten de kans van optreden van deze risico's beperkt in, voor de korte termijn op 5% en voor de lange termijn op 25%. Wij schatten de omvang van het risico van rijksbezuinigingen in op € 0,2 miljoen incidenteel en € 1,0 miljoen structureel.
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Door middel van inbreng bij het IPO, maar ook door middel van rechtstreekse contacten met kabinet en parlement, alles in het werk stellen om de omvang van rijksbezuinigingen op de provinciale middelen zo beperkt mogelijk te laten zijn.
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico incidenteel een bedrag van € 0,2 miljoen meegenomen, alsmede structureel € 1,0 miljoen. Ten opzichte van de Rekening 2019 zijn er geen wijzigingen.

B.1 Afvalbedrijven

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓	✓
Revolverend			
Structureel risico			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 72,9 miljoen	
Kans		9,5%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 6,9 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	De provincie Groningen is bevoegd gezag voor verschillende afvalbedrijven. In het geval van faillissement en/of calamiteiten kan een situatie ontstaan waarbij het bedrijf niet meer kan voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden. Dit kan leiden tot een situatie waarbij gevaren dreigen voor de gezondheid en het milieu. Vanuit de zorgplicht zal de provincie Groningen mogelijk maatregelen moeten nemen om deze gevaren weg te nemen. Dit omvat bijvoorbeeld het verwijderen van de achtergebleven afvalstoffen (geen beleidskeuze) en saneren van de vervuilde grond (in bepaalde gevallen beleidskeuze).		
Aard risico:	In geval van faillissement en/of calamiteiten kan een bedrijf niet meer voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden.		
Inschatting van kans en impact:	Halfjaarlijks worden de risico's per afvalbedrijf, waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is, in kaart gebracht. Er wordt onder andere gekeken naar de negatieve restwaarde van de afvalstoffen die liggen opgeslagen bij de verschillende bedrijven. Het risico Afvalbedrijven is toegenomen en de omvang is berekend op € 6,9 miljoen. De belangrijkste oorzaken van deze toename zijn: 1. Door aangescherpte wet- en regelgeving is de toepasbaarheid van bepaalde afvalstoffen beperkter geworden. Dit heeft een negatief effect op de zgn. restwaarde van de betreffende afvalstoffen en dus ook op de omvang van het risico Afvalbedrijven. 2. De omvang van het risico wordt onder andere berekend op basis van de negatieve restwaarden van de afvalstoffen die liggen opgeslagen bij de verschillende bedrijven waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is. Hiervoor zijn per afvalstof/-categorie normbedragen bepaald aan de hand van a) breed verkregen (landelijke) realistische informatie over afvoer en/of verwerkingskosten van de afvalstromen en b) van landelijke wet- en regelgeving voor afvalstromen. Door het gebruik van normbedragen is het probleem dat de bedrijven zelf de negatieve restwaarde voor dezelfde afvalstoffen verschillend waarden weggenomen. De waardebepaling van de negatieve restwaarden op basis van normbedragen wordt door de ODG op een consistente waarderingsmethodiek toegepast. Uit de meest recente rapportage van ODG (per 1 januari 2020) bleek dat er meer afval ligt bij afvalbedrijven, met op basis van de normbedragen meer negatieve waarde. Hierdoor is het risico Afvalbedrijven toegenomen. Opgemerkt wordt dat de wet- en regelgeving ten aanzien van het dossier Stikstof nog niet volledig zijn uitgekristalliseerd. Hetgeen concreet betekent dat bij de kwantificering van dit risico hiermee geen rekening is gehouden. <i>N.B. De verwachting is dat het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) de normbedragen ook gaat hanteren.</i>		
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Wij hebben de volgende beheersingsmaatregelen getroffen: • De provincie Groningen verleent vergunningen en handhaaft conform de interne en externe wet- en regelgeving.		

	- De provincie Groningen monitort de afvalstromen en de financiële positie van de risicovolle bedrijven en rapporteert hierover halfjaarlijks. Deze rapportage wordt door ons geëvalueerd en waar nodig verbeterd. - De provincie Groningen lobbyt bij het Rijk voor een regeling voor financiële zekerheidsstelling (zoals de Brzo-zekerheidsstelling).
Conclusie:	Ten opzichte van de Rekening 2019 is het risico toegenomen met circa € 0,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door de verhoging van het risico als gevolg van de toename van de negatieve restwaarde op basis van het hanteren van normbedragen voor alle afvalbedrijven.

B.2 IBOI-indexeringsverplichting

Aard van het risico	Beleidskeuze	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓
Revolverend		
Structureel risico		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 1,8 miljoen	
Kans	50%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 0,9 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	In het convenant RSP zijn afspraken gemaakt over de hoogte van rijks- en regiobijdrage aan het programma. Ook met de gemeente Groningen (die een deel van de regiobijdrage levert) zijn afspraken gemaakt over de indexering van de regiobijdrage.	
Aard risico:	Bij de Voorjaarsnota 2015 is besloten om vanaf het boekjaar 2015 de rentetoerekening voor RSP-middelen te wijzigen van het gemiddelde van kort/lang geld naar kort geld. Omdat er een indexeringsverplichting bestaat over de middelen die de provincie voor cofinanciering beschikbaar heeft, is bij de Voorjaarsnota 2015 eveneens besloten een stelpost in het leven te roepen ter dekking van het risico dat de nu toegerekende lagere rente onvoldoende is om de indexeringsverplichting op te vangen. De provincie loopt het risico dat de in de stelpost opgenomen middelen onvoldoende zijn om te voorzien in de kosten die met de verplichte indexering annex zijn. Bij de Kadernota 2019-2023 is dit percentage verhoogd naar 1,5%, hetgeen ook nu nog een realistisch percentage blijkt.	
Inschatting van kans en impact:	De omvang van de stelposten is opnieuw bepaald, uitgaande van genoemde IBOI van 1,50% voor de jaren 2020 en verder. Voorts is vanwege de langzamer dan eerder voorziene uitvoering van het programma de doorrekening doorgetrokken tot en met 2025. De stelpost in de Begroting 2020 is hierdoor aangevuld met € 0,66 miljoen. Het risico bestaat echter dat de IBOI hoger zal zijn dan het gehanteerde uitgangspunt van 1,5% voor de jaren 2020 en verder. We hebben dit risico gewaardeerd door het scenario door te rekenen dat de IBOI niet 1,50% per jaar zal zijn, maar 2,5% in 2020 en 2,0% in de jaren daarna. Dit zou leiden tot een extra indexeringslast van € 1,8 miljoen voor de provincie Groningen. De risicowaarde is ten opzichte van de jaarrekening 2019 verlaagd van € 3 miljoen naar € 1,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt doordat enerzijds de index niet verandert en anderzijds het bedrag waarover risico wordt gelopen lager is omdat de projecten een jaar verder zijn.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Ter gedeeltelijke beheersing van het risico is sprake van een jaarlijkse stelpost indexering.	

Conclusie: In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico een bedrag van € 0,9 miljoen meegenomen. Dit bedrag is ten opzichte van de Jaarrekening 2019 € 0,6 miljoen lager geworden.

B.3 Nadeelcompensatie verleggen kabels en leidingen A.G. Wildervanckkanaal

Dit risico is met ingang van deze begroting vervallen.

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓
Revolverend		
Structureel risico		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	--	
Kans	--	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	--	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	Vanwege baggerwerkzaamheden in het A.G. Wildervanckkanaal (reeds afgerond) heeft een verdieping van de waterbodem van het kanaal plaatsgevonden. Het betreft hier een rechtmatig overheidshandelen en hierdoor ontstaat bij derden eventuele schade. Op basis van een inventarisatie van de aanwezige (kruisende) kabels en leidingen onder het kanaal door is destijds een overleg gestart met de beheerders en/of eigenaren (lees: nutsbedrijven) om de ligging van de kabels en leidingen met te weinig overgebleven gronddekking zodanig aan te passen dat de situatie wederom voldoet aan de (veiligheids)regels op dit gebied. Momenteel is de afspraak dat dit jaar de meeste 'knelpunten' door de nutspartijen aangepast zullen worden.	
Aard risico:	Een (gedeeltelijke) vergoeding van geleden schade voor het noodzakelijk aanpassen van de ligging van kabels en leidingen door nutsbedrijven kan op basis van de Nadeelcompensatieregeling verleggen kabels en leidingen (NKL provincie Groningen 2006 (hierna: de NKL) verhaald worden op de provincie. Op 1 februari 2013 is een wijziging in de NKL in werking getreden. Deze wijziging wordt door nutspartijen niet of onvoldoende gedragen. De wijziging heeft met name een impact voor (met provinciale infrastructuur) kruisende kabels en leidingen van oudere makelij (ouder dan 30 jaar), waaronder de onderhavige kabels en leidingen. Na de wijziging zijn vergoedingen verlaagd of zelfs komen te vervallen (leeftijd van de kabel of leiding).	
Inschatting van kans en impact:	In overleg met de betrokken nutspartijen zijn afspraken gemaakt over het definitieve ontwerp van de urgente aanpassingen van de kanaalkruisingen, en is overeenstemming bereikt over de hoogte van compensatie. Voor deze compensatie was de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit niet nodig. Er zijn nog wel enkele, minder urgente, verleggingen die nog uitgevoerd moeten worden, maar die geven op dit moment geen reden tot opname als risico.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:		
Conclusie:		

C.1 Claims

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓
Revolverend		
Structureel risico		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 3,5 miljoen	
Kans	30%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 1,1 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	De in deze categorie opgenomen risico's hebben betrekking op bedragen die mogelijk kunnen voortvloeien uit reeds ingediende claims van derden. In principe zouden claims door reguliere beleids- en afdelingsbudgetten gedekt moeten worden. Gelet op de hoge impact die claims kunnen hebben, achten wij het echter niet onverstandig hiervoor ook in het weerstandsvermogen een buffer op te nemen. In de afgelopen jaren is de decentrale overheid namelijk regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de decentrale overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de decentrale overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties.	
Aard risico:	Het risico bestaat dat reeds ingediende claims van derden deels dan wel geheel gehonoreerd moeten worden of dat in de toekomst nieuwe claims bij ons worden ingediend door derden.	
Inschatting van kans en impact:	Periodiek worden de risico's per claim in kaart gebracht voor de claims groter dan € 35.000. Er wordt onder andere gekeken naar de waarde van de claim en de kans van voordoen. De totale waarde van de huidige claims is € 3,5 miljoen. De gemiddelde kans is 33%.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	• Wij trachten in elke situatie zorgvuldig te handelen om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij trachten ons in elke situatie te houden aan de wettelijke kaders en voorgeschreven procedures om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij hebben een WA-overeenkomst afgesloten om, in het geval een claim gehonoreerd wordt, de impact voor de provincie te verkleinen.	
Conclusie:	Wij hebben in de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen voor reeds ingediende claims een bedrag van € 1,1 miljoen meegenomen. Dit risico is daarmee € 0,1 miljoen lager dan in de Jaarrekening 2019.	

1.3. Zes kengetallen en beoordeling

In deel 4, hoofdstuk 2 financiële positie, presenteren we de verplichte financiële kengetallen. Daar gaan we in op de onderlinge verhouding tussen de verplichte financiële kengetallen en op de relatie tussen de kengetallen en de financiële positie. We hebben hiervoor gekozen aangezien we in deel 4 dieper ingaan op de meerdere financiële aspecten van de begroting en daarmee de kengetallen beter kunnen worden geïnterpreteerd.

2. Financiering

2.1. Algemeen

Het treasury- en financieringsbeleid wordt bepaald door wet- en regelgeving vanuit het Rijk en ook door interne provinciale regelgeving. Bij het Rijk gaat het om de Provinciewet, de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de bijbehorende ministeriële regelingen (o.a. de Regeling Schatkistbankieren) en het Besluit Begroting en Verantwoording. De interne provinciale regelgeving bestaat uit de Financiële verordening provincie Groningen 2017, het Financieringsstatuut voor de provincie Groningen, het Mandaatbesluit en het Bevoegdhedenbesluit Commissaris van de Koning.

De treasuryfunctie richt zich op:

- a. De beheersing van de in- en uitgaande geldstromen;
- b. Beschermen van vermogen en resultaten tegen financiële risico's zoals rente- en beleggingsrisico's;
- c. Verkrijgen en behouden van toegang tot de geld- en kapitaalmarkt;
- d. Het rendabel maken van liquiditeitsoverschotten.

Als algemene doelstelling geldt dat renterisico's en renteresultaten worden beheerst door te streven naar een grote mate van zekerheid over de renteresultaten in de tijd. Naast de treasuryfunctie van de provincie zelf, wordt ook de treasuryfunctie en het kasbeheer voor enkele derde partijen uitgevoerd.

2.2. Ontwikkelingen en kaders

Verplicht schatkistbankieren en uitzetten van middelen bij medeoverheden

Tijdelijk overtollige middelen worden aangehouden op de rekening-courant van de provincie bij de Nederlandse Staat (Staat). Het plaatsen van deposito's bij de Staat en medeoverheden waarop de provincie geen toezicht houdt is ook mogelijk. Voor de nazorgmiddelen is een uitzondering gemaakt, deze vallen niet onder het schatkistbankieren. Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots. Voorts is er een overgangssituatie voor overeenkomsten die voor 4 juni 2012 zijn overeengekomen. Deze mogen aflopen onder de voorwaarden zoals ze voor 4 juni 2012 golden. Daarnaast kan een drempelbedrag buiten de schatkist worden gehouden (0,75% van het begrotingstotaal).

Uitzetten middelen en verstrekken garanties in het kader van de publieke taak

Het uitzetten van middelen en het verstrekken van garanties in het kader van de publieke taak valt buiten het schatkistbankieren. Binnen het kader van wet- en regelgeving bepaalt de provincie zelf wat zij onder haar publieke taak verstaat en hoe deze zal worden uitgeoefend. De provincie kan leningen aangaan, middelen uitzetten en garanties verlenen voor de uitoefening van haar publieke taak. Aan de te verstrekken geldleningen en garanties zijn voorwaarden verbonden. Deze voorwaarden zijn in 2014 vastgesteld door uw Staten in het Afwegingskader provinciaal vermogen (2/2014). In 2016 zijn de Kaders voor nieuw op te richten revolverende fondsen vastgesteld, waarbij de technische kaders voor deze fondsen zijn bepaald (25/2016). Wij zullen bij het uitzetten van middelen of het verstrekken van garanties pas besluiten nadat een ontwerpbesluit aan uw Staten is toegezonden en uw Staten in de gelegenheid zijn gesteld om wensen en bedenkingen ter kennis van ons college te brengen.

2.3. Ontwikkeling rentetarieven

Voor de rentevisie wordt uitgegaan van de prognose van vijf grote banken. Voor de geldmarkt wordt uitgegaan van het driemaands Euribor-tarief en voor de kapitaalmarkt van het rendement op de tienjaars swaprente. Deze rente is vergelijkbaar met de rente op staatsleningen van tien jaar.

In de volgende tabel zijn de gemiddelde rentepercentages voor kort en lang geld opgenomen. Naast de rentepercentages wordt ook de verwachte gemiddelde omvang van de middelen in enig jaar opgenomen die kort en lang kunnen worden uitgezet. Deze gegevens zijn gebaseerd op de meest recente meerjarenramingen. De middelen die uitgezet zijn in het kader van de publieke taak en de nazorggelden zijn hierbij buiten beschouwing gebleven.

Tabel 5. Verwachte rentepercentages en omvang middelen

Jaren	Kort (tot 1 jaar)		Lang (vanaf 1 jaar)	
	Percentage	Omvang	Percentage	Omvang
2021	0,00%	302,0	2,46%	192,0
2022	0,00%	202,0	2,42%	186,1
2023	0,00%	156,0	3,97%	144,8
2024	0,00%	107,0	1,69%	120,5

(bedragen x € 1 miljoen)

In 2023 is de rente voor lang geld hoger dan in de andere jaren. In dat jaar vervalt een garantieproduct dat in 2010 is afgesloten bij Oyens en Van Eeghen (OVE). De vastrentende waarden van dit product zijn belegd in obligaties en het vrij belegbare deel is uitgezet door toe te treden tot een duurzaam aandelenfonds. Op de einddata in 2023 zorgen de vastrentende waarden voor terugbetaling van de hoofdsom en het duurzaam aandelenfonds voor het extra rendement. Dit surplus zorgt voor de hogere rekenrente.

Voor het bepalen en beheersen van de kasstromen die de provincie Groningen onder haar beheer heeft, wordt een meerjarige prognose opgesteld. Deze wordt periodiek bijgesteld. De bronnen voor deze meerjarige liquiditeitsprognose zijn:

- De Begroting van de provincie Groningen inclusief de meerjarenramingen en de wijzigingen hierop (Kadernota en Najaarsmonitor);
- De liquiditeitsprognoses van de derde partijen: Samenwerkingsverband Noord-Nederland, Regio Groningen-Assen, Omgevingsdienst Groningen en Groningen Bereikbaar;
- De werkelijke en geprognosticeerde uitgaven en ontvangsten van investeringsprojecten en uitzettingen in het kader van de publieke taak.

2.4. Uitgezette middelen treasury

Naar verwachting bedraagt de treasuryportefeuille per 1 januari 2021 € 599,1 miljoen. Het saldo van de treasurymiddelen zal de komende jaren afnemen door onder andere de geplande investeringsprojecten, alsmede door het uitzetten van middelen in het kader van de publieke taak. De treasurymiddelen zijn voor circa 80% middelen van de provincie en voor circa 20% middelen van de derde partijen waarvoor de provincie de treasuryfunctie uitvoert.

In het volgende overzicht is de treasuryportefeuille weergegeven zoals geraamd per 1 januari 2021 over de verschillende soorten geldnemers en de verschillende restantlooptijden.

Tabel 6. Treasuryportefeuille naar geldnemer

Geldnemers	Restant looptijd						Totaal
	tot 1 jr.	tot 3 jr.	tot 5 jr.	tot 7 jr.	tot 10 jr.	> 10 jr.	
Staat	395,9	25,0					420,9
Medeoverheden	25,0	50,0	50,0		5,0		130,0
Financiële ondernemingen		9,9	30,0			8,3	48,2
Totaal	420,9	84,9	80,0	0,0	5,0	8,3	599,1
Percentages	70,3%	14,2%	13,4%	0,0%	0,8%	1,4%	100%

(bedragen x € 1 miljoen)

2.4.1. Kortlopende uitgezette middelen

Voor het uitzetten van de tijdelijke overtollige middelen met een looptijd korter dan één jaar wordt gebruik gemaakt van de rekening-courant bij de Staat en deposito's bij het ministerie van Financiën of medeoverheden. Door het verplicht schatkistbankieren (VSK) wordt het saldo van de rekening-courant van de provincie bij de huisbankier op werkdagen afgeroomd naar dan wel aangevuld van de rekening-courant van de provincie bij het ministerie van Financiën. Deposito's met een looptijd korter dan één jaar worden, conform de voorwaarden van het Financieringsstatuut bij het ministerie van Financiën geplaatst of uitgeleend aan medeoverheden. Voor de van VSK uitgezonderde uitgezette middelen (nazorggelden) geldt dat deze conform de voorwaarden van de Wet fido en het Financieringsstatuut zullen worden uitgezet. Als gevolg van de negatieve rentestanden op de

geldmarkt zal naar verwachting in 2021 en de jaren daarna nog geen middelen kortlopend worden uitgezet.

2.4.2. Langlopende uitgezette middelen

Voor het uitzetten van tijdelijk overtollige middelen met een looptijd langer dan één jaar kan gebruik worden gemaakt van meerjarige deposito's bij het ministerie van Financiën en medeoverheden (o.a. bij gemeenten die niet in de provincie Groningen liggen). Enkele jaren geleden hebben wij diverse overtollige middelen langer dan één jaar op deze wijze weggezet. Gelet op de huidige marktomstandigheden (lage rentestanden) worden middelen niet voor langere looptijden uitgezet en/of herbelegd. Hierdoor is de verhouding tussen kort en lang uitgezette middelen niet evenwichtig.

2.4.3. Nazorggelden

Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots. De beleggingen van deze middelen zijn uitgezonderd van het schatkistbankieren. In de Wet fido is specifiek voor nazorgfondsen bepaald dat voor de hoofdsomgarantie bij beleggingen er minimaal 42% vastrentend moet worden belegd en de rest in aandelen (maximaal 58%). Vastrentende beleggingen zijn beleggingen in obligaties en leningen waarbij de renteopbrengsten van tevoren bekend zijn. Verwacht wordt dat begin 2021 totaal circa € 28,7 miljoen is uitgezet voor het nazorgfonds gesloten stortplaatsen provincie Groningen en het fonds baggerspeciepoten provincie Groningen. Dit bedrag is als volgt uitgezet: achtergestelde leningen aan de BNG en NWB (€ 14,3 miljoen), garantieproduct (€ 5,0 miljoen), duurzaam aandelenfonds (€ 8,3 miljoen) en bij de schatkist (€ 1,1 miljoen).

2.4.4. Opgenomen middelen

Wij verwachten in 2021 geen middelen op te nemen.

2.5. Verstrekte leningen en garanties in het kader van de publieke taak

Naar verwachting staat per 1 januari 2021 totaal € 294,2 miljoen uit in het kader van de publieke taak aan leningen, kapitaalverstrekkingen en garanties.

2.5.1. Uitgezette middelen in het kader van de publieke taak

Per 1 januari 2021 staat naar verwachting totaal € 291,3 miljoen aan leningen en kapitaalverstrekkingen uit die in het kader van de publieke taak verstrekt zijn. Verwacht wordt dat in 2021 en volgende jaren in totaal nog circa € 52,6 miljoen aan uitzettingen in het kader van de publieke taak worden opgevraagd die al eerder zijn toegezegd. Dit betreft aan Fonds Nieuwe Doen nog € 28,1 miljoen, aan Rodin Broadband BV € 10,6 miljoen, aan het Nesec Shipping Debt Fund € 12,5 miljoen en aan de Kredietunies nog € 1,4 miljoen.

In onderstaand overzicht zijn de verwachte uitgezette middelen in het kader van de publieke taak opgenomen per 1 januari 2021.

Tabel 7. Uitgezette middelen

Geldnemer	
Achtergestelde leningen BNG	€ 100,0
Achtergestelde leningen NWB	€ 100,0
Enexis	€ 32,9
Fonds Nieuwe Doen	€ 19,9
Lening Regeling Snel Internet Rodin Broadband	€ 18,9
Achtergestelde lening OZG	€ 8,3
Nesec Shipping Dept Fund	€ 2,5
Diverse subsidies met leningsvoorwaarden	€ 4,7
Overige leningen	€ 4,1
Totaal	€ 291,3

(bedragen x € 1 miljoen)

2.5.2. Gewaarborgde leningen en garanties in het kader van de publieke taak

Naar verwachting bedraagt het saldo van de gewaarborgde leningen en garanties die in het kader van de publieke taak verstrekt zijn per 1 januari 2021 € 3,0 miljoen. Hierna is een tabel met de verwachte gewaarborgde geldleningen en garanties in het kader van de publieke taak per 1 januari 2021 opgenomen.

Tabel 8. Gewaarborgde leningen en garanties

Garantstellingen	
<u>Gewaarborgde leningen:</u>	
Stichting De Zijlen	0,5
Nationaal Groenfonds	2,5
	3,0
<u>Afgegeven garanties:</u>	
Niet van toepassing	-
	-
Totaal	3,0

(bedragen x € 1 miljoen)

2.6. Toezicht liquiditeitspositie en renterisiconorm

Renterisico's

De wettelijke kaders ten aanzien van renterisico's voor lang en kort geld zijn begrensd tot de normen van respectievelijk de renterisiconorm en de kasgeldlimiet van de Wet fido.

Voor de bepaling van het renterisico op de vaste schuld wordt gebruik gemaakt van de renterisiconorm. De renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van het begrotingstotaal. Het renterisico kan worden berekend door te bepalen welk deel van de langlopende leningen in enig jaar moet worden gefinancierd. Dit percentage is voor 2021 begroot op 20% van het begrotingstotaal. Voor de provincie Groningen bedraagt de renterisiconorm voor 2021 € 73,9 miljoen (20% van € 369,3 miljoen). Aangezien de provincie geen leningen heeft opgenomen, wordt verwacht dat deze limiet in de jaren 2021 tot en met 2024 niet zal worden overschreden.

Voor de bepaling van de liquiditeitspositie wordt gebruik gemaakt van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet is een bedrag ter grootte van een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van het begrotingstotaal. Het saldo van de netto vlottende schuld mag deze limiet niet structureel overschrijden. Een vlottende schuld ontstaat als de kortlopende schulden hoger zijn dan de kortlopende activa, waardoor liquiditeitstekort zal ontstaan. Dit percentage is voor 2021 vooralsnog geraamd op 7,0% van het begrotingstotaal. Voor de provincie Groningen bedraagt de kasgeldlimiet voor 2021 € 25,9 miljoen (7,0% van € 369,3 miljoen). Verwacht wordt dat deze limiet in 2021 niet zal worden overschreden.

Drempelbedrag

Het drempelbedrag is een minimumbedrag dat gemiddeld buiten de Schatkist mag worden gehouden. De drempel is gelijk aan 0,75% van het begrotingstotaal indien het begrotingstotaal lager is dan € 500,0 miljoen. Voor de provincie Groningen bedraagt het drempelbedrag voor 2021 € 2,8 miljoen (0,75% van € 369,3 miljoen). Verwacht wordt dat het drempelbedrag in 2021 niet wordt overschreden.

Informatievoorziening derden (lv3)

Als gevolg van het schatkistbankieren dient de provincie bij de lv3 aan het Centraal Bureau voor de Statistiek in te vullen welke bedragen bij het Rijk en medeoverheden geplaatst zijn. Deze informatie is van belang voor het bepalen van de overheidsschuld. Per 1 januari 2021 heeft de provincie naar verwachting € 420,9,1 miljoen bij de Staat en € 130,0 miljoen bij 11 medeoverheden uitstaan.

2.7. Toerekening van rente

In het BBV is opgenomen dat de Financieringsparagraaf naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook inzicht moet geven in de rentelasten uit externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Gelet op onze liquiditeitspositie zijn wij niet voornemens in 2021 financiering (vreemd vermogen) aan te trekken, hierdoor is geen sprake van rentelasten uit externe financiering en rentetoerekening via renteomslag.

3. Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering gaat over de wijze waarop wij onze organisatie hebben ingericht. Ondersteunend aan de primaire processen en gericht op de dienstverlening aan onze inwoners en bedrijven. Met het aantreden van ons college in 2019 wordt stevig ingezet op een transparante, betrouwbare en rolbewuste provincie. We werken aan een flexibele, lerende organisatie.

Dit doen we door de eerder ingezette organisatieontwikkeling verder af te ronden. We hebben een visie en missie opgesteld voor onze organisatie en gaan die visie implementeren in ons werk. We willen toe naar een lerende, vernieuwende, toekomstbestendige organisatie, met oog en oor voor de samenleving, die integraal strategisch en professioneel werkt. De kernwaarden die bij deze missie horen zijn Samen, Gedreven, Betrouwbaar en Plezier.

In deze paragraaf gaan wij in op de voornaamste ontwikkelingen van de bedrijfsvoering. In het eerste gedeelte van de paragraaf groeperen we de ontwikkelingen naar thema's die bijdragen aan de organisatiedoelstellingen. In het tweede gedeelte komen enkele overige aandachtspunten aan de orde.

Op het moment van opstellen van deze begroting was nog onzeker hoe de coronacrisis en de ingestelde maatregelen doorwerken in de bedrijfsvoering in 2021. Wij houden ons aan de maatregelen die het kabinet ingesteld heeft, zoals de 1,5 meter afstand en het zoveel mogelijk thuiswerken en zullen dat in 2021 voortzetten mocht het kabinet daartoe besluiten.

3.1. Bedrijfsvoering naar thema

3.1.1. Flexibele en lerende organisatie

In onze organisatieontwikkeling staat de vraag centraal hoe we ons in de snel veranderende en complexe samenleving het beste kunnen organiseren om goed te kunnen blijven functioneren en van betekenis te kunnen zijn voor onze inwoners. Wij willen daarbij toe naar een lerende, vernieuwende, toekomstbestendige organisatie, met oog en oor voor de samenleving, die integraal, strategisch en professioneel werkt en betrouwbaar is voor de omgeving.

Na de uitvoering van de organisatieanalyse en het ontwikkelen van een toekomstscenario in 2019 staat ook 2021 in het teken van het opstellen en uitvoeren van een Veranderagenda, een programma met acties om te komen tot de gewenste organisatieontwikkeling. Deze stap bestaat uit drie fasen:

1. *Opstellen Veranderagenda (januari – maart 2020): aanpak, uitgangspunten en eindbeeld.*
2. *Uitvoeren van deel 1 van de Veranderagenda in drie sporen (maart-december 2020):*
 - **Spoor 1:** *Uitwerken van vijf werkpakketten door compacte zelforganiserende teams, onder leiding van een scrummaster en een agile/scrumachtige aanpak.*
 - A. Talenten in beeld, personeel en competenties.
 - B. Inrichten afspraken, procedures, processen, werkwijzen en methoden.
 - C. Ondersteuning zoals informatievoorziening, data, financieel, communicatie, juridisch en facilitair.
 - D. Inrichten nieuwe structuur.
 - E. Leiderschap, feedback en evalueren.

Organisatiecultuur is onderdeel van alle werkpakketten.

- **Spoor 2:** *Experimenteren en uitvoeren van pilots.*
- **Spoor 3:** *Vorbereiden van de procedures die nodig zijn voor een wijziging van de organisatie.*

3. *Inrichten van de nieuwe organisatie (vanaf december 2020).*

Aan het einde van 2020 maken we op basis van de uitkomsten van de veranderagenda keuzes voor de activiteiten voor 2021. Wij gaan in 2021 onze medewerkers nog meer dan in het verleden op hun talenten inzetten, onze werkprocessen en de bijbehorende ondersteuning verder optimaliseren en dienend en persoonlijk leiderschap nader invullen.

Met de organisatieontwikkeling sluiten wij naadloos aan bij de veranderende samenleving. In het kader van de organisatieontwikkeling wordt er onder het motto van 'van buiten naar binnen' gewerkt om de intensievere samenwerking met stakeholders, onder meer met de gemeenten, vorm te geven. Een vernieuwende en toekomstbestendige organisatie die lerend is, flexibel in kan spelen op ontwikkelingen en 'van buiten naar binnen' werkt, vraagt veel van medewerkers.

Deze ontwikkelingen vragen om een personeelsbeleid en instrumentarium dat dynamisch en vernieuwend is. Het komende jaar gaan we door op de eerder ingezette koers. We investeren in de lerende organisatie met het accent op inzet en ontwikkeling van talenten, leiderschap, flexibilisering en verjonging. Het traineeprogramma wordt voortgezet met de vernieuwde insteek van een bredere inzetbaarheid van de trainees.

Ook is er in het personeelsbeleid aandacht voor diversiteit, waarin we nog meer toe willen naar een inclusieve arbeidsorganisatie waar iedereen welkom is en gelijke kansen krijgt. We leveren extra inspanningen voor een gelijkwaardige verdeling man/vrouw en we geven een extra impuls aan de uitvoering van de Participatiewet.

Dit alles in de context van een organisatie in ontwikkeling, met de daarbij behorende kernwaarden Samen, Gedreven, Betrouwbaar en Plezier. Waarbij we blijven investeren in duurzaamheid, kwaliteit en vakmanschap door opleiding en ontwikkeling, taakvolwassenheid en individueel leiderschap en waar het zelf organiserend vermogen en verantwoordelijkheid van medewerkers de basis vormen.

3.1.2. Transparant

Betere informatievoorziening

Maatschappelijke ontwikkelingen, zoals onze andere rol en positie vanwege de gemeentelijke herindeling, de Omgevingswet, digitalisering en sociale media, vragen van onze organisatie een andere manier van werken om maatschappelijke resultaten te boeken. We moeten inspelen op maatschappelijke vraagstukken en opgaven en deze integraal en in onderlinge samenhang oppakken. In de ontwikkeling die onze organisatie hierin doormaakt en het slagen daarvan is communicatie een belangrijk instrument. Om zowel intern als extern goed samen te kunnen werken wordt het steeds belangrijker relevante en juiste informatie en kennis en goede voorbeelden met elkaar te delen.

Informatisering

Momenteel ligt de nadruk op het faciliteren van de organisatie bij het werken vanuit thuis en andere werkplekken en dat zal nog wel even blijven. Vanaf het afkondigen van de intelligente lockdown en dus het thuiswerken zijn we druk met het beschikbaar stellen van techniek om dat maximaal te faciliteren. En waar dit aanvankelijk een tijdelijk karakter leek te hebben verschuift nu de aandacht naar het structureel implementeren van thuiswerken. Het aanvankelijk plan voor deze periode is uiteraard behoorlijk overhoop gehaald door corona. De nadruk voor de komende periode blijft op het faciliteren van het thuiswerken.

Zoals in de vorige begroting is aangegeven werken we op een nieuwe manier; we hebben de klant-leverancier verhouding losgelaten en gaan verder op de ingeslagen weg: met de invulling van het partnership met afdelingen. Dat uit zich in samenwerkingsvormen als Scrum, DevOps en Agile. Samenwerkingsvormen gebaseerd op gelijkwaardigheid (in plaats van hiërarchie) en multidisciplinair (afdelingen en iNFO) en in kleine stapjes verbeteringen doorvoeren (in plaats van grote veranderingen).

Afgelopen jaar hebben we geëxperimenteerd met een nieuwe manier van prioriteren in relatie tot de portfolio-agenda. De onderwerpen die het hoogste scoorden in de portfolio-prioriteit zijn vervolgens geraamd op inzet en kosten door de betreffende uitvoerende afdelingen (medewerkers). Vervolgens zijn de kosten opgeteld tot het maximum van het beschikbare budget. Op deze wijze zijn de onderwerpen voor 2020 bepaald. Deze werkwijze blijft voorlopig ook voor 2021 gehanteerd. Onderwerpen die zo worden opgepakt zijn E-HRM, proces voor Vergunningen, Toezicht en Handhaving,

Een belangrijke ontwikkeling die in 2020 (eigenlijk al in 2019) is ingezet, is de Interprovinciale Digitale Agenda. Doelstelling is om de digitalisering een noodzakelijke duw te geven door meer samen te werken. Het thuiswerken is een voorbeeld van deze digitalisering. Maar ook onderwerpen als stikstof en mobiliteit, die door een impuls op het terrein van digitalisering mede worden ondersteund. Er is een plan opgesteld voor de komende periode waar elke provincie aan bijdraagt.

Informatie

De eerste resultaten zijn gerealiseerd. De financiële administratie is opgenomen in de 'datafactory' (een soort datawarehouse) en de data is ontsloten via PowerBI. We zijn nu in staat om bijna real time (dag oud) informatie te tonen. Daarnaast wordt gewerkt aan de dashboards financiën en personeel. Om uiteindelijk de uitrol goed vorm te geven wordt de 'embedded' versie van PowerBI geïmplementeerd. Daarnaast is er een procesanalyse gestart met het subsidie team. Er zijn userstories voor de sturing van subsidieproces verzameld. Vervolgens wordt gekeken hoe de benodigde data uit Kiwi wordt ontsloten daarna kunnen we voor het subsidieproces dashboards bouwen.

In 2020 zijn wij gestart om samen met een aantal statenleden de planning&controldocumenten communicatiever te maken, te beginnen met de begroting. De volgende stap is het digitaliseren van deze documenten.

Privacy en Informatieveiligheid

Als Gedeputeerde Staten zijn wij bewust van onze verantwoordelijkheid op het gebied van privacy en informatieveiligheid. Een zorgvuldige en veilige omgang met de gegevens van onszelf, onze inwoners en ondernemers vormt een essentiële bouwsteen voor het vertrouwen in de provincie.

Als provincie moeten wij voldoen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). In 2020 hebben wij stappen gezet om aan deze eisen invulling te geven. Zo hebben wij het kwaliteitsmanagementsysteem voor privacybescherming en informatieveiligheid ingeregeld, het privacy-beleid en het kader voor informatieveiligheid geactualiseerd, de nulmeting ten aanzien van de eisen uit de BIO afgerond en hebben diverse risicoanalyses en privacy impact assessments uitgevoerd.

In 2021 gaan wij planmatig verder met het uitvoeren van risicoanalyses, het doorvoeren van aanvullende organisatorische en technische maatregelen en het verhogen van de bewustwording op het gebied van privacy en informatieveiligheid. Met deze aanpak streven wij naar een solide basis voor een structureel passend en verantwoord niveau van gegevensbescherming en informatieveiligheid.

3.1.3. Duurzaam

Huisvesting

Onze ambitie is om in Groningen voorop te lopen in het realiseren van een circulaire, duurzame en innovatieve oplossingen in onze gebouwen, het gebouwbeheer en de facilitaire dienstverlening. Naast het provinciehuis ligt er voor de dienstverlening van de buitenlocaties de ambitie om zowel t.a.v. het beheer en onderhoud van de gebouwen als de facilitaire dienstverlening van de buitenlocaties (daar waar mogelijk) op hetzelfde niveau te brengen als die van het provinciehuis.

Gasloos Provinciehuis

Aardgas en duurzaamheid: twee hot items in Nederland en zeker in Groningen. Het een willen we minder, het andere juist meer. Als provincie nemen we deze uitgangspunten bij alles wat we doen mee. De provincie gaat compleet stoppen met gas! Dit project was gestart in 2018 en loopt hoogstwaarschijnlijk tot en met 2021. Het project Gasloos van het provinciehuis Groningen werd in 2020 technische opgeleverd. In 2021 vindt de garantie en finetuning van de installaties plaats en wordt het project financieel afgerond.

Buitengevels (Gevelrenovatie+)

Dit project heeft betrekking op de renovatie van de buitengevels Sint Jansstraat 4 (vervolgtraject op Basisrenovatie+). Er zal gekeken worden naar de buitengevels (onder andere gevels en daken) om het comfort (binnenklimaat) en het energielabel te verhogen. De uitvoering van het project vindt hoofdzakelijk plaats in 2021 en wordt in 2022 hoogstwaarschijnlijk opgeleverd. De uitloop van het project heeft te maken met het feit dat er bij de aanbesteding geen geschikte aannemer gevonden kon worden en de problematiek van de vleermuizen opgelost diende te worden.

Inkoop en Subsidies

Het Inkoop- en Aanbestedingsbeleid wordt actueel gehouden aan vigerende wet- en regelgeving en daar waar dat noodzakelijk en/of wenselijk is, wordt dit aangepast. In mei 2019 hebben wij een nieuw inkoopprotocol vastgesteld. Hierop is gelijktijdig het inkoopbeleid op een aantal noodzakelijke onderdelen aangepast. In 2020 werd dit protocol geëvalueerd en wordt het definitief opgenomen in

een nieuw inkoopbeleid vanaf 2021. Het inkoopbeleid 2021 en verder zal in het teken staan van inkopen met zoveel mogelijk maatschappelijke meerwaarde. Om dit te realiseren zal er een actieplan Maatschappelijk verantwoord Inkopen worden opgesteld dat dient als uitvoeringsplan van het inkoopbeleid. Verder zal 2021 voor team inkoop in het teken staan van de verdere uitrol binnen de provinciale organisatie van productgroep-management en contractmanagement.

De komende jaren zullen in het teken staan van het optimaliseren van het subsidieproces en de daaraan verwante werkprocessen. Hiermee willen wij onze dienstverlening optimaliseren onder het motto: de klant staat centraal. Wij kennen onze interne en externe klanten (dit zijn respectievelijk de beleidsafdelingen en (potentiele) eindbegunstigden van provinciale subsidiegelden). Wij weten wat hun behoeften zijn en spelen daar proactief op in. Wij zien onszelf als verbinder tussen beide typen klanten. In die rol werken wij van buiten naar binnen en van binnen naar buiten. Wij gaan ons ICT-landschap zo inrichten dat het ons en onze klanten optimaal ondersteunt. De competenties en vaardigheden binnen ons team zullen toegesneden zijn op deze nieuwe situatie. Onze toekomstvisie luidt: het subsidieteam is binnen de provinciale organisatie dé dienstverlener op het gebied subsidieverstrekking voor interne en externe klanten. Wij hebben het volledige overzicht over alle subsidiestromen die intern worden uitgevoerd. Wij ontzorgen onze klanten met advies en ondersteuning bij de verstrekking van subsidies. Onze processen zijn optimaal ingericht en worden optimaal ondersteund met ICT-middelen. Wij werken vanuit de behoefte van onze klant. Met onze dienstverlening leveren we een belangrijke bijdrage aan het realiseren van de beleidsdoelen van de provincie Groningen.

Bij de verdere ontwikkeling van het cluster inkoop en subsidies staat een aantal thema's centraal:

- Onze dienstverlening
- Onze processen en systemen
- Onze plek binnen de organisatie
- Ons team

3.1.4. Dienstverlening

We gaan een programma ontwikkelen om onze dienstverlening te verbeteren waarin de klant/mens centraal staat. Dat kunnen inwoners zijn maar ook ondernemers, stichtingen e.d. We willen een toegankelijke, gemakkelijk benaderbare en betrouwbare overheid zijn. Concreet betekent dit schrijven in begrijpelijke taal, duidelijk en vindbaar zijn, de mens betrekken bij verbeterstappen, betrouwbare en veilige oplossingen bieden en gegevens en privacy van mensen beschermen. Het verbeteren van onze digitale dienstverlening maakt onderdeel uit van dit programma waarbij (nieuwe) wetgeving een leidende rol krijgt. Dergelijke acties moeten leiden tot meer kwaliteit en daarmee meer vertrouwen van inwoners en bedrijven in ons als decentrale overheid.

De dienstverlening gaat ook over de klant die ons fysiek bezoekt. De huidige tijd dwingt ons tot nadenken over de toegang van het provinciehuis en de beveiliging daarvan. Op dat vlak werken we in 2021 aan het afronden van 'gastvrij' beveiligen en de gastreis. De doelstelling van het project Gastvrij Beveiligen was het verhogen van het beveiligingsniveau van het provinciehuis (MK12 en SJ4) in balans met gastvrijheid en zal in 2021 de volgende beveiligingsmaatregelen (verder) doorvoeren:

- Gastreis (deels Gevelrenovatie+): Aanpassingen aan de hal, entree en ontvangstruimte. Dit is een ingrijpende verbouwing die ertoe leidt dat we beter in staat zijn bezoekers gastvrij te ontvangen, waarbij beveiligingsmaatregelen (waaronder zonering) zijn toegepast.
- Zonering: Betreft het opdelen van het provinciehuis in zones die publiek toegankelijk zijn en zones die alleen toegankelijk zijn voor geautoriseerde personen. Binnen het zoneringsplan is het nog steeds mogelijk gasten te ontmoeten, zonder dat de bezoeker hiervoor een barrière (toegangspoortje) door moet.
- Cameratoezicht: Het huidige cameraplan (momenteel met name gericht op toegangscontrole) wordt uitgebreid ten behoeve van beveiliging.
- Inbraakwering en -detectie: Uitbreiding van de huidige maatregelen om ongeoorloofde toegang tot het gebouw zo veel mogelijk tegen te gaan en (in geval van inbraak of poging daartoe) zo snel mogelijk te kunnen reageren om eventueel gevolgschade te beperken.

Digitale media

De provincie communiceert steeds meer digitaal en interactief met haar inwoners, ondernemers, bedrijven en instellingen. Dit doen we door naast onze provinciale en thematische websites gebruik te maken van onze social mediakanalen. Op dit moment zetten we LinkedIn, Facebook en Twitter in en

Instagram volgt. Waar we nog gebruikmaken van offline publicaties - noodzakelijk om ook contact te houden met de minder digitaal ingestelden - nemen we verwijzingen op naar website en socials.

3.2. Bedrijfsvoering overige aandachtspunten

3.2.1. Participatiewet en Quotumregeling

Participatiewet en Quotumregeling

Met de invoering van de quotumregeling is door een andere rekenmethode het totaal te realiseren participatieplekken verhoogd. Ondanks de inspanningen ligt er daardoor nog een hele uitdaging om de extra opgave te realiseren, maar we zijn zeker op de goede weg. Ons beleid rond de Participatiewet is gericht op duurzame inzetbaarheid voor de doelgroep. De organisatie zet zich niet alleen in op het realiseren van de aantallen, maar gaat juist voor kwaliteit, betrokkenheid en inclusie. Een aantal medewerkers uit de doelgroep is bijvoorbeeld al doorgestroomd naar reguliere functies.

We ondernemen een aantal acties om een extra stimulans te geven aan het realiseren van de opgave in het kader van de Participatiewet, waaronder een intensievere coördinatie vanuit de provincie en samenwerking met het UWV om meer proactief matches te kunnen maken, investeren in begeleiding en het verkennen van samenwerkingsmogelijkheden met opleidingsinstituten. Deze extra stimulans zullen we in 2021 doorzetten.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de tot nu toe gerealiseerde participatieplekken volgens de banenafpraak (Participatiewet) en de quotumregeling. De peildatum is 7 september 2020. Dit overzicht is een momentopname, aangezien de oriëntatie, inventarisatie en werving op mogelijke participatieplekken een continu proces is.

Tabel 9. Jaarlijkse opgave banenafpraak en quotumregeling in banenafpraakbanen (bab)

Quotumregeling provincie Groningen: percentages en te realiseren banen											
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Indicatief quotumpercentage*				1,93%	2,14%	2,35%	2,54%	2,74%	2,99%	3,05%	3,05%
Te realiseren banen volgens quotumregeling				19,7	22,6	25,5	27,5	29,7	32,4	33,1	33,1
Daadwerkelijk gerealiseerde banen				14,77	18,54	21,96					
Nog te realiseren banen				4,93	4,06	3,54	27,5	29,7	32,4	33,1	33,1
* 1 banenafpraakbaan is 25,5 salarissen per week (0,71fte)											

* 1 banenafpraakbaan is 25,5 salarissen per week (0,71fte)

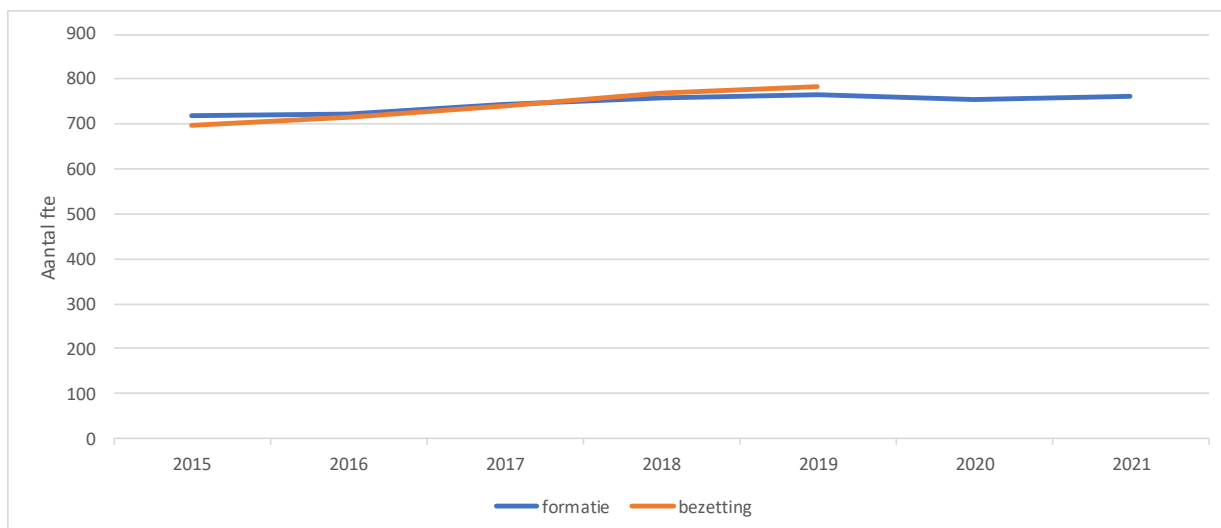
We liggen in 2020 redelijk op schema met de extra opgave (totaal 25,5 in 2020) die in 2018 door de invoering van de quotumregeling is gesteld. De verwachting voor 2021 is dat we met de extra inspanning richting de quotumopgave komen.

3.2.2. Cao

De huidige cao heeft een looptijd van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2020. De laatste salarisverhoging binnen deze cao is 1% per 1 juli 2020. Vanaf september starten de sociale partners het cao-overleg over de nieuwe cao met looptijd vanaf 2021. Het is gebruikelijk dat in de begroting rekening wordt gehouden met een loonstijging en stijging van de sociale lasten. Het precieze mandaat voor deze loonruimte wordt in het najaar bij alle provincies opgehaald.

3.2.3. Personele sterkte

In de onderstaande grafiek staan de personele formatie en bezetting in fte over een periode van zeven jaren op begrotingsbasis weergegeven.

De formatie geeft het toegestane aantal fte (fulltime-equivalent) weer. Op basis van de formatie wordt de begroting vastgesteld. Ook tijdelijke formatie, bijvoorbeeld formatie gefinancierd ten laste van tijdelijke projecten en programma's is hierin opgenomen. Die tijdelijke formatie heeft een einddatum. De bezetting is de invulling van de formatie. De bezetting kan afwijken van de formatie omdat het efficiënter kan zijn om bijvoorbeeld een formatieplaats onderbezet en anderen overbezet te hebben. Er worden echter nooit meer middelen beschikbaar gesteld dan voor de toegestane formatie.

De formatie en bezetting zullen in de komende jaren licht stijgen. Als gevolg van de Wet Arbeidsmarkt in Balans (WAB) brengen we het aantal payroll-constructies terug. Gezien de arbeidsgeschiedenis van veel van de betrokken medewerkers leidt tot een verhoging van het aantal medewerkers met een vaste aanstelling wat in de formatie en bezetting cijfers terugkomt. De payroll-constructies spelen vooral een rol bij een aantal van de samenwerkingsverbanden met een gezamenlijke financiering waarvoor de provincie Groningen de personele uitvoering doet, zoals bijvoorbeeld Groningen Bereikbaar. Met de betrokken organisaties en samenwerkingspartners wordt gekeken naar de gevolgen voor de langere termijn.

Drukken wij de personele omvang uit in middelen, dan ramen wij hiervoor in deze begroting € 69,6 miljoen. In de tabel hieronder hebben wij dit bedrag verdeeld over de organisatie en het bestuur.

Tabel 10. Personele sterkte personeelslasten

Omschrijving	Formatieplaatsen per 1-1-2021	Budget 2021
Bestuur:		
Commissaris van de Koning	1,00	220
Gedeputeerde Staten	6,00	923
Pensioenen/wachtgeldten oud-leden GS		622
subtotaal bestuur:	7,00	1.765
Ambtelijke organisatie:	755,17	67.883
Totaal	762,17	69.647

(bedragen x € 1.000)

3.2.4. Doelmatigheid/Doeltreffendheid

Jaarlijks toetsen wij de doelmatigheid en doeltreffendheid van een of meerdere beleidsprogramma's op basis van de verordening doelmatigheid en doeltreffendheid. Conform de verordening wordt in ieder geval elk beleidsprogramma eens in de acht jaar onderzocht, waarbij het onderzoek zich richt op specifieke onderwerpen uit de beleidsprogramma's. Onlangs zijn wij gestart met het onderzoek Natuurbeheer provincie Groningen via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (onderdeel van het programma Platteland en natuur - deelprogramma Natuur en landschap. We gaan dit onderzoek in korte tijd voltooien en zullen vervolgens bepalen welk onderwerp hierna zal worden onderzocht.

4. Lokale heffingen

4.1. Inleiding

De paragraaf lokale heffingen besteedt aandacht aan:

1. de gerealiseerde en geraamde inkomsten opcentenheffing motorrijtuigenbelasting (mrb) en leges;
2. het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
3. een aanduiding van de lokale lastendruk;
4. een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd.

Tabel 11. Prognose inkomsten lokale heffingen

Omschrijving	2019*	2020	2021	2022	2023	2024
Opcenten mrb	57.271	58.379	59.581	60.694	61.876	62.999
Leges en andere heffingen	1.515	1.523	1.302	1.317	1.323	1.348
Totaal	58.786	59.902	60.883	62.011	63.199	64.347

* Realisatie 2019

(bedragen x € 1.000)

Bij wijziging van de opbrengsten van de opcentenheffing mrb spelen twee factoren een rol, namelijk:

- wijziging in de omvang en samenstelling van het voertuigenpark;
- jaarlijkse wijziging van tarieven op basis van indexatie of specifieke besluiten.

De legesopbrengsten kennen een wisselend verloop afhankelijk van de omvang van het verstrekte aantal vergunningen.

4.2. Beleid ten aanzien van lokale heffingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het Rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Vanaf 1 januari 2020 bedraagt het maximum 115,0 opcenten en per 1 januari 2021 verwachten we dat dit maximale tarief 116,8 opcenten gaat worden. De provincie dient zelf te bepalen in hoeverre zij de vrije capaciteit (het verschil tussen het wettelijke maximumtarief en het feitelijke provinciale opcentenniveau) wil benutten. In onze tariefstelling wordt rekening gehouden met een per 1 januari toe te passen inflatiecorrectie.

Leges en heffingen

In algemene zin worden door ons niet meer dan kostendekkende leges geheven. Binnen een (afzonderlijk onderdeel van) een legesverordening kan sprake zijn van specifieke beleidskeuzes en kruissubsidiëring. Deze aspecten worden hierna (in paragraaf 4.4) per afzonderlijke verordening uiteengezet.

4.3. Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale lastendruk zich verhoudt ten opzichte van de landelijke lastendruk. Hierbij is voornamelijk de hoogte van de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting van toepassing. Zoals eerder vermeld, stelt het Rijk jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Wij verwachten dat voor 2021 het maximum opcententarief zal worden geïndexeerd tot 116,8 opcenten.

Op basis van de voordracht inzake het tarief 2021 zal het aantal opcenten per 1 januari 2021, conform de vastgelegde afspraken in de Kadernota 2020-2024, stijgen met 1,5 (1,6%) tot 93,3 opcenten. Met dit tarief zal de provincie Groningen vanaf 1 januari 2021 waarschijnlijk de provincie zijn met het hoogste tarief aan opcenten, gevolgd door de provincie Drenthe.

De gemiddelde automobilist in onze provincie betaalt per 1 januari 2021 circa € 239 per jaar per voertuig aan provinciale opcenten. Dat bedrag stijgt licht ten opzichte van 2020, als gevolg van de toegepaste indexatie op het tarief en door kleine wijzigingen in de samenstelling van het wagenpark.

Onderstaande tabel toont de ontwikkeling van het provinciale tarief ten opzichte van het landelijk gemiddelde tarief en het stijgingspercentage over de afgelopen jaren. De jaarlijkse stijging van het tarief mag groter zijn dan de jaarlijkse stijging van het toegestane maximum aantal opcenten, zolang het feitelijke tarief maar niet het toegestane maximumtarief overschrijdt. Het belastingtarief is in 2012 wettelijk gemaximeerd op 105,0. De jaarlijkse verhoging van dit maximumtarief wordt met ingang van 2013 bepaald door de tabelcorrectiefactor. Voor 2020 verwachten we een verhoging van 1,6% op basis van de cijfers van het CBS voor de berekening van de tabelcorrectiefactor. Voor de jaren vanaf 2021 veronderstellen we een gemiddelde stijging van 1,6% per jaar.

Tabel 12. Ontwikkeling opcenten motorrijtuigenbelasting in de jaren 2017 tot en met 2021

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021 ¹⁾
provincie Groningen	88,6	89,3	90,4	91,8	93,3
landelijk gemiddelde	80,5	80,5	81,4	83	83,5
provincie Groningen als % van landelijk gemiddelde	110,1	110,9	111,1	110,6	111,7
wettelijk maximum	111	111,8	113,2	115	116,8
provincie Groningen als % van wettelijk maximum	79,8	79,9	79,9	79,8	79,9

stijgingspercentages tarieven in %	2017	2018	2019	2020	2021
provincie Groningen	-0,3	0,8	1,2	1,6	1,6
landelijk gemiddelde	0,1	0,0	1,1	2,0	0,6
wettelijk maximum	0,3	0,7	1,3	1,6	1,6

1) Voor wat betreft de prognose 2021 van het landelijk gemiddelde is aangesloten bij de uitkomsten van een dit voorjaar gehouden inventarisatie. De feitelijke tarieven per 1 januari 2021 kunnen daarvan afwijken.

De volgende tabel laat een prognose zien van de verwachte ontwikkeling van de belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is het bedrag dat als extra inkomsten kan worden gegenereerd als het maximum aantal opcenten op enig moment als tarief zou worden gehanteerd.

Tabel 13. Verwachte ontwikkeling belastingcapaciteit 2020-2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024
aantal opcenten provincie	91,8	93,3	94,8	96,3	97,8
maximum aantal opcenten	115	116,9	118,7	120,6	122,6
vrije zoom (in aantallen opcenten)	23,2	23,6	23,9	24,3	24,8
opbrengst per opcent	635,9	638,6	640,2	642,5	644,2
mogelijke opbrengst inzet vrije zoom	14.760,90	15.040,00	15.315,00	15.626,80	15.943,30

(bedragen x € 1.000)

De ruimte om tegenvallers op te vangen is ongeveer € 14 tot 15,5 miljoen structureel per jaar. De vrije zoom stijgt jaarlijks met de indexatie.

4.4. Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

De transparantie omtrent de berekeningswijze voor de tarieven omvat in de eerste plaats een macroniveau (verordening in zijn geheel) en in de tweede plaats een microniveau (tarief of onderdeel van de verordening). Ten eerste moet de berekening van de kostendekkendheid van de tarieven inzichtelijk maken dat de totale geraamde baten van de verordening niet uitgaan boven de totale

geraamde lasten van de verordening. In de toelichting van de achterliggende (beleids)keuzes bij deze berekening moet in ieder geval blijken hoe de kostendekkendheid tussen verschillende onderdelen wordt bereikt door gebruik te maken van kruissubsidiëring. Ook dient de mate van kostendekkendheid inzichtelijk te zijn binnen een onderdeel van de verordening. Wij hebben hierbij gebruik gemaakt van een tabel van de Commissie BBV voor de cijfermatige berekening van een heffing.

Legesverordening 1993

De provincie heft voor diverse diensten leges en legt voor het gebruik van haar bezittingen precariobelasting op. In de Legesverordening 1993, en de bijbehorende tarieventabel zijn de belastbare feiten en de tarieven opgenomen. Op basis van artikel 225 van de Provinciewet mogen de tarieven op begrotingsbasis niet meer dan kostendekkend worden vastgesteld.

De laatste vastgestelde aanpassing betreft de legestarieven per 1 januari 2020 (Statenbesluit van 13 november 2019, nr. 4.b, voordracht nr. 49/2019).

De legesverordening kent een aantal hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen
- Hoofdstuk 2: Natuur en milieu
- Hoofdstuk 3: (Grond)water
- Hoofdstuk 4: Ontgrondingen
- Hoofdstuk 5: Wabo (waarbij bouwleges de grootste categorie is)
- Hoofdstuk 6: Diversen

Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen

Omschrijving kosten en opbrengsten	2019*	2020	2021
Kosten taakveld(en)	-30.100	-31.000	-30.000
Overhead	-19.500	-20.200	-20.000
Btw			
Totale kosten	-49.600	-51.200	-50.000
Totale opbrengsten	63.500	41.400	40.000
Dekking	128%	81%	80%

* Realisatie 2019

(bedragen in euro's)

De kostendekkendheid van de leges Wegen en vaarwegen bedroeg in de Begroting 2020 81% en is in de Rekening 2019 uitgekomen op 128%. Dit werd veroorzaakt door een incidentele verwerking van een creditfactuur. De kostendekkendheid is gebaseerd op de verwachte opbrengsten afgezet tegen de geraamde personele inzet. Aangezien we voor 2021 een iets lagere opbrengst verwachten, daalt het dekkingspercentage op begrotingsbasis iets t.o.v. het dekkingspercentage van 2020 (op begrotingsbasis).

Hoofdstuk 2: Natuur

Omschrijving kosten en opbrengsten	2019*	2020	2021
Kosten taakveld(en)	-487.700	-455.000	-521.400
Overhead	-346.300	-291.200	-259.900
Btw			
Totale kosten	-834.000	-746.200	-781.300
Totale opbrengsten	106.000	105.500	109.900
Dekking	13%	14%	14%

* Realisatie 2019

(bedragen in euro's)

Door de uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019, kwam het Programma Aanpak stikstof (PAS) buiten werking te staan. De legesinkomsten voor Natuurbeschermingswetvergunningen zullen daardoor in 2021 nog verre van voldoende zijn om de inzet te bekostigen. We hebben de begrote opbrengsten voor 2020 en 2021 naar beneden moeten bijstellen met € 200.000 per jaar. De kostendekkendheid van de legesinkomsten zal in 2021 dan ook nog zeer beperkt zijn. Wij zullen de ontwikkelingen in de kostendekkendheid blijven monitoren.

Ondanks dat er minder vergunningen worden verleend, blijft de inzet van vergunningverleners noodzakelijk. De vergunningverlening heeft in 2020 een periode stilgelegen, maar is langzamerhand weer van start gegaan. Wij verwachten dat dit in 2021 verder gaat toenemen.

In de periode van onduidelijkheid van de beleidsregels Stikstof en in de periode na vaststelling van de beleidsregels, zijn/worden door de vergunningverleners veel voorlichtende en begeleidende activiteiten uitgevoerd. De verleende, maar vernietigende vergunningen, de lopende vergunningen en de nieuwe vergunningen dienen allemaal herzien of opnieuw doorgerekend te worden door initiatiefnemers. Dit vergt veel inzet en overleg van de vergunningverleners. Ook voor grote bedrijven en complexe vergunningverlening is de periode 2020-2021 een intensieve periode van interpretatie, voorbereiding en behandeling.

Hoofdstuk 3: (Grond)water

Omschrijving kosten en opbrengsten	2019*	2020	2021
Kosten taakveld(en)	0	0	0
Overhead	0	0	0
Btw			
Totale kosten	0	0	0
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekking	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

* Realisatie 2019

(bedragen in euro's)

De laatste jaren zijn alleen vergunningen verstrekt voor aanvragen voor bodemenergiesystemen. Hiervoor worden in het kader van duurzaamheid geen leges geheven, zodat de geraamde opbrengsten nihil zijn. Er worden ook geen apparaatskosten inclusief overhead toegerekend. Ook voor 2021 verwachten we geen vergunningen te verlenen waarvoor wel leges in rekening worden gebracht.

Hoofdstuk 4: Ontgrondingen

Omschrijving kosten en opbrengsten	2019*	2020	2021
Kosten taakveld(en)	-93.000	-47.000	-83.400
Overhead	-71.000	-30.000	-41.600
Btw			
Totale kosten	-164.000	-77.000	-125.000
Totale opbrengsten	27.700	51.100	51.900
Dekking	17%	66%	41%

* Realisatie 2019

(bedragen in euro's)

De kosten van het taakveld zijn hoger, omdat regelgeving anders moet worden toegepast dan voorheen. De vergunningverlening is daardoor arbeidsintensiever geworden, waardoor de apparaatskosten toenemen. Er worden bijvoorbeeld meer meldingen vereist die gecontroleerd moeten worden en ook het vooroverleg met omwonenden is arbeidsintensiever geworden. Wij hebben de legesinkomsten begroot op basis van de ervaringen in voorgaande jaren. Het jaar 2021 wordt ingeschat als een normaal jaar voor het aantal verleende vergunningen voor ontgrondingen. De verwachting is wel dat we met een gemiddeld lagere hoeveelheid te ontgronden aantal kubieke meters te maken zullen krijgen. Op begrotingsbasis komt het dekkingspercentage dan uit op 41%.

Hoofdstuk 5: Wabo-leges totaal (bouwleges en overig)

Omschrijving kosten en opbrengsten	2019*	2020	2021
Kosten taakveld(en)	-791.800	-708.000	-769.500
Overhead	p.m.	p.m.	p.m.
Btw	-25.700	-34.000	-34.000
Totale kosten	-817.500	-742.000	-803.500
Totale opbrengsten	928.700	742.000	803.500
Netto opbrengsten	111.200	0	0
Waarvan storting in/onttrekking aan egalisatiereserve	111.200	0	0
Opbrengst per saldo	817.500	742.000	803.500
Dekking	100%	100%	100%

* Realisatie 2019

(bedragen in euro's)

Er is sprake van kruissubsidiëring binnen het onderdeel bouwleges waarbij de kosten voor het verstrekken van een vergunning met een lagere bouwsom worden gesubsidieerd met opbrengsten welke worden verkregen bij de vergunningsverlening bij hoge bouwsommen. De kosten voor het in behandeling nemen van een aanvraag zijn namelijk niet direct gerelateerd aan de hoogte van de bouwsom. Zonder kruissubsidiëring zouden onaanvaardbaar hoge leges voor aanvragen met een lage bouwsom ontstaan welke maatschappelijk niet gewenst zijn.

In 2021 worden de directe kosten voor advertenties en welstand en inhuur van deskundigen ingeschat op afgerond € 241.500. De personele kosten van zowel de provincie Groningen als de Omgevingsdienst Groningen (ODG) worden ingeschat op € 528.000. De opbrengst aan leges in 2021 wordt ingeschat op ca. € 803.500. Dit is op basis van opbrengsten uit voorgaande jaren. Daarmee komen de opbrengsten niet boven de kosten uit.

De resultaten uit de heffing van Wabo-leges worden met een egaliseringsreserve verrekend. Tekorten en overschotten worden tussen de jaren verevend. Op begrotingsbasis is dit nu niet van toepassing.

Hoofdstuk 6: Diversen

In dit hoofdstuk is voorzien in de mogelijkheid leges te heffen voor een aanvraag waarin de eerdere hoofdstukken niet voorzien (vangnetbepaling). De geraamde kosten en opbrengsten zijn beide nihil.

Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing

In de Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing is het tarief per 1 januari 2013 verhoogd tot 1,68 eurocent per kubieke meter onttrokken grondwater (zie besluit van Provinciale Staten van 12 december 2012, nummer B.1, [voordracht nr. 36/2012](#)).

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De tariefstelling is meerjarig op basis van kostendekkendheid bepaald.
- Gerealiseerde afwijkingen worden toegevoegd of onttrokken aan de voorziening grondwaterheffing.

Omschrijving kosten en opbrengsten	2019*	2020	2021
Kosten taakveld(en)	-261.200	-153.100	-180.000
Toevoeging(-)/onttrekking(+) voorziening grondwaterheffing	-107.200	-51.100	-138.000
Directe kosten en overhead	-85.000	-155.800	-42.000
Totale kosten	-453.400	-360.000	-360.000
Totale opbrengsten	414.800	360.000	360.000
Dekking	91%	100%	100%

* Realisatie 2019

(bedragen in euro's)

Aangezien het beleid gericht is op de kostendekkendheid over meerdere jaren, worden de begrote verschillen tussen de opbrengsten en de kosten verrekend met de voorziening.

Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003

Met ingang van 1 augustus 2003 is de Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003 van kracht geworden. Deze is voor het laatst gewijzigd op 26 september 2007 ([voordracht nr. 15/2007](#)). De heffing is gewijzigd in die zin dat (deel)heffingen voor de bekostiging van planning en onderzoek en van compenserende maatregelen met ingang van 2007 vervallen en dat een nieuwe heffing wordt ingevoerd voor de bekostiging van onderzoek naar het verband tussen een ontgraving en schade aan onroerende zaken en naar de bepaling van de omvang van de schade.

Omschrijving kosten en opbrengsten	2019*	2020	2021
Kosten taakveld(en)	-31.700	-47.500	-41.700
Onderzoekskosten	-3.400	-15.000	-15.000
Overhead			-20.800
Toevoeging (-)/onttrekking (+) voorziening	31.900	52.500	67.500
Totale kosten	-3.200	-10.000	-10.000
Totale opbrengsten	3.200	10.000	10.000
Dekking	100%	100%	100%

* Realisatie 2019

(bedragen in euro's)

Met de geraamde onttrekking uit de voorziening ontgrondingen wordt bij een geraamde legesopbrengst van € 10.000 een kostendekkendheid van 100% gerealiseerd.

Kade- en Havengeldreglement Groningen

De haven- en kadegelden zijn gebaseerd op het Kade- en Havengeldreglement Groningen. Deze zijn voor het laatst gewijzigd bij besluit van Provinciale Staten van 5 juli 2006 ([voordracht nr. 8/2006](#)). Per 1 januari 2014 is de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl overgedragen naar het Rijk. Daarom zijn er sindsdien geen inkomsten voor Kade- en havengelden meer.

Nazorgheffing gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots

In onze voordracht tot wijziging van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing gesloten stortplaatsen provincie Groningen is het tarief voor niet-bedrijfsgebonden stortplaatsen genoemd in artikel 7 van deze verordening vastgesteld voor het jaar 2019. Ook is de nazorgheffing voor baggerspeciedepots in dezelfde voordracht opnieuw vastgesteld. Dit besluit is op 18 december 2019 onder nummer 4.b ([voordracht nr. 57/2019](#)) door Provinciale Staten vastgesteld.

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De kosten voor de nazorg worden betaald uit het nazorgfonds. Momenteel is sprake van een overschot in beide fondsen. Wij hebben besloten de nazorgheffing op nul te zetten.
- In het geval dat de fondsen leeg raken zal de nazorgheffing opnieuw worden ingesteld om de op dat moment benodigde dekking voor de kosten van de nazorg op te vangen.

Omschrijving kosten en opbrengsten	2019*	2020	2021
Kosten taakveld(en)	-356.900	-345.000	-345.000
Rentebaten nazorgfonds gesloten stortplaatsen	2.360.000	405.000	405.000
Netto kosten taakveld, exclusief heffingen	2.003.100	60.000	60.000
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Kosten taakveld(en)	-1.800	-4.100	-4.100
Rentebaten nazorgfonds baggerspeciedepots	0	0	20.000
Netto kosten taakveld, exclusief heffingen	-1.800	-4.100	15.900
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

* realisatie 2019

(bedragen in euro's)

Liggeldverordening Oude Eemskanaal

Wij hebben uw Staten met onze [voordracht 18/2009](#) van 16 juni 2009 een nieuwe Liggeldverordening doen toekomen voor het Oude Eemskanaal te Delfzijl. Dit is een passantenhaven, waarvan sinds 1987 de tarieven niet zijn verhoogd. Daarom zijn de tarieven laag in vergelijking met de rest van Nederland. Met [voordracht nr. 18/2009](#) hebben wij uw Staten voorgesteld dit te repareren door geleidelijk, over een periode van zes jaar, de liggelden ieder half jaar met € 0,05 te verhogen. Sinds 1 juli 2016 is dit tarief uitgekomen op € 0,60 per strekkende meter per dag (nog steeds een relatief laag tarief in vergelijking met de rest van de passantenhavens in Nederland). Hiervoor is bewust gekozen om de concurrentie met Motorbootvereniging Abel Tasman niet aan te gaan en omdat er geen extra voorzieningen zijn in de vorm van douches, elektra en internet.

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- Als tegenprestatie voor het innen van de havengelden en de verkoop van de munten vindt kwijting plaats van de jaarlijks verschuldigde vergoeding gebruik provinciaal terrein.

Omschrijving kosten en opbrengsten	2019*	2020	2021
Kosten taakveld(en)	0	0	0
Inningskosten via kwijting gebruik provinciaal terrein	-72.500	-72.500	-72.500
Totale kosten	-72.500	-72.500	-72.500
Totale opbrengsten	18.600	20.000	20.000
Dekking	26%	28%	28%

* Realisatie 2019

(bedragen in euro's)

Vergeleken met de jaarlijks geraamde opbrengst van € 20.000 is de opbrengst in de Rekening 2019 wat achtergebleven en uitgekomen op € 18.600. Hierdoor is het toch al lage geraamde kostendeckingspercentage van 28% op begrotingsbasis iets afgenomen tot in werkelijkheid 26% in 2019. De mogelijkheden om een hogere mate van kostendeckendheid te realiseren lijken, gelet op de beperkte opbrengst aan liggelden in de passantenhaven, beperkt. De kosten van kwijting voor gebruik van het provinciaal terrein zijn overigens fictief en bepaald op basis van een marktconforme huurprijs per m².

5. Onderhoud kapitaalgoederen

5.1. Wegen en kanalen

5.1.1. Onderhoud kapitaalgoederen wegen en vaarwegen

De provincie is momenteel (augustus 2020) wegbeheerder van circa 513 km weg, circa 214 km fietspad, vaarwegbeheerder van circa 93 km vaarwegen en nautisch beheerder van het 800 ha grote Oldambtmeer. Daaronder valt ook het beheer en onderhoud van de daarbij behorende objecten zoals bruggen, viaducten, tunnels, sluizen, verkeersregelininstallaties, beplanting, bedieningsgebouwen en steunpunten. Informatie over de objecten wordt getoond op www.provinciegroningen.nl/objecten.

5.1.2. Beleidskader onderhoud wegen en vaarwegen

Er wordt gewerkt met een Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur dat een looptijd heeft van vier jaar. Daarin is vastgelegd op welke wijze het beheer en onderhoud van de wegen en vaarwegen in deze vierjarige periode plaatsvindt. Het beheer wordt uitgevoerd op basis van inspecties, metingen en beheerprogramma's. Op basis van actuele meerjarenonderhoudsplannen wordt voor een periode van vier jaar het benodigde budget bepaald. Mede op basis van het onderzoek van de Noordelijke Rekenkamer zijn er bij de Voorjaarsnota 2016 voorstellen gedaan om het budget voor beheer en onderhoud te verhogen. Hiermee is extra budget beschikbaar om de huidige onderhoudsachterstand in de komende jaren stapsgewijs weg te werken en te laten voldoen aan de landelijke richtlijnen (bijvoorbeeld CROW). Wij hebben hierbij in lijn met artikel 6.6 van de Notitie Materiële activa van de Commissie BBV er niet voor gekozen om in één keer een voorziening te vormen. De extra middelen zijn meerjarig beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud.

Het huidige meerjarenprogramma loopt van 2017 tot en met 2020. Het onderhoudsbudget is erop gericht om de kwaliteit gedurende de programmaperiode 2017-2020 (korte termijn) aan alle geldende normen te laten voldoen. Voor de conditiemeting van de wegen worden jaarlijks metingen uitgevoerd met een meetauto en de resultaten worden verwerkt in de planning. Vaarwegen en kunstwerken worden op basis van visuele inspecties gemonitord. Informatie over het Meerjarenprogramma 2017-2020 wordt getoond op www.provinciegroningen.nl/objecten/mjp.

5.1.3. Financiële gevolgen onderhoud wegen en vaarwegen

De vervangingsinvesteringen voor kunstwerken worden opgenomen in het provinciale MIT 2020-2030.

De middelen voor beheer en onderhoud zijn opgenomen in het Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020. Het betreft de volgende productgroepen:

- 2101 t.b.v. onderhoud en beheer van wegen en fietspaden;
- 2102 t.b.v. verkeersmanagement;
- 2201 t.b.v. onderhoud en beheer van vaarwegen;
- 2202 t.b.v. kunstwerken provinciale vaarwegen.

Tabel 14. Begrote lasten per jaar

	2020	2021	2022	2023	2024
Wegen					
2101 Wegen en fietspaden	9.375	10.490	10.681	10.886	11.086
2102 Verkeersmanagement	810	1.074	1.092	1.110	1.135
Waterwegen					
2201 Onderhoud en beheer vaarwegen	165	-1.235	-1.227	-1.218	-1.210
2202 Kunstwerken vaarwegen	1.728	1.763	1.799	1.835	1.870

bedragen x € 1.000

NB. In bovenstaande cijfers hebben wij alleen de directe onderhoudsbudgetten meegenomen. De aan deze onderdelen toe te rekenen apparaatskosten en afschrijvingen hebben wij hier buiten beschouwing gelaten. Voor een totaalbeeld van de lasten inclusief apparaatskosten en rentekosten verwijzen wij naar het programma 4. Bereikbaarheid in deel 2 van deze begroting.

De reconstructie en verbetering van bestaande infrastructuur en de vervanging van kunstwerken vindt plaats in het kader van het provinciale MIT. De middelen hiervoor zijn opgenomen in de volgende productgroepen:

- 2100 t.b.v. (re)constructie van wegen en fietspaden;
- 2200 t.b.v. (re)constructie waterwegen.

Veelal wordt een bijdrage geleverd vanuit het budget voor onderhoud.

5.2. Huisvesting

5.2.1. Onderhoud kapitaalgoederen huisvesting

De provincie heeft het provinciehuis en buitenlocaties (Oostersluis, Nieuwe Pekela, Hoogeweg, Overschild en Blauwestad) in beheer.

5.2.2. Beleidskader onderhoud huisvesting

Met het realiseren van de renovatie van het provinciehuis was in 2020 een nieuw meerjarenonderhoudsplan (MJOP) opgesteld voor de periode 2020 tot en met 2039. Dit betreft onderhoud voor de locatie Sint Jansstraat/Martinikerkhof.

Provinciehuis

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de gebouwen en terreinen in stand te houden. Dit onderhoud wordt uitgevoerd om onder andere te voldoen aan de wet- en regelgeving. Het onderhoud omvat met name aanpassingen en vervangingen aan leidingen en sanitair, gevel en zonwering, vloeren en wanden, verwarming, koeling, liften en brandbeveiliging. Daarnaast zijn in het meerjarenonderhoudsplan de vervangingsinvesteringen meegenomen die moeten worden gedaan om de kwaliteit te waarborgen.

5.2.3. Financiële gevolgen onderhoud huisvesting

In onderstaande tabel zijn de begrote onderhoudskosten en (vervangings)investering weergegeven voor de periode 2021 t/m 2025. In het jaar 2021 staan de afronding van projecten begroot (naast het groot onderhoud) die de buitengevels (GR+), gasloos en gastvrij beveiligen betreffen.

Tabel 15. Meerjarenonderhoudsplan en projecten

Investerings (x€1.000)	2021	2022	2023	2024
Gasloos	130			
Gastvrij beveiligen	34			
Gevelrenovatie+	6.956			
	7.120			
Investerings meerjarenonderhoudsplan - bouwkundig/technisch & inrichting	1.100	217	105	0
Lasten	2021	2022	2023	2024
Buitengewoon onderhoud	518	494	472	508

Naar verwachting wordt in de jaren 2021 tot en met 2025 voor € 2,9 miljoen aan investeringen uitgevoerd. Deze investeringen worden afgeschreven in twee verschillende termijnen (10 en 15 jaar). Naast de investeringen komt een klein gedeelte van het meerjarenonderhoudsplan terecht in de exploitatiekosten (deze zijn niet geactiveerd). Ten slotte hebben wij het voornemen om in 2021 de buitengevels, Gevelrenovatie+ en het project Gasloos af te ronden.

6. Grondbeleid

6.1. Inleiding

Deze paragraaf grondbeleid geeft een integrale visie op het gevoerde provinciaal grondbeleid, in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's en projecten die zijn opgenomen in de begroting. Tevens worden de resultaten van de grondexploitaties gegeven en een onderbouwing van de geraamde winstneming. Tot slot volgen de beleidsuitgangspunten over de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van grondzaken.

De Nota Grondbeleid 'Goed Doorgrond', die op 25 september 2013 ([voordracht nr. 40/2013](#)) is vastgesteld, beoogt een duidelijk kader te scheppen voor het grondbeleid van de provincie Groningen. Aan de hand van deze nota hebben wij ons grondbeleid ten uitvoer gebracht en verder vormgegeven. Periodiek bezien wij de noodzaak voor herziening van de Nota Grondbeleid. Hierover hebben wij uw Staten in uw vergadering van 27 mei 2019 per brief geïnformeerd. Samengevat constateren wij dat de nota Grondbeleid op dit moment nog actueel is. Dit neemt niet weg dat op termijn wel een belangrijke wijziging zich zal voordoen, namelijk de Omgevingswet die naar verwachting per 2021 van kracht zal worden. Alsdan zullen we beoordelen of aanpassing van de Nota Grondbeleid noodzakelijk is.

6.2. Doelstellingen producten

6.2.1. Wegen en kanalen

Wij beschikken over de kennis en kunde om de aan- en verkopen te verrichten ten behoeve van de realisering van infrastructurele werken. Het gaat om het gehele pakket, van aankoopstrategieplan, aankooptekening, gesprekken, taxaties, koopovereenkomsten tot aan een gerechtelijke onteigeningsprocedure. Conform de Nota Grondbeleid vindt de verwerving hoofdzakelijk plaats op basis van een volledige schadeloosstelling op basis van de Onteigeningswet. Eerst wordt getracht minnelijk tot een vergelijk te komen. In het geval dit niet lukt binnen de termijn van een half jaar zal een onteigeningsprocedure worden gestart. Bezit van de gronden is essentieel om te kunnen starten met de uitvoering van een werk. Naast deze reguliere verwerving werkt het cluster tevens aan vrijwillige trajecten voorafgaand aan de definitieve besluitvorming en/of voorafgaand aan de start van de verwerving van de benodigde stroken. Met de omgeving wordt gekeken naar bredere oplossingen, waarbij bijvoorbeeld instrumenten als anticiperende grondverwerving en kavelruil worden ingezet. Naast de verwerving voor projecten worden voor het gehele provinciale apparaat, voor alle afdelingen, aan- en verkopen verricht en gronden beheerd.

6.2.2. Natuurbeleid

In het kader van het natuurbeleid worden gronden voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) verworven. Deze gronden worden vervolgens ingericht voor de gewenste natuur waarna deze wordt beheerd door een beheerder (particulier of organisatie). De verwerving vindt in beginsel plaats op basis van vrijwilligheid waarbij wij afhankelijk zijn van de mogelijkheden die zich in een jaar voordoen op de lokale grondmarkt.

In uitzonderingsgevallen waar het goed uitlegbaar is, gaan we onteigening echter niet uit de weg. Voor de realisatie van het natuurnetwerk is het van belang om over voldoende ruilgronden te beschikken voor de inliggende agrariërs. De aankoopkosten van de ruilgronden worden gedekt uit het investeringskrediet verwerven natuur van € 35 miljoen. Het verwerven van de ruilgronden voorloopt succesvol waardoor grote kavelruilen met agrariërs in het natuurnetwerk mogelijk zijn geworden. Het verwervingsproces wordt voor ons uitgevoerd door Prolander die door ons hiervoor is gemandateerd. In het Handelingskader Grond zijn hiervoor de spelregels opgenomen.

6.2.3. Blauwestad

Doel van dit project is om een kwaliteitsimpuls te geven aan het deel van de provincie Groningen gelegen rond het Oldambtmeer en daarmee de sociaal-economische situatie in dit gebied te verbeteren.

Kavelverkoop vindt plaats vanuit het projectbureau Blauwestad gevestigd in Het Havenkwartier in Blauwestad. Restgronden die niet meer nodig zijn voor het project Blauwestad, worden tegen marktconforme prijzen door de provincie verkocht.

Met ingang van 2016 zijn de verslaggevingsvoorschriften van het BBV gewijzigd. Eén van de wijzigingen betreft de looptijd van de grondexploitatie. Iedere grondexploitatie wordt gelimiteerd tot een looptijd van maximaal tien jaar, omdat een langere periode vanuit beheersmatig perspectief als te risicovol wordt gezien. Deze tien jaar dient te worden gehanteerd als richttermijn, die voortschrijdend moet worden gezien en waar gemotiveerd van kan worden afgeweken. Op basis van aanwezige zekerheden (onder andere aanwezigheid van ontwikkelovereenkomsten) omtrent de verwachte verkopen hanteren wij een looptijd van twintig jaar. Onze doorrekening begin 2020 is onafhankelijk getoetst en gevalideerd. Deze validatie geeft aan dat de gehanteerde termijn van twintig jaar acceptabel is. Dit is overigens conform dezelfde systematiek als voorgaande jaren. Ook in de toekomst is het noodzakelijk dat de grondexploitatie elk jaar opnieuw wordt vastgesteld door de Staten inclusief de looptijd hiervan.

6.3. Resultaten grondexploitaties en winstneming

Op basis van een looptijd van 20 jaar hebben wij de Grondexploitatie (GREX) Blauwestad begin 2020 opnieuw doorgerekend. Op basis van die waardering hebben wij de voorziening kunnen verlagen met € 5,887 (inclusief een vrijval van de marketingkosten ad € 3,97 miljoen) miljoen waardoor de hoogte van de voorziening ultimo 2019 € 25,9 miljoen bedraagt en het onderdeel marketingkosten is toegevoegd aan de Algemene reserve ad € 3,97 miljoen. Het BBV hanteert als uitgangspunt dat de grondexploitatie tenminste jaarlijks wordt herzien. Deze herziening zal jaarlijkse gevolgen hebben voor de hoogte van de voorziening. De toekomstige opbrengsten hebben een positief effect op het resultaat van de grondexploitatie, waardoor de voorziening naar verwachting neerwaarts kan worden bijgesteld

6.4. Reserves, voorzieningen en risico's

De wijzigingen van de BBV-verslaggevingsregels - met name het terugbrengen van de looptijd van 35 jaar naar 20 jaar - heeft ertoe geleid dat wij de eerste 20 jaar te maken zullen krijgen met 'voorfinanciering', die in de periode daarna wordt terugverdiend. De voorfinanciering kent een omvang van € 29,87 miljoen (€ 25,9 miljoen voorziening en € 3,97 miljoen Algemene reserve). Deze voorziening wordt gewaardeerd op de zogenaamde netto contante waarde. Nominaal gaat het om een bedrag van € 42,5 miljoen.

7. Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn (conform het BBV) privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties, waarin de provincie zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat middelen ter beschikking zijn gesteld die verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij. Ook is sprake van een financieel belang als financiële problemen bij een verbonden partij op de provincie kunnen worden verhaald.

Visie

In 2016 hebben uw Staten de [Nota Verbonden partijen \(2016/68\)](#) vastgesteld. Deze nota is de basis voor de sturing en control van verbonden partijen in het algemeen en helpt bij het verhelderen van de afwegingen die wij maken bij het aangaan, volgen en beëindigen van deelnemingen in het bijzonder. Wij vatten visie en beleid zoals vastgelegd in de nota als volgt samen.

De nota is een richtinggevend document met algemene uitgangspunten en beleidsregels voor:

- Beleidsmatige afwegingen bij het oprichten van en deelname aan een verbonden partij;
- Sturing en control op verbonden partijen;
- Beëindiging van de deelname aan, opheffing van of vervreemding van een verbonden partij.

In de nota is vastgesteld dat periodiek, dat wil zeggen elke collegeperiode, een evaluatie van de verbonden partijen zal plaatsvinden. In 2017/2018 is deze [evaluatie](#) voor de eerste keer uitgevoerd en middels een voordracht aan uw Staten ([54/2017](#)) aangeboden. De evaluatie heeft geleid tot een aantal conclusies en aanbevelingen die ten uitvoer zullen worden gebracht. In de huidige collegeperiode zal wederom een evaluatie worden uitgevoerd.

In de volgende paragrafen worden de provinciale verbonden partijen gegroepeerd per rechtsvorm weergegeven. De verbonden partijen voeren een beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren of er is vanuit andere, ook beleidsmatige overwegingen, door uw Staten indertijd besloten deel te nemen aan de verbonden partij.

In 2020 zijn drie SPV's die gelieerd waren aan Enexis geliquideerd. Deze komen in deze begroting dan ook niet meer voor. Deze drie SPV's zijn Verkoop Vennootschap B.V., Cross Border Leases B.V. en Vordering op Enexis B.V.

Gemeenschappelijke regelingen	Deelprogramma
7.1.1. Groningen Seaports 7.1.2. Prolander 7.1.3. Waddenfonds 7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe 7.1.5. Omgevingsdienst Groningen 7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland 7.1.7. Noordelijke Rekenkamer	5.1. Economie en werkgelegenheid 3.1. Natuur en landschap 3.1. Natuur en landschap 4.2. Openbaar vervoer 2.1. Milieu 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht 7.1. Provinciale Staten
Vennootschappen en coöperaties	Deelprogramma
7.2.1. Blauwestad B.V. 7.2.2. Vennootschappen voortkomend uit splitsing voormalige holding Essent en verkoop productie- en leveringsbedrijf: 7.2.2.1. Enexis N.V. 7.2.2.2. Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V. 7.2.2.3. Claim Staat Vennootschap Amsterdam B.V. 7.2.3. Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland. 7.2.4. Investeringsfonds Groningen B.V. 7.2.5. Groningen Airport Eelde N.V. 7.2.6. Waterbedrijf Groningen B.V. 7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 8.2. Algemene dekkingsmiddelen 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 1.2. Waterbeheer 8.2. Algemene dekkingsmiddelen
Stichtingen en verenigingen	Deelprogramma
7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging 7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO) 7.3.3. Fonds Nieuwe Doen Groningen	3.1. Natuur en landschap 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht 2.2. Energie en klimaat

7.1. Gemeenschappelijke regelingen

7.1.1. Groningen Seaports

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Delfzijl		
Doelstelling:	De gemeenschappelijke regeling Havenschap Groningen Seaports (GR GSP) fungeert als enig aandeelhouder van Groningen Seaports N.V. (GSP NV). Deze heeft het juridisch eigendom van de gronden en is verantwoordelijk voor de nautische taken (waaronder het havenmeesterschap). De uitvoering van de nautische taken is via een dienstverleningsovereenkomst overgedragen aan GSP NV. Het stimuleren van werkgelegenheid en duurzaamheid van de bedrijvigheid zijn de belangrijkste publieke doelen van de participanten van de GR GSP. In de aandeelhoudersstrategie zijn voor beide onderdelen concrete doelstellingen opgenomen, namelijk een gemiddelde groei van werkgelegenheid van 2% per jaar en 40% CO ₂ -reductie tussen 2015 en 2030.		
Ontwikkelingen:	Uw Staten hebben in 2018 bij de behandeling van de risicoanalyse van de GR GSP (brief d.d. 25 september 2018) besloten om tot uittreding van Statenleden uit het AB over te gaan. Dit proces is ingezet maar dient in overleg met de betrokken gemeenten Het Hogeland en Delfzijl plaats te vinden op een natuurlijk moment. In 2019 is € 50 miljoen aan geborgde financiering door GSP NV op eigen boek gefinancierd waardoor de maximale borgstelling ook naar beneden is bijgesteld naar € 215 miljoen.		
Financieel belang:	Risico's die vanaf de verzelfstandigingsdatum (14 juni 2013) door GSP NV worden aangegaan zijn volledig voor rekening van GSP NV en komen niet bij de GR GSP te liggen. Begin 2016 zijn de financieringsafspraken herzien waardoor de GR GSP nu voor 100% garant staat voor de financiering. De borgstelling op geborgde projecten bedraagt ultimo 2019 € 215 miljoen. Daarnaast blijft de GR GSP borg staan voor de bijstortingsverplichting van het derivaat (CSA).		
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen heeft samen met de gemeenten Delfzijl en Het Hogeland zitting in het Algemeen Bestuur (AB) en het Dagelijks Bestuur (DB) van de GR GSP. De provincie Groningen is voorzitter van zowel het AB als het DB.		
Mogelijke risico's:	De GR GSP zal nog geruime tijd borg moeten staan voor de betaling van de rente over en aflossing van door GSP NV aan te trekken externe financiering (met een maximum voor de provincie van 60% van € 215 miljoen) en voor de betaling van de rente over enkele derivatencontracten die door GSP eerder zijn afgesloten. In de tussentijdse herijking 2018 van de risico's is aangegeven dat de kans van optreden van eventuele risico's voor de GR-deelnemers nagenoeg nihil is.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 1-1-2021:	Begroting 31-12-2021:
- Eigen vermogen	€ 219,9 miljoen	€ 219,9 miljoen	€ 219,9 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 2,7 miljoen	€ 3,1 miljoen	€ 2,4 miljoen
- Solvabiliteit	99%	99%	99%
- Resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.1.2. Prolander

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Assen		
Doelstelling:	Prolander is de uitvoeringsorganisatie voor het landelijk gebied van de provincies Drenthe en Groningen en staat voor de opgave om voor de komende jaren het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de beide provincies te realiseren.		
Ontwikkelingen:	Geen majeure ontwikkelingen		
Financieel belang:	Provincie Groningen circa 1/3 deel en de provincie Drenthe circa 2/3.		
Bestuurlijk belang:	De provincies Groningen en Drenthe vormen samen het bestuur van de Prolander. Namens het college nemen twee leden zitting in het bestuur.		
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van Prolander kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2019 bedraagt € 664.866.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 1-1-2021:	Begroting 31-12-2021:
- Eigen vermogen	€ 0,75 miljoen	€ 0,69 miljoen	€ 0,72 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 7,44 miljoen	€ 7,44 miljoen	€ 7,44 miljoen
- Solvabiliteit	9%	8%	9%
- Resultaat	€ 134.477	€ 38.500	€ 38.500
Provinciale bijdrage 2021:	€ 2.984.000 Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap		

7.1.3. Waddenfonds

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland deelnemen. Bij de gemeenschappelijke regeling is ingesteld het openbaar lichaam Waddenfonds.
Vestigingsplaats:	Leeuwarden
Doelstelling:	Het behartigen van de belangen van de deelnemende provincies met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds. Het gaat om • het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied; • het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee; • een duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied, dan wel het gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het waddengebied en direct aangrenzende gebieden; • het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het waddengebied
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De uitvoerings- en beheerskosten die rechtstreeks voortvloeien uit de regeling komen ten laste van het Waddenfonds.
Bestuurlijk belang:	De organen van het openbaar lichaam Waddenfonds zijn: het Algemeen Bestuur (AB), het Dagelijks Bestuur (DB), de voorzitter, de commissies. Het voorzitterschap rouleert om de vier jaar tussen de deelnemende provincies. De voorzitter wordt benoemd door en uit het midden van het AB. Het DB bestaat uit de voorzitter en twee andere leden, door en uit het AB aan te wijzen, zodanig dat vanuit elke deelnemende provincie de gedeputeerde die het Waddenfonds in portefeuille heeft wordt aangewezen. Het AB bestaat uit negen leden; Provinciale Staten van de deelnemende provincie wijzen elk drie leden aan, waaronder in ieder geval de gedeputeerde Waddenfonds. Het AB

	kan adviescommissies instellen om specifieke zaken te onderzoeken en hierover te adviseren aan het AB. In dat verband is ingesteld de adviescommissie kwaliteitstoetsing Waddenfonds.	
Mogelijke risico's:	geen	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:
- Eigen vermogen	€ 108,7 miljoen	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 74,1 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	59%	Niet beschikbaar
- Resultaat	€ 4,2 miljoen	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0	Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap

7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats:	Assen
Doelstelling:	Het OV-bureau, een initiatief van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen, is verantwoordelijk voor het openbaar vervoer per bus in Groningen en Drenthe. Het OV-bureau stuurt de vervoerders aan en geeft het stads- en streekvervoer vorm. Het OV-bureau is verantwoordelijk voor het beheer van de concessies, toekomstige aanbestedingen en, samen met de partners, de ontwikkeling van het openbaar vervoer.
Ontwikkelingen:	Per 15 december 2019 is de nieuwe GD-concessie 2020-2030 van start gegaan. In deze nieuwe concessie worden grote stappen gezet op het gebied van duurzaamheid, energietransitie, uitvoeringskwaliteit en betrouwbaarheid. 164 elektrische bussen zijn gaan rijden op de stadslijnen, de Q-link lijnen en een aantal streeklijnen. Daarnaast wordt voor de overige streekbussen en Qliner gereden op HVO, Hydrotreated Vegetable Oil, waarmee de totale CO2-uitstoot in Groningen en Drenthe met 90% afneemt. De busvloot in Groningen en Drenthe is hiermee de grootste elektrische vloot van Europa.
Financieel belang:	De bijdrage van de provincie Groningen aan het OV-bureau bedroeg in 2019 € 40 miljoen op een totale primaire begroting van het OV-bureau van € 123,6 miljoen. De overige baten betreffen de bijdragen van de provincie Drenthe, gemeente Groningen en de reizigersopbrengsten.
Bestuurlijk belang:	Naast de busconcessies welke door het OV-bureau worden beheerd, is de provincie verantwoordelijk voor het openbaar vervoer op de regionale spoorlijnen. Daarbij is de provincie systeemverantwoordelijk voor het openbaar vervoer in de provincie Groningen. Provincie Groningen heeft samen met provincie Drenthe en gemeente Groningen zitting in het Algemeen Bestuur (AB) en het Dagelijks Bestuur (DB) van het OV-bureau. Besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen, behoudens een aantal zaken betreffende de begroting en de concessie welke bij unanimitieit genomen worden. provincie Groningen is voorzitter van het AB en het DB.
Mogelijke risico's:	Op 9 april 2019 heeft het AB de notitie Risicomanagement en weerstandsvormen 2018-2022 vastgesteld. Het OV-bureau streeft naar een weerstandscapaciteit van minimaal € 4,75 miljoen om risico's financieel te kunnen ondervangen. Na vaststelling van de jaarrekening 2019 bedraagt de weerstandscapaciteit € 9,74 miljoen. COVID-19; Voor 2020 en de 1 ^e helft van 2021 heeft het Rijk onder voorwaarde een beschikbaarheidsvergoeding beschikbaar gesteld om gedeelde inkomsten als gevolg van het coronavirus te compenseren. Voor de 2 ^e helft van 2021 bestaat deze afspraak echter (nog) niet. Op dit moment is nog niet te voorzien hoelang het coronavirus de samenleving en ook het openbaar vervoer beperkingen oplegt. Hierdoor bestaat er een risico dat ook in de 2 ^e helft van 2021 de reizigersopbrengsten nog altijd lager zullen zijn dan deze voor de

	coronacrisis waren. Op dit moment (september 2020) kan voor 2021 niet worden ingeschat welke risico's dat heeft voor de begroting van het OV-bureau over 2021.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 1-1-2021:	Begroting 31-12-2021:
- Eigen vermogen	€ 15,5 miljoen	€ 13,3 miljoen	€ 15,0 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 11,8 miljoen	€ 2,8 miljoen*	€ 12,4 miljoen
- Solvabiliteit	57%	83%*	55%
- Resultaat	€ -1,968 miljoen	€ 1,167 miljoen (2020)	€ 22.000 (2021)
Provinciale bijdrage 2021:	€ 40,9 miljoen	Programma: Bereikbaarheid Deelprogramma: Openbaar vervoer	

* Door een vooruit ontvangen incidentele bijdrage zijn deze kengetallen gewijzigd in de jaarrekening 2019 en begroting 2021.

7.1.5. Omgevingsdienst

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Veendam		
Doelstelling:	De Omgevingsdienst Groningen (ODG) verzorgt de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van milieu, bouwen en wonen in opdracht van de gemeenten in de provincie Groningen en de provincie Groningen zelf, met als doel de kwaliteit van de uitvoering van deze taken te verbeteren.		
Ontwikkelingen:	De ODG wordt sinds de oprichting in 2013 gefinancierd op basis van ingebrachte formatie. In 2018 heeft het Algemeen Bestuur (AB) de wens uitgesproken om per 1 januari 2021 over te gaan naar een nieuw sturing- en financieringsmodel, waarbij de deelnemersbijdrage in relatie staat tot het VTH-beleid en de inzet van de ODG. Op 26 maart 2020 heeft het AB besloten dat de invoering is uitgesteld met een jaar tot 1 januari 2022 omdat nog niet aan alle gestelde randvoorwaarden is voldaan.		
Financieel belang:	Jaarlijks ontvangt de ODG van de deelnemers bijdragen die middels dienstverleningsovereenkomsten worden verstrekt. De provinciale bijdrage in de structurele kosten bedroeg in 2019 in totaal € 4.981.232, waarvan € 2.149.000 ten behoeve van de BRZO. Dit bedrag zal jaarlijks worden geïndexeerd met de loon- en prijsstijgingen.		
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen neemt samen met alle deelnemers (gemeenten in de provincie Groningen) zitting in het Algemeen Bestuur (AB). Tevens heeft de provincie zitting in het Dagelijks Bestuur (DB). De provincie Groningen levert de voorzitter van zowel het DB als het AB. Deze functie wordt ingevuld door een lid van het college.		
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van de ODG kunnen worden opgelost is men aangewezen op extra bijdragen van de deelnemers. Voor de provincie Groningen komt dit neer op circa 34%. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2019 bedraagt € 705.000 en is voldoende ter dekking van de geïdentificeerde risico's.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 1-1-2021:	Begroting 31-12-2021:
- Eigen vermogen	€ 1,8 miljoen	€ 0,6 miljoen	€ 0,6 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 3,0 miljoen	€ 3,0 miljoen	€ 3,8 miljoen
- Solvabiliteit	37%	18%	14%
- Resultaat	€ 0,36 miljoen	€ 0	€ 0
Provinciale bijdrage 2021:	€ 6.065.756	Programma: Milieu en Energie Deelprogramma: Milieu	

7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Groningen		
Doelstelling:	Dit is een gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe deelnemen. Vanaf 1 januari 2019 is de GR SNN gewijzigd en is de kerntaak van de GR SNN teruggebracht naar het uitvoeren van (Europese) subsidieprogramma's en regelingen.		
Ontwikkelingen:	Om de SNN-organisatie sterker, (financieel) gezond en toekomstbestendig te maken werkt het SNN onder externe begeleiding aan het herijken en aanscherpen van de organisatiekoers. Dit alles zal zeer waarschijnlijk ook impact hebben op de provinciale deelnemersbijdrage. Deze herijking wordt eind 2020 verwacht.		
Financieel belang:	De drie deelnemende provincies betalen elk een derde van de uitvoeringskosten SNN-algemeen.		
Bestuurlijk belang:	De organen van het samenwerkingsverband zijn het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter. Het voorzitterschap rouleert tussen de deelnemende provincies; vanaf 1 juli 2019 bekleedt de provincie Fryslân in de persoon van de commissaris van de Koning het voorzitterschap. Met ingang van 1 januari 2019 is de gewijzigde GR SNN in werking getreden. In deze gewijzigde GR participeren leden van Provinciale Staten niet langer in het Algemeen Bestuur (AB). Het AB wordt nu gevormd door gedeputeerden en CdK's.		
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van SNN kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd. De bekostiging van het SNN is voor een belangrijk deel gekoppeld aan de uitvoering van het EFRO-programma. Dit programma loopt tot 2022. Lobby is erop gericht om weer een nieuw noordelijk EFRO-programma te krijgen tot en met 2027. Er zullen scenario's worden ontwikkeld hoe met deze onzekerheid om te gaan. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2019 bedraagt € 4,2 miljoen.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019 (concept):	Begroting 1-1-2021:	Begroting 31-12-2021:
- Eigen vermogen	€ 4,2 miljoen	€ 4,1 miljoen	€ 4,4 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 192,9 miljoen	€ 150 miljoen	€ 105,6 miljoen
- Solvabiliteit	2%	3%	4%
- Resultaat	Nihil	Nihil	
Provinciale bijdrage 2021 (uitvoeringskosten)	€ 815.000	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht	

7.1.7. Noordelijke Rekenkamer

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats:	Assen
Doelstelling:	Om de controlerende rol van Provinciale Staten te ondersteunen is een rekenkamer(functie) bij de provincies in de Provinciewet verplicht gesteld. In Groningen is gekozen om een onafhankelijke rekenkamer met de drie noordelijke provincies op te zetten. De Noordelijke Rekenkamer houdt zich bezig met het onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur. Op 10 november 2004 is door de Staten besloten tot het instellen van de gemeenschappelijke regeling en de benoeming van de collegeleden. De Noordelijke Rekenkamer is sinds deze datum operationeel.
Ontwikkelingen:	-

Financieel belang:	De drie noordelijke provincies dragen ieder voor een derde bij in de kosten van de Noordelijke Rekenkamer.		
Bestuurlijk belang:	De collegeleden worden op basis van hun verschillende deskundigheden benoemd door de drie noordelijke Staten. Tevens is gekozen voor het instellen van een Raad van Advies, bestaande uit drie Statenleden per provincie. De Raad van Advies heeft tot taak suggesties aan te dragen aan de Noordelijke Rekenkamer voor te verrichten onderzoek. De Rekenkamer hoeft, door haar onafhankelijke positie, de suggesties van de Raad van Advies niet over te nemen. Verder geeft de Raad van Advies gevraagd en ongevraagd advies aan de Noordelijke Rekenkamer over de uitvoering van haar taak en bevordert ze een gecoördineerde besluitvorming van de drie Provinciale Staten. De in de gemeenschappelijke regeling voorgeschreven evaluatie wordt op moment van opstellen van deze begroting uitgevoerd. De uitkomst wordt eind 2020 of begin 2021 verwacht.		
Mogelijke risico's	-		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 1-1-2021:	Begroting 1-1-2022:
- Eigen vermogen	€ 37.764	€ 42.263	€ 42.263
- Vreemd vermogen	€ 148.303	€ 148.303	€ 148.303
- Solvabiliteit	25%	28%	28%
- Resultaat	€ 4.499	€ 0	€ 0
Provinciale bijdrage 2021:	€ 288.600	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Provinciale Staten	

7.2. Vennootschappen en coöperaties

7.2.1. Blauwestad

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Blauwe Stad B.V. is opgericht om een aantal taken in het project Blauwestad uit te voeren. Die taken waren met name de coördinatie tussen het provinciebestuur en de besturen van de voormalige drie Blauwestad-gemeenten en de coördinatie tussen publieke en private partijen (t.b.v. de woningbouwontwikkeling) in het project. Inmiddels zijn de drie gemeenten samengevoegd tot de gemeente Oldambt en is de samenwerking met de private partijen beëindigd. Het grondareaal ten behoeve van de woningbouwontwikkeling is na het eindigen van de publiek-private samenwerking (weer) geheel in handen van de provincie. Blauwe Stad B.V. speelt in de (woningbouw)ontwikkeling geen coördinerende of andere rol meer, in feite is zij een 'slappende bv'.
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De provincie Groningen is houder van 40% van de aandelen; de gemeente van 60%. De directie van de vennootschap bestaat op dit moment uit één directeur. Voor (eventueel) nodige financiering van de vennootschap put de provincie uit de voorfinanciering Blauwestad.
Bestuurlijk belang:	In de ava wordt bij meerderheid van stemmen beslist: daarin heeft de provincie een minderheidspositie. Hetzelfde geldt voor de raad van commissarissen: twee leden worden benoemd op voordracht van ons college, drie leden op voordracht van B en W. Ook daar wordt bij meerderheid beslist.
Mogelijke risico's:	Ten behoeve van haar oorspronkelijke doelstelling en/of afwikkeling van daaruit (nog te) ontstane verplichtingen/rechten of anderszins is de vennootschap thans niet actief. Feitelijk gaat het om een 'lege bv',

	waarin alleen het gestorte aandelenkapitaal actief is. De vennootschap kan (op termijn) worden ontbonden/geliquideerd, na een gezamenlijk besluit daartoe van de aandeelhouders. Het 'Evaluatierapport verbonden partijen' d.d. 27 november 2017 bevat de conclusie en aanbeveling om de vennootschap te ontbinden, welke aanbeveling uw Staten hebben overgenomen. In 2018 zijn ter voorbereiding van de liquidatie en ontbinding van de vennootschap diverse activa overgedragen. In 2020 zijn de laatste activa overgedragen, en is het de bedoeling dat de ontbinding en liquidatie in 2020 of 2021 wordt geëffectueerd.	
Financiële kengetallen:		
- Eigen vermogen	€ 18.000	
- Vreemd vermogen	n.v.t.	
- Solvabiliteit	n.v.t.	
- Resultaat	nihil	
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0	Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Ruimtelijke ontwikkeling

7.2.2. De vennootschappen voortkomend uit de splitsing van de voormalige holding Essent en de verkoop van haar productie- en leveringsbedrijf

De daadwerkelijke, notariële closing van de verkooptransactie van Essent en RWE, waarbij de volledige eigendom van het productie- en leveringsbedrijf van Essent is overgegaan naar RWE, heeft plaatsgevonden op 30 september 2009. De ex-aandeelhouders van Essent zijn daarbij directe aandeelhouders geworden van drie niet verkochte bedrijfsonderdelen van de voormalige holding Essent, in concreto het netwerkbedrijf (Enexis), het milieubedrijf (Attero) en het EPZ-belang (PBE). Enkele specifieke belangen en risico's in verband met de closing van de verkooptransactie van Essent en RWE zijn bij de genoemde datum ondergebracht in vier zogenaamde 'special purpose'-vennootschappen (SPV's), die sindsdien zijn belast met de behartiging van die belangen en risico's. Ook van deze vennootschappen zijn de ex-aandeelhouders van Essent bij de genoemde closingdatum de directe aandeelhouders geworden. In elk van de, in totaal zeven, hiervoor genoemde nieuwe vennootschappen heeft de provincie Groningen sindsdien een direct aandelenbelang van circa 6% en is zij tevens vertegenwoordigd in de betreffende aandeelhouderscommissie. In de afgelopen jaren hebben wij ons belang in Attero en EPZ vervreemd.

In de aandeelhoudersvergadering van 11 april 2019 van de SPV's hebben de aandeelhouders besloten het bestuur de opdracht gegeven tot maximale vereenvoudiging van de vennootschapsstructuur waarbij per SPV wordt beoordeeld of ontbinding mogelijk is of als alternatief een fusie met een andere SPV tot de mogelijkheden behoort. Dit heeft geresulteerd in het aandeelhoudersbesluit van april 2020 om de vennootschappen Cross Border Leases B.V., Vordering op Enexis B.V. en Verkoop Vennootschap B.V. te ontbinden en het batige saldo (indien aanwezig) aan de aandeelhouders uit te keren. Dit betekent dat deze drie vennootschappen ook geen verbonden partijen van de provincie meer zijn.

7.2.2.1. Enexis Holding N.V.

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Rosmalen
Doelstelling:	Onder Enexis Holding N.V. hangen een aantal vennootschappen waarin verschillende activiteiten zijn ondergebracht. Hiervan is Enexis Netbeheer de grootste en beheert het gas- en elektriciteitsnetwerk in Noord-, Oost-, en Zuid-Nederland voor ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De belangrijkste taak van een netbeheerder is het aanleggen en onderhouden van het energienetwerk in Nederland. Bovendien zorgt een netbeheerder voor het transport van energie. De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door 'state of the art'-dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen en excellent

	netbeheer uit te voeren. Deze doelen worden gerealiseerd op basis van de volgende strategieën: • Netten en dienstverlening tijdig gereed voor de veranderingen in de energiewereld; • Betrouwbare energievoorziening; • Excellente dienstverlening: klanttevredenheid en kostenverlaging; • Samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen realiseren; • Innovatieve, schaalbare oplossingen om de energietransitie te versnellen.	
Ontwikkelingen:	Enexis bereidt zich actief voor op haar rol en bijdrage in de uitvoering van de doelstellingen uit het Klimaatakkoord. In 2020 hebben aandeelhouders Enexis een converteerbare hybride aandeelhouderslening verstrekt van € 500 miljoen (voordracht 12 mei 2020) om het eigen vermogen van Enexis te versterken. Het aandeel van de provincie Groningen in deze lening bedraagt ca. € 33 miljoen.	
Financieel belang:	6,57%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:
- Eigen vermogen	€ 4.112 miljoen	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 4.146 miljoen	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	50%	niet beschikbaar
- Resultaat	€ 210 miljoen	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.2.2. PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap														
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch														
Doelstelling:	Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure ter zake is in september 2009 besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent. In 2011 is overeenstemming bereikt over een minnelijke oplossing van het geschil dat heeft geleid tot de genoemde juridische procedure, waarna het EPZ-belang alsnog is geleverd aan RWE. PBE heeft sinds 2011 nog taken bij de afwikkeling uit de verkoop EPZ. Daarnaast zijn er verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele 2009.														
Ontwikkelingen:	-														
Financieel belang:	Circa 6%														
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.														
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.														
Financiële kengetallen:	<table><tr><td>Jaarrekening 2019:</td><td>Begroting 2021:</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>€ 1,6 miljoen</td><td>niet beschikbaar</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 0,5 miljoen</td><td>niet beschikbaar</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>77%</td><td>niet beschikbaar</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>-/- € 15.402</td><td>niet beschikbaar</td></tr></table>	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:	- Eigen vermogen	€ 1,6 miljoen	niet beschikbaar	- Vreemd vermogen	€ 0,5 miljoen	niet beschikbaar	- Solvabiliteit	77%	niet beschikbaar	- Resultaat	-/- € 15.402	niet beschikbaar
Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:														
- Eigen vermogen	€ 1,6 miljoen	niet beschikbaar													
- Vreemd vermogen	€ 0,5 miljoen	niet beschikbaar													
- Solvabiliteit	77%	niet beschikbaar													
- Resultaat	-/- € 15.402	niet beschikbaar													
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0 Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen														

7.2.2.3. Claim Staat Vennootschap Amsterdam (CSV)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap	
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch	
Doelstelling:	De CSV Amsterdam B.V. is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade. Volgens de Hoge Raad is de zogenoemde Splitsingswet niet in strijd met het recht van de Europese Unie, in het bijzonder met het vrij verkeer van kapitaal en de vrijheid van vestiging. Eerder oordeelde het hof dat dit wel het geval was en stelde daarmee energieondernemingen Essent, Eneco en Delta in het gelijk in hun procedure tegen de Staat hierover. Met deze uitspraak van de Hoge Raad zijn de vorderingen van Essent op de Staat definitief afgewezen. In het kader van de verkoop van Attero aan Waterland hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan Waterland. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de Verkopende Aandeelhouders overgedragen aan CSV Amsterdam. Een deel van de verkoopopbrengst is ter verzekering van betaling van eventuele schadeclaims op een escrow-rekening aangehouden. CSV Amsterdam en Waterland zijn niet zonder meer gerechtigd tot het in escrow gestorte bedrag. Op dit moment blijft het bedrag van de escrow nog onder de notaris en maakt geen deel uit van de balans van CSV Amsterdam.	
Ontwikkelingen:	-	
Financieel belang:	Circa 6%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders en in de aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:
- Eigen vermogen	€ 451.905	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 83.583	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	84%	niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 294.085	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.3. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	De N.V. NOM is opgericht met als doel de werkgelegenheid in Noord-Nederland te bestendigen en te ontwikkelen door het stimuleren van duurzaam winstgevendende activiteiten. De activiteiten waarmee de NOM haar doel wil bereiken is het verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) aan mkb-bedrijven, het bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven en het initiëren en ontwikkelen van innovatieve projecten. De richting en inzet van de verschillende regionale ontwikkelingsmaatschappijen in ons land (waar de NOM één van de vijf is), worden bepaald door de beleidsterreinen zoals vastgelegd het nationale topsectorenbeleid en de economische programma's van de provincies.
Ontwikkelingen:	De aandeelhouders zijn in 2019 een traject gestart om te komen tot een Strategisch Kader dat in 2020 vastgesteld zal gaan worden. Het

	strategisch kader dient als uitgangspunt voor het opstellen van het meerjarenplan van de NOM. In 2020 is het traject afgerond dat heeft geleid tot opheffing van het Innovatiefonds Noord-Nederland B.V. (IFNN) en het leningsdeel dat resteert is gebruikt als agiostorting aan de NOM. (voordracht).	
Financieel belang:	De NOM is een overheidsvennootschap, waarvan het Rijk en de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe aandeelhouders zijn. Met ingang van 1 januari 2016 is de aandelenverhouding gewijzigd en bezit het Rijk 50% van de aandelen en de provincies ieder 16,67%. Jaarlijks kennen wij de NOM een subsidiebijdrage toe - gezamenlijk met de drie provincies in één beschikking - op basis van een werkplan, waarin prestatieafspraken worden gemaakt.	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.	
Mogelijke risico's:	Door de aankoop van de NOM-aandelen in 2016 tegen de reële waarde loopt de provincie het risico dat de waarde van de NOM (bepaald door de optelsom van de waarde van de NOM-participaties) fluctueert en mogelijk lager uitvalt dan de verkrijgingsprijs. In de provinciale jaarrekening 2019 is hiervoor een bedrag van afgerond € 0,3 miljoen als voorziening opgenomen. Als gevolg van COVID-19 verleent de NOM haar deelnemingen (ca.80 bedrijven) die hierom verzoeken uitstel van de rente- en aflossingsverplichtingen. De verwachting is dat de coronacrisis effect zal hebben op de waardering van de participaties ultimo 2020, hoe groot dit effect zal zijn is op dit moment niet in te schatten. De hoogte van het risico's is gemaximeerd en is maximaal gelijk aan de omvang van de omvang van onze kapitaalbreng (€ 24,5 miljoen).	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019: € 54,4 miljoen € 6,2 miljoen 90% -/- € 5,3 miljoen	Begroting 2021: niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2021:	De verleende bijdrage betreft een exploitatiesubsidie NOM ten behoeve van Business Development en Acquisitie. De subsidieverlening gebeurt gezamenlijk met de drie provincies in één beschikking. € 0,408 miljoen Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.2.4. Investeringsfonds Groningen (IFG)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Het Investeringsfonds Groningen (operationeel vanaf 1 juli 2015) heeft als doel de vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen te stimuleren. Het investeringsfonds van € 40 miljoen neemt deel in andere fondsen voor het bedrijfsleven en een deel van de middelen is geoormerkt voor het Acquisitiefonds Groningen dat ook rechtstreeks financieringen aan mkb-bedrijven verstrekt. Het fonds is revolverend. Dat betekent dat de opbrengsten van de investeringen weer worden ingezet voor nieuwe aanvragen. Op deze manier willen we de economie in Groningen stimuleren.
Ontwikkelingen:	Op 3 februari 2019 hebben uw Staten kennisgenomen van de evaluatie van IFG en ingestemd met het tijdelijke uitbreiden van het fondsvermogen van IFG met maximaal € 20 miljoen. Deze uitbreiding maakt het mogelijk dat IFG door kan gaan met het investeren/participeren in nieuwe doelfondsen.

Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het aandelenkapitaal.		
Bestuurlijk belang:	De provincie is vertegenwoordigd in de ava.		
Mogelijke risico's:	Er bestaat een risico dat een deel van de gestorte middelen niet terugkomt. We gaan uit van een revolverendheid van 90% tot 100% maar het investeren in jonge, groeiende bedrijven brengt extra risico's met zich mee. Daarom wordt de Algemene reserve verhoogd met € 8 miljoen. Vanaf 2014 wordt deze verhoging in een periode van zeven jaar gevoed vanuit het krediet Provinciale meefinanciering. Door tijdelijke uitbreiding van het fondsvermogen van IFG met € 20 miljoen hebben uw Staten ook ingestemd met een aanvullende risicoafdekking van maximaal € 4 miljoen vanuit het krediet Provinciale meefinanciering. In de periode 2019 tot en met 2025 zal dit bedrag worden toegevoegd aan de Algemene reserve.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 1-1-2021:	Begroting 31-12-2021:
- Eigen vermogen	€ 11,1 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 0,4 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	96%	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 858.134	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2021:	- Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid		

7.2.5. Groningen Airport Eelde (GAE)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap		
Vestigingsplaats:	Eelde		
Doelstelling:	Groningen Airport Eelde N.V. houdt zich bezig met het beheer, de exploitatie en de verdere ontwikkeling van de luchthaven Eelde. De luchthaven is een belangrijk onderdeel van de publieke basis infrastructuur van Noord-Nederland. Het investeren in de concurrentiekracht van de luchthaven vergroot de aantrekkingskracht van de regio als vestigingslocatie voor bedrijven, wat een voorwaarde is voor verdere groei van de werkgelegenheid bovenop de bestaande directe en indirecte werkgelegenheid die wij hiermee behouden.		
Ontwikkelingen:	Begin 2020 heeft de RvC een Tussentijdse Rapportage opgeleverd waarin zij rapporteert over de voortgang van de opdracht die zij als nieuwe RvC in maart 2019 hebben ontvangen. Op basis van deze rapportage hebben de aandeelhouders de directie en RvC verzocht met onderbouwde en doorgerekende toekomstscenario's voor de komende vier jaren te komen en deze te voorzien van mogelijke dekkingsvoorstellen. De toekomstscenario's inclusief bespreking in Raden en Staten worden eind 2020 verwacht.		
Financieel belang:	De aandelen in Groningen Airport Eelde N.V. worden gehouden door de provincies Groningen en Drenthe (ieder 30%), de gemeenten Assen (10%) en Tynaarlo (4%) en FB Oranjewoud Participaties (26%).		
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de ava.		
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:	
- Eigen vermogen	€ 12,1 miljoen	niet beschikbaar	
- Vreemd vermogen	€ 4,5 miljoen	niet beschikbaar	
- Solvabiliteit	73%	niet beschikbaar	
- Resultaat	-/- € 233.680	niet beschikbaar	
Provinciale bijdrage 2021:	NEDAB: € 0,9 miljoen (Routeontwikkelfonds en capaciteitsinvesteringen: p.m.)		Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid

7.2.6. Waterbedrijf Groningen (WbG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap	
Vestigingsplaats:	Groningen	
Doelstelling:	Het Waterbedrijf Groningen N.V. is een overheidsvennootschap met als belangrijkste doel het zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied. Daarnaast houdt het Waterbedrijf Groningen zich bezig met verschillende geliberaliseerde activiteiten op het gebied van industriewater (North Water B.V.) en watertechnologie (Waterlaboratorium Noord) en is actief op het gebied van Energie & Water (Waterbedrijf Duurzaam B.V) en Internationale Samenwerking.	
Ontwikkelingen:	Geen majeure ontwikkelingen	
Financieel belang:	Alle aandelen worden gehouden door de provincie Groningen en de gemeenten die geheel of gedeeltelijk in het voorzieningsgebied liggen. De provincie Groningen heeft een aandelenbelang van circa 10%.	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders.	
Mogelijke risico's:	De geliberaliseerde activiteiten worden uitgevoerd door afzonderlijke vennootschappen, waardoor de risico's voor de provincie Groningen en de drinkwatervoorziening beperkt blijven. Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:
- Eigen vermogen	€ 83,9 miljoen	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 138,9 miljoen	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	38%	niet beschikbaar
- Resultaat	€ 2,2 miljoen	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0 Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Waterbeheer	

7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap	
Vestigingsplaats:	Den Haag	
Doelstelling:	De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen met een maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.	
Ontwikkelingen:	-	
Financieel belang:	De provincie Groningen bezit 75.250 aandelen à € 2,50. Dit is een belang van 0,135% in het totale aandelenkapitaal (55.690.720 aandelen à € 2,50). De provincie Groningen heeft in 2015 en 2016 aan de BNG achtergestelde hybride leningen verstrekt, beide groot € 50 miljoen (totaal € 100 miljoen).	
Bestuurlijk belang:	Eind 1990 heeft de provincie Groningen aandelen gekocht van de BNG. Als mede-eigenaar van deze bank is de provincie Groningen betrokken bij de verdere ontwikkeling van de BNG en haar doelen.	
Mogelijke risico's:	Eind 2010 heeft het Basels Comité voor Banktoezicht onder de noemer Basel III nieuwe richtlijnen uitgevaardigd met betrekking tot kapitaaleisen waaraan banken op termijn moeten voldoen. Deze richtlijnen en de gevolgen van de COVID-19 kunnen van invloed zijn op de toekomstige dividenduitkeringen.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:
- Eigen vermogen	€ 4.887 miljoen	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 144.802 miljoen	niet beschikbaar

- Solvabiliteit	3,3%	niet beschikbaar
- Resultaat	€ 163 miljoen	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.3. Stichtingen en verenigingen

7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)

Rechtsvorm:	Stichting	
Vestigingsplaats:	Groningen	
Doelstelling:	Het verbeteren van de bodemkwaliteit in aangewezen landinrichtingsgebieden in het veenkoloniaal gebied van de provincie Groningen en Drenthe waar bodemverontreiniging, ontstaan door dempingen van wijken en sloten, risico's veroorzaakt en een belemmering vormt voor de landinrichting en de landbouw. Het beheren van fondsen voor het actief onderzoeken en Tekst Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)bestrijden van risico's en voor het vrijwaren van grondeigenaren. Hiermee wordt bijgedragen aan de realisatie van provinciaal beleid - het realiseren van duurzaam bodembeheer en het geschikt maken van de bodem voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is.	
Ontwikkelingen:	-	
Financieel belang:	Per ultimo 2016: € 1,4 miljoen (60%)	
Bestuurlijk belang:	Deelname aan en stemrecht in de raad van toezicht.	
Mogelijke risico's:	-	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:
- Eigen vermogen	€ 2,5 miljoen	€ 2,5 miljoen
- Vreemd vermogen	nihil	nihil
- Solvabiliteit	100%	100%
- Resultaat	€ 26.000	€ 60.000
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0	Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap

7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO)

Rechtsvorm:	Vereniging
Vestigingsplaats:	Den Haag
Doelstelling:	De vereniging heeft, evenals haar voorganger, de Gemeenschappelijke Regeling IPO, tot doel de belangen te behartigen van de provincies bij het Rijk en een effectief platform te vormen voor uitwisseling van kennis en ervaring tussen provincies.
Ontwikkelingen:	De Begroting 2021 wordt in z'n geheel opnieuw opgezet volgens de uitgangspunten van zero based budgetting. Via een bestuurlijk afwegingsproces worden de keuzes over de beleidsopgaven van het IPO bepaald die leiden tot de uiteindelijke IPO Begroting 2021. Op basis van die keuzes worden tevens de meerjarenramingen opgesteld. Naar verwachting zijn deze ontwikkelingen eind 2020 definitief. Op basis daarvan kunnen de gevolgen voor de begroting van de provincie Groningen worden bepaald.
Financieel belang:	De provincie Groningen betaalt naar rato mee in de kosten van het IPO.
Bestuurlijk belang:	De twaalf provincies zijn lid van de vereniging. Het bestuur wordt gevormd door de voorzitter (apart gekozen) en een lid van elk college van GS. De vereniging kent een algemene ledenvergadering waarin vanuit elke provincie twee Statenleden participeren.

	Er zijn voor de behartiging van de provinciale belangen bestuurlijke commissies in het leven geroepen die elk een omschreven en afgebakend beleidsterrein behartigen. Deze commissies worden gevormd door leden uit de colleges van GS.	
Mogelijke risico's	-	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:
- Eigen vermogen	€ 4,5 miljoen	n.n.b.
- Vreemd vermogen	€ 18,7 miljoen	
- Solvabiliteit	17,4%	
- Resultaat	€ 801.000	
Provinciale bijdrage 2021:	607.600	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht

7.3.3. Stichting Fonds Nieuwe Doen Groningen

Rechtsvorm:	Stichting	
Vestigingsplaats:	Groningen	
Doelstelling:	De stichting Fonds Leefbaarheid, Zorg en Energie (actief onder de naam stichting Fonds Nieuwe Doen) heeft als doel maatschappelijke initiatieven op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie te stimuleren en financieel te ondersteunen. De stichting ondersteunt (in financiële zin) activiteiten en projecten op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie en doet dit door het verstrekken van leningen.	
Ontwikkelingen:	In 2017 is het fonds van start gegaan. Het uitzetten van leningen verloopt goed. De stichting heeft per 1 september 2020 een bedrag van € 15,6 miljoen als lening verstrekt aan derde partijen (dit is inclusief het opnieuw inzetten van inkomsten ter hoogte van € 0,7 miljoen uit aflossingen en rente). De lening à € 2 miljoen aan het project Geothermie Warmtestad is komen te vervallen vanwege het niet realiseren van het project. Deze € 2 miljoen wordt eerst niet ingevuld richting FND, er is op dit moment geen noodzaak om dit te doen. In een latere fase kan dit eventueel alsnog actueel worden. In 2018 is het energiedeel van het fonds uitgebreid met € 25 miljoen (dit is besloten bij de Najaarsnota 2017). In 2019 is op verzoek van de stichting besloten om een budgetwijziging door te voeren. Deze wijziging betreft het ophogen van een budget van het Zorgfonds van € 5 miljoen naar € 10 miljoen en het verlagen van het budget van het Leefbaarheidsfonds van € 10 miljoen naar € 5 miljoen. Het Energiefonds blijft € 33 miljoen en de totale fondsomvang € 48 miljoen.	
Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het uitgezette fondsvermogen.	
Bestuurlijk belang:	De provincie heeft de uitvoering van het revolverend fonds extern ondergebracht. Het stichtingsbestuur opereert onafhankelijk volgens de daarvoor opgestelde statuten. Indirect levert de stichting wel een essentiële bijdrage aan het uitvoeren van collegedoelen.	
Mogelijke risico's:	-	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Begroting 2021:
- Eigen vermogen	€ 0,5 miljoen	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 57,95 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	0,83%	Niet beschikbaar
- Resultaat	€ 141.482	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2021:	€ 0	Programma: Milieu en energie Deelprogramma: Energie en klimaat

8. Nationaal Programma Groningen

8.1. Inleiding

Nationaal Programma Groningen is in het leven geroepen om Groningers perspectief te geven. In het programma werken inwoners, bedrijven, organisaties, gemeenten in het aardbevingsgebied, de provincie en het Rijk samen aan een bloeiende toekomst voor Groningen. Het structureel verbeteren van de Brede Welvaart van de Groninger en het imago van Groningen staat daarbij centraal. In navolging van de kaders die voor Nationaal Programma Groningen zijn vastgesteld, is in 2020 gewerkt aan de ontwikkeling van programma's. De provincie is daarbij primair verantwoordelijk voor het thematisch programma en de gemeenten voor hun lokale programma's.

Verder is in opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen gewerkt aan de speciale programma's: het zorgprogramma, het erfgoedprogramma, het programma bewonersinitiatieven en Toukomst (eerder: Toekomstbeeld 2040). Via Toukomst zijn ideeën bij inwoners opgehaald over de toekomst van Groningen. Enerzijds leidt dat tot een visie op de toekomst van Groningen in woord en beeld. Anderzijds worden via Toukomst een aantal projecten uitgevoerd die voortvloeien uit de door de inwoners ingebrachte ideeën en beelden. Deze projecten worden gevat in een programmaplan voor Toukomst, dat uiteindelijk ter vaststelling aan uw Staten wordt voorgelegd.

8.2. Thematisch programmaplan

De provincie is verantwoordelijk voor het thematisch programma, dat gaat over bovenlokale thema's. Met de kaders voor Nationaal Programma Groningen is hiervoor een budget vastgesteld van € 193,8 miljoen voor de periode tot 2023. Omdat € 38,8 miljoen van deze middelen reeds belegd is, is een bedrag van €155,1 miljoen beschikbaar voor de periode van 2020 tot 2023.

In 2020 is een thematisch programmaplan opgesteld, dat in de zomer van 2020 het besluitvormingstraject is ingegaan. Na de vaststelling, wordt in de komende periode de uitvoering van het thematisch programma vormgegeven op basis van het programmaplan, zodat in 2021 met de uitvoering kan worden gestart. Samen met belanghebbenden zullen dan concrete initiatieven worden uitgewerkt en tot uitvoer komen binnen een zestal programmalijnen:

- Toekomstbestendige economie
- Ons Groninger landschap
- Bereikbaarheid
- Van onderwijs naar kennis en vakmanschap
- Groningen als fijne leefomgeving (stads- en dorpsvernieuwing)
- Gezondheid: meer gezonde jaren

Parallel aan de ontwikkeling van Nationaal Programma Groningen (kaders, programmaplannen) is in 2018-2019 een start gemaakt met een aantal prioritaire projecten, die in lijn zijn met de hoofddoelstellingen van Nationaal Programma Groningen. Dit besluit is genomen om prioritaire projecten en activiteiten niet onnodig lang te laten wachten in aanloop naar een operationeel Nationaal Programma Groningen. Deze projecten zijn inmiddels ondergebracht in het thematische programma en een deel in de lokale programma's van gemeenten.

Een deel van de projecten die onderdeel zijn van het thematisch programma is inmiddels afgerond en een deel loopt de komende periode nog door, omdat de looptijd van die projecten meerdere jaren beslaat. Over de voortgang van deze projecten wordt op overkoepelend niveau gerapporteerd in de jaarverslagen van Nationaal Programma Groningen, in opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen. In april 2020 is het Jaarverslag Nationaal Programma Groningen 2019 gepubliceerd waarin een overzicht is gegeven van de voortgang van de prioritaire projecten.

8.3. Verantwoording

Het thematisch programma raakt verschillende inhoudelijke provinciale domeinen. Om die reden komt Nationaal Programma Groningen terug in diverse bestaande programma's en daarmee op verschillende plekken in de verantwoordingscyclus van de provincie. Om het overzicht te behouden,

zijn de verschillende elementen van Nationaal Programma Groningen waar de provincie bij betrokken is in de voorliggende paragraaf bij elkaar gebracht.

Bij de inrichting van Nationaal Programma Groningen is monitoring en evaluatie een belangrijk onderwerp. In opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen worden de resultaten van het gehele programma op overkoepelend niveau gemonitord en geëvalueerd. Dit om te kunnen beoordelen of de projecten en programma's het beoogde effect hebben en of daarmee de doelstellingen en ambities uit het programmakader worden waargemaakt. Gedurende de looptijd van het programma wordt daarom jaarlijks een zogenaamde effectrapportage opgesteld voor Nationaal Programma Groningen, in opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen. In die rapportage wordt nader ingegaan op de brede welvaart, het imago en de vier ambities inclusief de onderliggende indicatoren. Op basis van deze monitoring en evaluatie kan het bestuur Nationaal Programma Groningen indien nodig bijsturen.

Deel 4

Financiële begroting

1. Overzicht van lasten en baten

In deel 2 (Programmaplan) hebben wij aan het slot van elk programma de lasten, de baten en het saldo weergegeven en de belangrijkste verschillen ten opzichte van de Begroting 2020 toegelicht. In dit deel vatten wij in hoofdstuk 1 die gegevens samen en gaan wij in hoofdstuk 2 in op de financiële positie.

1.1. Lasten, baten en saldo per programma

In tabel 1 geven wij een overzicht van de geraamde lasten, baten en saldo per programma voor de jaren 2021 tot en met 2024. De autorisatie door uw Staten heeft betrekking op de jaarschijf 2021, de meerjarenramingen 2022-2024 hebben een indicatief karakter. Voor een uitgebreider overzicht van de lasten en baten per programma verwijzen wij naar het Programmaplan in deel 2.

Tabel 1. Lasten en baten 2021-2024 per programma

Programma	2021			2022			2023			2024		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
1. Ruimte en water	6.482	1.388	5.094	5.616	1.316	4.300	5.734	1.340	4.394	5.394	1.365	4.029
2. Milieu en energie	22.936	5.896	17.041	16.634	1.386	15.248	18.603	1.167	17.436	13.811	1.179	12.631
3. Platteland en natuur	60.675	24.503	36.172	36.247	3.551	32.696	34.419	3.402	31.017	30.431	1.083	29.348
4. Bereikbaarheid	162.190	52.658	109.532	146.809	35.337	111.472	126.821	10.169	116.653	125.959	9.220	116.739
5. Economie	18.085	2.324	15.761	16.324	209	16.114	14.386	5.213	9.174	13.081	216	12.865
6. Cultuur en maatschappij	32.019	4.527	27.492	27.313	2.312	25.001	28.011	2.138	25.873	23.382	789	22.593
7. Openbaar bestuur	10.539	480	10.058	10.492	187	10.304	10.773	194	10.578	10.578	202	10.377
8. Alg. dekk. midd. en bedrijfsvoering	53.449	277.491	-224.042	47.445	265.473	-218.028	47.548	265.564	-218.017	47.788	259.841	-212.054
Totaal incl. verrekening met reserves	366.374	369.266	-2.892	306.879	309.772	-2.892	286.295	289.187	-2.892	270.424	273.896	-3.472

Bedragen x € 1.000

De lasten, de baten en het saldo voor 2021 tot en met 2024 zijn geraamd op basis van de huidige inzichten (Kadernota 2020-2024, de ontwikkelingen die zich sindsdien hebben voorgedaan en bestedingsvoorstellen waarover tot nu toe een besluit is genomen). De daarbij door ons gehanteerde uitgangspunten hebben wij samengevat in bijlage 1.

De vergelijking van de lasten en baten voor de periode 2020-2024 hebben wij in bijlage 2 opgenomen en verbijzonderd op productgroepniveau.

Hierna gaan wij specifieker in op de bedragen die zijn gepresenteerd in tabel 1. In deel 2 (Programmaplan 2021-2024) geven wij in het overzicht van lasten en baten aan het slot van elk programma een toelichting bij de voornaamste verschillen tussen de jaren.

1.1.1. Lasten

De provinciale middelen worden voor een belangrijk deel besteed in de programma's Platteland en natuur, Bereikbaarheid, Economie en Cultuur en maatschappij.

Het aandeel van het programma Bereikbaarheid is fors, mede vanwege de taken met betrekking tot het Openbaar Vervoer (OV). Tegenover de uitgaven voor het OV staan de middelen Verkeer en vervoer (als onderdeel van de uitkering uit het Provinciefonds). De uitgaven voor het OV beslaan ongeveer 49% van het totale budget ten behoeve van verkeer en vervoer.

In de cijfers met betrekking tot de besteding van de provinciale middelen 2021-2024 is rekening gehouden met de in de Kadernota 2020-2024 vastgelegde prioriteiten.

1.1.2. Baten

In onderstaande tabel geven wij per inkomstenbron een samenvatting van de geraamde baten 2021-2024.

Tabel 2. Herkomst middelen 2021-2024

Omschrijving	2021		2022		2023		2024	
	abs.	perc.	abs.	perc.	abs.	perc.	abs.	perc.
1. Uitkering Provinciefonds	170.478	46,17%	173.565	56,03%	176.925	61,18%	179.188	65,42%
2. Specifieke uitkeringen	20.803	5,63%	13.930	4,50%	4.136	1,43%	4.283	1,56%
3. Opcenten motorrijtuigenbelasting	59.582	16,14%	60.694	19,59%	61.876	21,40%	62.999	23,00%
4. Leges en andere heffingen	1.102	0,30%	1.317	0,43%	1.332	0,46%	1.348	0,49%
5. Bespaarde rente/dividenden	17.132	4,64%	15.368	4,96%	16.261	5,62%	9.008	3,29%
6. Overige baten	28.519	7,72%	14.754	4,76%	13.363	4,62%	6.706	2,45%
7. Reserves	71.650	19,40%	30.145	9,73%	15.293	5,29%	10.364	3,78%
totaal	369.266	100,00%	309.772	100,00%	289.187	100,00%	273.896	100,00%

Bedragen x € 1.000

De provincie Groningen is ook in de komende jaren voor het verkrijgen van middelen voor een belangrijk deel (52% tot 67%) afhankelijk van de rijksoverheid. Daarbij gaat het om de inkomsten die wij van het Rijk verkrijgen via onze uitkering uit het Provinciefonds en een aantal specifieke uitkeringen.

Provinciefonds

De provincie Groningen is ook in de komende jaren voor het verkrijgen van middelen voor een belangrijk deel (52% tot 67%) afhankelijk van de rijksoverheid. Daarbij gaat het om de inkomsten die wij van het Rijk verkrijgen via onze uitkering uit het Provinciefonds en een aantal specifieke uitkeringen.

Veranderingen in de uitgaven van het Rijk werken vanwege de vrij directe koppeling van het Provinciefonds aan de rijksuitgaven in belangrijke mate door in de financiële speelruimte van onze provincie. Sinds 2016 is deze invloed nog sterker geworden door de toename van de omvang van onze uitkering uit het Provinciefonds. Deze toename is veroorzaakt door de overheveling van de middelen Verkeer en vervoer naar het Provinciefonds.

Het Rijk heeft in overleg met de VNG en het IPO besloten om, naar aanleiding van de coronacrisis de stand van het accres (volume en loon- en prijsontwikkeling) zoals gepresenteerd in de Voorjaarsnota 2020 te bevriezen voor de jaren 2020 en 2021. Doel hiervan was dat er voor medeoverheden geen onverwachte schommelingen in de uitkering zouden plaatsvinden. Als er zich grote onverwachte wijzigingen voordoen zullen de fondsbeheerders hierover met het IPO en de VNG in gesprek gaan. Het is aan een nieuw kabinet om in overleg met de medeoverheden te besluiten hoe in de toekomst met het accres om te gaan. Hierover zal het kabinet te zijner tijd aan de Raad voor het Openbaar Bestuur om advies vragen.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

In 2021 wordt circa 16% en in de periode 2022-2024 ongeveer 19% tot 23% van de provinciale middelen verkregen uit de opcentenheffing op de motorrijtuigenbelasting. Om onze inkomsten uit de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting met € 1 miljoen te vergroten, is een verhoging van circa 1,6 opcenten nodig.

Een verhoging van één opcent betekent voor de houder van een motorvoertuig een lastenverzwaring van gemiddeld € 2,31 per jaar. Per opcent gaat het voor de lichtste voertuigen om een bedrag van € 0,63 per jaar en voor de zwaarste voertuigen om een bedrag van € 9,64 per jaar. Tegelijkertijd levert de verhoging van één opcent de provincie ongeveer € 630.000 op. Per 1 januari 2021 zal het aantal opcenten op basis van de gebruikelijke indexatie worden verhoogd met 1,5 naar 93,3 opcenten. De houder van een voertuig in Groningen betaalt in 2021 bij een tarief van 93,3 opcenten op jaarbasis gemiddeld € 239,12 aan provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting. Met de voorgenen verhoging van het aantal opcenten tot 93,3 per 1 januari 2021 zal het bedrag, dat op jaarbasis aan provinciale opcenten moet worden betaald, stijgen met gemiddeld € 3,45.

1.1.3. Begrotingsruimte 2021-2024

De begrotingsruimte (saldo) die resulteert uit de confrontatie van lasten en baten (zie tabel 1) hebben wij samengevat in tabel 3.

Tabel 3. Financieel perspectief 2021-2024

Omschrijving	2021	2022	2023	2024
Flexibel budget	500	500	500	2.000
Begrotingsruimte	2.392	2.392	2.392	1.472
Saldo lasten en baten (- = te kort)	2.892	2.892	2.892	3.472

Bedragen x € 1.000

Deze ramingen zijn omgeven met de nodige onzekerheden met betrekking tot een aantal mogelijke externe ontwikkelingen (macro-economische ontwikkelingen en vooral het rijksbeleid vanaf 2021 en de kans op onderuitputting bij vertraagde uitvoering van dat beleid).

In de cijfers in tabel 3 is rekening gehouden met een flexibelbudget van € 0,5 miljoen voor de jaren 2021 tot en met 2023 en vanaf 2024 van € 2 miljoen.

1.2. Toelichting op ontwikkelingen en voornaamste verschillen

In het Programmaplan 2021-2024 (deel 2) geven wij in de middelenblokken een korte toelichting op de belangrijkste verschillen tussen de Begroting 2020 en de

1. Begroting 2021;
2. Meerjarenramingen 2022-2024.

In paragraaf 1.2.1 laten wij op hoofdlijnen zien welke ontwikkelingen zich hebben voorgedaan vanaf de Begroting 2020 tot aan de Begroting 2021.

1.2.1. Ontwikkelingen en aanmerkelijke verschillen met de Begroting 2020

In tabel 4 geven wij een overzicht van de ontwikkelingen voor de Algemene middelen en verschillen ten opzichte van de laatst door uw Staten vastgestelde begroting.

Het vertrekpunt in tabel 4 is de Begroting 2020, zoals deze op 13 november 2019 door uw Staten is vastgesteld. Vervolgens geven wij een opsomming van de sindsdien opgetreden externe c.q. autonome ontwikkelingen en de financiële gevolgen van de genomen besluiten.

Tabel 4. Wijzigingen in het financieel perspectief sinds de Begroting 2020

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	opmerkingen
Perspectief volgens Begroting 2020 incl. amendementen	2.012,1	1.059,2	1.131,2	1.203,3	3.238,8	
<u>Opgetreden wijzigingen sinds presentatie Begroting 2020:</u>						
A. Externe/autonome ontwikkelingen:						
1. Provinciefonds:						
a. VJM2020/KN2020-2024, meicirculaire 2020	1.297,5	198,0	-387,7	-425,5	-571,7	zie Statenbesluit nr. zie paragraaf 2.1.8
b. BG2021, septembercirculaire 2020						
subtotaal	1.297,5	198,0	-387,7	-425,5	-571,7	
2. Opcenten motorrijtuigenbelasting:						
a. VJM2020/KN2020-2024	458,5	455,3	453,0	513,2	509,3	zie Statenbesluit nr. zie paragraaf 2.1.8
b. NJM2020/BG2021						
subtotaal	458,5	455,3	453,0	513,2	509,3	
3. Personeelskosten:						
a. NJM2020/BG2021						zie paragraaf 2.1.8
subtotaal	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
4. Kapitaallasten:						
a. VJM2020/KN2020-2024	444,1	-3.395,0	-3.251,7	-4.211,6	-5.208,2	zie Statenbesluit nr. zie paragraaf 2.1.8
b. NJM2020/BG2021						
subtotaal	444,1	-3.395,0	-3.251,7	-4.211,6	-5.208,2	
5. Ontwikkeling lonen en prijzen:						
a. VJM2020/KN2020-2024		47,4	49,0	50,1	52,3	zie Statenbesluit nr. 30/2019
subtotaal	0,0	47,4	49,0	50,1	52,3	
6. Verdeling apparaatskosten begroting 2020/2021:						
a. NJM2020/BG2021	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	zie paragraaf 2.1.8
subtotaal	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
7. Begrotingsruimte/inzet stamkapitaal/sect. middelen:						
a. VJM2020/KN2020-2024	-219,3	9.507,4	8.099,3	-1.049,3	5.761,9	zie Statenbesluit nr. zie paragraaf 2.1.8
b. NJM2020/BG2021						
subtotaal	-219,3	9.507,4	8.099,3	-1.049,3	5.761,9	
8. Dekkingsmaatregelen/aanvullen flexibel budget:						
a. VJM2020/KN2020-2024	0,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	0,0	zie paragraaf 2.1.8
b. NJM2020/BG2021	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
subtotaal	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Totaal externe/autonome ontwikkelingen	1.980,8	6.813,0	4.961,9	-5.123,1	543,5	
B. Bestedingsvoorstellen aanvaard beleid:						
a. 1e t/m 6e wijziging 2020	4.791,3	351,3	387,6	425,4	-32,0	betreft diverse voordrachten zie Statenbesluit nr. zie paragraaf 2.1.8
b. VJM2020/KN2020-2024	-8.784,2	-7.513,0	-5.770,2	4.204,9	-1.539,9	
b. NJM2020/BG2021 (incl. verlaging werkelijk onvoorzien)						
Totaal bestedingsvoorstellen aanvaard beleid	-3.992,9	-7.161,7	-5.382,6	4.630,3	-1.571,9	
C. Nieuw beleid 2020-2024:						
a. NJM2020/BG2021	0,0	2.181,7	2.181,7	2.181,6	1.261,6	zie paragraaf 2.1.8
Totaal Nieuw beleid 2020-2024	0,0	2.181,7	2.181,7	2.181,6	1.261,6	
Perspectief volgens Begroting 2021	0,0	2.892,2	2.892,2	2.892,1	3.472,0	

Bedragen x € 1.000

Voor een nadere toelichting op de in tabel 4 aangegeven ontwikkelingen volstaan wij enerzijds met een verwijzing naar de Statenvoordracht ([Kadernota 2020-2024](#)) waarin de betreffende ontwikkelingen op basis van de Kadernota 2020-2024 zijn beschreven. In paragraaf 2.1 lichten wij de ontwikkelingen in het financieel perspectief sinds de Kadernota 2020-2024 toe.

1.3. Incidentele baten en lasten

In de meerjarenramingen 2021-2024 worden incidentele baten en lasten en structurele baten en lasten onderscheiden. Onder incidentele baten en lasten worden in principe verstaan de voor maximaal drie jaren geraamde baten en lasten. Lasten en baten met langere looptijd zijn in principe structureel, tenzij dit lasten en baten betreft voor een nader bepaalde periode. Deze incidentele baten en lasten hebben wij, per programma samengevat weergegeven in tabel 5.

Tabel 5. Incidentele baten en lasten

Programma	2021	2022	2023	2024
1. SALDO BATEN EN LASTEN	2.892	2.892	2.892	3.472
2. INCIDENTELE BATEN				
1. Ruimte en water	320	225	225	225
2. Milieu en energie	4.751	230		
3. Platteland en natuur	24.393	3.236	3.082	758
4. Bereikbaarheid	45.005	27.123	1.222	58
5. Economie	2.118		5.000	
6. Cultuur en maatschappij	3.819	1.578	1.378	
7. Openbaar Bestuur	299			
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	29.603	14.980	9.460	7.430
Totaal incidentele baten	110.308	47.372	20.367	8.471
3. INCIDENTELE LASTEN				
1. Ruimte en water	1.732	925	925	225
2. Milieu en energie	8.929	3.239	3.074	
3. Platteland en natuur	29.689	5.636	4.907	758
4. Bereikbaarheid	50.859	32.488	6.598	2.504
5. Economie	6.065	4.390	2.335	900
6. Cultuur en maatschappij	15.085	10.582	10.963	5.838
7. Openbaar Bestuur	734	435	435	
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	14.408	6.597	5.816	2.738
Totaal incidentele lasten	127.503	64.293	35.053	12.963
4. SALDO INCIDENTELE BATEN EN LASTEN (=2-3)	-17.195	-16.921	-14.686	-4.492
5. SALDO VAN STRUCTURELE BATEN EN LASTEN (=1-4)	20.087	19.813	17.578	7.964

Bedragen x € 1.000

De verbijzondering van deze cijfers is opgenomen in bijlage 3. In deze bijlage zijn de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in beeld gebracht en ook zijn die baten en lasten opgenomen die elkaar opheffen. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om een eenmalige last, die wordt gedekt door een bijdrage van het Rijk of een beschikking over een reserve.

Omdat het financiële perspectief positief is (zie onderdeel 1 in tabel 5) en de geraamde incidentele lasten groter zijn dan de geraamde incidentele baten (zie onderdeel 4 in tabel 5), concluderen wij dat in deze begroting sprake is van een structureel evenwicht. Dat wil zeggen dat de structurele lasten volledig uit de structurele baten kunnen worden bekostigd.

2. Uiteenzetting van de financiële positie

In dit hoofdstuk gaan wij in op de financiële positie, te beginnen met de ontwikkeling van het financieel perspectief sinds de Kadernota 2020-2024 (hoofdstuk 2.1). In de hoofdstukken 2.2 en 2.3 komen vervolgens het flexibel budget en ons beleid over hoe om te gaan met financiële mee- en tegenvallers aan de orde. In hoofdstuk 2.4 zijn de gevolgen van de meerjarenramingen tot en met 2024 verwerkt in de geprognosticeerde meerjarenbalans. Deze balans biedt inzicht in de ontwikkeling van bezittingen en schulden. Aan de hand van de financiële kengetallen wordt duiding gegeven aan de financiële positie.

Conclusie over financiële positie

De provinciale financiële positie is solide. De Begroting 2021 is structureel sluitend en het vermogen is zodanig dat in de komende periode geen leningen hoeven te worden aangegaan voor de geplande uitgaven.

Het structureel sluitend zijn, blijkt uit het financieel perspectief. Het financieel perspectief laat in de onderste regel zien wat de begrotingsruimte in elk jaar is. Dat deze bedragen in de jaren 2021-2024 positief zijn, laat zien dat de begroting structureel sluitend is. De solide positie blijkt tevens uit de berekening van de financiële kengetallen. Wij zien daarom geen aanleiding om ons financieel beleid, dat wij als prudent beschouwen, aan te passen.

2.1. Ontwikkelingen financieel perspectief sinds de Kadernota 2020-2024

Sinds de Kadernota 2020-2024 heeft een aantal ontwikkelingen in het financieel perspectief plaatsgevonden. Per saldo is sprake van een toename van de begrotingsruimte. Tabel 6 geeft de vergelijking tussen het nu berekende financiële perspectief en het in de Kadernota 2020-2024 gepresenteerde perspectief (zie [Kadernota 2020-2024](#), vanaf blz. 25).

Tabel 6. Ontwikkelingen in het financieel perspectief sinds de Kadernota 2020-2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	Totaal 2020-2024
Financieel perspectief Kadernota 2020-2024	0,0	710,5	710,5	710,5	2.210,5	4.341,9
Benodigd flexibel budget 2021-2024 (€ 0,5 mio 2021-2023, € 2 mio 2024)		-500,0	-500,0	-500,0	-2.000,0	-3.500,0
Financieel perspectief inclusief flexibel budget Kadernota 2020-2024	0,0	210,5	210,5	210,5	210,5	841,9
Voorziene ontwikkelingen:						
1. Opbrengst opcentenheffing motorrijtuigenbelasting	143,9	308,1	312,2	318,3	324,0	1.406,5
2. Provinciefonds - septembercirculaire 2020	53,6	-545,6	-378,3	-581,0	-589,0	-2.040,3
3a. Investerings - actualisatie investeringen	646,8	641,0	1.072,3	-969,4	-680,6	710,1
3b. Investerings - verlengen afschrijftermijnen	0,0	1.454,0	1.679,5	1.599,4	2.120,8	6.853,7
4. Financiering	3.192,4					3.192,4
5. Personeelskosten	-152,7	-174,4	-180,7	-187,3	-194,3	-889,4
6. Verdeling apparaatskosten 2020/2021	393,7	-403,9	-382,0	-354,9	506,7	-240,4
7. Minder legesinkomsten Natuur	-200,0	-200,0				-400,0
Totaal voorziene ontwikkelingen	4.077,7	1.079,2	2.123,0	-174,9	1.487,6	8.592,5
Financieel persp. na voorziene ontwikkelingen	4.077,7	1.289,7	2.333,5	35,6	1.698,0	9.434,5
Onontkoombare en noodzakelijke voorstellen:						
Progr. 1. Ruimte en water	550,0	0,0	0,0	0,0	0,0	550,0
Progr. 4. Bereikbaarheid	69,4	81,1	0,0	0,0	0,0	150,5
Progr. 6. Cultuur en maatschappij	-550,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-550,0
Progr. 7. Openbaar bestuur	-71,4	-207,0	-213,0	-219,0	-226,0	-936,4
	-2,0	-125,9	-213,0	-219,0	-226,0	-785,9
Financieel perspectief na onontkoombare voorstellen	4.075,7	1.163,8	2.120,5	-183,4	1.472,0	8.648,6
Fasering begrotingsruimte	-4.075,7	1.228,4	271,7	2.575,6	0,0	0,0
Financieel perspectief Begroting 2021-2024 na fasering	0,0	2.392,2	2.392,2	2.392,2	1.472,0	8.648,6

(bedragen x € 1.000)

Sinds de Kadernota 2020-2024 hebben uw Staten geen begrotingswijzigingen vastgesteld.

2.1.1. Voorziene ontwikkelingen

1. Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

In de Kadernota 2020-2024 is voor 2021 een opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting (mrb) geraamd van € 59,3 miljoen.

Periodiek ontvangen wij gegevens over de werkelijke ontwikkeling van het wagenpark, op basis waarvan we onze ramingen bijstellen. De raming opbrengst opcenten mrb is gebaseerd op de werkelijke aantallen per medio 2020. Ten opzichte van de Kadernota 2020-2024 doen zich de volgende ontwikkelingen voor.

Ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van het voertuigenpark.

Het blijkt dat het aantal voertuigen waarvoor opcenten worden geheven stijgt. Tevens is sprake van een verschuiving in gewichtsklasse, naar meer voertuigen in een hogere gewichtsklasse.

We zien tevens een toename in het aantal volledig elektrische voertuigen. Deze zijn vrijgesteld van mrb en dus ook van opcenten. We hebben deze effecten verwerkt en per saldo leidt dit tot een stijging van de verwachte opbrengst in 2021 van € 0,3 miljoen, die structureel doorwerkt in 2022-2024.

In het kader van het Klimaatakkoord en de gevolgen van de voorgestelde maatregelen om elektrisch vervoer (EV) te stimuleren, zijn we in IPO-verband in gesprek met het Rijk om de effecten die dit heeft voor de opbrengst aan opcenten te compenseren. De Raad voor het Openbaar Bestuur komt na onderzoek tot de conclusie dat deze beleidsvoornemens van het Rijk gerelateerd aan de provinciale opcenten tot substantiële wijziging in inkomsten van provincies leiden. Met het Rijk zal worden overlegd in hoeverre dit zal worden gecompenseerd.

Tabel 7. Wijzigingen in de opbrengsten opcentenheffing mrb

Opbrengst opcenten MRB	2021	2022	2023	2024
Begroting 2021, Najaarsmonitor 2020	59.581,6	60.694,0	61.876,2	62.999,1
Stand Rekening 2019	59.273,5	60.381,8	61.557,9	62.675,1
Vershil	308,1	312,2	318,3	324,0
Verklaring verschil				
Omvang en samenstelling voertuigenpark	308,1	312,2	318,3	324,0

bedragen x € 1.000

2. Uitkering Provinciefonds

In tabel 8 hebben wij aangegeven welke veranderingen er in onze uitkering uit het Provinciefonds zullen optreden in vergelijking met de ramingen in de Kadernota 2020-2024. De bijstelling van de nieuwe ramingen is gebaseerd op de Septembercirculaire 2020.

Tabel 8. Wijzigingen in de uitkering Provinciefonds

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024
1. Stand volgens de Kadernota 2020-2024	185.030	170.237	173.151	176.698	178.953
2. Wijzigingen Septembercirculaire 2020					
<u>A. Wijzigingen t.g.v./t.l.v. de Algemene middelen</u>					
1. Aanpassen accressen 2020-2025	584	658	694	711	728
2. Onderschrijding plafond BTW-compensatiefonds 2020 e.v.	-311	-981	-846	-1.062	-1.084
3. Actualiseren fysieke gegevens 2020/2021 verdeelmaatstaven	-219	-222	-226	-230	-233
subtotaal A	54	-546	-378	-581	-589
<u>B. Wijzigingen t.g.v./t.l.v. sectorale middelen</u>					
4. Aanpassen accressen 2020-2025, aandeel duVV	727	747	762	778	794
5. DU-Regiodeal Natuurinclusieve landbouw	3.600	0	0	0	0
6. DU-Drugsdumpingen	0	10	0	0	0
7. DU-Versterking omgevingsveiligheidsdiensten	0	30	30	30	30
8. DU-Economische ontwikkeling Groningen	88	0	0	0	0
9. DU-Gebiedsbiografie - gebiedsgerichte erfgoedbeleid	42	0	0	0	0
10. DU-Waterstofbus	-750	0	0	0	0
subtotaal B	3.707	786	792	808	824
Totaal wijzigingen Septembercirculaire 2020 (= A + B)	3.760	241	414	227	235
3. Stand volgens de Begroting 2021 (= 1 + 2)	188.790	170.478	173.565	176.925	179.188

Bedragen x € 1.000

In het navolgende worden de wijzigingen in de uitkering Provinciefonds afzonderlijk toegelicht.

A. Wijzigingen t.g.v./t.l.v. de Algemene middelen

1. Aanpassen accressen 2020-2024

Op basis van de accresramingen in de Septembercirculaire 2020 zijn de accressen t.o.v. de kadernota 2020-2024 niet bijgesteld. Wel is in het jaar 2020 het behoedzaamheid percentage van 1% vrijgevallen welke een doorwerking heeft in de volgende jaren.

2. Onderschrijding plafond BTW compensatiefonds

De bedragen onder het plafond BTW compensatiefonds zijn een uitvloeisel van de afspraken in het financieel akkoord van 18 januari 2013. Die afspraken leiden vanaf 2015 tot een relatie tussen de ontwikkeling van het Provinciefonds en de ontwikkeling van het BTW compensatiefonds (BCF).

Volgens de Septembercirculaire 2020 zal de onderschrijding van het plafond in 2020 lager liggen dan in mei 2020 nog werd geraamd. Dit leidt in 2020 tot een lagere toevoeging van middelen aan het Provinciefonds, namelijk circa € 12,78 miljoen in plaats van de eerder geraamde € 18,38 miljoen. Een verlaging met circa € 5,6 miljoen. Dit komt doordat de provincies in 2020 naar verwachting meer zullen declareren bij het BTW compensatiefonds, waardoor de ruimte onder het plafond kleiner wordt. Ons aandeel in deze verlaging bedraagt circa € 0,31 miljoen. Omdat de ruimte onder het plafond structureel lager is komen te liggen werkt deze verlaging structureel door.

Voor 2021 wordt vooralsnog uitgegaan van een ruimte onder het plafond van circa € 28,18 miljoen. Deze raming is gebaseerd op de prognoses in de Septembercirculaire 2020. Dat is nog altijd circa € 15,76 miljoen minder dan wij eerder hebben verondersteld. Daardoor zal onze uitkering in 2021 zo'n € 0,98 miljoen lager uitvallen. In de jaren daarna loopt dit nadeel op tot circa € 1,08 miljoen in 2024.

3. Actualiseren fysieke gegevens 2020/2021 verdeelmaatstaven

De fysieke gegevens 2020/2021 van de verdeelmaatstaven zijn alleen voor het aantal inwoners in landelijke gebieden en in de vervoerregio's van Noord- en Zuid-Holland geactualiseerd. De volledige actualisatie van de verdeelmaatstaven volgt in de Decembecirculaire 2020.

Door deze beperkte actualisatie neemt onze uitkering vanaf 2020 structureel met circa € 0,2 miljoen af.

B. Wijzigingen ten gunste van/ ten laste van sectorale middelen

4. Accressen 2020-2024, aandeel duVV (BDU-middelen)

De BDU-middelen voor de provincies, die in 2016 zijn overgeheveld naar het Provinciefonds, vallen vanaf 2017 onder de normeringssystematiek (trap op trap af) van het Provinciefonds. Wij hanteren dezelfde percentages als voor de berekening van de hoogte van onze uitkering uit het Provinciefonds. Op basis van die uitgangspunten stijgen deze inkomsten in 2020 met circa € 0,7 miljoen. In de jaren daarna stijgen deze inkomsten geleidelijk tot circa € 0,8 miljoen in 2024. De stijging van de inkomsten werkt recht evenredig door in de voor dit beleidsterrein beschikbare middelen.

5. DU-Regiodeal Natuurinclusieve landbouw

Het Rijk stelt in 2020 € 3,6 miljoen beschikbaar voor de provincie Groningen bestemd voor de Regiodeal Natuurinclusieve landbouw. In totaal is hiervoor door het Rijk maximaal € 10 miljoen gereserveerd. De nu ontvangen middelen betreft het 2e en laatste termijn.

6. DU-Drugsdumpingen

Alle provincies ontvangen een bijdrage voor de schade die particulieren en gemeenten ondervinden door drugsafvaldumpingen op hun grond. Het aandeel van de provincie Groningen in 2021 bedraagt € 9.872.

7. DU-Programma Versterking omgevingsveiligheidsdiensten.

Provincies ontvangen jaarlijks in het kader van cluster 4 van de Meerjaren Agenda

Omgevingsveiligheid 2021-2024 een bedrag van in totaal € 675.000.

De middelen zijn bedoeld voor lokale versterking omgevingsveiligheid. Dit geeft provincies de ruimte bij het komen tot lokale prioriteiten bij de uitvoering van omgevingsveiligheidsbeleid. Op die wijze

wordt omgevingsveiligheid goed lokaal ingebed. Het aandeel van onze provincie daarin bedraagt circa € 30.000.

8. DU-Economische ontwikkelingen

De provincie Groningen ontvangt € 88.000 voor het versterken van de economische structuur en het aanjagen van innovatie in Groningen. Het gaat hier onder andere om het versterken van het scheepsbouwcluster, de verduurzaming van de industrie en het ontwikkelen van een nieuw strategisch kader voor de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NV NOM).

9. DU-Gebiedsbiografie

De provincie Groningen ontvangt een bedrag van € 41.500 in het kader van het gebiedsgerichte erfgoedbeleid.

10. DU-Waterstofbussen

Deze post was abusievelijk begroot in 2021.

3. Investerings

De ontwikkelingen in de post Investerings hebben wij verdeeld naar twee aandachtspunten.

Het eerste punt (3a) gaat over de jaarlijkse actualisatie van de investeringsprojecten. Investeringsprojecten worden geactualiseerd naar onder andere opleverdatum en uitgaven. Omdat projecten later opgeleverd worden dan verwacht, vallen afschrijvingslasten - voor zover ze niet gedekt worden uit de reserves - vrij in de begrotingsruimte. Als afschrijvingslasten gedekt worden uit reserves, worden deze afschrijvingslasten toegevoegd aan de betreffende reserves.

Punt 3b geeft de gevolgen aan van het nieuwe investeringsbeleid. Daardoor zijn de meeste afschrijvingstermijnen verlengd. Het voorstel voor dit nieuwe beleid (nota Investerings) ligt gelijktijdig met deze begroting aan uw Staten voor.

4. Financiering

Er is een garantieproduct vrijgevallen hetgeen in 2020 eenmalig € 3,2 miljoen oplevert. In 2023 valt nog een garantieproduct vrij, afhankelijk van de markt levert dit mogelijk niet begrote baten op. Gelet op de onzekerheid die hiermee annex is, wordt nu voorzichtigheidshalve geen rekening gehouden met deze extra inkomsten.

Daarnaast is een lening afgesloten met Enexis van bijna € 33 miljoen met een rente van 2,15% per jaar, dit is een structurele bate. Voor de periode 2020-2024 gaat het in totaal om een meevaller van € 3,1 miljoen.

Bij de Kadernota 2020-2024 was sprake van structureel tegenvallende rentebaten en dividendinkomsten. Hierover is het volgende besloten:

"Gezien de relatie tussen enerzijds de rentebaten en het dividend van Enexis en anderzijds het rendement op het stamkapitaal stellen wij voor om het bedrag van € 15,6 miljoen, dat wij in de periode 2020-2024 minder ontvangen aan rentebaten en dividend Enexis, te dekken uit het de reserve Compensatie dividend Essent".

In lijn met dit besluit worden de rentebaten van de lening aan Enexis van € 3,1 miljoen toegevoegd aan het stamkapitaal (lees: reserve Compensatie dividend Essent). Hiermee wordt een eerste stap gezet om het stamkapitaal aan te vullen.

5. Personele kosten

De kosten die hier opgenomen zijn, betreffen personele kosten van oud-gedeputeerden.

6. Verdeling apparaatskosten 2020/2021

De bedragen die genoemd zijn, zijn het resultaat van de toerekening van de apparaatskosten naar de programma's en naar de investeringen. Als er meer kosten naar de investeringen toegerekend worden, levert dat een voordeel op voor de algemene middelen. Investerings worden immers voor

het investeringsbedrag inclusief apparaatskosten, afgeschreven. Het toerekenen vindt plaats op basis van urenrekening en jaarlijks wordt deze rekening geactualiseerd.

7. Minder leges inkomsten natuur

Voor de jaren 2020 en 2021 verwachten wij minder leges in het kader van de Wet Natuurbescherming. Door de stikstofproblematiek verstrekken wij weinig vergunningen.

Overige opmerkingen

Jaarlijks worden de kosten voor de toerekening van de IBOI-indexering aan RSP-projecten bijgesteld. De extra kosten werden in de afgelopen jaren gedekt vanuit de algemene middelen. Voorgesteld wordt om deze voor de Begroting 2021 te dekken uit het lager geraamde risicobedrag dat voor de IBOI-indexering in het weerstandsvermogen 2021 opgenomen is. Het lagere risicobedrag wordt veroorzaakt doordat het investeringsbedrag lager geworden is omdat de projecten een jaar verder zijn qua besteding. Zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

2.1.2. Onontkoombare en noodzakelijke voorstellen

Programma 1 en Programma 6

Het bedrag van € 550.000 betreft de begrotingswijziging voor Blauwestad. Deze wordt toegelicht in de Najaarsmonitor 2020.

Programma 4 Bereikbaarheid

Het bedrag betreft vrijvallend onderhoudsbudget voor areaaluitbreiding omdat de weg twee jaar later opgeleverd wordt.

Programma 7

Het bedrag betreft een eenmalige extra bijdrage aan het IPO (in 2020, zie ook de toelichting in de Najaarsmonitor 2020). Het structurele bedrag is een aanvullende storting in de Appa-voorziening, ten behoeve van de pensioenen van oud-gedeputeerden.

2.1.3. Herschikking begrotingsruimte 2020-2024

Door de hiervoor genoemde ontwikkelingen/ besluiten ontstaat een tamelijk ongelijkmatig verloop van de begrotingsruimte. Om de Begroting 2020 weer in evenwicht te brengen en de begrotingsruimte gelijkmatig over de jaren 2021 tot en met 2024 te verdelen is een herschikking van de begrotingsruimte tussen de jaren 2020 tot en met 2024 nodig. Deze herschikking verloopt via de Algemene reserve. Over de gehele periode bekeken is deze herschikking volledig budgettair-neutraal.

2.2. Omgaan met financiële mee- en tegenvallers

Sinds de Najaarsnota 2017 hanteren wij de volgende werkwijze, die wij in ons Coalitieakkoord 2019-2023 hebben herbevestigd:

1. Wij voeren een behoedzaam en toekomstbestendig financieel beleid.
2. Wij werken met een sluitende meerjarenbegroting waarbij de structurele lasten structureel worden gedekt. Daarbij gaan wij uit van een flexibel budget van € 2,0 miljoen per jaar en een budget voor onvoorziene uitgaven van € 0,5 miljoen per jaar.
Zoals wij in paragraaf 2.1.10 hebben aangegeven kunnen wij deze uitgangspunten voor de periode 2020-2023 nu nog niet volledig realiseren, maar wij streven ernaar om dat wel weer in de Kadernota 2020-2024 te realiseren.
3. Het beschikbare weerstandsvermogen moet van voldoende niveau zijn om de risico's op te kunnen vangen.
4. Tegenvallers dienen in principe gedekt te worden binnen de bestaande middelen van de programma's.
5. Er kunnen zich onverhoopt knelpunten voordoen in de opgaven en majeure taken waar wij als provincie fors op inzetten. Indien dit aan de orde is, kan overwogen worden om bij de kadernota hier extra middelen op in te zetten.
6. In het kader van de besluitvorming rondom Groningen Airport Eelde en het daarmee annex zijnde compensatiepakket is in de Voorjaarsnota 2017 een bedrag van € 14,83 miljoen onttrokken uit het stamkapitaal. Conform eerdere besluitvorming dient het stamkapitaal weer aangevuld te worden

vanuit toekomstige meevallers. Conform eerdere afspraken wordt het moment van de jaarrekening hiervoor benut.

7. Uit de Kadernota 2020-2024

Bij de inzet voor de voorstellen Stikstof biodiversiteit en Provinciale Meefinanciering, hanteren wij in deze collegeperiode de volgende beleidslijn:

- 25% van de (structurele) meevallers, met een maximum van € 5,6 miljoen, zal worden ingezet voor de verdere aanvulling van het budget voor Stikstof biodiversiteit (€ 6 miljoen als rekening wordt gehouden met de € 400.000 die nu al voor 2020 beschikbaar wordt gesteld);
- 25% van de (structurele) meevallers, met een maximum van € 5,9 miljoen, zal worden ingezet voor de verdere aanvulling van het budget Provinciale Meefinanciering (specifiek gelabeld voor Just Transition Fund (JTF)).
- Voor Bos en Hout stellen wij middelen beschikbaar vanuit toekomstige rekeningresultaten.

2.3. Overige aspecten omtrent financiële positie

Om een goed beeld te krijgen van de financiële positie gaan wij in onderstaande paragrafen in op een aantal aspecten.

2.3.1. Geprognosticeerde begin- en eindbalans 2020-2023 en het EMU-saldo 2019-2023

2.3.2. Financiële kengetallen

2.3.3. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

2.3.4. Investerings

2.3.5. Financiering

2.3.6. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

2.3.1. Geprognosticeerde begin- en eindbalans 2019-2024 en EMU-saldo

Met de meerjarig geprognosticeerde balans, gebaseerd op de Rekening 2019, de Begroting 2021 en de meerjarenraming 2022-2024, ontstaat inzicht in de financiële positie van de provincie op langere termijn. Hierdoor wordt het mogelijk om een oordeel te vormen over de gezondheid van de financiële positie van de provincie en over de richting waarin de financiële positie zich ontwikkelt.

Tabel 9. Geprognosticeerde balans 2019-2024

Activa	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024
Materiële vaste activa	128.758	158.576	163.237	275.200	284.043	280.004
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	61.204	61.204	61.204	61.204	61.204	61.204
Financiële vaste activa: Leningen	393.444	383.444	307.734	236.569	171.166	46.166
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	102.387	102.387	102.387	102.387	102.387	102.387
Totaal vaste activa	685.793	705.611	634.562	675.360	618.800	489.761
Voorraden: Onderhanden werk, waaronder						
bouwgronden in exploitatie	50.442	50.442	50.442	50.442	50.442	50.442
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen	18.067	18.067	18.067	18.067	18.067	18.067
Uitzettingen < 1 jaar (incl. schatkistbankieren)	592.246	494.928	506.796	447.772	500.353	627.306
Liquide middelen	129	129	129	129	129	129
Overlopende activa	57.228	57.228	57.228	57.228	57.228	57.228
Totaal vlottende activa	718.112	620.794	632.662	573.638	626.219	753.172
Totaal activa	1.403.905	1.326.405	1.267.224	1.248.997	1.245.018	1.242.933
Passiva	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024
Eigen Vermogen	796.693	719.116	659.788	641.798	636.253	634.677
Voorzieningen	36.713	36.790	36.937	36.700	38.266	37.757
Vaste schuld	5	5	5	5	5	5
Totaal vaste passiva	833.411	755.911	696.730	678.503	674.524	672.439
Vlottende schuld	181.246	181.246	181.246	181.246	181.246	181.246
Overlopende passiva	389.248	389.248	389.248	389.248	389.248	389.248
Totaal vlottende passiva	570.494	570.494	570.494	570.494	570.494	570.494
Totaal passiva	1.403.905	1.326.405	1.267.224	1.248.997	1.245.018	1.242.933

(bedragen x € 1.000)

De geprognosticeerde balans is in vergelijking met de Begroting 2020 niet heel anders. Net als in de geprognosticeerde balans uit de Begroting 2020 verandert ook nu een aantal posten niet in de komende jaren. Dit zijn de overlopende posten, waarvan de post overlopende passiva opvalt. In deze post zijn bedragen opgenomen die wij vooruit ontvangen hebben en af te rekenen subsidies en

inkomensoverdrachten. Een voorbeeld van een groot vooruit ontvangen bedrag betreft RSP-gelden, die wij ook voor gemeenten ontvangen hebben. Omdat het moeilijk te ramen is wanneer deze middelen uitgegeven worden, is het advies van de Commissie BBV om dit bedrag gelijk te laten aan de meest recent opgemaakte en niet aan te passen voor de geprognosticeerde begrotingen. Dit geldt ook voor de posten liquide middelen, overlopende activa (vooruitbetaald) en vlottende schuld (waaronder crediteuren).

Een andere functie van de meerjarig geprognosticeerde balans is de berekening van het EMU-saldo. Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven van de overheid op transactiebasis in een bepaalde periode. Over de hoogte van het EMU-saldo zijn in Europees verband afspraken gemaakt. De reden hiervoor is het robuust houden van de overheidsfinanciën op Europees niveau.

Het verloop van het EMU-saldo staat in tabel 10. Het EMU-saldo zal naar verwachting de komende jaren negatief zijn door investeringen in de provinciale infrastructuur, het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) en investeringen in het kader van het Regiospecifiek Pakket (RSP). Na 2023 wordt het saldo weer positief. In vergelijking met de Begroting 2020 is het positief worden van het saldo twee jaar opgeschoven in de tijd. Dit wordt veroorzaakt doordat projecten later starten en/ of later opgeleverd worden.

Tabel 10. EMU-saldo 2019-2024

EMU-saldo	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
1 Materiële vaste activa	23.653	29.818	4.661	111.963	8.843	-4.039
2 Financiële vaste activa	-68.405	-10.000	-75.710	-71.165	-65.403	-125.000
3 Voorraden	8.762	0	0	0	0	0
4 Uitzettingen < 1 jaar	-37.460	-97.318	11.868	-59.024	52.581	126.954
5 Liquide middelen	-1.111	0	0	0	0	0
6 Overige vlottende activa	2.152	0	0	0	0	0
	-72.409	-77.500	-59.181	-18.226	-3.979	-2.085
7 Eigen vermogen	-62.899	-77.577	-59.328	-17.990	-5.545	-1.576
8 Voorzieningen	2.927	77	147	-236	1.566	-509
9 Vaste schulden >1 jaar	5	0	0	0	0	0
10 Vlottende schuld	-4.549	0	0	0	0	0
11 Vlottende passiva <1 jaar	-7.893	0	0	0	0	0
	-72.409	-77.500	-59.181	-18.226	-3.979	-2.085
EMU saldo (mutatie 2+4+5+6+9+10+11)	-92.387	-107.318	-63.842	-130.189	-12.822	1.954

(bedragen x € 1.000)

2.3.2. Financiële kengetallen

In tabel 11 is het verloop van de financiële kengetallen opgenomen, met daarna een toelichting. De financiële kengetallen geven duiding aan de financiële positie. In vergelijking met de Begroting 2020 zijn de kengetallen marginaal veranderd.

Het vergelijken van de kengetallen met andere provincies of een gemiddelde van provincies is moeilijk gebleken omdat de waarden van de verschillende provincies ver uiteenliepen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft een duiding aangegeven in de trant van "hoe hoger/ lager het percentage hoe beter".

Wij merken op dat de kengetallen voor 2020 aangepast zijn aan de gewijzigde begroting 2020. Dit verklaart waarom de kengetallen in dat jaar afwijken van de getallen in de Begroting 2020.

Tabel 11. Financiële kengetallen 2019-2024

Kengetallen	Rekening 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
1 A. Netto schuldquote	-46%	-20%	-32%	-13%	-33%	-82%
B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-147%	-113%	-136%	-98%	-95%	-100%
2 Solvabiliteitsratio	57%	54%	52%	51%	51%	51%
3 Structurele exploitatieruimte	22%	5%	7%	7%	6%	3%
4 Grondexploitatie	13%	12%	17%	18%	18%	19%
5 Belastingcapaciteit	112%	113%	112%	114%	115%	114%

- 1A. De nettoschuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Hoe lager dit percentage hoe beter. De waarden fluctueren in de loop van de jaren, maar zijn wel steeds negatief. Dit wordt veroorzaakt doordat de provincie Groningen geen schuldenlast heeft.
- 1B. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de nettoschuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (nettoschuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager dit percentage hoe beter. Hiervoor geldt ook dat de waarden negatief zijn omdat de provincie Groningen geen schuldenlast heeft.
2. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Onder dit kengetal wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Hoe hoger dit percentage hoe beter. Het percentage neemt licht af tot 2021 en blijft daarna stabiel. De afname komt doordat het eigen vermogen € 1 miljoen meer gedaald is dan het balanstotaal van € 1,2 miljard.
3. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Hoe hoger dit percentage hoe beter. De percentages zijn positief hetgeen betekent dat de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten. De verwachte ruimte van rond de 6% geeft de mate van flexibiliteit aan.
4. De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten. Hoe lager dit percentage hoe beter.
5. Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief. De belastingcapaciteit van provincies wordt daarom berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage. Hoe lager dit percentage hoe beter. Dit percentage is hoog omdat de opcenten van de provincie Groningen boven het landelijk gemiddelde is.

2.3.3. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In onderstaande tabel hebben wij een overzicht voor de jaren 2021-2024 opgenomen van de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume. Deze bedragen zijn op basis van aanvaard beleid.

Tabel 12. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen 2021-2024

Omschrijving	2021	2022	2023	2024
IKB	8.692	8.730	8.770	8.805
Werkloosheidsuitkeringen	125	125	125	125
Totaal	8.817	8.855	8.895	8.930

bedragen x € 1.000

Bovenstaande cijfers zijn gebaseerd op het voor 2020 berekende loonpeil rekening houdend met de in de laatst vastgestelde cao aangegeven salarisverhogingen. Alhoewel er voor 2021 en volgend nog

geen cao-afspraken, die gevolgen hebben voor de IKB, zijn vastgesteld, wordt daar in de IKB-cijfers wel rekening mee gehouden.

Daarnaast is er groei in het personeelsbestand, wat gevolgen heeft voor de totale loonkosten en daarmee hoogte van de IKB. Door een lichte stijging van het aantal tijdelijke arbeidsovereenkomsten (als gevolg van het in dienst nemen van payrollmedewerkers) is het risico op werkloosheidsuitkeringen hoger ingeschat. Door een actief personeelsbeleid proberen wij deze echter tot een minimum te beperken

2.3.4. Investeringsuitgaven

In tabel 13 zijn de investeringsuitgaven, uitgesplitst naar maatschappelijk en economisch nut opgenomen. Daarbij is rekening gehouden met bijdragen van derden. Investeringsuitgaven met een economisch nut zijn alle investeringen die bijdragen aan de mogelijkheid middelen te verwerven en/of verhandelbaar zijn.

Investeringsuitgaven met een maatschappelijk nut genereren geen middelen, maar vervullen wel duidelijk een publieke taak. Het betreft investeringen in bijvoorbeeld wegen en waterwegen.

Tabel 13. Investeringsuitgaven 2020-2024 uitgesplitst naar nut

(Netto) Investeringsuitgaven	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Maatschappelijk nut	27.165	17.000	9.325	118.130	18.283	5.813
Economisch nut	1.864	16.085	1.108	217	105	0
Totaal	29.029	33.085	10.433	118.347	18.388	5.813

bedragen x € 1.000

Bij deze bedragen past de kanttekening dat - naarmate de verwachte ontwikkeling verder in de tijd ligt - de cijfers met een grotere onzekerheid zijn omgeven. De uitschieter in 2022 wordt veroorzaakt door de verwachte afronding van de investeringen in het huidige MIT-programma.

In bijlage 4 hebben wij de investeringen opgenomen die wij in 2021 willen uitvoeren. Conform de nota Investeringsuitgaven wordt voor deze investeringen geen apart voorstel voorgelegd.

2.3.5. Financiering

De uitgaven aan investeringen doen een beroep op de liquide middelen van de provincie. Van belang voor de financiële positie is of de provincie moet lenen om de uitgaven voor investeringen te kunnen doen. In tabel 14 hebben wij de financieringsbehoefte opgenomen. Zoals uit de paragraaf financiering reeds blijkt, is het niet nodig om te lenen omdat er voldoende middelen beschikbaar zijn. Dit blijkt uit de hoeveelheid middelen die wij in het kader van verplicht schatkistbankieren hebben ondergebracht bij het Rijk en als gevolg van vrijval van huidige lang uitgezette middelen. De verwachte negatieve bedragen zijn derhalve goed op te vangen.

Tabel 14. Financieringsverloop 2019-2024

Financieringspositie	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Financieringsmiddelen:						
- Reserves	796.693	719.116	659.788	641.798	636.253	634.677
- Voorzieningen	36.713	36.790	36.937	36.700	38.266	37.757
- Aangegane geldleningen (betreft garantstellingen)	5	5	5	5	5	5
Totaal financieringsmiddelen	833.411	755.911	696.730	678.503	674.524	672.439
Totaal geïnvesteerd per 31 december inclusief bouwgronden in exploitatie	736.235	756.053	685.004	725.802	669.242	540.203
Financieringsoverschot per 31 december	97.176	-142	11.726	-47.298	5.283	132.236

bedragen x € 1.000

2.3.6. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Voor de financiering van de uitgaven zijn beschikbaar de middelen uit onderstaande reserves en voorzieningen.

De voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen van de provincie en zijn gebaseerd op de verplichting of voorzienbare verlies ter hoogte van het aangegeven bedrag. Er zijn zes voorzieningen.

1. Nazorg stortplaatsen;

Voorziening voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen

2. Nazorg baggerspeciedepots;
Voorziening voor de eeuwigdurende nazorg van baggerspeciedepots
3. Grondwaterheffing;
Voorziening voor schommelingen in de kosten en opbrengsten
4. Ontgrondingen;
Voorziening voor schommelingen in de kosten en opbrengsten ontgrondingenheffing
5. Appa;
Voorziening voor pensioenen van gedeputeerden
6. North Refinery;
Voorziening voor verwachte kosten met betrekking tot handhaving bij North Refinery.
(ingesteld bij jaarrekening 2016).

Tabel 15. Overzicht reserves en voorzieningen per 31 december

Overzicht Reserves en voorzieningen											
Reserve/ voorziening	Stand per datum: 31-12-2019	mutatie 2020	31-12-2020	mutatie 2021	31-12-2021	mutatie 2022	31-12-2022	mutatie 2023	31-12-2023	mutatie 2024	31-12-2024
Algemene reserve											
1. Algemene reserve	60.756	-6.675	54.081	-17.023	37.058	-1.217	35.841	-2.623	33.218	466	33.684
Bestemmingsreserves											
Stamkapitaal											
2. Compensatie dividend Essent	143.762	-3.369	140.394	-5.732	134.662	-8.663	125.999	-680	125.319	-5.999	119.320
Bereikbaarheid											
3. Afkoop vervanging kunst-werken Winschoterdiep	15.687	182	15.869	191	16.060	227	16.287	194	16.481	279	16.760
4. Afkoopsom wegen/ waterwegen	72.105	-4.312	67.793	-1.607	66.186	-1.607	64.579	-1.607	62.972	1.643	64.615
5. Beheer wegen en kanalen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (duVV)	67.598	-11.388	56.210	-12.673	43.538	978	44.516	987	45.502	1.321	46.823
7. Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	89.356	-10.238	79.118	-88	79.030	-49	78.981	-13	78.969	0	78.969
8. Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	155.256	-22.044	133.212	-8.547	124.665	-4.612	120.053	1.410	121.463	845	122.308
Milieu, natuur en leefbaarheid											
9. Leefbaarheid krimpgebieden	3.091	-2.654	437	-242	195	-195	0	0	0	0	0
10. Programma Landelijk Gebied (PLG)	52.972	-4.535	48.437	-1.599	46.838	-1.290	45.548	-1.489	44.059	-673	43.386
11. Bodemsanering	13.323	-3.289	10.034	-3.596	6.438	0	6.438	0	6.438	0	6.438
12. Wabo	166	0	166	0	166	0	166	0	166	0	166
Programma-overstijgende/ overige reserves											
13. Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	8.058	-2.031	6.027	-1.729	4.298	-1.729	2.569	-1.729	840	0	840
14. Provinciale Meefinanciering	14.817	-5.929	8.887	0	8.887	0	8.887	0	8.887	0	8.887
15. Overboeking kredieten	17.669	-11.925	5.744	-7.213	-1.469	1.469	0	0	0	0	0
16. Afschrijvingen	70.839	11.929	82.768	-1.292	81.476	-1.658	79.819	-2.187	77.631	-2.187	75.444
Bedrijfsvoering											
17. Automatisering	2.787	0	2.787	0	2.787	0	2.787	0	2.787	0	2.787
18. Apparaatskosten personeel (AKP)	8.299	-1.298	7.001	-1.070	5.931	-1.062	4.869	-700	4.169	-742	3.427
Totaal reserves	796.542	-77.576	718.966	-62.220	656.746	-19.409	637.338	-8.437	628.901	-5.048	623.853
Voorzieningen											
1. Nazorg stortplaatsen	27.608	42	27.650	42	27.692	-105	27.587	1.708	29.295	-356	28.939
2. Nazorg baggerspeciedepots	1.119	-5	1.114	14	1.128	-6	1.122	-6	1.116	-6	1.110
3. Grondwaterheffing	680	46	726	132	858	131	989	129	1.118	128	1.246
4. Ontgrondingen	669	-53	616	-68	548	-70	478	-72	406	-75	331
5. Appa	6.327	21	6.348	27	6.375	27	6.402	26	6.428	26	6.454
6. North Refinery	309	0	309	0	309	0	309	0	309	0	309
Totaal voorzieningen	36.712	51	36.763	147	36.910	-23	36.887	1.785	38.672	-283	38.389
Totaal reserves en voorzieningen	833.254	-77.525	755.729	-62.073	693.656	-19.432	674.225	-6.652	667.573	-5.331	662.242

bedragen x € 1.000

Toelichting op het verloop van de reserves tot 2024

De reserve Actieprogramma Werk, Energie en Leefbaarheid (WEL) is niet opgenomen in het overzicht omdat deze reserve één post bevat die in het eerste half jaar van 2021 met de betreffende gemeente afgerekend zal worden. Hierna wordt de reserve opgeheven.

Hieronder volgt per reserve een toelichting. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de algemene reserve (I) en de bestemmingsreserves (II). De bestemmingsreserves zijn geclusterd naar beleidsonderwerp. De toelichtingen zijn, waar nodig, geactualiseerd ten opzichte van de toelichtingen in de Begroting 2020 en de Rekening 2019.

I. Algemene reserve

De Algemene reserve is het vrij besteedbare eigen vermogen van de provincie. De noodzakelijke hoogte van de Algemene reserve wordt vooral bepaald aan de hand van het benodigde weerstandsvermogen van de provincie.

1. Algemene reserve	
Ingesteld per	In het verre verleden
Functie	Deze reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers in relatie tot de risico's die opgenomen zijn in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Tekorten en overschotten op de jaarrekening komen ten laste respectievelijk ten gunste van deze reserve. Hierbij merken wij op dat tegenvallers eerst uit de bestaande middelen gedekt dienen te worden. Daarnaast heeft de reserve een functie bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen.
Doel	Weerstandsvermogen, omvang afhankelijk van de geïnventariseerde risico's en kans van optreden.
Voorwaarden voor aanwending	- Verrekenen van incidentele tekorten/overschotten exploitatie. Tekorten indien de bestaande budgetten ontoereikend zijn. - Verrekenen van financiële risico's kan alleen dan wanneer deze zijn benoemd in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. - Activiteiten waarvoor bij afzonderlijk besluit tijdelijk middelen zijn toegevoegd aan deze reserve.
Ontwikkelingen	Bij de Voorjaarsnota 2017 is besloten om meevallers zoveel mogelijk in te zetten om de reserve Compensatie Dividend Essent weer aan te vullen ter compensatie van de eerdere uitnamen. Het gelabelde bedrag betreft de weerstandscapaciteit voor revolverende fondsen. Twee keer per jaar worden de risico's geactualiseerd en wordt de weerstandscapaciteit indien nodig aangepast. Hiervoor verwijzen wij uw Staten naar paragraaf 1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

II. Bestemmingsreserves

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan uw Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven. Deze reserves kunnen als gebonden worden beschouwd. De bestemmingsreserves zijn zoveel mogelijk per beleidsprogramma opgenomen.

Stamkapitaal

2. Compensatie dividend Essent	
Ingesteld per	Jaarrekening 2010
Functie	Bestemmingsreserve, met gedeeltelijk het karakter van een egaliseringsreserve en gedeeltelijk het karakter van een inkomensreserve.
Doel	De reserve Compensatie dividend Essent is na de verkoop van de aandelen Essent in 2009 ingesteld ter compensatie van het weggefallen dividend. Bij de verkoop van de aandelen Essent is afgesproken dat een bedrag van € 100 miljoen eeuwigdurend in stand moest blijven zodat de rente over dit "stamkapitaal" als compensatie van het dividend kon dienen. De rente wordt tot en met 2020 toegevoegd aan de reserve MIT en vanaf 2021 aan de Algemene middelen. Daarnaast zijn bij de verkoop van de aandelen Essent een viertal brugleningen verstrekt aan Enexis. De rente over deze brugleningen diende ook ter compensatie van het weggefallen dividend.
Voorwaarden voor aanwending	In principe worden de middelen in deze reserve niet aangewend maar blijft het vermogen eeuwigdurend beschikbaar. Indien noodzakelijk worden middelen uit de reserve onttrokken middels een voordracht aan uw Staten.

2. Compensatie dividend Essent	
Ontwikkeling	In de afgelopen jaren zijn inmiddels alle vier brugleningen afgelost. In 2014 zijn de aandelen Attero (onderdeel van Essent) verkocht, de opbrengst uit deze verkoop ad € 9 miljoen is aan deze reserve toegevoegd. In 2017 en 2018 is door voorbeslag/ voorfinanciering het stamkapitaal met € 55,2 miljoen verlaagd voor het compensatiepakket Groningen Airport Eelde, de voorziening Blauwestad en de subsidie aan Economic Board Groningen. Ultimo 2018 is hiervoor inmiddels € 5,6 miljoen teruggestort. In de toekomst zal de voorziening Blauwestad welke is voorgefinancierd uit de reserve Compensatie dividend Essent geleidelijk terugvloeien. De stand van die voorziening is ultimo 2018 € 31,8 miljoen. Daarnaast is afgesproken dat indien er in de toekomst positieve rekeningresultaten zijn deze eveneens (gedeeltelijk) ten gunste van deze reserve komen ter compensatie van eerdere uitnamen. Bij de Kadernota 2020-2024 zijn voor twee doeleinden middelen onttrokken: - € 5,3 miljoen voor de corona-aanpak is bij de Kadernota 2020-2024 - € 16 miljoen voor de dekking van de lagere dividend- en renteopbrengsten in de jaren 2020-2024 In deze Begroting 2021 storten wij € 3,1 miljoen terug.

Reserves Bereikbaarheid

3. Afschrijving kunstwerken Winschoterdiep	
Ingesteld per	2012
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Bekostiging van de toekomstige vervanging kunstwerken Winschoterdiep In 2011 is met het Rijk een overeenkomst gesloten omtrent de overdracht van het beheer en onderhoud van het Winschoterdiep/Rensel naar de provincie Groningen per 1 januari 2012. Onderdeel van de overeenkomst is een afkoopsom van € 22 miljoen voor de vervanging van de kunstwerken Winschoterdiep. Deze afkoopsom is gebaseerd op de contante waarde van de toekomstige vervangingskosten. Om te borgen dat de hoogte van de reserve voldoende is om de toekomstige vervangingen te financieren wordt de reserve tot en met 2024 jaarlijks gevoed met rente (Voorjaarsnota 2018). Het zwaartepunt van de vervanging van de kunstwerken ligt rond de jaren 2026-2029.
Voorwaarden voor aanwending	Aanwending is voor de vervanging kunstwerken Winschoterdiep.
Ontwikkelingen	In 2012 is besloten om de reserve afkoopsom vervanging kunstwerken Winschoterdiep in te zetten om het project 'Bediening op afstand Provincie Groningen' voor te financieren ter hoogte van maximaal € 8,8 miljoen. De besparingen als gevolg van de realisatie van dit project worden ingezet om de voorfinanciering in te lopen. In de Kadernota 2019-2023 zijn middelen opgenomen voor de vervanging van kunstwerken in de periode 2021-2035. Dekking vindt deels plaats uit deze reserve, waardoor deze in 2028 besteed zijn en deels zijn de kosten gedekt vanuit de Algemene middelen. Bij de Rekening 2019 is € 0,1 miljoen aan deze reserve onttrokken om de reserve beheer Wegen en kanalen aan te vullen.

4. Afkoopsom wegen/waterwegen	
Ingesteld per	2006
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het bedrag in deze reserve wordt gezien als kapitaal dat rente oplevert, welke toegevoegd wordt aan de algemene middelen (gelijk aan het stamkapitaal). Oorspronkelijk was deze rente bedoeld voor de budgetten voor het eeuwigdurende beheer en onderhoud van de naar de provincie Groningen overgedragen wegen en kanalen. Deze koppeling is losgelaten. De reserve wordt ook gebruikt in geval provinciale wegen worden overgedragen aan gemeenten.
Voorwaarden voor aanwending	Overdracht weg aan gemeente Dekking voor andere voorstellen na besluit daartoe door uw Staten.
Ontwikkelingen	Bij de Kadernota 2019-2023 is besloten om een bedrag van € 10 miljoen uit deze reserve in te zetten ter dekking van de ambities uit het Coalitieakkoord. Bij de Begroting 2020 is € 4 miljoen onttrokken om het Flexibel budget aan te vullen. Vooralsnog zijn er geen voornemens om op korte termijn provinciale wegen over te dragen. De onderhoudsbudgetten voor de overgedragen wegen en kanalen zijn structureel verhoogd waardoor deze reserve meer hetzelfde karakter als het stamkapitaal heeft gekregen, te weten het genereren van renteopbrengsten.

5. Beheer wegen en kanalen	
Ingesteld per	1996
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Het egaliseren van de lasten en baten van het beheer en onderhoud van wegen en waterwegen.
Voorwaarden voor aanwending	Lasten en baten moeten vallen binnen de door uw Staten vastgestelde reikwijdte van het lopende Meerjarenprogramma Beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020. De bandbreedte van de egalisatiereserve is een maximum en minimumstand van plus of min € 3 miljoen.
Ontwikkelingen	Per 31 december 2019 is het saldo in de reserve nihil. Vanaf 2021 zal worden gewerkt met een nieuw meerjarenprogramma, waarvoor de besluitvorming in 2020 plaats zal vinden.

6. Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (duVV)	
Ingesteld per	2015
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Ter dekking van de meerjarige uitvoering van infrastructurele- en OV-projecten en taken.
Voorwaarden voor aanwending	Projecten zijn vastgelegd in het jaarlijkse Bestedingsplan Verkeer en vervoer provincie Groningen.
Ontwikkelingen	Jaarlijks stellen wij het bestedingsplan Verkeer en vervoer provincie Groningen vast. Het saldo in de reserve is bestemd voor de hierin opgenomen infrastructurele en OV-projecten en taken met een meerjarig karakter. Dit zijn onder andere Ringweg stad Groningen, Spoor Groningen-Winschoten, N33 Zuidbroek-Appingedam, N366 Veendam-Ter Apel en N355 Zuidhorn-Groningen. Voor deze projecten, m.u.v. Ring Groningen, vinden in de komende 10 jaar onttrekkingen plaats. Voor dit project is nog geen onttrekking in de prognose opgenomen omdat het nog niet bekend is wanneer dit project zal starten.

7. Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	
Ingesteld per	2015
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt ter financiering van de diverse projecten uit het provinciaal MIT.
Voorwaarden voor aanwending	Projecten zijn vastgelegd in het MIT.
Ontwikkelingen	Het huidige MIT loopt tot en met 2020. Niet alle projecten zijn eind 2020 afgerond. De in het MIT opgenomen middelen (voor o.a. de Westelijke Ringweg en de verdubbeling van de N33-midden) blijven beschikbaar voor de financiering en financiële afwikkeling van de in het huidige MIT-programma opgenomen projecten. In de prognose is rekening gehouden met de afloop van het huidige MIT-programma en nog niet met het nog op te stellen nieuwe programma vanaf 2021. De middelen voor het nieuwe MIT zijn, in afwachting van het nieuwe MIT in de begroting opgenomen bij de Kadernota 2019-2023.

8. Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	
Ingesteld per	2009
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Deze reserve dient ter dekking van cofinanciering voor projecten in het regiospecifiek pakket. De reserve wordt ter dekking ingezet bij de programma's Bereikbaarheid en Economie. De totale cofinanciering voor RSP-ZZL bedraagt € 325 miljoen. Het aandeel van de provincie bedraagt € 245 miljoen. De overige € 80 miljoen wordt door de gemeente Groningen beschikbaar gesteld (prijsspeil 2007). In het kader van het convenant tussen Rijk en noordelijke regio is het programma voor RSP op te delen in drie deelprogramma's: Ruimtelijk Economisch Programma (REP), Concrete projecten en projecten Regionaal Mobiliteitsfonds. Het REP bestaat uit 12 programmalijnen: Energie, Watertechnologie, Sensortechnologie, Life Sciences, Agribusiness, Chemie, Toerisme, Metaal en scheepsbouw, Algemeen mkb-beleid, Arbeidspotentieel, Vestigingslocaties en Woon- en leefklimaat. Bij het afsluiten van het convenant zijn de concrete projecten benoemd. De planuitwerking gaat met name over de vraag 'hoe en wanneer'. De invulling van de projecten Regionaal Mobiliteitsfonds is aan de regio overgelaten. De mobiliteitsprojecten uit het RSP komen in het provinciale MIT tot uitdrukking.
Voorwaarden voor aanwending	Er is voor de concrete bereikbaarheidsprojecten geen termijn genoemd voor wat betreft de uitvoering. Voor de projecten Regionaal Mobiliteitsfonds is in het convenant aangegeven dat het Regionaal Mobiliteitsfonds beschikbaar is voor projecten, die in principe kunnen worden gerealiseerd voor 2020. Indien deze termijn te kort blijkt kunnen ook projecten worden opgenomen waarvan de realisatie start voor 2020 en de bouwtijd doorloopt tot na 2020. Tijdens het BO-MIRT van het najaar 2014 is over deze realisatieperiode afgesproken dat de realisatieperiode voor het RMF-RSP wordt verlengd met de tijd die nodig is om de financiële risico's van de concrete projecten op te kunnen vangen én de tijd die nodig is om eventuele vrijvallende middelen uit risicoreserveringen alsnog binnen het RSP te kunnen besteden. Indexering is voor de reserve RSP per saldo neutraal, aangezien de indexering aan de reserve wordt toegevoegd en leidt tot hogere projectbudgetten en -uitgaven.
Ontwikkelingen	Naar verwachting zijn in 2020 de laatste gelabelde middelen verplicht. Dit betreft REP-gelden.

Reserves Milieu, natuur en leefbaarheid

9. Leefbaarheid krimpgebieden	
Ingesteld per	2011
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Deze reserve is bedoeld om een bijdrage te leveren aan het voorkomen en oplossen van de negatieve effecten van bevolkingsdaling. Het gaat om vraagstukken op het terrein van wonen, onderwijs, zorg, cultuur, gezondheid, sociaaleconomische vitalisering, kwetsbare groepen en voorzieningen. Deze bijdrage is enerzijds ter ondersteuning van de uitvoering van de woon- en leefbaarheidsplannen die door de regio's zijn opgesteld. Anderzijds door het stimuleren en ondersteunen van innovatieve projecten en experimenten. Deze moeten gerelateerd zijn aan de krimp en worden aangedragen vanuit de samenleving. Ook dragen ze bij aan de doelen zoals genoemd in de Agenda Krimpbeleid Provincie Groningen 2015-2020. Wij zien het behoud van de leefbaarheid in gebieden met bevolkingsdaling als een majeure opgave, die de komende jaren extra inzet vereist omdat de huishoudingsdaling en vergrijzing echt gestalte krijgen in onze krimpregio.
Voorwaarden voor aanwending	De subsidieregeling Reserve Leefbaarheid Krimpgebieden heeft jaarlijkse kredieten die aangewend worden voor het bereiken van onze beleidsdoelen. In jaren waarin deze kredieten niet toereikend zijn voor de bestedingen onttrekken we middelen aan de reserve Leefbaarheid Krimpgebieden. Voorwaarde voor aanwending is dus dat de middelen worden ingezet voor het bereiken van doelen van de subsidieregeling. In jaren van onderbesteding voegen we het restant toe aan de reserve.
Ontwikkelingen	In krimpgebieden wordt met man en macht samengewerkt om de majeure opgaven het hoofd te bieden. De huishoudingsdaling zorgt voor problemen op de woningmarkt (er is meer aanbod dan vraag), naast de kwaliteitsopgave die sowieso in deze gebieden speelt omdat er nauwelijks meer nieuwbouw gerealiseerd wordt (de kosten voor nieuwbouw liggen hoger dan de WOZ-waarden). Samenwerking tussen provincie, gemeenten en woningcorporaties op de woningmarkt blijft dus noodzakelijk (zie ook Coalitieakkoord). Het Rijk werkt aan nieuw krimpbeleid in samenwerking met de provincies/gemeenten, waarbij provinciale cofinanciering is vereist. Tevens heeft het Rijk aangegeven met ons samen te willen werken aan de specifieke uitdagingen waar Oost-Groningen voor staat (Regiodeal). Per eind 2020 zijn de in de reserve gestorte rijksmiddelen voor het Financieel Arrangement Eemsdelta volgens plan geheel besteed. Hetzelfde geldt voor de ISV3-middelen (periode 2010-2014) die we voor dit arrangement in de reserve hebben gestort.

10. Programma Landelijk Gebied (PLG)	
Ingesteld per	2013
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit betreft een meerjarig programma waarvan de bestedingen geen jaarlijks vast patroon kennen waardoor de bestedingen per jaar behoorlijk uiteen kunnen lopen. Het PLG richt zich op de volgende thema's: - Behoud en ontwikkeling landschap; - Behoud en ontwikkeling natuur; - Beleven en bijdragen aan natuur en landschap; - Versterken van de sociaaleconomische vitaliteit van het landelijk gebied (LEADER).
Voorwaarden voor aanwending	Het PLG heeft jaarlijkse kredieten die aangewend worden voor het bereiken van onze beleidsdoelen. In jaren waarin deze kredieten niet toereikend zijn voor de bestedingen onttrekken we middelen aan de reserve PLG. Voorwaarde voor aanwending is dus dat de middelen worden ingezet voor het bereiken van PLG-doelen.

10. Programma Landelijk Gebied (PLG)	
Ontwikkelingen	De businesscase voor de realisatie van het NNN gaat ervan uit dat wij in 2027 gereed zijn. Doorrekening van de kosten voor verwerven en inrichten van gronden geeft een tekort van circa € 10 miljoen. We gaan ervan uit dat we dit tekort van circa € 10 miljoen kunnen inverdienen door gebruik te maken van Europese subsidies en andere subsidies als bijv. van het Waddenfonds.

11. Bodemsanering	
Ingesteld per	Begin jaren '90
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het betreft het volledige Bodemsaneringsprogramma 2015 tot en met 2019 gebaseerd op het 2 ^e Bodemconvenant met het Rijk. Dit betreft dus alle bodemsaneringsactiviteiten zoals voormalige gasfabrieken, spoedlocaties, waterbodems, stortplaatsen en overige locaties. Daarnaast heeft de provincie in het Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019 de ambitie uitgesproken: <i>Efficiënt en duurzaam bodembeheer in de provincie Groningen te realiseren. Duurzaam bodembeheer is het zodanig beheren en gebruikmaken van de bodem dat de gezondheid van mens, dier en plant worden beschermd en de functionele eigenschappen van de bodem blijven behouden, terwijl er tegelijkertijd ruimte is voor maatschappelijke ontwikkelingen.</i>
Voorwaarden voor aanwending	- Wet en regelgeving (Wbb). - 2^e Bodemconvenant met het Rijk. - Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019.
Ontwikkelingen	De verplichtingen betreffen toezeggingen tot bijdragen in project in relatie tot bodem- en ondergrond. Aangezien de uitvoering van deze projecten over het algemeen veel voorbereiding vergen vindt de uitvoering en daarmee de besteding vaak in latere jaren plaats. De gelabelde middelen betreffen de verwachte bestedingen uit het Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond. Daarnaast zijn middelen gereserveerd voor algemene opkomende saneringen. Het Rijk heeft jaarlijks € 2,0 miljoen tot en met 2020 beschikbaar gesteld terwijl het Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019 een looptijd heeft t/m 2019. Echter, bodem- en ondergrondprojecten en daarmee ook de toegezegde bijdragen komen pas tot besteding in de jaren na 2019. Daarom zijn t/m 2021 nog uitgaven voorzien. Verder verwachten wij op dit moment in eind 2020 ca. € 1 miljoen aan vrije ruimte. Het Rijk heeft inmiddels laten weten dat er beperkte middelen voor bodem en ondergrond beschikbaar worden gesteld na 2020. Aangezien bodem en ondergrond ook in de jaren na 2020 zeer actueel blijft, wordt in 2019 een meerjarenprogramma na 2020 voorbereid. De verwachte vrije ruimte van € 1 miljoen reserveren we voor het op te stellen Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2020 t/m 2024 dat wij in het najaar van 2020 verwachten vast te stellen.

12. Wabo	
Ingesteld per	2010
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Het doel van de reserve is het egaliseren van tekorten en overschotten van de heffing van de leges Wabo.
Voorwaarden voor aanwending	Voor zover de kosten van uitvoering van de Wabo legesgerelateerd zijn, kunnen deze worden verrekend met de ontvangen leges. Het verschil tussen legesgerelateerde kosten en legesopbrengsten zal jaarlijks worden verrekend met de egalisatiereserve.
Ontwikkelingen	De jaarlijkse opbrengsten uit de Wabo-leges blijven afhankelijk van de vraag naar vergunningen vanuit de markt. Hierdoor zijn de opbrengsten moeilijk in te schatten. Bij de Rekening 2019 is € 0,1 miljoen gestort. In 2020 gaan we er vooralsnog van uit dat de opbrengsten en kosten budgettair neutraal zijn.

12. Wabo	
	Mocht er een structureel overschot ontstaan in de legesopbrengsten ten opzichte van de gemaakte kosten, is dit in eerste instantie aanleiding om de legestarieven te herzien. Dit zal dus niet leiden tot een grote groei van de egalisatiereserve.

Programma-overstijgende reserves

13. Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	
Ingesteld per	1999
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het doel van de bestemmingsreserve is om bijdragen te kunnen verstrekken in projecten voor een duurzame regionale ontwikkeling en het kunnen realiseren van eigen investeringsprojecten op het gebied van economische, sociale en fysieke infrastructuur. De bestemmingsreserve ESFI heeft een bestedingsfunctie voor verschillende uitvoeringsprogramma's. De reserve wordt gebruikt voor dekking van uitgaven in de programma's Ruimte en water, Bereikbaarheid, Economie en Cultuur en maatschappij.
Voorwaarden voor aanwending	Het project heeft betrekking op een incidentele aard en nagelvaste investering.
Ontwikkelingen	De € 2,2 miljoen gelabelde middelen betreffen voornamelijk middelen voor de uitvoering van de ringwegen rondom de stad. De verplichte middelen zijn voornamelijk gerelateerd aan een bijdrage aan de Regio Groningen-Assen op basis van afspraken welke in de voordracht 53/2013 zijn vastgelegd.

14. Provinciale Meefinanciering	
Ingesteld per	2007
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het provinciaal ruimtelijke-economisch stimuleringsbeleid heeft als doel het realiseren van een versterkte duurzame groei van economie en werkgelegenheid. Uitgangspunt daarbij is dat dit plaatsvindt in combinatie met het behoud of het verbeteren van de fysieke (leef)omgeving. Met betrekking tot de invulling van het stimuleringsbeleid wordt een voorkeur uitgesproken voor projecten met een aantoonbare spin-off richting het regionale mkb, voor projecten die bijdragen aan de regionale kennisinfrastructuur of voor projecten die bijdragen aan de versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied. Overeenkomstig de systematiek van provinciale meefinanciering vindt een storting in de reserve plaats indien het jaarlijkse krediet niet volledig besteed wordt. Indien het jaarkrediet ontoereikend is, vindt een aanvulling plaats vanuit de reserve. In de 10-jarige prognose van de reserve wordt ervan uitgegaan dat het krediet provinciale meefinanciering jaarlijks volledig ingezet gaat worden.
Voorwaarden voor aanwending	Het dient in beginsel te gaan om projecten die ruimtelijke-economische ontwikkelingen in de provincie duurzaam versterken en die ook uit een van de volgende subsidiekaders worden gefinancierd (en dus passen binnen/voldoen aan doelstellingen/criteria die voor een belangrijk deel ook door ons zijn onderschreven): - OP EFRO, MKB Innovatie en Topsectoren (MIT); - Interregprogramma's; - Waddenprogramma's; - EU-POP; - Europese Visserijprogramma; - Eventuele nieuwe ruimtelijk-economisch relevante subsidieprogramma's; - Overige projecten van voldoende bestuurlijk belang, die zonder provinciale cofinanciering niet van de grond komen. Op programmaniveau is een minimum bijdrage uit de regio verplicht, op projectniveau geldt dit niet altijd. Projecten die het best passen binnen de

14. Provinciale Meefinanciering	
	provinciale beleidsdoelen en voldoen aan de criteria die uw Staten in uw vergadering van 24 juni 2009 voor kennisgeving hebben aangenomen (brief en nota). Het betreft de volgende criteria: effectiviteit, 'value for money', kostenefficiëntie, marktfalen, risico's en legitimiteit. Deze criteria gelden voor zowel materiële kosten als voor proceskosten.
Ontwikkelingen	De reserve is noodzakelijk om mee te kunnen financieren aan belangrijke Europese programma's zoals het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO), Interreg, POP3, Europese kaderprogramma's en landelijke topsectoren beleid en regionale programma's zoals het Waddenprogramma en mogelijk in de komende jaren het Nationaal Programma Groningen. De reeds aangegane verplichtingen hebben vooral betrekking op verleende subsidies met een meerjarig karakter en uitvoeringskosten voor subsidieregelingen. De gelabelde bedragen hebben met name betrekking op reeds toegekende middelen aan programma's, zoals voor cofinanciering voor Europese Fondsen (POP, Veenkoloniën), Groninger Ondernemersregeling en de Verordening Innovatieve Ambities (VIA), waarbij de komende jaren vanuit deze programma's daadwerkelijk middelen aan subsidieprojecten worden toegekend. Nieuwe projecten komen ten laste van de vrije ruimte in de reserve dan wel ten laste van het jaarlijks in de begroting beschikbare krediet.

15. Overboeking kredieten	
Ingesteld per	2013
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het waarborgen van kredieten na de jaarovergang voor de continuïteit in de uitvoering van beleid en het realiseren van de maatschappelijke ambities
Voorwaarden voor aanwending	Het gaat om de volgende kredieten: - Middelen die meerjarig beschikbaar blijven ter realisatie van een programma, project of activiteit. - Middelen die verbonden zijn aan een schriftelijke toezegging aan derden. - Niet bestede eenmalige middelen die beschikbaar zijn gesteld via het Provinciefonds voor een specifiek doel c.q. beleidsterrein. - Restantkredieten komen niet in aanmerking voor overboeking. De afweging om deze middelen opnieuw beschikbaar te stellen dient bij voorkeur bij de kadernota plaats te vinden. Voor het overboeken van kredieten is een onderbouwing van nut en noodzaak nodig.
Ontwikkelingen	Verreweg het grootste deel van de in de reserve aanwezige gelabelde middelen is reeds via besluiten tot wijziging van de begroting onttrokken aan de reserve of zal in 2021 aan de reserve worden onttrokken. Ook zijn middelen die gerelateerd zijn aan de capaciteitskredieten in deze reserve opgenomen (programma 4. Bereikbaarheid).

16. Afschrijvingen	
Ingesteld per	2015
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Dekken van afschrijvingen op investeringswerken.
Voorwaarden voor aanwending	De afschrijvingslasten van de geactiveerde investeringen worden met ingang van het jaar na ingebruikname voor de looptijd van de afschrijving jaarlijks onttrokken aan de reserve.
Ontwikkelingen	Op basis van de raming van het investeringswerk worden middelen toegevoegd aan de reserve. Na gereedkoming van het werk wordt het werkelijke bedrag, waarover wordt afgeschreven vastgesteld en vindt indien nodig een verrekening plaats met de oorspronkelijke dekkingsbron.

Bedrijfsvoeringsreserves

17. Automatisering	
Ingesteld per	1998
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Het egaliseren van de lasten en baten in verband met de aanschaf, beheer en onderhoud van ICT-voorzieningen.
Voorwaarden voor aanwending	Binnen de exploitatiebegroting ICT wordt jaarlijks rekening gehouden met beheer, onderhoud en vervangingsinvesteringen van ICT-voorzieningen (hardware, software, communicatie). De automatiseringsreserve wordt aangewend als de werkelijke kosten hiervan boven het beschikbare budget uitkomen.
Ontwikkelingen	Ten grondslag aan de gelabelde middelen ligt een vervangingsschema tot 2024 voor beheer, onderhoud en vervangingsinvesteringen van ICT-voorzieningen. Daarna is uitgegaan van een gelijkblijvende omvang rekening houdend met een jaarlijkse prijsstijging van 2%. Bij de Kadernota 2019-2023 zijn extra middelen voor automatisering en informatisering beschikbaar gesteld, die worden ingezet voor de informatiestrategie, die momenteel ontwikkeld wordt en waarvoor het nog niet geheel bekend is hoeveel middelen voor welke activiteiten wanneer ingezet wordt.

18. Apparaatskosten personeel (AKP)	
Ingesteld per	2004
Functie	Egalisatiereserve
Doel	- Doel is het gedurende een collegeperiode beschikbaar houden van de budgetten Apparaatskosten personeel (AKP). De eventuele jaarlijkse over- en onderschrijdingen op de AKP-budgetten worden via deze reserve meegenomen naar een volgend jaar. De afspraak is dat eind 2022 de reserve AKP afgerekend wordt. - Na opheffing van de voorziening Frictiekosten (bij de Rekening 2017) zijn de resterende middelen uit die voorziening per 31 december 2017 toegevoegd aan de reserve AKP. Deze middelen blijven beschikbaar voor het oorspronkelijke doel: het afdekken van financiële risico's die nog annex zijn met de afronding van de bezuinigingstaakstelling 2011-2015.
Voorwaarden voor aanwending	Uitgaven voor AKP.
Ontwikkelingen	De verwachting is dat bij het afrekenmoment ultimo 2022 de gereserveerde bedragen volledig benut zijn.

Bijlagen

Bijlage 1. Uitgangspunten meerjarenramingen 2020-2024

Accressen/omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024
LASTEN					
1. Apparaatskosten:	2,6380%	2,8921%	3,6311%	3,6311%	3,7630%
Waarvan:	in %				
Personele kosten, incl. sociale lasten en incidentele looncomponent	75,0%	3,0000%	3,6000%	4,5000%	4,5000%
Goederen en diensten ^{1) en 2)}	19,4%	2,0000%	0,9900%	1,3200%	2,0000%
Kapitaallasten	5,6%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
2. Exploitatie-/budgetsubsidies (incl. cultuurnota):	2,3000%	2,6000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%
- compensatie lopend jaar	2,3000%	2,6000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%
Exploitatie-/budgetsubsidies (uitzonderingen):	2,3000%	2,6000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%
- compensatie lopend jaar	2,3000%	2,6000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%
- compensatie voorgaande jaren	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
3. Vaste bijdragen	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
4. Goederen en diensten:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,0000%	1,5000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- ten laste van heffingen ²⁾	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
- uitzonderingen	2,0000%	1,5000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ²⁾	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
5. Belastingen:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,0000%	1,5000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ²⁾	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
6. Inkomensoverdrachten:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,0000%	1,5000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ²⁾	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
7. Vermogensoverdrachten:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,0000%	1,5000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ²⁾	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
8. Te betalen rente:					
- kortlopende leningen	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
- nieuwe langlopende leningen	3,5700%	2,4600%	2,4200%	3,9700%	1,6900%
- eigen vermogen	2,5000%	2,5000%	2,5000%	2,5000%	2,5000%
- rente-omslagpercentage via berekening	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
9. Flexibel budget	0,0	€ 0,5 mln.	€ 0,5 mln.	€ 0,5 mln.	€ 2 mln.
10. Onvoorziene uitgaven	€ 0,25 mln.	€ 0,25 mln.	€ 0,25 mln.	€ 0,25 mln.	€ 0,5 mln.
BATEN					
11. Vergoeding personeelskosten, excl. incidenteel	2,0000%	2,6000%	2,5000%	2,5000%	2,5000%
12. Vergoeding apparaatskosten	2,6380%	2,8921%	3,6311%	3,6311%	3,7630%
13. Vergoeding goederen en diensten					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,0000%	1,5000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ²⁾	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	2,0000%
- vaste vergoeding	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
13. Legestarieven	1,6000%	1,6000%	1,6000%	1,6000%	1,6000%
14. Groei voertuigenpark	0,2500%	0,2500%	0,2500%	0,2500%	0,2500%
15. Tarieven opcenten mrb per 1 januari	1,6000%	1,6000%	1,6000%	1,6000%	1,6000%
16. Accres Provinciefonds ³⁾	4,6200%	2,7100%	2,0675%	2,0675%	2,0675%

1) In principe geldt hier voor vanaf 2021 de nullijn. Echter in sommige gevallen zijn de uitgaven niet beïnvloedbaar en krijgen wij met kostenstijgingen te maken. Daarnaast is er sprake van materiële apparaatskosten beheer en onderhoud wegen en kanalen.

Bij dit onderdeel wordt overeenkomstig eerder gemaakte afspraken een compensatie voor prijsstijgingen gegeven.

Het weergegeven percentage is een gewogen gemiddelde van deze drie componenten.

2) In het kader van het Coalitieakkoord 2019-2023 worden de accressen van kredieten en materiële apparaatskosten vanaf 2021 op 0% per jaar gesteld.

3) Het accres Provinciefonds wordt vanaf 2018 gebaseerd op de verwachte ontwikkeling van de totale rijksuitgaven onder het uitgavenplafond.

Bijlage 2. Overzicht van lasten en baten 2019-2024

De cijfers in dit overzicht hebben betrekking op:

- a. Rekening 2019;
- b. Begroting 2020 na 8e wijziging (incl. financiële gevolgen Septembercirculaire 2020);
- c. Begroting 2021;
- d. Meerjarenramingen 2022-2024.

De uitgangspunten, die zijn gehanteerd bij het opstellen van de ramingen voor 2021-2024, zijn terug te vinden in bijlage 1.

Prod. gr. nummer	Omschrijving	rekening 2019		2020 na 6e wijziging		2021 begroting		2022		2023		2024						
		lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo					
Ruimte en Water																		
Ruimtelijke ontwikkeling																		
8100	Ruimtelijk beleid en ontwikkeling	1.652,0	4.878,0	-3.226,0	9.319,7	5.694,3	3.625,4	4.150,9	702,4	3.448,5	3.369,9	725,4	2.644,5	3.449,0	749,2	2.699,8	3.413,2	2.638,4
8200	Wonen	117,0	0,0	117,0	328,9	0,0	328,9	191,7	0,0	191,7	148,4	0,0	148,4	151,3	0,0	151,3	156,7	0,0
	subtotaal	1.769,0	4.878,0	-3.109,0	9.648,6	5.694,3	3.954,3	4.342,6	702,4	3.640,2	3.516,3	725,4	2.790,9	3.600,3	749,2	2.851,1	3.569,9	2.796,1
Water																		
	Waterkeringen en waterberging	657,0	45,0	612,0	605,2	0,0	605,2	604,2	0,0	604,2	614,8	0,0	614,8	625,6	0,0	625,6	639,1	0,0
3300	Grondwater	438,0	441,0	-3,0	565,6	427,8	137,8	605,7	365,6	240,1	614,3	365,6	248,7	623,2	365,6	257,6	632,3	365,6
3900	Waterhuishouding	654,0	0,0	654,0	1.363,5	250,0	1.113,5	929,8	0,0	929,8	870,6	0,0	870,6	884,9	0,0	884,9	852,8	0,0
	subtotaal	1.749,0	486,0	1.263,0	2.534,3	677,8	1.866,5	2.139,7	365,6	1.774,1	2.098,7	365,6	1.734,1	2.133,7	365,6	1.768,1	1.824,2	1.498,6
Totaal Ruimte en Water																		
		3.518,0	5.364,0	-1.846,0	12.182,9	6.372,1	5.810,8	6.482,3	1.068,0	5.414,3	5.616,0	1.091,0	4.525,0	5.734,0	1.114,8	4.619,2	5.394,1	4.253,7
0801	Mutaties reserves Ruimte en water	7.288,0	3.210,0	4.058,0	3.970,0	6.171,4	-2.201,4	0,0	320,0	-320,0	0,0	225,0	-225,0	0,0	225,0	-225,0	0,0	-225,0
Totaal Ruimte en Water incl. reservemutaties																		
		10.786,0	8.574,0	2.212,0	16.152,9	12.543,5	3.609,4	6.482,3	1.388,0	5.094,3	5.616,0	1.316,0	4.300,0	5.734,0	1.339,8	4.394,2	5.394,1	4.028,7
Milieu en energie																		
Milieu																		
4100	Bodem(sanering)	1.511,0	5,0	1.506,0	4.901,5	0,0	4.901,5	4.222,0	0,0	4.222,0	648,5	0,0	648,5	672,0	0,0	672,0	697,3	0,0
4101	Afval en duurzaam bodembeheer	2.987,0	410,0	2.577,0	1.014,2	389,1	625,1	1.077,2	389,1	688,1	888,7	389,1	479,6	2.690,2	389,1	2.301,1	635,9	389,1
4102	Gaswinning	13.927,0	621,0	13.306,0	5.327,2	4.300,0	1.027,2	1.407,0	900,0	507,0	306,4	100,0	206,4	305,8	100,0	205,8	180,1	100,0
4400	Vergunningverlening, toezicht en handhaving	8.700,0	1.003,0	7.697,0	9.493,5	814,5	8.679,0	9.544,7	577,9	8.966,8	9.119,4	586,9	8.532,5	9.331,4	596,1	8.735,3	9.557,5	805,7
4500	Ontgrondingen	118,0	35,0	83,0	51,1	62,6	-11,5	98,4	77,5	20,9	101,4	79,8	21,6	104,5	82,1	22,4	107,9	84,5
4600	Duurzame ontwikkeling	282,0	0,0	282,0	406,7	0,0	406,7	396,5	0,0	396,5	410,7	0,0	410,7	390,4	0,0	390,4	405,1	0,0
4900	Milieubeleid	945,0	0,0	945,0	1.367,1	0,0	1.367,1	2.244,6	0,0	2.244,6	1.324,8	0,0	1.324,8	1.350,9	0,0	1.350,9	1.030,8	0,0
	subtotaal	28.480,0	2.074,0	26.406,0	22.361,3	5.666,2	16.965,1	18.990,4	1.944,5	17.045,9	12.779,9	1.155,8	11.624,1	14.845,2	1.167,3	13.677,9	12.614,6	1.179,3
Energie en klimaat																		
4601	Energie en klimaat	819,0	4,0	815,0	509,8	0,0	509,8	614,4	0,0	614,4	624,0	0,0	624,0	403,9	0,0	403,9	414,5	0,0
4602	Energie transitie	16.451,0	2.571,0	13.880,0	4.748,1	1.158,1	3.592,0	3.331,4	125,0	3.206,4	3.230,2	0,0	3.230,2	3.354,2	0,0	3.354,2	781,5	0,0
	subtotaal	17.270,0	2.575,0	14.695,0	5.257,9	1.156,1	4.101,8	3.945,8	125,0	3.820,8	3.854,2	0,0	3.854,2	3.758,1	0,0	3.758,1	1.196,0	0,0
Totaal Milieu en energie																		
		45.750,0	4.649,0	41.101,0	27.819,2	6.722,3	21.096,9	22.936,2	2.069,5	20.866,7	16.634,1	1.155,8	15.478,3	18.603,3	1.167,3	17.436,0	13.810,6	1.179,3
0802	Mutaties reserves Milieu en energie	981,0	26.372,0	-25.411,0	0,0	3.050,0	-3.050,0	0,0	3.826,2	-3.826,2	0,0	230,0	-230,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal Milieu en energie incl. reservemutaties																		
		46.711,0	31.021,0	15.690,0	27.819,2	9.772,3	18.046,9	22.936,2	5.895,7	17.040,5	16.634,1	1.385,8	15.248,3	18.603,3	1.167,3	17.436,0	13.810,6	1.179,3
Plateland en natuur																		
Natuur en landschap																		
5100	Natuurontwikkeling	26.097,0	10.090,0	16.007,0	38.731,7	21.030,0	17.701,7	30.939,4	15.292,2	15.647,3	16.136,3	1.877,0	14.259,3	15.683,2	1.534,0	14.149,2	13.029,7	0,0
5200	Natuurbeheer	9.681,0	149,0	9.532,0	10.778,9	105,0	10.673,9	10.928,4	109,9	10.818,5	11.983,6	314,9	11.568,7	12.290,4	319,9	11.970,5	12.512,0	325,0
5201	Landschap	1.543,0	58,0	1.485,0	1.996,3	0,0	1.996,3	1.519,0	0,0	1.519,0	1.540,0	0,0	1.540,0	1.561,8	0,0	1.561,8	1.495,2	0,0
5202	Waddengebied	3.849,0	344,0	3.505,0	6.511,4	601,8	5.909,6	3.887,4	0,0	3.887,4	1.460,0	0,0	1.460,0	1.499,1	0,0	1.499,1	1.487,6	0,0
5300	Beheer flora en fauna	1.817,0	0,0	1.817,0	2.366,9	0,0	2.366,9	2.788,8	0,0	2.788,8	2.465,2	0,0	2.465,2	1.907,0	0,0	1.907,0	1.548,6	0,0
	subtotaal	42.987,0	10.641,0	32.346,0	60.405,2	21.736,8	38.668,4	50.063,0	15.402,1	34.661,0	33.485,1	2.191,9	31.293,2	32.941,5	1.853,9	31.087,6	30.073,1	325,0
Landbouw																		
6100	Landbouw	3.751,0	559,0	3.192,0	7.387,2	1.066,7	6.330,5	10.611,7	1.850,0	8.761,7	2.761,8	0,0	2.761,8	1.477,1	0,0	1.477,1	357,7	0,0
	subtotaal	3.751,0	559,0	3.192,0	7.387,2	1.066,7	6.330,5	10.611,7	1.850,0	8.761,7	2.761,8	0,0	2.761,8	1.477,1	0,0	1.477,1	357,7	0,0
Totaal Plateland en natuur																		
		46.738,0	11.200,0	35.538,0	67.792,4	22.793,5	44.998,9	60.674,7	17.252,1	43.422,7	36.246,9	2.191,9	34.055,0	34.418,6	1.853,9	32.564,7	30.430,8	325,0
0803	Mutaties reserves Plateland en natuur	1.521,0	6.985,0	-5.464,0	4.291,6	10.758,5	-6.466,9	0,0	7.250,5	-7.250,5	0,0	1.359,1	-1.359,1	0,0	1.548,1	-1.548,1	0,0	-758,3
Totaal Plateland en natuur incl. reservemutaties																		
		48.259,0	18.185,0	30.074,0	72.084,0	33.552,0	38.532,0	60.674,7	24.502,5	36.172,2	36.246,9	3.551,0	32.695,9	34.418,6	3.402,0	31.016,6	30.430,8	1.083,3
Bedragen x € 1.000																		

Bedragen x € 1.000

Prod.gr. nummer	Omschrijving	rekening 2018		2020 na de wijziging		2021 begroting		2022		2023		2024	
		lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo
Cultuur en maatschappij													
Cultuur													
7100	Cultuur	7.351,0	790,0	6.561,0	7.332,4	589,6	6.742,8	6.963,3	0,0	6.963,3	7.073,7	7.186,7	7.303,4
	subtotaal	7.351,0	790,0	6.561,0	7.332,4	589,6	6.742,8	6.963,3	0,0	6.963,3	7.073,7	7.186,7	7.303,4
Erfgoed en archeologie													
7101	Cultureel erfgoed	2.891,0	130,0	2.761,0	3.078,6	124,2	2.954,4	2.921,2	120,9	2.800,3	2.869,9	3.053,8	3.122,9
7102	Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap	11.838,0	1.588,0	10.250,0	12.227,7	6.260,0	5.967,7	7.033,2	0,0	7.033,2	3.465,2	3.322,7	3.330,6
	subtotaal	14.729,0	1.718,0	13.011,0	15.306,3	6.384,2	8.922,1	9.954,4	120,9	9.833,5	6.452,1	6.376,5	6.453,5
Maatschappij													
7200	Bibliotheken	2.133,0	0,0	2.133,0	2.286,4	0,0	2.286,4	2.312,1	0,0	2.312,1	2.347,3	2.383,2	2.420,0
7202	Welzijnsbeleid	1.311,0	0,0	1.311,0	1.425,0	0,0	1.425,0	1.749,1	0,0	1.749,1	1.276,8	1.193,7	0,0
7203	Sportbeleid	580,0	0,0	580,0	420,4	0,0	420,4	733,1	0,0	733,1	740,8	738,6	281,6
7901	Asielzoekers	148,0	0,0	148,0	74,1	0,0	74,1	60,1	0,0	60,1	62,3	64,6	67,0
7902	Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds	185,0	0,0	185,0	206,8	0,0	206,8	191,8	0,0	191,8	193,1	194,4	195,8
7904	Zorg en hulpverlening	1.220,0	0,0	1.220,0	797,2	0,0	797,2	884,7	0,0	884,7	906,4	928,7	951,6
	subtotaal	5.557,0	0,0	5.557,0	5.209,9	0,0	5.209,9	5.930,9	0,0	5.930,9	5.526,7	5.503,2	4.627,1
Versterking leefbaarheid													
8101	Gebiedsgericht werken	3.558,0	1.218,0	2.340,0	3.152,2	678,3	2.473,9	2.941,7	587,1	2.354,6	2.952,1	2.988,1	3.026,8
8102	Sociaal-economische vitalisering	1.223,0	553,0	670,0	2.089,0	1.330,0	759,0	657,0	0,0	657,0	659,6	662,3	0,0
8103	Leefbaarheid (groei en krimp)	16.257,0	47,0	16.210,0	5.280,8	0,0	5.280,8	5.571,5	0,0	5.571,5	4.648,8	5.294,7	1.305,8
	subtotaal	21.038,0	1.818,0	19.220,0	10.522,0	2.008,3	8.513,7	9.170,2	587,1	8.583,1	8.260,5	8.945,1	4.997,8
Totaal Cultuur en maatschappij													
		48.675,0	4.326,0	44.349,0	38.370,5	8.982,1	29.388,5	32.018,8	708,0	31.310,8	27.313,0	28.011,5	23.381,8
0806	Mutaties reserves Cultuur en maatschappij	4.796,0	23.532,0	-18.736,0	0,0	9.140,8	-9.140,8	0,0	3.819,2	-3.819,2	0,0	1.378,0	0,0
Totaal Cultuur en maatschappij incl. reserve													
		53.471,0	27.858,0	25.613,0	38.370,5	18.122,9	20.247,7	32.018,8	4.527,2	27.491,6	27.313,0	28.011,5	23.381,8
Openbaar bestuur													
Provinciale Staten													
1100	Provinciale Staten	2.761,0	30,0	2.731,0	2.959,7	0,0	2.959,7	2.684,2	0,0	2.684,2	2.776,4	2.855,2	2.799,9
	subtotaal	2.761,0	30,0	2.731,0	2.959,7	0,0	2.959,7	2.684,2	0,0	2.684,2	2.776,4	2.855,2	2.799,9
Overige bestuursorganen													
1200	Gedeputeerde Staten	3.272,0	158,0	3.114,0	2.547,0	179,6	2.367,4	2.437,6	179,6	2.258,0	2.519,0	2.603,1	2.410,2
1300	Kabinezaken	453,0	0,0	453,0	780,7	0,0	780,7	405,0	0,0	405,0	418,3	432,1	446,9
	subtotaal	3.725,0	158,0	3.567,0	3.327,7	179,6	3.148,1	2.842,6	179,6	2.663,0	2.937,3	3.035,2	2.842,3
Bestuurlijke samenwerking													
1400	Bestuurlijke organisatie	467,0	0,0	467,0	686,1	75,0	611,1	493,7	25,0	468,7	472,1	475,6	104,4
1500	Interbestuurlijk en financieel toezicht	217,0	0,0	217,0	457,6	0,0	457,6	278,1	0,0	278,1	287,1	296,5	306,6
1600	Openbare orde en veiligheid	280,0	21,0	259,0	313,4	0,0	313,4	138,7	0,0	138,7	142,1	145,6	149,4
1900	Uitvoering van wettelijke regelingen	22,0	0,0	22,0	128,2	0,0	128,2	24,1	0,0	24,1	24,1	24,1	24,6
1901	Bestuurlijke samenwerking	1.651,0	87,0	1.564,0	1.844,6	0,0	1.844,6	1.539,1	0,0	1.539,1	1.585,9	1.634,2	1.684,3
1908	Archiefinspectie	417,0	0,0	417,0	631,3	0,0	631,3	540,3	0,0	540,3	550,9	561,8	574,3
	subtotaal	3.054,0	108,0	2.946,0	4.061,2	75,0	3.986,2	3.014,0	25,0	2.989,0	3.062,2	3.137,8	2.843,6
												Bedragen x € 1.000	

Prod.gr. nummer	Omschrijving	rekening 2019		2020 na de wijziging		2021 begroting		2022		2023		2024													
		lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo									
1902 1903	Communicatie	678,0	5,0	673,0		1.038,9	1,3	1.037,6		1.086,9	1,3	1.085,6		1.111,6	1,3	1.110,3		1.137,2	1,3	1.135,9		1.172,1	1,3	1.170,8	
	Promotie en relatie management	1.340,0	1,0	1.339,0		556,9	0,0	556,9		910,8	0,0	910,8		604,3	0,0	604,3		607,2	0,0	607,2		618,6	0,0	618,6	
	subtotaal	2.018,0	6,0	2.012,0		1.595,8	1,3	1.594,5		1.997,7	1,3	1.996,4		1.715,9	1,3	1.714,6		1.744,4	1,3	1.743,1		1.790,7	1,3	1.789,4	
	Totaal Openbaar bestuur	11.558,0	302,0	11.256,0		11.944,4	255,9	11.688,5		10.538,5	205,9	10.332,6		10.491,8	187,4	10.304,4		10.772,6	194,2	10.578,4		10.578,2	201,5	10.376,7	
0807	Mutaties reserves Openbaar Bestuur	-6,0	763,0	-769,0		0,0	110,7	-110,7		0,0	274,2	-274,2		0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0	
	Totaal Openbaar bestuur incl. reservemutat	11.552,0	1.065,0	10.487,0		11.944,4	366,6	11.577,8		10.538,5	480,1	10.058,4		10.491,8	187,4	10.304,4		10.772,6	194,2	10.578,4		10.578,2	201,5	10.376,7	
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering																									
Bedrijfsvoering																									
0501	Stelposten bedrijfsvoering	0,0	0,0	0,0		1.273,4	0,0	1.273,4		3.910,2	0,0	3.910,2		3.512,1	0,0	3.512,1		1.857,8	0,0	1.857,8		-713,3	0,0	-713,3	
0600	Toegerekende overhead	35.637,0	234,0	35.403,0		37.918,7	0,0	37.918,7		36.318,7	0,0	36.318,7		37.637,5	0,0	37.637,5		39.004,2	0,0	39.004,2		40.471,9	0,0	40.471,9	
1904	Voorzieningen personeel	96,0	21,0	75,0		119,5	24,1	95,4		119,5	24,1	95,4		119,5	24,1	95,4		119,5	24,1	95,4		121,9	24,6	97,3	
1905	Verhuur gebouwen	214,0	259,0	-45,0		265,5	264,8	0,7		248,1	272,5	-24,4		257,1	282,4	-25,3		266,4	292,7	-26,3		276,4	303,7	-27,3	
1906	Diensten voor derden	3.138,0	2.348,0	790,0		2.041,2	1.593,2	448,0		1.855,1	991,6	863,5		1.922,5	1.027,2	895,3		1.992,3	1.064,2	928,1		2.067,3	1.103,9	963,4	
	subtotaal	39.085,0	2.862,0	36.223,0		41.618,3	1.882,1	39.736,2		42.451,6	1.288,2	41.163,4		43.448,7	1.333,7	42.115,0		43.240,2	1.381,0	41.859,2		42.224,3	1.432,2	40.792,1	
Algemene dekkingsmiddelen																									
0100	Uitkering Provinciefonds	258,0	194.265,0	-194.007,0		300,0	188.789,6	-188.489,6		280,0	170.478,0	-170.198,0		280,0	173.564,8	-173.284,8		0,0	176.924,6	-176.924,6		0,0	179.187,7	-179.187,7	
0200	Opbrengst provinciale belastingen	0,0	57.271,0	-57.271,0		0,0	58.379,0	-58.379,0		0,0	59.581,6	-59.581,6		0,0	60.694,0	-60.694,0		0,0	61.876,2	-61.876,2		0,0	62.999,1	-62.999,1	
0300	Gedelingen en uitzettingen	406,0	14.690,0	-14.284,0		405,0	19.159,4	-18.754,4		195,0	12.102,0	-11.907,0		542,0	10.338,1	-9.796,1		544,0	12.874,7	-12.330,7		119,0	5.621,9	-5.502,9	
0400	Deelnemingen	957,0	9.290,0	-8.333,0		104,2	7.509,3	-7.405,1		104,4	5.029,5	-4.925,1		108,2	5.029,5	-4.921,3		112,1	3.386,3	-3.274,2		116,3	3.386,3	-3.270,0	
0500	Onvoorzien	0,0	119,0	-119,0		5.250,0	0,0	5.250,0		5.250,0	0,0	5.250,0		250,0	0,0	250,0		250,0	0,0	250,0		3.725,5	0,0	3.725,5	
0700	Vernoochtsbelasting	0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0	
	subtotaal	1.621,0	275.635,0	-274.014,0		6.059,2	273.837,3	-267.778,1		5.829,4	247.191,1	-241.361,7		1.180,2	249.626,4	-248.446,2		906,1	255.061,8	-254.155,7		3.960,8	251.195,1	-247.234,3	
	Totaal Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	40.706,0	278.497,0	-237.791,0		47.677,5	275.719,4	-228.041,9		48.281,0	248.479,3	-200.198,4		44.628,9	250.960,1	-206.331,2		44.146,3	256.442,8	-212.296,5		46.185,0	252.627,3	-206.442,3	
0808	Mutaties reserves Alg. dekkingsmiddelen en bedr	49.904,0	38.643,0	11.261,0		38.843,9	39.462,8	-618,9		5.168,1	29.011,2	-23.843,1		2.816,5	14.513,3	-11.696,8		3.401,3	9.121,6	-5.720,3		1.602,5	7.214,0	-5.611,5	
	Totaal Algemene dekkingsmiddelen en bedr	90.610,0	317.140,0	-226.530,0		86.521,4	315.182,1	-228.660,7		53.449,0	277.490,5	-224.041,5		47.445,4	265.473,3	-218.028,0		47.547,6	266.564,4	-218.016,7		47.787,5	259.841,3	-212.053,8	
09	Totaal programma's incl. reservemutaties	546.258,0	561.719,0	-15.461,0		552.765,2	552.765,2	0,0		366.374,1	369.266,3	-2.892,2		306.879,5	309.771,7	-2.892,2		286.294,9	289.187,0	-2.892,1		270.423,7	273.895,7	-3.472,0	

Bedragen x € 1.000

Bijlage 3. Specificatie incidentele baten en lasten 2021-2024

Programma	Omschrijving	2021	2022	2023	2024
BATEN					
Ruimte en water					
- onttrekking aan reserves:	Algemene Reserve - Marketingkosten Blauwe Stad (4e wijz. 2020)	270	225	225	225
	Reserve Overboekingen - DU flexwonen (NJM20)	50			
	Subtotaal	320	225	225	225
Milieu en energie					
	Programmabureau Nationaal Programma Groningen (spec. uitk. NPG)	800			
	Joint fact finding Windenergie op zee (spec. uitk. NPG)	125			
- onttrekking aan reserves:	Reserve Bodemsanering	3.596			
	Algemene Reserve - overboeking 4e wijziging 2020	230	230		
	Subtotaal	4.751	230	0	0
Platteland en natuur					
	Natuurnetwerk Groningen, verrekend met reserve PLG	12.701	867	724	
	Opbrengst verkoop gronden, verrekend met reserve PLG	1.186	1.010	810	
	Afwikkeling verb. Natuur	1.405			
	Natuurinclusieve akkerbouw Groningen (spec. uitk. NPG)	1.850			
- onttrekking aan reserves:	Reserve PLG:erschikking PLG3	1.658	1.359	1.548	758
	Algemene reserve: overboeking Dubbele Dijk en Kleirijperij	621			
	Overboeking kredieten: DU regionale natuurinclusieve landbouw	4.972			
	Subtotaal	24.393	3.236	3.082	758
Bereikbaarheid					
	Diverse wegenbouwprojecten RSP	15.138	11.803		
	Opbrengst grondverkoop Bereikbaarheid Lauwersmeergebied		3.000		
	Hive.Mobility (bijdrage derden)	393	269	311	
	Verkeer- en vervoer: bijdragen gemeenten	58	58	58	58
	Diverse OV-projecten RSP	3.657	1.391		
- onttrekking aan reserves:	Reserve RSP: diverse wegenbouwprojecten	8.284	8.527		
	Reserve MIT: Hive.Mobility	88	49	13	
	Reserve ESFI: reservering ringwegen	516	516	516	
	Reserve Verkeer en vervoer: spoor Groningen-Bremen (Wunderline)	1.847			
	Reserve Verkeer en vervoer: fasering OV-projecten Slim en groen	2.000			
	Reserve Verkeer en vervoer: bestedingsplan duVV 2020	10.120	325	325	
	Reserve RSP: diverse OV-projecten	2.831	1.085		
	Algemene Reserve - overboeking 4e wijziging 2020	73	100		
	Subtotaal	45.005	27.123	1.222	58
Economie					
	Cofinanciering waterstofprojecten HEAVENN	2.000		5.000	
- onttrekking aan reserves:	Algemene reserve: projecten NOM (t.i.v. rekeningresultaat 2016)	118			
	Subtotaal	2.118	0	5.000	0
Cultuur en maatschappij					
- onttrekking aan reserves:	Reserve ESFI: Regio Groningen-Assen	1.213	1.213	1.213	
	Algemene Reserve - overboeking 4e wijziging 2020	165	165	165	
	Reserve Overboekingen - Pilot erfgoed Overschild	1.950			
	Reserve Overboekingen - Gebiedsgerichte aanpak NPG	241			
	Reserve leefbaarheid - actieplan bevolkingsdaling	250	200		
	Subtotaal	3.819	1.578	1.378	0
Openbaar bestuur					
	Provinciedeel Digitale democratie	25			
- onttrekking aan reserves:	Algemene Reserve - inc. Budget evenementen overb 4e wijz. 2020	274			
	Subtotaal	299	0	0	0

Programma	Omschrijving	2021	2022	2023	2024
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering					
- algemene dekkingsmiddelen	Bijdrage gemeente Groningen in IBOI-indexering RSP-middelen	612	487	359	236
- onttrekking aan reserves:	Reserve AKP: diverse personeelskosten	1.410	1.400	1.036	1.075
	Reserve Beheer wegen en kanalen: diverse personeelskosten	54	56	58	60
	Reserve Compensatie dividend Essent: investering GAE (NEDAB)	650	650	650	650
	Reserve Compensatie dividend Essent: (Kadernota 20-24)	5.788	8.720	736	6.056
	Reserve Compensatie dividend Essent: (NJM20)	-707	-707	-707	-707
	Reserve afkoopsommen wegen en waterwegen (vrijval)	3.250	3.250	3.250	
	Algemene reserve: herschikking begrotingsruimte (NJN 2017)	250	250	689	
	Algemene reserve: boekwinst NWB	299	75		
	Algemene reserve: herschikking begrotingsruimte (NJN 2018)	75			
	Algemene reserve: vrijval weerstandsvermogen toev. aan begr.ruimte	1.949			
	Algemene reserve: herschikking begrotingsruimte (Kadernota 2019-23)	1.629	2.539	2.156	
	Algemene reserve: herschikking begrotingsruimte (Begroting 2020)	2.872			
	Algemene reserve: herschikking begrotingsruimte (Herprioritering w/a)	168			
	Algemene reserve: herschikking begrotingsruimte (Kadernota 20-24)	3.719	-500	-1.500	
	Algemene reserve: herschikking begrotingsruimte (NJM20/BGR21)	7.615	-1.328	2.626	
	Algemene reserve: vrijval IBOI weerstandsvermogen (NJM20)	-31	89	107	59
	Subtotaal	29.603	14.980	9.460	7.430
	Totaal Baten	110.308	47.372	20.367	8.471
LASTEN					
Ruimte en water					
	Marketingkosten Blauwe Stad (4e wijz. 2020 tlv AR)	270	225	225	225
	Ruimtelijke aspecten energietransitie en ontw. landschap (CA19-23)	350	350	350	
	Retailagenda (fasering NJM20)	462			
	Gebiedsontwikkeling fase 2 (fasering NJM20)	350			
	DU-Flexwonen	50			
	Klimaatbestendig maken ruimt. inrichting/leefbaarh. bevolking (CA19-23)	200	300	300	
	Klimaatadaptatie - reductie van CO ₂ : veenoxidatie (CA19-23)	50	50	50	
	Subtotaal	1.732	925	925	225
Milieu en energie					
	Bodemsanering t.l.v. reserve	3.596			
	Bevorderen afval als grondstof	50			
	Gaswinning: verb. proces schadeherstel en versterking (CA19-23)	100	100	100	
	Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden (CA19-23)	25	25	25	
	Programmabureau Nationaal Programma Groningen (spec. uitk. NPG)	800			
	Implementatie Omgevingswet	175			
	Fairtrade provincie (CA19-23)	33	34		
	Verminderen hinder, uitstoot en overlast in brede zin (CA19-23)	300	300	300	
	Minder toezicht/regelgeving goed functionerende bedrijven (CA19-23)	50	50	50	
	Reservering voor Asbestfonds (CA19-23)	945			
	Energiemaatregelen gebouwde omgeving (OVb 4e wijziging 2020)	230	230		
	Energiebesp. en duurz. energieproductie: 49% CO ₂ -reductie (CA19-23)	2.250	2.250	2.250	
	Fonds Nieuwe Doen: uitvoeringskosten	250	250	349	
	Joint fact finding Windenergie op zee (spec. uitk. NPG)	125			
	Subtotaal	8.929	3.239	3.074	0
Platteland en natuur					
	Natuurontwikkeling: herschikking PLG3 t.l.v. reserve PLG	-179	558	558	558
	Natuurnetwerk Groningen t.l.v. reserve PLG	14.629	2.203	2.099	
	Afwikkeling verb. Natuur	1.900			
	Uitvoeringskosten POP3 t.l.v. reserve PLG	400	275	225	
	Bijdrage IPO-GWO aandeel natuur t.l.v. reserve PLG	200	200	200	200
	Beheer en monitoring broedeilanden	80			
	Biodiversiteit: vergr. natuurwaarden in natuur-/landb.gebied (CA19-23)	200	100	100	
	Reductie van CO ₂ in bos en hout (CA19-23)	184	125	125	
	Realisatie landschapskwaliteit (CA19-23)	40	40	40	
	Realisatie Waddenopgave (excl. Lauwersmeer) (CA19-23)	2.100	p.m.	p.m.	
	Dubbele Dijk (overboeking uit 2018)	426			
	Kleirijperij (overboeking uit 2018)	195			
	Kleirijperij (fasering 2019/2021)	-56			
	Ecologie en economie in balans (CA19-23)	60	60	60	
	Versterking soortenbeleid (CA19-23)	125	125	125	
	Stikstof/biodiversiteit	1.165	825	250	
	Verduurzaming en innovatie landbouw (CA19-23)	1.099	825	842	
	Regiodeal Natuurinclusieve landbouw (CA19-23)	300	300	283	
	Regiodeal Natuurinclusieve landbouw (DU-uitkering)	4.972			
	Natuurinclusieve akkerbouw Groningen (spec. uitk. NPG)	1.850			
	Subtotaal	29.689	5.636	4.907	758

Programma	Omschrijving	2021	2022	2023	2024
Bereikbaarheid	Diverse wegenbouwprojecten RSP	23.422	20.331		
	Kadewerken Noord-Willemskanaal	476			
	Kadewerken Noord-Willemskanaal OVB 19-21/22	73	100		
	Instandhoudingsknelpunt infrastructuur: herstel fietspad/boomwortels	250	250	250	250
	Instandhoudingsknelpunt infrastructuur: opruimen/vervangen dammen	75	75	75	75
	Smart Mobility (CA19-23)	750	750	750	
	Intelligente VRI's (CA19-23)	129	117	117	
	Aanvulling meerj. progr. Beheer en onderhoud 2021-2024 (CA19-23)	1.330	1.330	1.340	1.340
	Baggerwerk Reitdiep	781	781	781	781
	Boordvoorzieningen	-1.643	-1.643	-1.643	-1.643
	Mobiliteitsbeleid: Bestedingsplan duVV 2019	-5.362	-6.212	-6.218	
	Mobiliteitsbeleid: Bestedingsplan duVV 2020	5.851	414	-928	-8.011
	Fietsstrategie 2020-2023 (CA19-23)	1.700	1.700	1.700	
	Reservering ringwegen t.l.v. reserve ESFI	516	516	516	
	Slimme/groene mobiliteit, duurzaam borgen kennis/ervaring (CA19-23)	113	113	113	
	Hive.Mobility (bijdrage derden)	393	269	311	
	Hive.Mobility t.l.v. reserve MIT	88	49	13	
	Openbaar vervoer: Bestedingsplan duVV 2019	4.467	5.317	5.323	
	Openbaar vervoer: Bestedingsplan duVV 2020	-397	-763	570	6.749
	Duurzame mobiliteit (slimmer en groener en hubs) (CA19-23)	250	250	250	
	OV-projecten Slim en groen (fasering 2019/2020/2021)	6.325	325	325	
	Diverse OV-projecten RSP	8.335	2.476		
	- storting in reserves:				
	Reserve RSP: opbr. grondverkoop Bereikbaarheid Lauwersmeergebied		3.000		
	Reserve afkoopsummen wegen/waterwegen	1.643	1.643	1.643	1.643
	Reserve Verkeer en vervoer: bestedingsplan duVV 2019	953	953	953	
	Reserve Verkeer en vervoer: bestedingsplan duVV 2020	341	350	358	1.321
	Subtotaal	50.859	32.488	6.598	2.504
Economie	Revitalisering bedrijventerreinen (fasering NJM20)	48			
	Cofinanciering waterstofprojecten HEAVENN	3.000	2.000		
	Provinciale Meefinanciering: risicobuffer uitbreiding fondsvermogen IFG	-500	-500	-500	-750
	Provinciale Meefinanciering: weerstandsvermogen scheepsbouwfonds	-825			
	Regelingen en fondsen, het Rijk en Europa (CA19-23)	15	15	10	
	Projecten NOM t.l.v. rekeningresultaat 2016	118			
	Investering Groningen Airport Eelde	250	250	250	250
	Investering Groningen Airport Eelde t.l.v. reserve Comp. div. Essent	650	650	650	650
	Innovatief en Duurzaam MKB 3 (fasering NJM20)	236			
	Nieuw programma Arbeidsmarkt en Economie 2020-2024 (CA19-23)	350	350	350	
	Digitale sector: speerpunten digitalisering (CA19-23)	100	100	100	
	Chemische sector: opzetten en uitwerken Suikeragenda (CA19-23)	50	50	50	
	Vergroenen/innoveren, Chemport Europe, circ. bedrijvigheid (CA19-23)	125	125	125	
	Acquisitie: vergr. aantrekkelijkheid bedrijven, inst. en werkn. (CA19-23)	150	150	100	
	Arb.markt: Human Capital Agenda, aansl. onderw./arb.markt (CA19-23)	439	300	300	
	Recreatie en toerisme (CA19-23)	334	200	200	
	Aangaan en versterken internationalisering (CA19-23)	100	100	100	
	Public affairs (incl. lobby) (CA19-23)	100	100	100	
	- storting in reserves:				
	Algemene reserve: risicobuffer uitbreiding fondsvermogen IFG	500	500	500	750
	Algemene reserve -weerstandsvermogen scheepsbouwfonds	825			
	Subtotaal	6.065	4.390	2.335	900
Cultuur en maatschappij	Extra middelen Cultuurnota 2021-2024 (CA19-23)	2.600	2.600	2.600	2.600
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap, borging en uitvoering	150	150		
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap, werkbudget/formatie	525	525	525	525
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap, kwaliteitsgids	65			
	Groot onderhoud en restauratie; regulier onderhoud Rijksmonumenten	3.060	1.500	1.500	1.500
	Pilot erfgoedprogr. Overschild	1.950			
	Sociaal beleid	600	600	500	
	Sport en bewegen (prov. beweegakk., beweegincl. beleid) (CA19-23)	460	465	460	
	Regio Groningen-Assen t.l.v. reserve ESFI	1.213	1.213	1.213	
	Regio Groningen-Assen				1.213
	Middelen Leefbaarheid (OVB 4e wijz. 2020)	165	165	165	
	Actieplan bevolkingsdaling (NJM20)	250	200		
	Kadernota Leefbaarheid, wonen en zorg (CA19-23)	3.806	3.164	4.000	
	Gebiedsgerichte aanpak NPG (NJM20 OVB)	241			
	Subtotaal	15.085	10.582	10.963	5.838

Programma	Omschrijving	2021	2022	2023	2024
Openbaar bestuur	Opkomstbevordering Statenverkiezingen (aanv. budget KN20-24)	60	60	60	
	Samenw. gemeenten/andere overh., werken aan draagvlak (CA19-23)	375	375	375	
	Provinciedaal Digitale democratie	25			
	Inc. Budget evenementen (OVb 4e wijz. 20)	274			
	Subtotaal	734	435	435	0
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering					
- bedrijfsvoering	Diverse personeelskosten verwerkt in AKP t.l.v. reserves	1.464	1.456	1.094	1.135
	Personeelskosten verbeterplan F&C	99			
	Personeelskosten Privacy Officer (AVG)	43			
	Personeelskosten Concernfunctionaris informatiebeveiliging (AVG)	27			
	Personeelskosten Stikstof/biodiversiteit	480	372	115	
	Personeelskosten Leefbaarheid	186	186		
	Aanpassingen ondersteunende informatiesystemen (AVG)	200			
	Kosten extra gedeputeerde en ondersteuning (2019-2023) (CA19-23)	463	463	231	
	Informatiestrategie; beheer/onderhoud informatiesystemen (CA19-23)	650	675	675	
	Lerende organisatie; organisatieontwikkeling (CA19-23)	350	350	300	
- algemene dekkingsmiddelen	Tijdelijke compensatie provincie Zeeland	280	280		
	Corona-aanpak	5.000			
- storting in reserves:	Reserve Vervanging kunstwerken Winschoterdiep: bespaarde rente	191	227	194	279
	Reserve PLG: bespaarde rente (opgeheven reserve EHS)	59	69	59	85
	Reserve Leefbaarheid krimpgebieden: bespaarde rente	8			
	Reserve RSP: IBOI-index RSP-middelen	2.568	2.000	1.410	845
	Reserve AKP: surplus formatiereductie Kleiner en Beter	394	394	394	394
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (Begroting 2019)	1.949			
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (Begroting 2020)		640	1.840	
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (Herprioritering w/a)		-513	-495	
	Subtotaal	14.408	6.597	5.816	2.738
	Totaal Lasten	127.503	64.293	35.053	12.963
SALDO BATEN EN LASTEN		-17.195	-16.921	-14.686	-4.492

Bedragen x € 1.000

De baten en lasten van deze onderdelen zijn (deels) aan elkaar gekoppeld.

Bijlage 4. Overzicht investeringsprojecten

Overzicht te starten investeringswerken 2021										
Partijen die bijdragen	Totaal investeringsbedrag	Bedrag van derden	Provinciale bijdrage	Jaar van oplevering	Uitgaven in 2021	Uitgaven 2022 en verder	Restwaarde	Afschrijvingslasten	Toe-/afname in onderhoudslasten	Dekking afschrijvingslasten en begenomen onderhoudskosten
Aanleg en reconstructie van provinciale wegen										
Reconstructie lindering en verharding + verbreding N999 Gasthuiz-en-Uithuizen	1.000.000		1.000.000	2022	200.000	800.000	0	33.000	0	Uit bestaande budgetten: 0 Iets andhoudingskeerpunten
Reconstructie verhardingsopbouw N362 Mdwolda - rotonde Welverd	4.000.000		4.000.000	2022	800.000	3.200.000	0	133.000	0	Uit bestaande budgetten: 0 Iets andhoudingskeerpunten
Fietstrategie - Aanpak fietsoversteken - aanleg middengeleiders	2.250.000		2.250.000	2023	875.000	1.375.000	0	45.000	0	
Fietstrategie - Fietrnetwerk - Ontbrekende schakels - nieuwe / opwaardering fietspaden	3.700.000		3.700.000	2023	1.000.000	2.700.000	0	74.000	0	
Fietstrategie - Dorpsfietsroute Groningen-Leek	1.200.000		1.200.000	2021	1.200.000	0	0	24.000	0	
Fietstrategie - Regionale Basisfietsroutes (aarpak markering)	1.000.000		1.000.000	2021	1.000.000	0	0	20.000	0	
subtotaal wegen	13.150.000	0	13.150.000		5.075.000	8.075.000	0	329.000	0	
Aanleg en reconstructie van provinciale waterwegen (inclusief kunstwerken en aanpalende objecten)										
subtotaal waterwegen										
Investeringsen met betrekking tot huisvesting, installaties en machines										
Investeringsen met betrekking tot huisvesting, installaties en machines	16.776.000		16.776.000	2020-2034	1.100.000	15.300.000		1.029.000	0	Bestaande budgetten plus aanvulling 0 via 8e begrotingswijziging (Programma 8)
subtotaal huisvesting, installaties en machines	16.776.000		16.776.000		1.100.000	15.300.000		1.029.000	0	
TOTAAL projecten (bedragen x € 1.000)										
	29.926.000		29.926.000		6.175.000	23.375.000		1.358.000	0	

Bijlage 5. Subsidiestaat

N.B. Aangezien er op het moment van samenstellen van de Begroting 2021 nog geen nieuwe Cultuurnota voor de periode 2021-2024 is vastgesteld, zijn de bedragen voor de structureel gesubsidieerde instellingen die onder de Cultuurnota vallen nog met p.m. aangeduid. Hiermee wordt voorkomen dat er rechten ontleend kunnen worden aan eventueel onjuist in deze bijlage vermelde bedragen.

(bedragen in euro's)							
Programma	Deelprogramma	Product-groepnr.	Omschrijving	Raming 2020	Raming 2021		
Milieu en energie	Milieu	4400	<u>Vergunningverlening, toezicht en handhaving</u>				
			Omgevingsdienst Groningen (ODG)	5.946.209	6.085.900		
			subtotaal	5.946.209	6.085.900		
		4900	<u>Milieubeleid</u>				
			Stichting Milieufederatie Groningen	238.600	244.800		
			Consulentschap NME	118.100	121.200		
			Stichting Noorderbreedte	8.300	0		
			subtotaal	365.000	366.000		
		Platteland en natuur	Natuur en landschap	5200	<u>Natuurbeheer</u>		
					Stichting Het Groninger Landschap	436.300	447.600
Stichting Landschapsbeheer Groningen	365.300				374.800		
	subtotaal			801.600	822.400		
5201	<u>Landschap</u>						
	Nationaal Park Lauwersmeer			50.000	50.000		
	subtotaal			50.000	50.000		
5300	<u>Beheer flora en fauna</u>						
	Faunabeheereenheid (FBE)			150.000	150.000		
	subtotaal			150.000	150.000		
Bereikbaarheid	Openbaar vervoer	2300	<u>Collectief personenvervoer</u>				
			Exploitatiebijdrage busvervoer (via OV-bureau)	40.445.800	41.258.000		
			Exploitatiebijdrage regionale treindiensten	15.039.400	20.766.500		
			subtotaal	55.485.200	62.024.500		
Economie	Economie en werkgelegenheid	6301	<u>Provinciale bedrijven</u>				
			NOM (clusterorganisaties)	750.000	750.000		
			subtotaal	750.000	750.000		
Cultuur en maatschappij	Cultuur	7100	<u>Cultuur</u>				
			Exploitatie- en budgetsubsidies				
			<u>Kunstinstellingen</u>				
			Groninger Museum	1.050.200	p.m.		
			Noorderlicht	118.800	p.m.		
			Haydn Jeugd Strijkorkest (HJSO)	15.300	p.m.		
			Noord Nederlands Orkest (NNO)	51.200	p.m.		
			Noordpool Orkest	20.500	p.m.		
			Peter de Grote Festival	38.400	p.m.		
			Stichting Literaire Activiteiten Groningen (SLAG)	30.700	p.m.		
			Eurosonic/Noorderslag	114.000	p.m.		
			Prime	13.800	p.m.		
			Urban House (New Attraction)	30.700	p.m.		
			Club Guy & Roni	32.700	p.m.		
			Het Houten Huis	15.300	p.m.		
			Jonge Harten	20.500	p.m.		
			De Noordelingen	102.300	p.m.		
			Noorderzon	114.600	p.m.		
			Groninger Forum / Liga 68	58.000	p.m.		
				subtotaal kunstinstellingen	1.827.000	p.m.	
			<u>Steuninstellingen</u>				
			VRIJDAG	306.900	p.m.		
			Bureau Groninger Taal en Cultuur/Huis Groninger Cultu	358.100	p.m.		
			K&C Cultuuronderwijs	409.200	p.m.		
				subtotaal steuninstellingen	1.074.200	p.m.	

(bedragen in euro's)

Programma	Deelprogramma	Product-groepnr.	Omschrijving	Raming 2020	Raming 2021
Cultuur en maatschappij	Cultuur	7100	<u>Cultuur</u>		
			<i>Overige instellingen</i>		
			De Verhalen van Groningen	306.900	p.m.
			Kunstraad	143.200	p.m.
			<i>subtotaal overige instellingen</i>	450.100	p.m.
			Vaste bijdragen		
			<i>Overige middelen</i>		
			Professionele kunsten	266.600	p.m.
			Cultuureducatie	211.000	p.m.
			<i>subtotaal overige middelen</i>	477.600	p.m.
			<i>subtotaal Cultuur</i>	3.828.900	p.m.
	Erfgoed en archeologie	7101	<u>Cultureel erfgoed</u>		
			Exploitatie- en budgetsubsidies		
			<i>Erfgoedinstellingen</i>		
			Folkingestraat Synagoge	10.200	p.m.
			Stichting Beeldlijn	17.400	p.m.
			Noordelijk Scheepvaartmuseum	117.600	p.m.
			Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen (OVCG)	15.300	p.m.
			Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK)	100.300	p.m.
			Fraeylemaborg	153.500	p.m.
			Stichting Het Groninger Landschap	40.900	p.m.
			Klooster Ter Apel	112.500	p.m.
			Borg Verhildersum	153.500	p.m.
			Menkemaborg	194.400	p.m.
			Museum Nienoord	102.300	p.m.
			Museum Stad Appingedam	61.400	p.m.
			Openluchtmuseum Het Hoogeland	116.600	p.m.
			Veenkoloniaal Museum	138.100	p.m.
			RHC Groninger Archieven	147.000	p.m.
			<i>subtotaal erfgoedinstellingen</i>	1.481.000	p.m.
			<i>Steuninstellingen</i>		
			Erfgoedpartners (Museumhuis + Molenhuis)	434.800	p.m.
			Libau Steunpunt	204.900	p.m.
			Monumentenwacht	204.500	p.m.
			<i>subtotaal steuninstellingen</i>	844.200	p.m.
			<i>Overige instellingen</i>		
			NAD Nuis exploitatie (excl. aandeel apparaatskosten)	91.400	p.m.
			<i>subtotaal overige instellingen</i>	91.400	p.m.
			<i>subtotaal Cultureel erfgoed</i>	2.416.600	p.m.
	Maatschappij	7200	<u>Bibliotheken</u>		
			Biblionet Groningen	1.329.900	p.m.
			<i>subtotaal</i>	1.329.900	p.m.
		7202	<u>Welzijnsbeleid</u>		
			CMO STAMM	1.027.200	1.053.900
			<i>subtotaal</i>	1.027.200	1.053.900
	Versterking leefbaarheid	7904	<u>Zorg en hulpverlening</u>		
			Patiënten- en cliëntenorganisaties	138.800	142.400
			Stichting Zorgbelang Groningen	626.000	642.300
			<i>subtotaal</i>	764.800	784.700
		8101	<u>Gebiedsgericht werken</u>		
			Vereniging Groninger Dorpen	262.000	268.800
			<i>subtotaal</i>	262.000	268.800

(bedragen in euro's)					
Programma	Deelprogramma	Product- groepnr.	Omschrijving	Raming 2020	Raming 2021
Openbaar bestuur	Provinciale Staten	1100	Ondersteuning Provinciale Staten		
			Noordelijke Rekenkamer	284.000	288.600
			subtotaal	284.000	288.600
	Bestuurlijke samenwerking en toezicht	1901	<u>Bestuurlijke samenwerking</u>		
			Bijdrage IPO	680.600	607.600
			Bijdrage SNN	1.040.847	729.518
			subtotaal	1.721.447	1.337.118
	Communicatie	1903	<u>Promotie en relatiemanagement</u>		
			Evenementenbeleid (verdeling 2021 nog niet bekend):		110.000
			- Zomer Jazz Fietstour	15.000	
			- Winterwelvaart	35.000	
			- Tocht om de Noord	25.000	
			- Terug naar het Begin	25.000	
			- Eurosonic Air	30.000	
			- Festival Hongerige Wolf	15.000	
			- Festival Op Roakeldais	12.500	
			- Pura Vida Blauwestad	10.000	
			- Middeleeuws Ter Apel	10.000	
			- Swingin' Groningen	15.000	
			- Bie Daip	10.000	
			- Clash XXL	10.000	
			- Grasnapolsky	20.000	
			subtotaal	232.500	110.000
			totaal	75.415.356	74.091.918

Bijlage 6. Afkortingenlijst

AB	Algemeen Bestuur
AJSPH	Aletta Jacobs School of Public Health
AKP	Apparaatskosten Personeel
Appa	Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
ASV	Aanvullende Strategische Voorraden
ATO	Automatic Train Operation
ava	algemene vergadering van aandeelhouders
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
B en W	Burgemeester en Wethouders
bab	banenafpraakbaan
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBT	Beste Beschikbare Technieken
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BCF	BTW-compensatiefonds
BDU	Brede Doeluitkering
BG(R)	Begroting
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO	Bestuurlijk Overleg
BOG	Bestuurlijk Overleg Groningen
BOW	Bestuurlijk Overleg Wadden
BRP	Bruto Regionaal Product
BRZO	Besluit risico's zware ongevallen
btw/BTW	belasting over de toegevoegde waarde
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ministerie)
CA19-23	Coalitieakkoord 2019-2023 ("Verbinden Versterken Vernieuwen")
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CdK	commissaris van de Koning
CE	Circulaire Economie
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CSA	credit support annex
CSV	Claim Staat Vennootschap Amsterdam
DB	Dagelijks Bestuur
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DU/du	Decentralisatie-uitkering
duVV	(reserve) Verkeer en vervoer
DVvG	De Verhalen van Groningen (stichting)
E&E	Economie en Ecologie in balans
ED2050	Eems-Dollard 2050
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EMU	Europese Monetaire Unie
EPZ	Elektriciteits-Productiemaatschappij Zuid-Nederland
ERL	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap
ERTMS	European Rail Traffic Management System
ESFI	Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (reserve)
Euribor	Euro Interbank Offered Rate
EV	Elektrisch Vervoer
EV	Externe Veiligheid
EZK	Economische Zaken en Klimaat (ministerie)
fido	financiering decentrale overheden (wet)

FND	Fonds Nieuwe Doen (stichting Fonds Leefbaarheid, Zorg en Energie)
fte	fulltime-equivalent
GAE	Groningen Airport Eelde
GCA	Global Center on Adaptation
GD	Groningen Drenthe
GEP	Gewenst Ecologisch Potentieel
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
GO	Groninger Ondernemersregeling
GOP	Geregelde oversteekplaats
GOP	Gemeenschappelijk operationeel programma
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GrEK	Groninger Energiekoepel
GREX	Grondexploitatie
GROS	Grensoverschrijdende samenwerking
GS	Gedeputeerde Staten
GSP	Groningen Seaports
GVT	Gericht verkeerstoezicht
GWO	(v/h) Gemeenschappelijke Werkorganisatie (nu BIJ12)
ha	hectare
HEAVENN	H2 Energy Applications (in) Valley Environments (for) Northern Netherlands
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HVO	Hydrotreated Vegetable Oil
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IBP	Interbestuurlijk Programma
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IDA	Interprovinciale Digitale Agenda
IenW	Infrastructuur en Waterstaat (ministerie)
IFG	Investeringsfonds Groningen
IFNN	Innovatiefonds Noord-Nederland
IKB	Individueel Keuzebudget
IMG	Instituut Mijnbouwschade Groningen
Interreg	Interregionaal (Europees subsidieprogramma)
IPO	Interprovinciaal Overleg
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IT	informatietechnologie
Iv3	Informatievoorziening derden
K&C	Kunst & Cultuur
KLOV	Kleinschalig Openbaar Vervoer
KOB	Kwaliteit Openbaar Bestuur (programma)
KRW	Kaderrichtlijn Water
LEADER	Liaison Entre Action de Développement de l'Economie Rurale
LNV	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (ministerie)
LV	Landesverträter (Duitse Permanente Vertegenwoordiging)
MER	Milieueffectrapportage
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (reserve)
MJOP	Meerjarenonderhoudsplan
MK12	Martinikerkhof 12 (provinciehuys)
mkb	midden- en kleinbedrijf
mrh	motorrijtuigenbelasting
Mton	Megaton
MUP	Meerjarenuitvoeringsprogramma
MVI	Maatschappelijk Verantwoord Inkopen

NABO	Niet Actief Beveiligde Overweg
NAD	Noordelijk Archeologisch Depot
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NDFE	Nationale Databank Flora en Fauna
NEDAB	Niet-economische diensten van algemeen belang
NJN	Najaarsnota
NJM	Najaarsmonitor
NKL	Nadeelcompensatieregeling verleggen kabels en leidingen
NME	Natuur- en Milieueducatie
n.n.b.	nog niet bekend
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOA	Noordelijk Onderzoek Arbeidsmarkt
NOM	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij
NPG	Nationaal Programma Groningen
NRD	Nota Reikwijdte en Detailniveau
NSDF	Nedec Shipping Debt Dund
n.v.t.	niet van toepassing
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
ODG	Omgevingsdienst Groningen
OV	Openbaar Vervoer
OZG	Ommelander Ziekenhuis Groningen
P&C	Planning & Control
P+R	Parkeer en Reis
PA	Public Affairs
PAS	Programma Aanpak Stikstof
PBE	Publiek Belang Elektriciteitsproductie
PF	Provinciefonds
PHEV	plug-in hybrid electric vehicle
PJ	PetaJoule
PLG	Programma Landelijk Gebied
PMPG	Programma Mobiliteit Provincie Groningen
POP3	Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020
POV	Provinciale Omgevingsverordening
PS	Provinciale Staten
PV	Permanente Vertegenwoordiging
RAL	Regionale Agenda Laadinfrastructuur
RAS	Regionale Adaptatiestrategie
REK	Rekening (jaarrekening provincie Groningen)
REP	Ruimtelijk-economisch programma (onderdeel RSP-ZZL)
RES	Regionale Energiestrategie
RHC	Regionaal Historisch Centrum
RMF	Regionaal Mobiliteitsfonds
ROB	Raad voor Openbaar Bestuur
ROR	Richtlijn Overstromingsrisico's
RSP(-ZZL)	Regiospecifiek Pakket (Zuiderzeelijn)
RUG	Rijksuniversiteit Groningen
rvc	raad van commissarissen
RWS	Rijkswaterstaat
SJ4	Sint Jansstraat 4 (provinciehuys)
SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdsgebonden
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SPV	Strategisch Plan Verkeersveiligheid
SPV	'special purpose vehicle'
SW	Sociale werkvoorziening
TWh	terawattuur

UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VIA	Verordening Innovatieve Ambities
VJM	Voorjaarsmonitor
VLOED	Verbetering Landbouwgronden door Ophoging met slib uit de Eems-Dollard (programma)
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VORB	Voorlopige Overstromingsrisicobeoordeling
VRI	verkeersregelininstallatie
VSK	verplicht schatkistbankieren
VTH	Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving
VV	Verkeer en Vervoer
VVB	Verkeer- en Vervoerberaad
WAB	Wet arbeidsmarkt in balans
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wbb	Wet bodembescherming
WEL	Werk, Energie, Leefbaarheid (reserve)
WOZ	(Wet) waardering onroerende zaken
WVL	Water, Verkeer en Leefomgeving (Dienst RWS)